

אספקלריא לראש השנה / ישראל

אברהם קלאר

שורת הדין של בן המלך

[הקדמה: להלן מאמר שמיישב בס"ד י"ג פסוקים או תפילות שבכולם נזכרת המלה "חוק" ובחלקם (או כולם) במושכל ראשון הפשוט נראה שאין מבואר דיו מה עניין "חוק" לכאן, ואחר הדברים פנים חדשות באו לכאן.]

ואלו הם הפסוקים: א. ויקרא כו, מד-מו: וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלקים אני ה', אלה החוקים והמשפטים והתורות אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה. ב. שמות טו, כה: שם שם לו חוק ומשפט ושם נסחו. ג. תהלים ב, ז: אספרה אל חוק ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך. ד. תהלים פא, ד-ה: תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב. ה. איוב יד, יג ואותי תביא במשפט עמך וגו' מי יתן וגו' תשית לי חוק ותזכרני. ו. בתפילת ר"ה ויו"כ: באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט וצדקנו במשפט המלך המשפט. ז. כי תביא חוק זכרון להפקד כל רוח ונפש. ח. בברכות ק"ש: אמת ואמונה חוק ולא יעבור, אמת שאתה הוא ה' אלקינו ואלקי אבותינו וכו'. ט. בברית מילה, ומקורו בשבת קלז, ב: וחוק בשארו שם וכו'. י. ישעיה לג, כב: כי ה' שופטנו ה' מחוקקנו ה' מלכנו הוא וישעינו. יא. כתבה על לוח אתם ועל ספר חוקה ותהי ליום אחרון לעד עד עולם, כי עם מרי הוא בניס כחשיים. יב. לגבי יום הכיפורים, ויקרא טז, ט: והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה. יג. במוסף ליו"כ: יקיים עלינו אמתתו כחוק בתורתו, אשר כרת את אברהם ושבעתו. אמרו לאלקים, יועץ משרים לחוק, יראוי לחיים לחוק, סולח לחטא למחוק, כנשמע לרועה מרחוק, ויעמידה ליעקב לחוק.]

***

ה' אמר אלי בני אתה

ברוך המקום ברוך הוא. ברוך אשר בחר בנו מכל עם, ורוממנו מכל לשון, ורוצה ואומר לברכנו בכל עת ובכל שעה.

לעת הפקידה של ראש השנה מתוודעים אנו ביתר שאת ויתר עז לאהבה הגדולה אשר אוהבנו ה', באשר חופץ ומסוכך עלינו מפני כל המקטרגים. וזה לשון ר' יהונתן אייבשיץ בספרו הקדוש 'יערות דבש' (חלק ב דרוש ה), על פי מזמור ב' מתהלים:

"והחוק ליום ההוא [לראש השנה] שכל מלאכים מקטרגים על ישראל, שהם תכלית אדם, וכביכול הוא להקב"ה אשר בצורתנו לו צר נראה כאילו מקטרגים עליו (!) כי הוא חפץ טובתנו, ולכך כתיב (איוב א) 'ויהי היום' ודרשינו (זה"ק ח"ג רלא) ראש השנה. ויבואו בני אלקים להתייבב על ה', על ה' דייקא, כי הקטרוג על ישראל ממש כביכול על ה', כי חפץ טובתנו ובצורתנו לו צר."

ומוסיף ר' יהונתן אייבשיץ לפרש בזה את מזמור 'למה רגשו גוים', למה רגשו המקטרגים:

"יזוהו מאמר דוד בריש תהלים על יום זה (תהלים ב) 'למה רגשו גוים', זהו על שרים למעלה וכו', והם 'נוסדו יחד על ה' ועל משיחו' היינו על ישראל שהם משוחים מה' בשמן משחת קודש, ו'על ה' כדכתיב 'להתייבב על ה', וכל מגמתם לקטרג שה' יפר בריתו ויבטל הקשר האמין אשר כרת אתנו, למען אשר לא הלכנו בתורתו והפרנו בריתו, וכנהנה יתר קטרוגים ושנאה מעוררת מזניים להפר הברית ולבטל ולנתק הקשר החזק ואמין בינינו לבין הקב"ה, וזהו 'ננתקה את מוסרותינו ונשליכה ממנו עבותינו' היינו הברית והקשר שיש בין ישראל להקב"ה, וזהו מחשבת כל השרים ומלאכי מעלה."

למה ולשם מה הם רוגשים, כלום סבורים הם שיועילו להם קטרוגיהם?! ריק הם הוגים! וכפי שמנמק שם:

"ולכן בני ואחיי ביום מלחמה הבא [בראש השנה], עמדו חלוצים והסירו רוע לבכם, ובטחו בה' כי הוא ילחם לנו. וכמאמר דוד במזמור למה רגשו הגוים (תהלים ב) 'יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו' כי אין משגיח בכל קטרוגו; ומהו שעושה? הוא: 'אז ידבר אלימו באפו ובחרונו יבהלמו'... הרצון שמעורר דין עליהם, ו'באש ה' נשפט', ועל ידי כך נבהלו מחרון אפו וכו' ולא יוסיפו לרגוש ולומר 'ננתקה מוסרותינו וכו'' וזהו 'בחרונו יבהלמו', אשר נבהלו ולא עצרו כח לקטרג עוד."

ואולם ממשיך שם ביערות דבש ומלמדנו, שאל לנו להיגרר ח"ו לשאננות עקב כך, רק אדרבה ואדרבה! נקח חיל וחומר בנפשותינו: אם מלאכי מעלה יחפזו וחיל ורעדה יאחזון, שמדבר אלימו באפו ובחרונו יבהלמו, כל שכן וקל וחומר אנו, קרוצי חומר...:

"וממנו נראה אם מלאכי מעלה יראים מדין אין לא נגור מאף ה' ובאמת כנסת ישראל זריזים וזהירים ליתר רוב צדקה לפני בוא יום הדין, והוא קלווין למאוד ומתן בסתר יכפה אף."

ובפרט בימינו אנו, שכל מלכי מזרח ומערב מנבחין הב הב, ואומרים לא יזכר שם ישראל עוד, עלינו לאחוז ביתר אומץ בחיזוק זה, כפי שכתב בהמשך דבריו המזוקקים:

"לכך אנו בימים אלו שאיזה שרים מאזיעין ואפריקיא [מאסיה ואפריקה] קמים עלינו ומבקשים ח"ו לקעקע ביצתם, וכולם מקטרגים להשביט ח"ו זכרם, אנו אומרים התואר הזה: 'מלך'! ואין מלך בלי עם, ואין אפשר לעשות ח"ו כלה בישראל!."

וממשיך המזמור מענין המלכת ה' בשופר:

"ולכך אמר הקב"ה (ר"ה טז) המליכוני עליכם ובה לא יהיה פתחון פה לקטרג כי הם צורך עולם. ולכך אנו ממליכים בשופר ומזכירים מלכויות וזהו מאמר דוד: 'ואני' – כנסת ישראל – 'נסכתי מלכי על (הר) ציון הר קדשי', שאני תוקע בשופר להמליך מלך לה' בציון, ואם כן בזה בטלה רגשת הגוים, כי אין מלך בלי עם."

"ויאמר 'אספרה אל חוק' היינו ראש השנה, שנאמר בו (תהלים פא) 'כי חוק לישראל הוא', וקודשא-ברוך-הוא קבעו חוק, לפקוד בו כל יצורי קדם."

וממשיך שם לבאר במתק לשונו את מהות היום על פי המזמור כולו.

וראה גם ביהל אור (לצמח צדק) ש"אני היום ילדתיך" מרמז לראש השנה, שאז נברא אדם הראשון, וכן ש"אספרה אל חוק" מרמז לראש השנה שנקרא "חוק לישראל". ומבואר הענין גם ב'תהלות ישראל' להמגיד הקדוש מקו'ניץ זיע"א על המזמור הנ"ל.

למה רגשו המקטרגים

הוי אומר כי זה דבר המזמור: למה רגשו גוים – אלו המקטרגים. שמביאים חבילות של עוונות ואומרים "ננתקה את מוסרותינו וגו'", הם חפצים לנתק את הקשר בינינו לבין אבינו שבשמים, אולם ה' לועג להם ומדבר אליהם באפו, ודוחה את הקטרוג על ידי שאומר על עם ישראל "בני אתה אני היום ילדתיך". ומבואר ביהל אור: שעל ידי "היום" – בחינת התשובה¹ – מתעוררת בחינת היותם בניס².

וזה שאמר "בני אתה אני היום ילדתיך", כדברי המלבי"ם, שלא זו בלבד שבני אתה, שאני אומן אותך כבן, אלא גם "אני היום ילדתיך", אתה לי כבן מלידה ממש³. שבר"ה מתגלה שהוא "אלקי ישראל", המתייחס כלפי ישראל, ולא כרצון המקטרגים. והיינו שהמקטרגים באו לנתק את הקשר והשי"ת ילעג למו ועונה להם שזהו קשר שאין שייכת בו שום מציאות של ניתוק, וכפי שקשר של הורות האב לבנו אין שייך בו ניתוק.

ה'חוק' ש'בני אתה'

ומבואר במצודות, ויסודותו בדברי חז"ל, במדרש שוחר טוב⁴: ביאור "אספרה אל חוק, ה' אמר אלי בני אתה וגו'", כלומר אספר את הדבר שכתוב בתורה, דהיינו שכתוב בתורה (שמות ד, כב) "בני בכורי ישראל".

והנה לדברי המצודות "חוק" הוא מלשון חקיקה וכתובה, והנה מצאנו "חוק" שעניינו⁵ כלל בהנהגת

¹ ראה להלן שעל ידי השופר.

² שמא יבואר העניין על פי התרגום "אני היום ילדתיך" – אתה זכאי (נקי מעוונות) כאילו היום בראתיך, ובדומה בעץ הדעת טוב למהרח"ו. ומבואר הפסוק בהרבה ספרים שאפילו אם חטאתי מכל מקום אחרי שחזרתי בתשובה הריני זך ונקי כאילו היום נולדתי בלא חטא, ראה תהלת ה' (להר"ח מלמד), שערי הישר, שער בת רבים ועוד.

³ ואמנם אין שייך אצלו ית' "בן" ממש כמובן, רק על דרך המשלה, "כמו" בן, ראה רד"ק השלם, ועי' יהל אור (לצמח צדק). ובמדרש שו"ט: כעבד שאומר לו רבו אני מחבב אותך כבני, וברס"ג (בפ"ל ד"פ ראשונים): בן חסותי, ובמאירי: הכוונה למושלם בצדקות שאומר לה' "אבי אתה" בכך שזוהר לכבודו כבן לאביו. והחיד"א מבאר: הכוונה כדרך שהתלמידים קרוים בניס, אולם יותר מזה, שבתלמידים זה יכול להשתנות אבל כאן "כאילו היום ילדתיך", באופן שאין שייך בזה מציאות של שינוי. [ויש לרמז דבר זה במה שמתפללים "היום תאמצנו" שהוא בדומה לאימץ בן, רק שהוא באופן שאין משתנה.]

⁴ כך כתב המגיד הקדוש מקו'ניץ שם, שזהו "אספרה אל חוק", על שם "כי חוק לישראל הוא", שנחקק ומתגלה בראש השנה שהוא אלקי ישראל.

⁵ לשון המדרש: "כבר מסופרין הן בחוקה של תורה וכו', כתוב בחוקה של תורה בני בכורי ישראל וכו'."

⁶ מלבד לשון כתיבה כדברי המצודות. ושמה הם קשורים זה בזה ואינם שנים, שהחקיקה בספר התורה וקביעת המצוות יוצרת כפועל יוצא שכך יהיה חוק הנהגת טבע העולם.

² ראה בתהלות ישראל להמגיד מקו'ניץ ש'ננתקה את מוסרותימ' ר"ת אמין, שהוא גימטריא צ"א, והוא היחוד שם הוי"ה באדנו"ת, שעולה כך בגימטריא.

⁸ ויל"ע גם בשמות טו, כה, ויהושע כד, כה.

טבע העולם שהוא ביסוד הבריאה עצמה ולכן אין שייך בו שום שינוי, וכמאמר "חוקות שמים וארץ לא שמת", ושמה יש לומר שגם מלת חוק בנוגע לחוקי הטבע נגזרת מכך שחוק טבע זה הינו חוק הכתוב בתורה, וכדאיאתא בזוה"ק (שמות) [תרומה] קסא, א, עי"ש) שכל חוקי הטבע והנהגת העולם מושגתים על חוקי התורה, שהתורה היא שיצרה את חוקים אלו, שהתורה קדמה לעולם ולא להפך, "אסתכל באורייתא וברא עלמא", וכמו כן לאידך גיסא, גם חוק במשמעות של מצוה וכדומה עצם מהותו היינו דבר שאין שייך בו שינוי, חוק ולא יעבור.

וכל עצמה של הבריאה היתה כמאמר חז"ל "בראשית" – בשביל ישראל שנקרא ראשית, ומחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר (בר"ר [בראשית] פרשה א, ד), וכנזכר במשלי (ח) "ה' קנני ראשית דרכו קדם מפעליו מאז וגו' בחוק מוסדי ארץ", דהיינו שאת ה"חוק" הקבוע בתורה שישארל הם "בנו בכורו של מקום" כמאמר הכתוב "בני בכורי ישראל" החיל הקב"ה אחר כך בעולם המעשה בשעת בריאת העולם, שנברא העולם באופן זה שמחוקי הנהגת הטבע והבריאה הוא שישארל הם בנו בכורו והוא אלוקיהם, שחפץ הטוב להטיב שברא את העולם באופן שתהיה בו הטובה של ההנהגה עם ישראל באופן של בניס למקום.¹

וכך אמר ירמיה (לא, לד-לו) "הנה ימים באים נאם ה' וכתתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה וגו' והייתי להם לאלקים והמה יהיו לי לעם וגו' כה אמר ה' נתן שמש לאור יומם חוקות ירח וכוכבים לאור לילה וגו' אם ימשו החוקים האלה מלפני נאום ה' גם זרע ישראל ישבות מהיות גוי לפני כל הימים וגו'".

שורת הדין של בניס

ומעתה יובן שזו עצמה תשובת ה' למקטרגים: אתם מביאים עמכם צרות של קטרגים לאמור שעברו ח"ו על חוקי תורת, הנה אף גם זה חוק הוא בתורת, ושאר חוקי תורת, שכתוב בה "בני בכורי ישראל", ואם כאדם עברו ברית ה' מביט לברית, שהנהגה עם ישראל הינה בבחינה זאת, כבנים שרחמי האב ואהבתו העזה כלפיהם, ומסתתמים כל טענותיהם וקטרגיהם, שעל כל פשעים תכסה אהבה (משלי י, יב).²

ולשם כך עלינו לגשת לראש השנה "מיט אידן אין איינעם" כאיש אחד בלב אחד, וכפי שמאריך היערות דבש שם, ראה דבריו הנמלצים, שזו התשובה לשאלה הנוקבת "בהאיך אנפין יקומון קמי מלכא". שכאשר אנו יחד מתעוררת בחינת "בניס", שחלה על "כלל-ישראל".³

השופר מעורר בחינת "בניס"

¹ וזהו גם מאחז"ל "בראשית" – בשביל התורה שנקראת ראשית, בשביל ההטבה שבתורה, בבחי' וחי בהם, שממנה נשפעת חיות רוחנית לעולם וכדו', וההטבה הזו שתהיה לו ית' דירה בתחתונים.

² לשון הושע ו, ז.

³ ועל דרך: "סלח לנו מחל לנו כפר לנו, כי אנו עמד ואתה אלוקינו, אנו בניך ואתה אבינו".

⁴ רמ"ע מפאנו (מאמר חקור דין חלק ד, פרק ב): 'ולא יצדק התואר הזה (תואר 'בן') בעצם, זולתי על הכללות, כטעם בני בכורי ישראל (שמות ד, כב). ואף מה שאמר דוד המלך 'ה' אמר אלי בני אתה' ללמד על הכלל כולו יצא, עיי"ש [ומבארים מפרשי, שזאת כיון שלדוד היתה נשמה כללית, נשמת אדם הראשון].

וזהו עניינו של השופר,⁴ שבחינה זו של "בניס" מתעוררת על ידי תקיעת השופר, וכמובא בכמה סגנונות בספה"ק, שעניין קול השופר הוא קריאת הבן לאביו בקול רצוף גנגועים ואהבת בן לאביו, ומעורר אהבת אביו אליו ביותר ועל ידי כך מתבטלים כל הקטרגים וכלא היו, וזהו (במדבר כג, כא) "לא הביט און ביעקב ולא ראה עמל בישראל ה' אלוקיו עמו ותרועת מלך בו", שעל ידי התרועה מתעוררת בחינת "ה' אלוקיו עמו", שהוא אלוקי ישראל ואנו בניו, ואז אינו מביט און ביעקב ולא רואה עמל בישראל, ונרמזו במלת "תרועת מלך" לשון ריעות, כביכול המלך בעצמו מתרועע עמו, ושחוק ולגע הוא לאלו המקטרגים שבאים לקטרג על אהבו של מלך, בנו וממליכו.⁵

² בין יתר העניינים.

³ ואמנם תרועה ותקיעה שני אופני ביטוי חלוקים הם, אולם לפי האמור שניהם שייכים להיותנו בניס.

⁴ [השוואה ע"ד אפשר לולי דמיסתיפניא: אעתיק לשון ה"בני יששכר" (מאמרי חודש תשרי, מאמר ג – יוס תרועה, דרוש ה): "והנה ביום הקדוש והנורא הזה, יוס הר"ת עולם, אשר כל באי עולם יעברון לפניו כבני מרו"ן, המרחם על בניו ילודי שעשועים יחב עיט"א [עצה] למיתקע בשופר, יו"ם תרועה"ה יהי"ה לכ"ם להנאתכם ולטובתכם, כאשר יתעוררו [נראה שהוא כמו: יעוררו] ישראל קו"ל בלא דיב"ר הוא משיכת הרצון קודם לדיבור כמש"ל, כביכול, באיתערותא דלתתא איתער עובדא לעילא, ויסתמו פיות המקטרגים, בהתעורר הענין אשר ישראל על"ו במחשבה"ה ורצו"ן, ועל ידי שהם היו במחשבה ורצון העליון, כביכול, ה' בריאת כל העולמות, ואין מקום למציאת [נראה שהוא כמו: למציאות] כל בריה בזולת ישראל, ממילא מי הוא מהנבראים אשר יפצה פה לקטרג על עיקר המציאות מהנבראים, הנה בזולת העיקר ח"ו אין מקום לשום נברא, ואיך יקטרג הטפל על עיקר מציאותו, ואז קול שופר כי יעל מתעוררים רחמים על ישראל עיקר המציאות בהתעורר הרצון העליון הקדום אשר ישראל עלו ברצונו. וזהו אשר"ה העים יודע"י תרועה"ה, על ידי תרועתם מתעורר בחינת המחשבה הוא הדעת אשר הוא התגלות הרצון כביכול, וז"ש יודע"י תרועה"ה (ויראתי להרחיב דיבור מזה מבלי קבלה) וזה שפירש חכמינו ז"ל יודע"י לרצו"ת את בוראם בתרועה"ה, על ידי התרועה מתעורר רצון בוראם הוא הרצון הקדום כביכול, אשר ישראל עלו ברצונו כביכול, לא עשה כן לכל גוי אשרי העם שככה לו", עכ"ל. ראה שפת אמת (ר"ה תרמ"ב): "ישעל זה רומז השופר להיות מבוקש כל אחד לחזור העולם לתיקונו להתקיים כמו שעלה לפניו יתברך במחשבה הקדומה". ואולי כדי שיוכל הקטרג להידחות על ידי התעוררות בחינת המחשבה הקדומה צריך שנגלה בדעתנו שרצונו שיתקיים כמו שעלה לפניו יתברך במחשבה הקדומה, ושנסכים להמליכו על כל איברינו.

ומצאנו שבחינה זו אכן דורשת להיות מיט אידן אין איינעם, ששייכת לכללות ישראל, ומצאנו שבעולם ההוא אין שום קטרג, כדברי ה'נועם אלימלך' הידועים בפרשת דברים, ומגילוי המחשבה הזאת נמשכו הנשמות, והנשמות נקראו בחינת בניס כמש"ש בניס אתם (זוה"ק בראשית [לך-לך] סב, ב), שבני ישראל הינם חלק אלוך ממעל, וכדוגמת הבן הנמשך ממוח האב. ובעולם זה אין שייך שום פנס וקטרגו (אוה"ת משפטים א'רסח) אוה"ת פרשת בא עמוד רעד: "שהוא הגילוי מבחינת אדם דבריהם בחי' אדם קדמון (המחשבה הקדומה), ובחינה זו י"ל מאיר בראש השנה יוס ברוך אדם הראשון וכו'". שבחינה זו היא העולם הנקרא "כל ישראל", ולכן שם אין שום פגע רע. וכל הנשמות כלולות באדם הראשון, ועל ישראל נאמר "אתם קרוים אדם", ואם כן ביום בריאת אדם הראשון מתעוררת "מחשבתן של ישראל", בחינת המחשבה הקדומה, ששם הוא בגילוי שנברא העולם

וזה ענין תרועת "מלך", שבתקיעת שופר כלול גם עניין המלכת השי"ת עלינו, ושני ענינים אלו מתאחדים יחד, היותנו בניס והיותו ית' מלכנו, ונרמז הכל בתקיעת השופר שיבת בן המלך האובד אל אביו המלך, שעל ידי שממליך עליו מחדש את אביו, וקורא "אלקי ישראל", שהמלך עצמו מתיחס אליו בעצם, ממילא סרות כל המחיצות הדמיוניות והלוא "בני אתה" מאז ומעולם, ועד עולם, וכברכת דוד המלך ע"ה "ברוך ה' אלקי ישראל אבינו" מעולם ועד עולם, ואלו ממש דברי הגמרא (ר"ה טז, א, לד, ב), שאמירת מלכויות זכרונות ושופרות היא שתמליכוני עליכם – הפעולה מצידנו להמליך את ה' [ועל ידי זכרונכם לפני לטובה] – לעורר בחינת "בניס", הבן יקיר לי אפרים וגו' [ועל ידי שופר, שעל ידי השופר נפעלים שני הדברים, שהם בעצם דבר אחד, שקשורים זה בזה], ענין המלכת ה' וענין היותנו בניס, וכנבואת ישעיה (לג, כב) "כי ה' שופטנו ה' מחוקקנו, ה' מלכנו הוא יושיענו", כלומר שה' שופט אותנו ומצדיקנו במדת הדין, וזאת על ידי שהוא "מחוקקנו", ששם אותנו לחוק שאנו בניס לו, ועל ידי כך "ה' מלכנו הוא יושיענו", אנו – בן המלך – שבים לאבינו מלכנו, המלך, ובכך שה' מתנשא עלינו למלך וקורא את שמו עלינו "אלקי ישראל" ממילא הוא יושיענו מן המקטרגים, כי הוא "משפט לאלקי יעקב" עצמו ומי יהיו לקטרג, וכיון שאנו בניס ממילא שורת הדין שלנו שונה לגמרי ואנו יוצאים בדימוס.

ובהמשך דברי הי'ערות דבש' שנזכר לעיל, וכיון לדבריו ב"דורש ציון" להמגיד משקלוב בזה הלשון: "ואני נסכתי מלכתי – זה מלכויות", "אספרה אל חוק" – זה ראש השנה, שנקרא "חוק לישראל", רמז לומר בראש השנה פסוקי מלכויות להמליך את הקב"ה בעולמו, עד כאן. וזה עצמו ביאור הפסוקים לפי דבריו: אני ממליך את המלך הקב"ה ביום חידוש המלוכה ומנגד מעורר את החוק שה' אמר אלי בני אתה, ובזה מתערבבים כל טענות המשטיינים והמקטרגים וה' ילעג למו.

"בניס" בכל מצב

ואמנם כן, בחינה זו שאנו בניס אין שייך בה שום שינוי ותמורה, היא עצמית ומוחלטת. ומכל מקום כדי שתתעורר הנהגה כזו מלמעלה צריך שישארל יעוררו בחינה זו מלמטה, ועל דרך "ה' צלך", ובכל המצבים הקב"ה מצדו אומר (ויקרא כו, מד-מו) "ואף

בשביל ישראל, שזה בחינת בניס, הנמשכים מן המחשבה. ואמנם אין לנו שום קצה השנה בבחינה קדושה זו, והשוואת הדברים היא ע"ד הצעה בעלמא [.

⁵ אמנם ישנו צד שמלת 'אבינו' בפסוק זה עולה על 'ישראל', 'ישראל אבינו'.

⁶ שיי"ל שאצל "בן המלך" לא ניתן להפריד בין המלכתו את אביו לבין הכרתו בעובדת היותו בנו, שבן המלך שב אל אביו המלך.

ועוד, שמכאן נראה שכאשר מתעורר ביהודי רגש אהבה וקרבת בן כלפי גבוה, היסוד לכך צריך להיות "המלכת ה'", שיקבל על עצמו את העול המתוק של מלכותו ית', ואילו אהבה כזו שאין עמה נאמנות לנאה יש לחשוש שאינה נחשבת כל כך, שיש שני מיני אהבה, אדם האוהב דבר מאכל רוצה 'לאכול' אותו, והאוהב את בנו רוצה 'להאכיל' אותו, ועל האדם לבחון לאיזה מין אהבה שייכת אהבתו את הבוית"ש (מפי ידידי ריי"ר שליט"א).

אכן לפי ההשוואות האפשריות ישנו כיוון נוסף אודות כך שע"י התעוררות בחינת המלכת ה' מתעוררת בחינת "בניס אתם".

גם זאת וגו' לא מאסתים ולא געלתים לכלותם להפר בריתי אתם, והטעם מצורף: "כי אני ה' אלוקיהם" שזו מציאות בלתי משתנה, חוק ולא יעבור, וכפי שממשיך הפסוק: "וזכרתי להם ברית ראשונים אשר הוצאתי אתם מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלקים אני ה', אלה החוקים והמשפטים והתורות אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה". [נשכך מבואר מהו פשר הסיום "אלה החוקים והמשפטים" שלא נאמרו שם כפשוטו שום חוקים, אלא שהם "חוקים בינו ובין בני ישראל", וכנ"ל.]

ורק אם ישראל ח"ו "מפרים ברית", שמעוררים את הפך הנהגה זו של בניס אז "מסתרת" גם מלמעלה ההנהגה עמם כבנים, ונדמה ככתוב (יחזקאל כ, כד-כה) "יען משפטי לא עשו וחקותי מאסו וגו' וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים ומשפטים לא יחיו בהם", וכנבואת ירמיה "לא כברית אשר כרתי את אבותם וגו' אשר המה הפרו את בריתי, ואנכי בעלתי במ נאום ה'", שנראה לבאר הכוונה באומרו "ואנכי בעלתי במ", שכאשר הפרו ישראל את ההנהגה עמם כבנים ממילא "בעלתי במ" הייתי להם כבעלים אדון בעלמא והסתרתי את היותי אביהם, אף שבפועל נשאר בניס, וכן שם בפסוק (ג, ז): "שובו בנים שובבים נאם ה' כי אנכי בעלתי בכם": בניס אתם לי, אני אני הוא אביכם, אני הוא שכביכול בעלתי בכם, ואיך לא תכירוני בני!!

"ברית": התעוררות הנהגת "בנים"

ובכל פעם שמתעוררת שוב הנהגה זו – של בניס – או שניתן לה ביטוי נרחב יותר, נחשב הדבר לכריתת ברית מחודשת, חידוש ה"חוק" וה"משפט", אף שלפי האמת השינוי הוא רק ב"הנהגה", אבל בפועל אנו כבנים בכל מצב, שהרי "חוק" הוא, וכמו בבראשית ז, ז: "הקיימותי את בריתי ביני ובינך ובין זרעך אחריו לדורותם לברית עולם להיות לך לאלקים ולזרעך אחריו", וכיצוא בו בעוד מקומות, הבריתות עם האבות וביציאת מצרים ובחורב, וזאת הגם שהלכה כר"מ (קדושין לו, א, ע"ש הפסוקים) שבין כך ובין כך קרוים בניס, שהם בניס בעצם, ואין שייך בזה כל שינוי, ואם נראה שינוי הרי שהוא שינוי ב"הנהגה" בלבד.

ושמא יש להמליץ בזה את נבואת ישעיה (בפרק ל): "הוי בניס סוררים וגו' עתה בוא כתבה על לוח אתם ועל ספר חוקה ותהי ליום אחרון לעד עד עולם, כי עם מרי הוא בניס כחשים בניס לא אבו שמוע תורת ה'" – כלומר דבר זה ראוי ליכתב על ספר חוקה שבכל מצב שהוא הם בניס, גם כאשר הם מכחישים את עובדת היותם בניס, וגם כל מציאותם לכאורה מכחישה ומפריכה את העובדה שהם בניס, שמתנכרים לגמרי. ובהמשך "אשר אמרו לרואים לא תראו וגו' השביתו מפנינו את קדוש ישראל" – כלומר שמבקשים להתעלם מעובדת היותי "קדוש ישראל" המתייחס כלפיהם, ואינם ממליכים אותי עליהם, ולכן מסתרת הנהגה זו מהם. אך ממשיך עוד: בעצם הנכם תמיד בניס וגם אני מייחס שמי עליכם להיקרות אלקי ישראל "כי אלקי משפט ה' אשרי כל חוכי לו וגו', ולא יכנף עוד מוריד והיו ענין רואות את מוריד".

"תקעו, כי חוק" לישראל הוא

ובזה יבואר מאמר הכתוב (תהלים פא, ד-ה) "תקעו בחודש שופר בכסה ליום חגנו כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב", כלומר: תקעו, ועל ידי תקיעת

השופר יתהפך ה"כסה" – היינו הקטרוגים וההסתר, שירח מתכסה" – ליום חגנו, כי קול השופר מעורר את החוק והמשפט שקבע השי"ת בתורתו, החוק שאמר "בני בכורי ישראל", החוק ש"ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך" (כביאור המצודות), והיינו "משפט לאלקי יעקב", שעל ידי "חוק" זה מיד מתייחס הוא ית' כלפינו ונקרא "אלקי ישראל" (כדברי המגיד מקוז'ניץ).

[ולולי דמסתייגא הוה אמינא שנאמר כאן דוקא הלשון "אלוקי יעקב", שמדת אלקים היא מדת הדין, כלומר: "כן שורת הדין בתורה", אף זה חוק מחוקי, שבני הם, ואף דבר זה מחושב בדין, וממילא כאשר הם מעוררים בחינה זו מיד מתבטלים כל הקטרוגים. וזכר כאן "יעקב" ו"ישראל" שמדתו תפארת, מדת ה"רחמים", הכולל חסד ודין, כלומר בחינה זו שבתוך שורת הדין עצמה כולל הקב"ה ברחמי עליו את מה שאנו בניו, וקובע בתורתו ששורת הדין היא שירחם עליו, וזהו שאומרים בתפלת היום: "ובזכות התם יוציא איום היום לצדק דינו", שבזכות יעקב אבינו נזכה בדינא צדק¹⁰.]

תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט

ובזה יבואר עוד מאמר מתפילות היום שאומר דרשני: "באין מליץ יושר מול מגיד פשע, תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט, וצדקו במשפט", שלכאורה "תגיד ליעקב דבר חסד ורחמים" מיבעי ליה, ומעתה הוא מתוק מאוד, שכן אנו מתפללים: אם מעשים אין בדינו שיהא לנו מליץ יושר מול המקטרג המגיד פשע, מבקשים אנו: אגא תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט, את החוק והמשפט הנרמז בתקיעת השופר "תקעו בחודש שופר וגו' כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב", ומהו החוק והמשפט המכוון, הוא: "אספרה אל חוק ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך", וכביאור המצודות שהכוונה לחוק הכתוב בתורה "בני בכורי ישראל", שהוא אלוקי יעקב ואנו בניו, באין מליץ יושר מצד מעשינו, תגיד על יעקב את חוק זה, שגם זה חוק הוא אצלך, וכך נזכה בדין.

ולשון "תגיד"¹¹ הוא תמיד לשון דיבור קשה, היינו שאנו מבקשים שיאמר הקב"ה זאת – את "חוק ומשפט" זה שאנו בניו, וההנהגה עמנו היא אך ברחמים – באותה נימה וארשת "הגדה" של "חוק ומשפט" כמו שאר החוקים והמשפטים שבתורה שאותם מראים המקטרגים לטעון כלפינו, ובכך "צדקו במשפט" ב"דינא צדק" כשורת הדין, ועל ידי "חוק ומשפט", וכך נצא זכאים בדין כקטן שנולד.

וזו כוונת איוב (יד) בתוך דבריו לגבי "ואותי תביא במשפט עמך": "מי יתן וגו' תשית לי חוק ותזכרני וגו' תקרא ואנוכי אענך למעשה ידיך (כלומר: לנבראית) תכסוף", שזהו "תשית לי חוק", היינו שתגן עלי מן המקטרגים על ידי ה"חוק" ש"ה' אמר אלי בני אתה", ש"תזכרני" ו"למעשה ידיך תכסוף".

¹⁰ כדאיתא ב"ה, ח, ב, ועוד.

¹¹ ומיד אח"כ אומרים "באין מליץ יושר מול מגיד פשע, תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט, וצדקו במשפט", ראה להלן.

¹² אכן נראה פשוט שהלשון "תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט" מקורו מתהלים קמז, ט "מגיד דבריו ליעקב חוקי ומשפטי לישראל", ואף פסוק זה כך יתבאר, שה' מגיד ליעקב ולישראל את חוקיו ומשפטיהם שהוא אלקינו ואנו בניו ולא עשה ה' כן לכל יוגי.

וכן אנו אומרים: כי תביא חוק זכרון להפקד כל רוח ונפש.

וחוק בשארו שם. חותם של בניס

ובדברים הללו מבואר לנו מה שמשבחים בברכות ברית מילה "אשר קידש ידיד מבטן וחוק בשארו שם וצאצאיו חתם באות ברית קודש", דהיינו שאת ה"חוק" הזה הנזכר בתורתו שאנו בניו והוא אלקינו, לא די בכך שמודיענו זאת אלא אף שם וחתם את חוק זה בבשרנו ממש, בברית המילה שהיא עדות למציאות זו, וכנזכר בתקוני זהר (תקונא כב): "שימני כחותם דא אות ברית מילה וכו' דהאי אתקרי חותמא דגושפנקא דמלכא"¹² ובהמשך שם "האי רשימו איהו לברא דמלכא"¹³, שכשם שמלך מיד עם הילוד בנו אהוב מעטרים אותו באותות כבוד ויקר המציינים שהוא הוא בן המלך, שכבר מיינקו הרי הוא "בן המלך", כך ממש שם ה' את חוק היותנו בניו והוא אלקינו בבשרנו ממש לגאון ולתפארת.

ולפי זה יתכן ש"ידיד" הכוונה לרך הנימול, שכבר מעתה קוראו המקום "ידיד", ושם את ה"חוק" בבשרו, וביאור מהות ה"חוק" אנו אומרים בפה מלא בתוך כדי דיבור: "וצאצאיו" – של כביכול, בניו אהוביו – חתם באות ברית קודש שתעיד שהם הם בני המלך, וכמו שלהבדיל מלך בשר ודם חותם את צאצאיו באותות המציינים את יחוסם אליו.

גושפנקא דמלכא

הנושא חותם כזה מי יהין לפגוע בו, שהרי על ידי חותם זה נודע לכל שאנו בניו, ומי יהין לפגוע ב"בן המלך", וכנזכר בזה"ק שם (תרגום): "וראו כל עמי הארץ כי שם הוי"ה נקרא עליך, שם הוי"ה ודאי, זהו אותו הרושם של ברית מילה, ואות התפלין, ואות של שבת וימים טובים"¹⁴. וכן הנושא חותם זה מתקיים בו "אספרה אל חוק ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך שאל ממני ואתנה גוים נחלתך", כמרומז בסופי תיבות¹⁵ "שאל ממני ואתנה גוים נחלתך וגו'", ס"ת מילה, וכדברי המלבי"ם על לשון "נחלתך" בפסוק זה שהואיל והוא כבן ממילא הוא "נחל" מנכסי אביו, שלה' הארץ ומלואה וברא כרעא דאבוה.

המעמד מחייב

ומאיידך אכן הנושא חותם זה נדרשת ממנו הנהגה מיוחדת שאינה נדרשת מהמון העם, וכנזכר בבאר אברהם¹⁶ ("לס"ק מסלונים זי"ע) עה"פ (משל ג, יא) "מוסר ה' בני אל תמאס" – מוסר ה' ליהודי הינו "מוסר מתוק": בני! הלוא בני אתה! בן המלך, ואיך תמאס את עצמך בדברים שאינם ראויים לבן המלך?!; וזה מה שנאמר בזה"ק¹⁷ עה"פ (שמות טו, כה) "שם שם לו חק ומשפט ושם נסוהו" – שכשקיימו ישראל מצות פריעה "שם שם לו חק

¹² ראה שם: מי יעלה לנו השמימה, ראשי תיבות – מילה, וסופי האותיות - יהו"ה.

¹³ ושם: אבל לעבדא דמלכא רשימו דילה וכו', ודא איהו אם כבנים אם כעבדים.

¹⁴ שם: "ומי שמשקר בו למטה, נעברת חקיקתו מלמעלה, ובאותו זמן שולטים עליו כל המקטרגים העליונים והתחתונים".

¹⁵ הסופי תיבות נזכרו באמרות ה' (רמא"ל ליטש-רוזנבוים, במדבר עמ' עד"ר).

¹⁶ בלקוטי אמרים.

¹⁷ שמות [משפטים] כה, ב, ובדומה לעיל מיניה, בזה"ק שמות (בשלח) ט, ב, ראה שם.

ומשפט דייקא, ושם נסהו, בהאי את קדישא, דאתגלייא בהו".

ה"שמחה" במצוות המילה

והנה מצאנו במילה באופן מיוחד את עניין ה"שמחה", כדברי חז"ל לגבי מצוות מילה **"תניא רשב"ג אומר כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה כגון מילה דכתיב (תהלים קיט, קסב) שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב, ועדין עושין אותה בשמחה"** (ראה רש"י ותוס'), וכן מצאנו במגילה (טז, ב) על הפסוק (אסתר ח, טז) "ליהודים היתה וגו' וששון" ש"ששון" זו מילה, מהפסוק הנ"ל,

ומצאנו עוד בעניין המילה (בנדרים לא, ב) על פי הר"ן (שם) שהיא שקולה כנגד כל המצוות, וכתב במחזור ויטרי (סימן תקג): **"יום שמקיימין מצוות מילה שמחה הוא, דכתיב שש אנכי על אמרתך, ואיזו היא אמירה שנאמרה לבדה ושקולה כנגד כל המצוות, הוי אומר זו מילה, שנאמרה לבדה לאברהם אבינו, וכתוב בה ברית, לפי שהיא שקולה כנגד כל המצוות, שהם תרי"ג מצוות, כמנין בריית בגימטריא והיא עצמה אחת."**

ונראה לבאר דבריו, שה"ששון" הוא "על אמרתך", על כך שהברית שקולה כנגד כל המצוות, דהיינו, שיש לפרש עניין "שקולה כנגד כל המצוות" שאף אם עברו בריית – שעברו חס ושלוש על כל תרי"ב מצוות, אף על פי כן אם אך יש בידם את ה"ברית" שאנו בניים למקום, ושמחים בה כמוצא שלל רב, אזי הקב"ה "מביט לברית", ואין מקום לשום קטרוג, כי "באין מליץ יושר מול מגיד פשע תגיד ליעקב דבר חוק ומשפט", שזה חוק החקוק בתורתו שאנו בניו, ושורת הדין שלנו שונה לגמרי. וכן מצאנו במנחות (מג, ב) על דוד המלך שאמר "אוי לי שאעמוד ערום בלא מצוה" וכיון שזוכר במילה שבבשרו נתייבשה דעתו, ואפשר לבאר הדבר כני"ל.¹²

ואולם לשם כך צריך שעל כל פנים בברית עצמה יחזיק בעוז, וכנ"ל שישוש בה כמוצא שלל רב, וישמור עליה כעל בבת עינו,¹³ שהגם שהברית היא כאמור ברית נצחית, שלעולם אין יכול לחול בה שום שינוי, מכל מקום כדי שגם ה"הנהגה" עצמה תהיה באופן של בניים ישנו צורך ששנכר במציאות זו ונשמח בה, ו"ה' צלך", ככל ששנכר ונחיה זאת כך נעורר בחינה זו מלמעלה. וזה ביאור מה שמצאנו במיוחד את עניין השמחה לגבי ברית, שהשמחה בקיום הברית היא המעוררת שגם ב"הנהגה" תהיה שייכת הברית, שלא להיות ח"ו מן ה"משקרים בברית", שנושאים את חותם הברית אך הם צבועים ולבם בל עמם.

וזהו ביאור מה שכתב "והיא עצמה אחת", שכדי שתהיה הברית שקולה כנגד כל המצוות ותסתום פיות המקטרגים, לשם כך צריך שהאדם "יקיים"

¹² {השוואה ע"ד אפשר לולי דמיסתפינא: בסגנון זה מצאנו בזוה"ק (שמות [יתיר א], פט, א) גם בעניין רעוא דרעיון של שבת קודש, שמה ששקולה שבת כנגד כל התורה כולה והשומר שבת כאילו שמר כל התורה כולה, זאת 'מפני' שהוא עת רצון והדינים אינם שולטים בו, ואולי ביאורו כני"ל. ז"ל הוזה"ק שם: "אבל ביומא דשבתא כד מטא עידן דצלותא דמנחה, רעוא דרעיון אשתכת, ועתיקא קדישא גליא רצון דיליה, וכל דינין מתכפיין וכו'." (וממשיך אודות העונג הנמשך מו"א) ובהמשך: "בגיני כך שקיל שבתא לקבל אורייתא, וכל דנטיר שבתא כאילו נטיר אורייתא כלא".}

¹³ "שמירת הברית" – נתינת כל מדת האהבה שתחול בקשר זה דיקא.

את הברית, ש"ברית" אינה בגימטריא "תרי"ג", אלא בגימטריא "תרי"ב", כלומר, שאם יחסרו לאדם תרי"ב מצוות ויהיה בידו רק מצוה אחת, את מצוות הברית, שיחזיק בה בכך שישמח על כך שזכה להיות בן המלך, אזי תהיה הברית שקולה כנגד כל התרי"ב ויצא בדימוס.¹⁴

וזה עצמו הטעם לכך שצריכים אנו להיות 'שמחים' בראש השנה ולבטוח בכך שזוכה בדין, ששורש בטחון זה הינו שינצח רחמימותא דבניו לרחימותא דדינא, שינצח "חוק" היותנו בניו, ויזכנו בדין למרות שאר ה"חוקים" שמחוייבים בהם המקטרגים, ואת זה עצמו אנו מעוררים על ידי שמחה זו בהיותנו בניו, וכנ"ל שבראש השנה כלי הביטוי לכך הוא השופר.

אני היום ילדתיך

והנה, חסד גדול עשה ה' עמנו בכך שקבע את הדין ליום ראש השנה דיקא, שכן בראש השנה ישנה בחינה מיוחדת של "בני אתה", עוד יותר מכל השנה, הואיל וראש השנה הוא זמן של "אני היום ילדתיך", שאז נברא האדם (כדברי ה"היל אור" עי"ש), והוא כדברי המדרש¹⁵ (ויק"ר פכ"ט יב): **"אמר רבי תחליפא קיסרא, בכל מוספין כתיב 'והקרבתם' וכאן (לגבי ראש השנה) כתיב 'ועשיתם אשה', הא כיצד, אמר לחן הקדוש ברוך הוא לישראל, 'בני', מעלה אני עליכם כאלו היום נעשיתם לפני, כאלו היום בראתי אתכם בריה חדשה", הדין הוא דכתיב (ישעיה טו, כב): כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה (ע"כ). וכן מובא בירושלמי דבש (דרוש ה' לחדש אלול) בשם כתבי האר"י ז"ל שאין אומרים 'היום היה הרת עולם' אלא בלשון הווה "היום הרת עולם" כי היום מתחדש העולם והרי אנו כקטן שנולד.**

ומכאן דבר זה ש"כאילו היום בראתי אתכם בריה חדשה" מתעוררת ביתר שאת בחינת בניים, כמשמעות "בני אתה – אני היום ילדתיך", והיינו

¹⁴ [השוואה ע"ד אפשר לולי דמיסתפינא: בתקו"ז (תקון לז, דף עח, ב): "ועל דא אמר אדם קדמא קמי קודשא בריך הוא, מי מציל בני מחרב המתהפכת, אמר ליה חרבא דמילה וכו'." (ואמרו סמך לזה: "הן גרשת אותי היום מעל פני האדמה וגו' והיה כל מוצאי יהרגני וגו' וישם ה' לקין אות" (בראשית ד, יד-טו) "אותי היום מעל פני" סופי תיבת מילה", וכן מבואר בתקו"ז (תקון סט, דף קיז, א) "ש"אית" הנזכר כאן הכוונה לאות ברית מילה) והעניין מבואר שעניין המילה שייך עם גילוי א"ק: בלקוטי תורה (תזריע, עמ' כ, א): "יגם 'מל' מלשון 'גילוי'¹², שיהא גילוי בחינת א"ק". וב"שעשה שהקדמו – תער"ב" (חלק א, אות קפה): "וזה מצות מילה להסיר ההעלמות והסתרים בכדי שיהיה גילוי בחינת פנימיות א"ק "פנימיות א"ק" מבואר בו שהוא חלק המחשבה הקדומה שלשם 'עלתה' המחשבה על נשמות ישראל (בח' אוא"ס שבא"ק), ו"חיצוניות א"ק" הוא חלק המחשבה על

בריות העולמות בכללות). ובדרך מצוותיך (מילה, חלק ב) מבואר גם כן שבשביל גילוי בחינת א"ק צריך להיות מילה להסיר הערלה, עייש, ובתוך דבריו: "לזאת כשכורתיים הערלה ומעבירים הקליפות וכו' מאיר הארת א"ק בן ישראל הנולד, כי נעשה גופו טהור וקדוש להאיר תוספת עילוי בנפשו מבחי' א"ק" עייש. ובדומה בספרים נוספים]

¹⁵ ומדרש נוסף בילקוט תהלים תתנ: פנה וגו' ולא בזה את תפלתם כתב זאת לדור אחרון ועם נברא יהלל י-ה, רבנן אמרין אלו הדורות שהם כמתים במעשיהם ובאים ומתפללים לפניך בראש השנה וביום הכפורים ואתה בורא אותם בריה חדשה.

¹⁶ לפי הנזכר דק במה שאמר לשון "בני" דיקא.

שבכל ראש השנה שמתחדשת בריאת העולם הרי ששוב מתחדש עניין זה של בריאתו בשביל ישראל שנקראו ראשית, ופעולת הבריאה כוללת איפוא נתינת ביטוי מחודשת לכך שישראל הם בניים למקום, בריאה מחודשת הכוללת את החוק של "בני בכורי ישראל", שאסתכל באורייתא וברא עלמא, וחקק את חוקי הטבע מתוך חוקי התורה, וזהו "בני אתה אני היום ילדתיך".¹⁷

היום הרת עולם

ובזה מבואר מדוע נחשב ר"ה ל"הרת עולם" אף שהוא יום ששי לבריאה, שמעתה יש לומר שכוונתנו בהזכירנו אחר התקיעות "היום הרת עולם" לומר שהיום מתעוררת בחינת "בניים", ש"אני היום ילדתיך", ויש לומר שזה מכח יום זה שבו נברא האדם דיקא, וכדאיתא ביהל אור. שיש לומר שכל חוק מחוקי הטבע שבבריאה עצמה אין ניכר רישומו בבריאה אלא משעה שנברא אותו נברא שכלפיו הוא החוק, ואם כן אף "חוק" היותנו בניים למקום התעוררותו על ידי "אני היום ילדתיך" שייכת בעיקר ביום שבו נברא "האדם", שבאופן וצורת בריאתו הושת החוק הזה אשר חקק המקום בתורתו מקדם.

וכל זאת בד בבד עם חידוש ה"מלוכה", שאנו מצידנו ממליכים אותו וקוראים לאבינו, והוא מצדו קוראנו "בניים", שגם זה מתעורר ביתר תוקף בראש השנה דיקא, יום חידוש המלוכה, והכל נפעל בכח השופר, כדברי הגמרא (ר"ה טז, א, לד), בביאור מלכויות וזכרונות ושופרות, שתמליכוני עליכם ושיעלה זכרוכם לפני לטובה, ובמה בשופר.

ואחר כל זאת לא זו בלבד שעל ידי המלכת ה' והתעוררות חוק היותנו בניים אנו יוצאים זכאים בדין, אלא אף כהמשך המזמור: "שאל ממני ואתנה גוים נחלתך ואחוזותי אפסי ארץ", שכבנים ימלא הקב"ה כל משאלות לבנו לטובה, אכ"ר.¹⁸ לשנה טובה תכתבו ותחתמו לאלתר לחיים טובים!

¹⁷ וזהו: "עננו אלקינו עננו, עננו אבינו עננו, עננו בוראנו עננו", וכפי שאנו אומרים בתפילה: "אמת ואמונה חוק ולא יעבור אמת שאתה הוא ה' אלקינו וכו' יוצרנו וכו'" ובהמשך "יבכורך ישראל גאלת וכו'".

חוק הכפרה ביום הכיפורים

ומעתה נציץ לא לעבר מפתח היום הקדוש, יום הכיפורים, ונבין שגם קבע המקום ברוך הוא את הכפרה עצמה ל"חוק" בתורתו באופן שלא יהיה שום פתחון פה למקטרג, שנאמר לגבי יום הכיפורים (ויקרא טז, לד) **"והיתה זאת לכם לחקת עולם לכפר על בני ישראל מכל חטאתם אחת בשנה"**, שמסתבר שעולה על הכפרה עצמה, שתהיה עבור ישראל ל"חוק" הזוקף את הדין לזכותם, "חוק" מיוחד בחוקי התורה והבריאה.

וזהו שאומרים במוסף ליום הכיפורים, בפיט "אמרו לאלקים", שמוזכרים ראשית את הברית התמידית שאנו בניים: **"אמרו לאלקים (מדת הדין), טפי נחלתו (בניים)", טלאי ירושתו, יקיים עלינו אמרתו כחוק בתורתו (שכך 'חוק' בתורה, שאנו בניים, כני"ל), אשר כרת את אברהם ושבועתו"**.

ומיד מוזכרים את החוק המיוחד של הכפרה ביום הכיפורים: **"אמרו לאלקים, יועץ מישרים לחוק (שאת הלצת הישר קובע תמיד ה' לחוק בתוך תורתו), יראוי לחיים לחוק, טולח לחטא לחמוק, כנשמע לרועה מרחוק (יסלחתי כדברך)", ויעמידה ליעקב לחוק (כני"ל)"**.

ולשם כך גם ליום הקדוש עלינו לגשת "מיט אידן אין איינעם", כאיש אחד בלב אחד, שהוא "יום שימת אהבה וריעות", שכאשר אנו יחד מתעוררת בחינת "בניים", שחלה על "כלל-ישראל".

באהלה של תורה / הרב יהודה אייזנשטיין, מח"ס 'אהל מועד', כולל ישיבת מיר ירושלים

**האם לבקש על "מצב הקורונה" בראש השנה? |
"ככלבים דצווחין הב הב", בקשות פרטיות בראש
השנה!**

**אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש שְׁבִתִי בְּבֵית
ה' | פֶּל יָמֵי חַיִּי (תהלים כז, ד)**

"כל שנה שרשה בתחילה מתעשרת בסופה"

א [סביר להניח, שיעקר הבקשות השנה בראש השנה יהיו סביב נגיף הקורונה. זה בשל מצב הפרנסה שפגע בו, זה בשל הנגיף שפגע בו, זה בשל הנגיף שפגע בו ולא חזר לאיתנו, זה בשל הבידודים הקשים שמקיפים אותו ואת בני משפחתו ומכריו, זה בשל מצב החיים המורכב שכל כך שקשה עלינו, וזה בשל רקעו הרפואי שלא מרשה לו להסתובב כאחד האדם, זה בשל מצבו ברוחני שפגע בו המצב, והיותר מרומם יבקש בשל העליה הרוחנית אשר מקשה עליו המצב.¹⁷

בטח אילו היינו יודעים אשתקד את המתרחש לבוא לעולם, הרי כולנו היינו זועקים באומרנו "מי במגפה" כמו שזעק השנה!

אבל הבוא לא נהיה כמו אותו אחד שניגש לתפילה ואמר: רבונו של עולם! הנה ב"ה יש לי אשה, יש לי ילדים, יש לנו בית מרווח, יש לנו בריאות איתנה, יש לי ולאשתי עבודה מוצלחת, גם הפרנסה ב"ה די מוצלחת. – הרי אנחנו מסודרים בהכל, הקב"ה אני לא צריך בעצם כלום, אני מסודר ב"ה, אל תשנה לי כלום, רק אבקש ממך הקב"ה משהו קטן, תדאג שהבוס שלי יוסיף לי העלאה במשכורת!

אבל באמת הרי אין לנו כלום, גם מה שהיה כלל לא בטוח שימשיך, הכל מתחיל מחדש, ואין לנו הבטחה על כלום, גם מה שנראה בעבר כמסודר ובטוח, אין התחייבות לכלום ומי יודע מה יולד יום, הקורונה שארע בשנה האחרונה הוא רק דוגמא לתהפוכות שהקב"ה יכול ליצור בין רגע. וצריך לזעוק ולבקש על הכל כמו על "מי במגפה", כי אנחנו מתחילים הכל מאפס!

וזהו מה שאמרו (ר"ה טז, ב) "כל שנה שרשה בתחילה מתעשרת בסופה", ופירש רש"י "שרשה בתחלתה – שישראל עושין עצמן רשין בראש השנה לדבר תחנונים ותפילה". ומבאר השפתי חיים (במכתב שכתב ממיטת חליו; מופיע בעמ' קי) שגם אדם שמסודר לו כביכול הכל, יפנים שכל מה שיש לו הוא רק בצרון השי"ת, והוא יכול לאבד הכל בן רגע ח"ו, ויעמוד לפני הקב"ה בראש השנה כאילו הוא אדם שעומד במצב בו חסר אוניס – שאיבד את פרנסתו ח"ו, או שחלה במחלה מסוכנת, וכך הוא יזכה בעז"ה ש"מתעשרת בסופה"!

קעת נבוא ללבך, האם ראוי ואיך ראוי, לבקש על "מצב הקורונה" בראש השנה.

נוסח התפילה בראש השנה

ועניינים קרובים מצאנו גם בעוד זמנים גדולים, כמו חג הפורים, ועוד ימים נשגבים, והכל אחד, כי בחינה זו היא בחינה נצחית, שאנו בניס למקום והוא אבינו ואלוקינו, ואין עוד מלבדו.

¹⁷ להלן נעסוק אם אפשר לבקש בקשות פרטיות בר"ה, ובאמת עיקר הנושא הוא על "בני חיי ומוזוני", ויש לברר את ההשקפה על בקשות רוחניות.

ב [נקדים בדברי המגיד צדק (סידור הגר"א תפילת ר"ה) שכותב: "הביטה וראה איך תקנו לנו קדמונינו ז"ל תפילת ר"ה שנתקנה רק על בקשת כבוד השכינה שיתגלה כבודו ותראה מלכותו, כי הלא לנו להקהל ולעמוד על נפשנו ביום הדין הגדול והנורא הזה לבקש סליחה ומחילה וחיים ומוזון ובנים, כי מי לא נפקד כהיום הזה. ומה זה שאמרו חז"ל שלא להזכיר שום חטא ועון בר"ה שלא לעורר את הדין¹⁸, ולכאורה הוא בהיפך שהרי אמר "מודה ועוזב ירוחם". ועוד וכי אם לא נזכיר אנחנו אין למי להזכיר, והלא כמה מקטרגים ומסטינים יש מכל עבירה ועבירה".

ומבאר מדוע באמת תפילת "ובכן תן פחדך" כולה מיוסדת על הדרת כבוד אלוקינו כו': **"והוא כאדם שאומר רבונו של עולם! הרבה יש לנו לבקש על נפשנו ועל נגעי לבב כל איש ואיש, כי כל לב יודע מרת נפשו כי צרכי עמך מרובים. רק כל זה איננו שוה לנו, בזכרנו את כבוד שמך המחולל והדר גאון עוזך כי נתמעטה כו"**.

ומוסיף שבוה יבטח כל איש ואיש כו' על הכונה אשר אמרנו, וישליך בעת ובעונה הזאת את נפשו נגד ויעבור עליו מה שיעבור, שבדאי חטאיו לא יזכרו עוד ולא יעלו על לב לעולם כו'. ומסיים, שזהו מה שאמרו דורשי רשומות "אני לדודי ודודי לי", פי' כשלא יהיה בבקשתי כל מגמתו רק לדודי אז דודי לי עכ"ל.

והמגיד מדובבא המשיל זאת לדליקה שנפלה בעיר, שאם אנשי העיר יהיו באחדות, ולא יפנה כל אחד להציל את רכשו רק לכבות את הדליקה, אז נקל יוכלו לכבות אותה. לא כן אם כל אחד פונה להציל את ביתו, שאז הדליקה מתרחבת ומתפשטת לחבל ולהשחית ואין מידה מציל.

[ויש לצרף את דבריו של מוהר"ח מוואלוז'ין זצ"ל (בדרשה לסליחות) שכותב: "כי ישראל קדושים הם, בראותם כי קרוב יום הדין הנורא הבא עליהם, דא יומא דראש השנה, המה מתאספים בבתי כנסיות לבקש ולהתחנן לפני המלך ה' צבאות נפשם בשאלתם. ואם היה כל עיקר כונתנו בתפילתנו רק על גלות השכינה כביכול, ובאמת ולב שלם, בודאי היינו מסירים את האבן נגף לגמרי. אך אין אנו משימים זאת על ליבנו כלל, וכל מגמתנו בתפילת הימים נוראים רק על דאגת הפרנסות ושאר צרות הדחופות עלינו בכל יום. לכן אין אנו גוללים את האבן, רק מעט הנוגע לעצמינו, היינו "להשקות את הצאן" קדשים "והשיבו את האבן על פי הבאר" למקומה".]

ככלבים דצווחין הב הב

ג [ומקור הדברים בזוהר (תיקו"ז תיקון ו כב, א) שם אמרו: ווי לון לבני נשא דקודשא ב"ה אסיר עמהון בגלותא ושכינתא אסירת עמהון כו'.

"ויפן כה וכה" (דהיינו) "מציץ מן החרכים" (ומפרש) אלו עשרת ימי תשובה (אבל גם אז) "וירא כי אין איש" (שיתעורר בתשובה. ומפרש) עוד (מש"כ) "משגח מן החלונות" אליו חלונות דבי

¹⁸ בסדר היום של ראש השנה אין שום עסק עם החטאים. ולא זו בלבד שאין בו עסק עם החטאים, אבל גם יש קפידא שלא להזכיר את החטאים. וכמש"כ החיי אדם (קלט, ח; משנ"ב תקפד, ג) ש"יאי שבר"ה ידלג ולא יאמר "אבינו מלכנו חטאנו לפניך" לפי שאסור לומר וידוי בראש השנה כדי שלא ליתן פתחון פה למקטרג. גם הרמ"א (תקפג, ב) מביא שיש מדקדקים שלא לאכול אגוז בראש השנה מאחר ש"אגוז" בגימטריא "חטא".

כנישתא (שהקב"ה משגיח על מהות התפילות העולות אליו דרך החלונות לראות על מה מתפללים, אם לצורך עצמם או על צער השכינה) כו'. אבל "ויפן כה וכה וירא כי אין איש" (שיעסוק בתיקון השכינה) אלא איש דרכו פנו (לתועלת עצמם) בעסקין דילהון (בעסק שלהם), באורחין דילהון (בכל דרכיהם), איש לבצעו (כל אחד עוסק לאסוף לו ממון) מקצהו (מן הקצה אל הקצה), בבצעה דהאי עלמא לירתא האי עלמא (לרכוש לו נכסים כדי לירש עוה"ז), ולא אינון מסטרא דאלין דאתמר בהון "אנשי חיל יראי אלקי"ם אנשי אמת שונאי בצע".

אלא כלהו צווחין בצלותין ביומא דכפורי¹⁹ ככלבים (כי הפסוק הנ"ל מתחיל "הככלבים עזי נפש לא ידעו שבעה", לכן דורש שאותם המתפללים רק לצורך עצמם הם ככלבים שאין להם דעת יותר) הב, הב לנא מזונא, וסליחו וכפרה²⁰, וחיי, כתבנו לחיים, ואינון עזי נפש ככלבים (שאינם שבעים מכל ממון שיש להם) דאינון אומין דעלמא (שהם עזים כעובדי ע"ז) דצווחי לגביה (שצועקים בתפילתם לבקש על צורכם) ולית לון בשת אנפין (לכן נקראים עזי נפש), דלא אית מאן דקרא ליה בתיובתא (שבכח תשובתו) דיחזור שכינתיה לקודשא ב"ה דאיהי מרחקא מיניה למהדר לגביה, ואדמיין לכלבים דאיתמר בהון "ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם" ואינון ערב רב דכל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין ע"כ.

ועפ"ז מבאר המגיד צדק: "ולכן אסרו לנו חז"ל להזכיר שום חטא ועון, כדי שלא נפנה איש אחרי שרירות לבו לבקש לנפשו סליחה וכפרה על אשר סר מני דרך. וכן לא נפנה איש אחרי נגעי לבבו לבקש בני חיי ומוזני להיות חצופין ככלבי, דבזה נעורר את הדין. רק נשליך את כל הדברים הנוגעים לנו אחרי גו ויעבור עלינו מה יהיה מה שיהיה, רק נתמרמר כולנו במרירות לבנו ועיינו תרד דמעא ועפעפינו יזלו מים על הדר כבוד אלוקינו אשר גלה ואשר נוטל כבוד מבית חיינו ותפארת מלכנו".

ומוסיף: "ולכן לא תקנו לנו חז"ל לומר בתפילת ר"ה שום בקשה על סליחה וכפרה ומוזני, רק תפילה קצרה על בקשת החיים וגם זה לפי שרצונו בכך וזמ"ש "מלך חפץ בחיים", דאלי"כ לא היינו מעיזים את פנינו לבקש ממך גם על חיים רק שחפצת בחיים, רק עולה מיוסדת על הדרת כבוד אלוקינו כו".

האדם צריך לוודא שאינו מרמה את עצמו

ד [אולם עלינו לציין מה שעורר בזה מרן הגר"ס זצ"ל, ואלו דבריו:

¹⁹ באמת לשון הזוהר כאן קאי על יום הכפורים (וראה בהערה בסמוך מש"כ לבאר את החיסרון בבקשת סליחה וכפרה ביוה"כ), ולכאורה אין מכאן מקור מפורש גם לראש השנה וצ"ע (ובספר דולה ומשקה להגר"י הורביץ (עמ' רחצ) כותב שזה ק"ו). והמגיד צדק מחבר לזה את דברי הזוהר במקו"א (במדבר רלא, א) שם אמרו עה"פ (איוב א, ו) "וייהי היום" דא הוא ראש השנה, ויבואו בני האלוקים להתייצב על ה' וכי על ה' קיימי? אלא בשעתא דאלין קיימי על דינא, דינא קדמאה דכלא ביה מאן הוא דלא יוקיר לשמא דקודשא ב"ה כו' אוף הכי מאן הוא דלא חייש על יקרא דשמא קדישא דלא יתחלל בארעא כו'.

²⁰ מוהר"ח מוואלוז'ין (דרשה לסליחות) מעיר שלכאורה "הב סליחה" היא בקשה נכונה. ומבאר שרמזו בלשונו שאמר "צווחין ככלבא" ור"ל שהוא מקיים רק וידוי וצעקה ואינו גומר בלבו לעזוב החטא לצנח, והוי ככלב שב על קיאו שונה באולתו.

"צריך האדם ג"כ להתבונן בעצמו, אם פיו וליבו שוין ושלא יהיו מעשיו סותרים את דבריו, ולא יתעה בדמיון כוזב, לומר כבר עליתי למעלה הרמה להתפלל רק בעד הכלל ולא בעד צרכי עצמי. אמנם בחיפוש באמתחת מעשיו ימצא מזויף מתוכו כי גם חצי רוי"כ התעצל לתת לטובת הכלל (להרמת קרן התורה וכיוצא ב) או התעצל לאפרושי מאיסורא את זולתו במקום שהיה יכולת בידו. ואם הוא איש עשיר יתכן כי פעל ועשה הרבה, אך אם היה הציור אמיתי ולא מדומה שמשליך את כל צרכי עצמו וכבודו אחרי גיוו למען כבוד ה', והיה משתדל בכל יכולתו להרים קרן התורה וישראל, אז היו כל מעשיו ופעולותיו והשתדלותו באופן אחר, הן על ידי עצמו הן על ידי אחרים, ומה יענה ביום שידובר בו.¹⁵

ואת כל זה צריך שישים האדם אל לבו לבל יהיה כגונב דעת המקום ח"ו, כלומר שאינו מכיר את עצמו שוגה ומשגה, רק באמת יבטל כל מיני רצונותיו נגד רצון ה' במחשבה והמעשה ולא רק בדמיון וציור בלתי אמיתי, ועל זה אנו מתפללים "יטהר לבנו לעבדך באמת" עכ"ד.

"אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש"

ה [נמצא שמחד גיסא נתבאר שתיקנו לנו להתפלל על גילוי כבוד שכינתו בעולם – ולהתעלם מהבקשות הפרטיות, ומאיך האדם שינהג כך הרי הוא מרמה את עצמו וכגונב דעת העליון, ורק יכול לעורר קטרוג בזה.

ולכן העצה לזה, הוא דבר נפלא שכותב החת"ס (תורת משה לימים נוראים) לבאר את הפסוק "אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש" – שלכאורה יש כאן כפל לשון "שאלתי" ו"אבקש".

אלא שהנה המלבי"ם (אסתר ה, ו) מבאר את ההבדל בין לשון "שאלה" ל"בקשה", שבכל בקשה מה ששואל נקרא "שאלה" והתכלית הנרצה לשואל נקרא "בקשה". כמו אדם שמבקש אלף זהובים בכדי לקנות אחוזת קרקע, שה"שאלה" היא אלף זהובים, אבל ה"בקשה" היא הקרקע.

ומבאר החת"ס עפ"ד הזוהר הנ"ל, שהאדם יכול לשאול על פרנסה וחיים, רק שהבקשה (המטרה) תהיה כדי שעיי"ז יהיה פנוי לעבודת ה'.

נמצא שכל השאלות שאנו שואלין זה לא הבקשה, כי תכלית הבקשה היא כדי שנהיה פנוי לעבודת השי"ת. אבל יש שאלה אחת שהשאלה עצמה היא גם הבקשה, והיא "שבתי בבית ה' כל ימי חיי". ולכן אומרים "אחת שאלתי אותה אבקש"!

ויש לצרף בזה מש"כ הפנים יפות (ויקרא טז, ל), שהנה אמרו (תענית ח, ב) שבזמן מיתנא וכפנא אתרתי לא מצלינן, והנה אנחנו שואלים ברה"ו ויוה"כ כמה וכמה בקשות. אך הענין שכל הבקשות כוונתם לדבר אחד לעבודת השי"ת ולקבל פני השכינה שלא יהיה שום מניעה לעבודת השי"ת לקבל בשובע שמחות את פניו יתברך. וזהו מה שאומרים אע"פ שבקשנו כמה בקשות "אחת היא" לפי שכל הכוונה הם "שבתי בבית ה'".

"זכרנו לחיים כו' למענך אלוקים חיים"

וכך כותב בשם משמואל (מועדים ר"ה): "זכזה הן כל תפילותינו שאנו מבקשים חיים והצלחת עוה"ז

אין זה התכלית אצלנו, רק שעיי"ז נהיה פנויים לעבודת השי"ת, או לגדל בנינו לת"ת, או לעשות עמם שידוכים הגונים שימשכו בהם דורות טובים שיתרבה כבוד שמים על ידיהם, או שיהי' לאל ידנו לעשות זדקות ומצוות בחיות".

ומוסיף: "זוה שאנו מתפללין 'זכרנו לחיים' אף שבתקוה"ז מגנה זה מאד, וקרא עליהם 'צווחין ככלבין הב לן חיי הב לן מזונא', והיתכן שסדרו לנו בעלי מסדרי התפילות לשונות בלתי נרצים!:

אך הענין יובן ע"פ מה ששמעתי מכ"ק אבי אדמו"ר זצלה"ה שדייק מדברי ש"ס נדרים (כד, א) באמרם ז"ל "לא כלבא אנא דמיתנינא מינד ולא מיתנינא מינא", דטבע הכלב הכל לגרמיה ליהנות ולא לעשות דבר בשביל זולתו.

נמצא כי מי שכל חפצו בתפילותיו רק עבור עצמו חיי ומזונא – זה נקרא "צווחין ככלבין". אבל תפילתנו שמסתיימת "למענך אלוקים חיים" הפירוש כנ"ל שכל החיים שאנו מבקשים הם רק למען יתרבה כבוד שמים כנ"ל, וזוהי התפלה הנרצית כנ"ל.

ו [ומעתה זה אשר מוטל עלינו – כי הנה האדם אשר לא יבקש על "מצב הקורונה", לבטח מעשיו סותרים את דבריו והוא תועה בדמיון כוזב שהוא בדרגה שמתפלל רק עבור השכינה ולא בעד צרכיו, וח"ו הוא גונב דעת המקום, וזה יכול לגרום רק קטרוג ח"ו.

ועל כן בודאי שיהיה בדעת האדם לבקש על ה"מצב", רק שיכוין שעיקר מגמתו בבקשתו תהיה כדי שנוכל לעבוד את השי"ת, ושלא יהיו לנו קשיים לעבדו כרצונו ולקיים מצותיו, ושנוכל בעז"ה לשבת בהיכלי התורה והיראה כימי קדם ברוב עם הדרת מלך, וכפי שאמרו (ברכות יז, א) "רצונו לעשות רצונך!"

הוראת החזון איש זיע"א

ז [ונסיים במה שידוע ומפורסם הוראת החזון"א (ארחות רבינו ח"ב עמ' קפא) שאמר "שמותר לבקש בראש השנה בתפילה כל הבקשות הפרטיות שכל היום הוקבע לבקשות"¹⁶.

וביאר בשם החזון"א שאמר, שעצם ההכרה שהאדם מכיר לפנות לקב"ה, בזה עצמו מתקיים עבודת היום של "מלכויות"!

ויסוד הדבר מבואר בספר שערי צדק לבעל השערי אורה לבאר מדוע תפילה נחשב "קבלת עול מלכות שמים", שכותב: "כל אדם המתפלל הוא מעיד על עצמו שיש לו אדון שהוא מפרנסו ומכלכלו ואין לו צד קיום אלא על ידי האדון כו'. וכל מי שאינו מתפלל, הרי הוא כופר בעיקר כמי שאין לו אדון ואין לו צורך לשאול כלום מאלהותו. וזהו שאמר הכתוב (מלכים א יד, ט) "ואותי השלכת אחרי גיוד". וזהו סוד "קבלת עול מלכות שמים" כלומר שעושה עצמו תפל והשם יתברך הוא עיקר, ועל זה נאמר (ברכות יד, ב) "הרוצה לקבל עליו עול מלכות שמים, יטול ידיו ויניח תפילין ויקרא קריאת שמע ויתפלל, וזהו עול מלכות שמים שלימה"¹⁷.

ונסיים בדברי המשך חכמה (ויקרא כג, כד) שכותב על דבר ראש השנה שחל בשבת שאין

¹⁵ וראה בדרך שיחה (עמ' סג) שמרן הגר"ח"ק שליט"א הורה שגם כשחל בשבת מותר, ונימק דהא באמת הרי מותר לאשה לבקש תחינות לאחר הדלקת נרות, כיון שזה עתה הזמן המסוגל לזה וא"א בזמן אחר, וה"ה לענייננו.

¹⁶ וראה בכתבי הסבא מקלם (עמ' קיח) מש"כ עפ"ד הגרי"ס שמי שמתפלל ברה"ו על כבוד השי"ת ואינו בוכה על חייו ומזונו, יכול זה להיות ח"ו רק קטרוג ע"ש.

תוקעים בשופר – ולכאורה מה יועיל בזה טענת אונס סו"ס לאו כמאן דעביד, ומה יגרום להכניס זכויותינו ולזכור את זכות העקידה.

ומבאר, שאדרבה אחרי שידוע לנו גודל התועלות ממצות שופר, אשר אם יבוטל - אף באונס - הסכנה גדולה, ובכל זאת אמרו ישראל פן יבולע חלילה למצות שבת אשר מעיד על קדושת שמו יתברך, כי חידש עולמו מן האין הגמור, יהיה מה! יעבור עלינו מה, ויתקדש שמו יתברך! יקטרג השטן ולא יכנס זכרונינו לאבינו שבשמים לטובה, אך לא יבולע לשבת המעיד על קדושת שמו יתברך, פן יעבירנו ד' אמות ברשות הרבים ויתחלל שמו חלילה. ויתגדל ויתקדש שמיא רבא! ועוקדים כולם עבור קידוש שמו יתברך. וכיון שכן, הרי זה גופיה מה שאין אנו תוקעים בראש השנה שחל בשבת, זה גופא עקידה רוחנית מופלגת ומועיל לרצות אותנו, כמו שמרצה זכרון שופר!

לתגובות: 5322906@gmail.com

באר צבי / הרב צבי קריזר, ראש כולל

'נזר אברהם' ומג"ש בביהכ"נ איצקוביץ'

בב"ב, מח"ס באר צבי

מהות ראש השנה - כבוד שמים

זכות רחל וזכות העקידה, מה עדיף?

בברכת זכרונות שבתפילת מוסף דר"ה אנו מזכירים את זכות עקידת יצחק, ומבקשים "ותיראה לפניך עקידה שעקד אברהם אבינו את יצחק בנו על גבי המזבח, וכשב רחמינו לעשות רצונך בלבב שלם, כן יכבשו רחמיך את כסעך מעלינו" וכו'. ושואלים, ע"פ דברי המדרש הידועים (בפתיחה לאיכה רבתי אות כ"ד) שהגאולה העתידה מהגלות המרה בה אנו נמצאים תהיה דוקא בזכות רחל אמנו, וזהו לשון המדרש:

א"ר שמואל בר נחמן, בשעה שחרב בית המקדש בא אברהם לפני הקב"ה ואמר רבש"ע מפני מה הגלית את בני ומסרתן בידי האומות והרגום בכל מיתות משונות, והחרבת את בית המקדש מקום שהעליתי את יצחק בני עולה לפניך? אמר לו הקב"ה לאברהם, בניך חטאו ועברו על כל התורה, מיד פתח אברהם לפני הקב"ה ואמר, רבש"ע למאה שנה נתת לי בן וכשעמד על דעתו והיה בחור בן שלשים ושבע שנים אמרת לי העלהו עולה לפני, ונעשיתי עליו כאכזרי ולא ריחמתי עליו, אלא אני בעצמי כפתתי אותו, ולא תזכור לי זאת ולא תרחם על בני? פתח יצחק ואמר, רבש"ע כשאמר לי אבא 'אלקים יראה לו השה לעולה בני' לא עכבתי על דבריך, ונעקדתי ברצון לבי על גבי המזבח, ופשטתי את צוארי תחת הסכין, ולא תזכור לי זאת ולא תרחם על בני? פתח יעקב ואמר, רבש"ע, לא עשרים שנה עמדתי בבית לבן וכשיצאתי מביתו פגע בי עשו הרשע ובקש להרוג את בני ומסרתי עצמי למיתה עליהם, גידלתים כאפרוחים של תרנגולים, וסבלתי עליהם צער גידול בניים, ועתה לא תזכור לי זאת לרחם על בני? פתח משה ואמר, רבש"ע לא רועה נאמן הייתי על ישראל ארבעים שנה, ורצתי לפניך כסוס במדבר, וכשהגיע זמן שיכנסו לארץ גזרת עלי במדבר יפלו עצמותי, ועכשיו שגלו שלחת לי לספוד ולבכות עליהם וכו'. באותה שעה קפצה רחל אמנו לפני הקב"ה ואמרה, רבש"ע, גלוי לפניך שיעקב עבדך אהבני אהבה יתירה, ועבד בשבילי לאבא שבע שנים, וכשהשלימו אותן שבע שנים והגיע זמן נשואי לבעלי, יעץ אבי להחליפני לבעלי בשביל אחותי,

והוקשה עלי הדבר עד מאוד, כי נודעה לי העצה והודעתי לבעלי ומסרתי לו סימן שיכיר ביני ובין אחותי, כדי שלא יוכל אבי להחליפני, ולאחר כן נחמתי בעצמי, וסבלתי את תאוותי ורחמתי על אחותי שלא תצא לחרפה, ולערב החליפו אחותי לבעלי בשבילי, ומסרתי לאחותי כל הסימנין שמסרתי לבעלי, כדי שיהא סבור שהיא רחל, וגמלתי חסד עמה, ולא קנאתי בה, ולא הוצאתיה לחרפה, ומה אני שאני בשר ודם, עפר ואפר, לא קנאתי לצרה שלי, ולא הוצאתיה לבושה ולחרפה, ואתה מלך חי וקיים רחמן, מפני מה קנאת לעבודת כוכבים שאין בה ממש, והגלית בני ונהרגו בחרב, ועשו אויבים במ כרצונם? מיד נתגלגלו רחמיו של הקב"ה ואמר, בשבילך רחל אני מחזיר את ישראל למקומן, הלא הוא דכתיב (ירמיה ל"ט ט"ו) 'כה אמר ה' קול ברמה נשמע עלי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה מאנה להנחם נהי בכי תמרורים רחל מבכה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מدمעה כי יש שכר לפעולתך וגו' ויש תקוה לאחריתך נאם ה' וישבו בנים לגבולם'. עד כאן לשון המדרש.

ומבואר א"כ בדברי המדרש, שהזכות של רחל אמנו לגאול את ישראל בגאולה השלימה היא גדולה עוד יותר מן הזכות של העקידה, שבעוד שטענת אברהם ויצחק בענין העקידה עדיין לא פעלה את ההבטחה על הגאולה העתידית, הרי שרק בעבור הטענה של רחל מבטיח הקב"ה 'ושובו בנים לגבולם', וא"כ נשאלת השאלה מדוע בתפילת מוסף של ר"ה אנו מזכירים רק את זכות העקידה, ולא מזכירים את הזכות של רחל אמנו.

כל הבקשות בראש השנה הם רק על כבוד שמים

והנראה לומר, דאמנם אה"נ שרחל יש לה זכות מיוחדת להועיל לבניה, מ"מ שונה היא המהלך שאנו מתפללים בר"ה, כי כידוע שכל תכלית הבקשות בר"ה הם רק למען כבוד שמים, וכמו שביאר השיח יצחק בסידור הגר"א בפתחה לתפילת ר"ה, וכל מה שאנו מבקשים "תן כבוד לעמך", זהו רק ביחס לכבוד ה' המושפל בבריאה עקב זה. וזה כל מטרת ה"מלכויות" וה"זכרונות", לחזק אצלנו את כבוד שמים, ושמוזה יבואו כל הבקשות.

וע"ע ב'משך חכמה' (בר"פ וזאת הברכה) שהקשה איך אומרים בעשי"ת "זכרנו לחיים" בברכת אבות, הא אין לבקש צרכיו בג' ראשונות. וביאר שזה רק עבור כבוד שמים, וע"כ אין אומרים "לחיים טובים", רק עצם החיים שיהיה לכלל ישראל, שזה תכלית הבריאה. [ועוד הוסיפו רבים מן האחרונים (בשם הגר"י מסלאנט, הנוב"י, ועוד, ונ"כ ב'אור יחזקאל' אלול עמ' פ"ב), דזה מה שמסיימים 'למענך' אלוקים חיים, דכל בקשת החיים הם רק כאלו חיים שהם למען הרבות כבוד שמים].

והנה איתא בר"ה (טז). אמר הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני. ע"כ. והיינו שהתכלית היא שהאדם יגיע למצב ולהרגשה כאילו הוא עצמו מגיע למסי"נ ממש למען כבוד מלכותו ית'.

והנה כבר ידוע דכל היסוד של מסי"נ שהיה אצל האבות הק' הושרשו בנו בבניהם אחריהם, וע"כ יש לנו בתורשה באמת שייכות לדרגה נשגבה זו. וכמו שביאר הגר"ח מוולוז'ין זצ"ל בספרו "רוח חיים" ע"מ אבות (פ"ה מ"ג) שכתב וז"ל: עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו, כאן אמר אברהם אבינו, ולעיל אמר מנח ועד אברהם ולא אמר אבינו, ירצה בזה עפמ"ש (משלי כ' ז') מתהלך בתומו צדיק

אשרי בניו אחריו, כי כמה מדות שהצדיק טרח ויגע להשיגם, לבניו אחריו המה כטבע מוטבע, ובקצת יגיעה יגיעו לזה, כמו שנראה בחוש שרבים מעמי ארץ מהיהודים מוסרים א"ע על קדה"ש, והוא מוטבע בנו מאברהם אבינו שמסר נפשו לאור כשדים על אמונתו, וכן כל העשרה נסיונות היו להישיר הדרך לפנינו. עכ"ל. [וראה עוד ב"שיחות מוסר" להגר"ח שמואלביץ זצ"ל ל"ג מאמר כ"ב]. ומבואר בדבריו, דמה שיש בבני"ע עד סוף כל הדורות כח של מסי"נ זה הכל מכוחו של אאע"ה, וממילא מובן שכדי להנחיל לדורות עולם כח של מסי"נ חייב אאע"ה עצמו לעמוד בנסיונות של מסי"נ.

וכמו"כ יעויין ב"משך חכמה" בפ' וירא בענין העקידה (בראשית כ"ב י"ד), שכתב שבשעה שמסר יצחק את נפשו על קידה"ש, מאז והלאה הוקבע לטבע קיים באומה הישראלית להימשך אחרי רצון ההשגחה מעומק הלב, ולמסור נפשם ורוחם ומאודם על קדוש שמו ית' וכו' עיי"ש. וכ"כ עוד בפ' אמור (ויקרא כ"ג כ"ד), לבאר הא דאיתא בר"ה (טז). דתוקעים בשופר של איל, כדי להזכיר זכות העקידה. שבפשוטו הביאור בזה, דמזכירים את המעשה הגדול הזה לעורר את זכותו. אולם המשך חכמה כתב לבאר בזה וז"ל: והתקיעה מכניס זכות ישראל מה שנחלו מיצחק, למסור עצמם לחרפה ולמכה ולביזה עבור שם השי"ת כי נקרא עליהם, זהו זכות העקידה, שבניו עוקדים כל תאוותיהם והרגשותיהם ושאלות החיים על מוקד אהבת ה' ותורתו. עכ"ל.

ומבואר א"כ דזהו הענין המיוחד שיש בעקידת יצחק, שאנו מתכוונים להגיע למצב של כבוד שמים כזה גדול, 'כאילו עקדתם עצמכם', וממילא מובן שיש להזכיר דוקא את זכות אברהם ויצחק ולא של רחל. [שאמנם נכון כשאנו רוצים לצאת מהגלות הפרטית והגשמית שלנו, זכות רחל גדולה, אולם ברצוננו להמחיש שכל כוונתנו בבקשת הגאולה היא לו נוחיותנו האישית אלא כבוד שמים, וזה ממוחש יותר ע"י התמקדות בעוז רוחם של האבות הקדושים שכל תכליתם ומעשיהם היתה למטרת גילוי כבוד שמים, שזה גם תכליתנו בר"ה].

אלא שלפ"י עדיין לא יתיישב מה שמצינו בשבת (פט:) שדרשו על הפסוק "כי אתה אבינו כי אברהם לא ידענו" וגו' (ישעיה סג, טז), דלעת"ל יאמר הקב"ה לאברהם בניך חטאו לי וכו' ואינו מועיל לבניו, וכן יעקב לא מועיל, ורק יצחק אבינו מצליח להפר כעסו של הקב"ה מעל ישראל. ושם ג"כ לא מוזכר כלל זכות רחל.

ויתכן לומר באופן אחר, שכל דברי המדרש שהבאנו שמוטט לרחל "ושובו בנים לגבולם" מדובר על הגלות שהיה לאחר חורבן ביהמ"ק הראשון, שאז עיקר הכעס של הקב"ה על ישראל היה מחמת עוון עבודה זרה שעבדו בבית ראשון, וממילא ע"ז היה לרחל פתחון פה שהכניסה צרתה לביתה, אע"פ שהיא ב"ו ולא קנאה בצרתה, אולם בודאי שאין ספק שזכותם של האבות הק' גדולה יותר. ויש לעיין עוד בזה.

ביאור ב'הרחמן'

ועל פי הנ"ל נראה לבאר גם סדר הבקשות שאנו מבקשים בסוף ברכת המזון, שסדר הבקשות הם [לפי נוסחת האשכנזים], בתחילה מבקשים הרחמן הוא יפרנסנו בכבוד, הרחמן הוא ישבור עולנו מעל צוארנו והוא יוליכנו קוממיות לארצנו, הרחמן הוא ישלח לנו ברכה מרובה בבית הזה, ואח"כ הרחמן הוא ישלח לנו את אליהו הנביא זכור לטוב.

ולכאורה כל הסדר כאן צ"ב, דאם פתח בפרנסה בכבוד, הו"ל להסמיך לזה ברכה מרובה בבית הזה, והפסיק עם "יוליכנו קוממיות", ואח"כ חוזר שוב לאליהו הנביא, וה"ז שייד לענין קוממיות לארצנו. אולם להנ"ל הביאור הוא שתמיד יש לזכור ולבקש מיד גם על כבוד שמים, ולכן גם כאשר אנו מבקשים על פרנסה בכבוד מיד מבקשים על 'קוממיות לארצנו', וכשאנו מבקשים ברכה בבית הזה, מיד מבקשים בד בבד את אליהו הנביא, ולא ממתניינים עד שיהיה לנו קשה ורק אז לבקש עליו.

מעשה ששמעתי פעם מהמגיד הגה"צ רבי ראובן קרלנשטיין זצ"ל, באברך צעיר שדרש מהשווער שלו להוציא את פקדון הנדוניה מידי העשיר לאחר חצי שנה בלבד, ומיד במוצ"ש, כשהגיע החותן לעשיר לבקש חזרה את כספי ההשקעה, נחרד ושאל מדוע? מה קרה? אמר לו החותן, באמת איני יודע מה קרה לחתן שלי, אבל הוא דורש זאת מיידית. א"ל העשיר, נו, שהקב"ה ישלח רפוש לחתן שלך, זה הרי לאבד ממון בידיים, ואכן הוציא ממנו את הכסף. והנה לאחר כמה ימים וכל העיירה כמרחקה, התברר שהעשיר דן פטש את הרגל, שאל החותן את חתנו, היש לך רוח הקודש? מנין ידעת להוציא ממנו את הכסף בעוד מועד? ענה החתן, איזה רוח"ק, פשוט מאוד, בשבת אחה"צ אני הולך בדרך והנה העשיר טייל ובא לקראתי וכשעבר לידי שמעתי אותו מתאנח ואומר שהמשיח חייב כבר להגיע, חשבתי לעצמי הרי יש לו כל טוב, מה פתאום הוא צריך את המשיח?...

ההבדל בסדר הבקשות מכל השנה

עוד ראיתי שואלים (בגליון 'עיון הפרשה' גליון קט"ו עניני ירח האיתנים אות כ"ו) בחילוק שיש בין סדר הבקשות שבתפילת ימים נוראים לתפילת כל השנה כולה, שבעוד שבכל שמו"ע דמות החול אנו מבקשים תחילה על המינים שיאבדו, ואח"כ על הצדיקים שירום קרנם, הרי שבר"ה ויו"כ הסדר הוא הפוך, קודם מבקשים "ובכן צדיקים יראו וישמחו", ואח"כ "ועולתה תקפץ פיה וכל הרשעה כולה כעשן תכלה". ובמה נעוץ פשר השינוי?

אולם יתכן לבאר ע"פ היסוד הנ"ל שכתבו וביארו בספה"ק, שעיקר התפילות והבקשות בימים הנוראים אינם על בקשות פרטיות וגשמיות, אלא רק על 'כבוד שמים' שיתגלה בבריאה. וגם מה שמתפללים "ובכן תן כבוד ה' לעמך", זה לא לצורך המעמד הגשמי שלנו, אלא שע"י יתרבה יותר כבוד שמים בבריאה, וכן גם התפילה על הצדיקים אינה אלא משום שיתרבה כבוד שמים, וממילא הולכים מהבקשה הקטנה עד למצב ש"כל הרשעה כולה כעשן תכלה", והיינו שלא יהיה עוד שום מצב או מקום שלא יראו בו כבוד שמים, שנגיע לתיקון השלם בו תתקיים ותתגשם הנבואה שתמלא כל הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים. והנה המהלך בימים נוראים. משא"כ בכל שאר ימות השנה, שכל חיוב התפילה היא הרי "בקשת צרכיו" האישיים והגשמיים של האדם, ממילא יש לבקש תחילה על איבוד הרשעים שהם המפריעים לאדם בעבודת השי"ת, ויש להתפלל על סילוק המפריעים, ורק לאחמ"כ על השכר והתקומה שיהיה לצדיקים.

אלא שעדיין יש להעיר הערה חזקה, [וגם אם לא נימא ככל הנ"ל], דמצאנו שגם בתפילת מוסף דר"ה (בברכת שופרות) תיקנו את נוסח התפילה כבימות החול "תקע בשופר גדול לחירותנו", והרי מלשון זה משמע שאנו מבקשים את גילוי כבוד מלכותו ית' לצרכינו, וכמו שכתוב ואומרים "לחירותנו", דהיינו

כדי שלא נסבול יותר עול הגלות, וא"כ מלשון זה הרי משמע שהבקשה לגאולה היא שלא לשמה', והלואת ייקרא 'המלכת הקב"ה'! הלא לכאורה עיקר הענין הוא שהבריאה תגיע לתכליתה ותיקונה, ואם כוונתו לטובת עצמו חסר כאן בכל ההמלכה, ואף שאמנם שגם אם כוונתו להנאתו האישית יוצא ג"כ ידי חובתו, מ"מ קשה מהו הנוסח שתיקנו לומר "לחירותינו". [נכיוצא בו במה שאחז"ל (תענית ל:)] כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה, האם בכלל זה הוא גם מי שכל כוונתו רק לצאת מצרותיו שלו. ויש לעיין].

ובפשטות צריך לפרש שה'לחירותינו' אין הכוונה לחירות גשמית, אלא לחירות רוחנית, וכמו דאיתא באבות (פ"ו מ"ב) שאין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה. דבשעה שהכל משמש כמטרה ואמצעי לרוחניות, שפיר נחשב שכל הבקשה היא למען כבוד שמים, וכמו שהבאנו לעיל מדברי ה'משך חכמה' והאחרונים בביאור הבקשה 'זכרנו לחיים', שהיא בקשה על רוחניות, וממילא י"ל שגם הבקשה הזו נחשבת גם היא לבקשה על כבוד שמים.

לתגובות: z5102244@gmail.com

בית המשפט / הרב ישי יצחק שרגא, ר"מ בישיבת לב אליהו ומח"ס תורת העובר, ירושלים

אמרו לפני מלכות

שינוי בגמ' [ר"ה טז.], אמר הקב"ה, נסכו לפני מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה, ואמרו לפני בראש השנה מלכות זכרונות ושופרות מלכות, כדי שתמליכוני עליכם, וכו'.

ויש להתבונן בלשון זה, אמרו "לפני" מלכות, דלכא' היה להגמ' לומר בלשון קצרה, אמרו מלכות כדי שתמליכוני עליכם, ומהו "לפני", וכלום יש מקום שאינו לפניו ית' אשר מלא כל הארץ בכבוד.

ונראה לבאר הדברים, ונקדים דבריו המופלאים של המשך חכמה [פרשת וירא]. דהנה בפרשת העקידה כתיב ויקרא מלאך ה' אל אברהם שנית "מן השמים", וביאר המשך חכמה דלפיכך לא נגלה המלאך אל אברהם פנים בפנים, ורק דיבר עימו מן השמים, לפי שבעת העקידה שהיה אברהם מקריב את בנו יחידו להשם יתברך, היתה אז התגלות אלוקית נוראה, כעין הדרגה שהיתה לכהן גדול, ביום המקודש ביותר, במקום המקודש ביותר, ביום הכיפורים בקודש הקודשים.

והנה על קודש הקודשים נאמר: וכל אדם לא יהיה באוהל מועד [ויקרא ט"ז י"ז], ופי' בירושלמי יומא [פ"א ה"ה], אפילו אותן שכתוב בהן ודמות פניהם פני אדם [יחזקאל א' י'] דהיינו המלאכים, אסור להם להיכנס לקודש הקודשים. לפיכך, בעת העקידה, שההתגלות האלוקית שהיתה אז היתה מעין הדרגה של כה"ג בקודש הקודשים, לכן לא היו יכולים המלאכים להיות על ההר בעת העקידה, כשם שאינם יכולים להיכנס לקודש הקודשים, לפיכך המלאך רק קרא לאברהם "מן השמים", ולא פנים בפנים. וזה ביאור דברי אחז"ל במדרש "בר"ר נ"ה י'] שאמרו דאברהם היה כהן גדול בעת העקידה, והיינו, דדרגת הקדושה העצומה שהיתה בעת העקידה היא ככהן גדול לפני ולפנים, ולכן לא היו יכולים המלאכים לבוא שמה.

והנה ע"י בגמ' ר"ה [כ"ו ע"א], דאמרו "שופר כיון דלזכרון קאתי כבפנים דמי", וביאור הדברים, כיון

שהשופר בא להזכיר זכיותיהם של ישראל, כבפנים דמי, ככהן גדול שעובד לפני ולפנים, דכוחו של השופר גדול כמו כהן גדול בקודש הקודשים. וביאר זאת המשך חכמה לפי דרכו, דכיון דאמרינן בגמ' שאדם תוקעין בשופר של איל מעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני, ואני זוכר לכם עקידתו של יצחק, והיינו, דבתקיעת שופר כל אדם עומד במדרגתו של אברהם אבינו בעקידה, וכשם שאצל אברהם אבינו היתה העקידה בפנים, כך הוא אצל כל זרעו לדורי דורות. וזהו ביאור דברי הגמ' שופר "דלזכרון" קאתי, דהיינו - "אני זוכר לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה עליכם כאילו עקדתם עצמכם", לכן היינו כבפנים, כמעשה העקידה של אברהם, כשם שאברהם היתה עבודתו אז ככהן גדול בקודש הקודשים, לפני ולפנים, כך כוחו של השופר כעבודת הכהן גדול לפני ולפנים. ע"כ תורף דברי המשך חכמה.

ומעתה נראה להוסיף נופך בזה, דהנה לשון הגמ', אמר הקב"ה אמרו "לפני" מלכות, ותמהנו, דלכא' היה להגמ' לומר בלשון קצרה אמרו מלכות כדי שתמליכוני עליכם, ומהו "לפני". וכאזת יש לשאול עוד, דהנה בגמ' שם איתא לעיל מינה, מפני מה אמרה תורה הביאו עומר בפסח, אמר הקב"ה הביאו "לפני" עומר בפסח כדי שתתברך לכם תבואה שבשדות. ומפני מה אמרה תורה הביאו שתי הלחם בעצרת, אמר הקב"ה הביאו "לפני" שתי הלחם בעצרת, כדי שיתברכו לכם פירות האילן. ומפני מה אמרה תורה נסכו מים בחג אמר הקב"ה נסכו "לפני" מים בחג כדי שיתברכו לכם גשמי שנה. ע"כ לשון הגמ', ולכא' הכא נמי יש להבין מהו הלשון הביאו "לפני", ומדוע לא נקטו בגמ' בקיצור הביאו שתי הלחם, הביאו עומר, וכו'.

ויש לומר הביאור בזה, דכל הני קרבנות, עומר ושתי הלחם וניסוך המים, הקרבתם היא בבית המקדש, ולכן לשון הגמ' "הביאו לפני", דמקום בית המקדש נקרא לפני ה', והני קרבנות דמקריבים אותם בביהמ"ק, אמר הקב"ה הביאו לפני, נסכו לפני, דהיינו דבית המקדש נקרא לפני, וכמו שמפורש בכמה דוכתי, אל פתח אהל מועד יקריב אתו לרצונו לפני ה', [ויקרא א' ג'] והביא את הפר פתח אהל מועד לפני ה' [שם ד' ד'] וימת נדב ואביהוא לפני ה' בהקריבם אש זרה לפני ה' [במדבר ד' ד'], וכהנה רבות, וע"י בגמ' מגילה [ל"א ע"ב] אמר אברהם לפני הקב"ה וכו', אמר לפניו רבש"ע תינח בזמן שבת המקדש קיים בזמן שאין בית המקדש קיים מה תהא עליהם אמר לו כבר תקנתי להם סדר קרבנות כל זמן שקוראין בהן מעלה אני עליהן כאילו מקריבין לפני קרבן. וע"י כיו"ב בילקוט [ח"א רמז תתלה]. ונמצא דכשאין ביהמ"ק, כשקורין קרבנות ה"ז כאילו קורין "לפני", ואשר זהו התחליף לביהמ"ק.

ומעתה נראה לבאר דזהו המכוון בדברי הגמ' ואמרו "לפני" מלכות זכרונות ושופרות, וכו', דזה הכח העצום של קבלת עול מלכות שמים ביום ראש השנה, כמו עבודת בית המקדש, בבחינת "לפני ה'", ולכן הביאה הגמ' ענין זה בסמוך לעניני הקרבת הקרבנות בבית המקדש, משום ששורש ענינם וכוחם שוה, אשר מהותו לפני ה'. [וביותר מבואר כן לדברי הריטב"א דס"ל דמלכות זכרונות ושופרות ענינם אחד הוא ע"י השופר, ואכמ"ל].

ויסוד הדברים, מבואר בגמ' פסחים [נ.]: והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. אטו האידינא לאו אחד הוא, אמר רבי

אחא בר חנינא, לא כעולם הזה העולם הבא, העולם הזה, על בשורות טובות ואומר ברוך הטוב והמטיב ועל בשורות רעות ואומר ברוך דיין האמת. לעולם הבא כולו הטוב והמטיב. ופרש"י עוה"ב כולו הטוב והמטיב, שאין שם בשורה רעה. נמצא מבואר, דלעתיד לבא יהי' ה' למלך אשר כל העולם כולו יכירו במלכותו ית', והיה ה' למלך על כל הארץ, דהבריאה כולה תשמח בגילוי מלכותו, וכנאמר ה' מלך תגל הארץ [תהילים צ"ז א'], ואז לעתיד לבא לא יהיה מקום לבשורות רעות, ובכל העולם יהי' רק שפע עצום של כל טוב.

וזהו מש"כ הרמח"ל בדרך ה' [ח"ד פ"ד ז"ל], וזה כי אולם סדרי הבריאה וכוונותיה מסודרים בדרך שכאשר מלכותו ית"ש נודע ומודים בו כל בראיו, נמצא בברואים כל טוב וכל שלווה, והברכה מתרבת בהם, ושלום מתגדל. ובהתפרץ העבדים ואינם משתעבדים ומודים במלכותו ית', כל טוב חסר והחושך מתגבר והרעה שולטת, וכו', ולכשיופיע הבורא ית' במלכותו, וימלוך על עולמו, ימשך מזה הטוב הרב, והשלווה הגדולה לנבראים, ותרבה ההארה והקדושה והטהרה וכל דבר טוב וכו'. ואם לא, הנה הקב"ה מסתיר פניו, ואינו מגלה כח ממשלתו, וכו', והוא כלל כל הרעות הנמצאות בעולם. ועימש"כ עוד הרמח"ל במאמר החכמה. וברוח חיים [פ"י י"א].

נמצא מבואר מדברי הרמח"ל, דכאשר ממליכים את השי"ת בעולם, זהו השורש לכל הטוב ולכל השפע, והלא עבודת בית המקדש עצמה היתה ג"כ שורש לכל הטוב ולכל השפע בעולם, וכמ"ש באבות דר"ע [פ"ד ז"ל], כל זמן שעבודת בית המקדש קיימת העולם מתברך על יושביו, וגשמים יורדין בזמנו, וכו', ובזמן שאין עבודת בית המקדש קיימת, אין העולם מתברך על יושביו, ואין הגשמים יורדין בזמנו, וכו', הא למדת שאין עבודה שהיא חביבה "לפני הקב"ה" יותר מעבודת בית המקדש. עכ"ל האדר"י. נמצא, שאם מקיימים תמליכוני עליכם, הוא בחינת לפני ה', שהוא גורם לכל הטוב והשפע, כעין בחינת לפני ה' בזמן שביהמ"ק היה קיים, שממנו הושפע שפע לכל העולם כולו.

ומבוארים היטב דברי המשך חכמה שכ' דכוחו של השופר בכל שנה של כל יחיד הוא כעבודת הכה"ג ביוה"כ, ולכן דקדקו בגמ' ואמרו "לפני" על שופרות ומלכות, אשר זהו הלשון מורה על בחינת השפע לעולם כולו, כעין עבודת בית המקדש, וכמשנ"ת.

ויתכן לבאר בזה המשך דברי הגמ' שם, אמר רבי אבהו למה תוקעין בשופר של איל אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני. ויש לעיין, היאך ע"י תקיעת שופר, מעלה אני כאילו עקדתם עצמכם לפני, דאף שהשופר בודאי מעורר זכות העקידה, אבל לא נתבאר למה כאילו עקדתם עצמכם עכשיו לפני, ואיך כוחו של השופר עצום עד כדי כך כאילו עקדו עצמינו ובשרנו. ולהאמור יתכן לבאר הדברים מדוע "מעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני", דהלא נתבאר דעיקר עבודת המלכות, זכרונות, ושופרות, זה בדרגת "לפני ה'" אשר זוהי הבחינה של הקרבת הקרבנות בבית המקדש, ואשר לכן מעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני בבחינת קרבן.

בנתיבות הירושלמי – הפרשה באספקלריית תלמוד ירושלמי / הרב ישראל קלוזנר, מו"ל ילקוט שמחת ירושלים עה"ת ומועדים

לדעת הירושלמי: בראש השנה שחל בשבת אין תוקעין מ"דאורייתא!"

הירושלמי במסכת ראש השנה פרק ד' הלכה א' לומדת דין איסור תקיעת שופר בשבת, מדכתיבי תרי קראי:

פְּתוּבָא אָחַד אוֹמַר יְיוֹם תְּרוּעָה (במדבר כט, א) **כְּתוּב אַחַר אוֹמַר מְזַכְּרֵי תְּרוּעָה** (ויקרא כג, כד) **הָא פְּצִיד, בְּשַׁעָה שְׁהוּא חָל בְּחוּל יְיוֹם תְּרוּעָה** (שתוקעין בפועל ממש) **בְּשַׁעָה שְׁהוּא חָל בְּשַׁבַּת מְזַכְּרֵי תְּרוּעָה מְזַכְּרֵי אֶבֶל לֹא תוֹקְעִין.**
שיטות התלמודים

הנה מדברי הירושלמי חזינן דס"ל שאיסור תקיעת שופר בשבת הוא מדאורייתא, מאידך בבבלי הובאה דרשה זו אבל דחה זאת והסיק שמדאורייתא תוקעים גם בשבת ורק מדרבנן לא תוקעים משום הגזירה דרבה שמא יעבירו ד' אמות ברה"ר וזהו גם הטעם של איסור לולב ומגילה.

והנה, על עצם דברי הירושלמי הקשה ה'עריב נחל', איך יתכן להעמיד את הפסוק 'זכרון תרועה' האמור בפרשת אמור בשבת, והרי סיום הפסוק שם הוא 'כל מלאכת עבודה לא תעשו', ואי בשבת איירי, תיפוק ליה דאסור בעשיית מלאכה מדין שבת, ולמה לי קרא. ועוד יותר קשה לשיטת הרמב"ן שהיתר מלאכת אוכל נפש ביום טוב נלמד ממה שלא אסרה תורה אלא 'כל מלאכת עבודה', והרי קרא בשבת איירי, בה אסרה גם מלאכת אוכל נפש. (ע"ל בשו"ת מהר"ש ענגיל בפתיחה לחלק ח, ובפרדס יוסף החדש במדבר א, קנו).

הקרא איירי בכל ר"ה והגילוי הוא משינוי הלשון
וכתב מו"ר הגר"מ רוזנבוים שליט"א בספרו **ייין מלכות רב'** ביישוב הדברים דאיה"נ דקרא ד'זכרון תרועה' איירי גם כשחל ר"ה בחול, ורק ממה שהתורה שינתה את הלשון מ'יום תרועה' ל'זכרון תרועה', גילתה לנו בכך, כשכחל בשבת אין תוקעים בשופר. והראיה, שהרי בגמ' (ר"ה לד.) 'לפינן לג' תקיעות בר"ה, מהפסוקים: 'יום תרועה', 'והעברתם שופר תרועה', 'זכרון תרועה'. ולכאורה איך אפשר ללמוד דיני תקיעת שופר מ'זכרון תרועה', המדבר בשבת בו אין תוקעים, אלא ע"כ דקרא איירי בכל ר"ה, ורק משינוי הלשון גלי לן שאין תוקעים בשבת.

טעם התקיעה במקדש בר"ה שחל בשבת
כ"ק מרן אדמו"ר מביאלא שליט"א בספרו **מבשר טוב** (ימי הרחמים והסליחות עמ' רמ"ה) דקדק שלפי דעת הירושלמי דמדאורייתא אין תוקעין, אכתי קשה קושיית הבבלי "במקדש היכי תקעין".

ומיישב שיטת הירושלמי ואומר דיש ענין מיוחד במקדש, לא מצד דין 'שופר', אלא מצד ה'מקדש', כמו לולב וכדומה. וכן נקט בטה"ק **פרי צדיק** [לראש השנה, מאמר טז], דהגמרא והמדרש אפליגו, וז"ל: "והנה כשחל ר"ה בשבת אין תוקעין, ובמדרש: כתוב אחד זכרון תרועה, וכתוב אחד אומר יום תרועה. בזמן שבא בשבת מזכירין אבל לא תוקעין. ובגמרא מקשה: אי מדאורייתא אסור במקדש היכי תקעין. והמד"ר נראה דלא חש ליה. דדרש אח"כ [שם]: יום תרועה יהיה לכם ועשיתם אשה. במקום שהקרבות קרבין תוקעין בשבת

וגז"כ הוא. אך בגמרא מקשה עוד: הא לאו מלאכה הוא דאצטריך קרא למעוטי. ומה תירץ המד"ר לזה. אך התוס' הקשו שם: אדרבה משום דלא מלאכה הוא הוי"א דמותר אצטריך קרא למעוטי. ות"י ע"ז ע"ש. ונראה דהמ"ר ס"ל כקושיית התוס' ושפיר דרשו מ'זכרון תרועה' שאין תוקעין בשבת בגבולין, אבל במקדש תוקעין, ודרשו שני הפסוקים על שבת. אך יש להבין טעמו של דבר", ע"כ עי"ש באורך.

בראש השנה שחל בשבת כל הדינים מתהפכים לחסד

ונסיים בדברי ה'פני מנחם' שכתב (בפ' נצבים) שבשבת אין צריך להגיע לשופר שענין השופר נעשה ממילא בראש השנה שחל בשבת, וזהו 'זכרון תרועה', שכל הדינים מתהפכים לחסד בשבת חסד גבורה רחמים (שהוא כמנין שופר), והוא גופא כ"ל בטעמי השופר, יודעי תרועה ששופרים הדינים, וזהו יום מנוחה וקדושה (שהוא כמנין שופר), ואמרו ז"ל **שופר כיון דלזכרון קאתי כלפני דמי, ובשבח יש את מעלת הזכרון גם מבלעדי השופר**, ובשבת די בזכרון במה שהאדם מקבל על עצמו.

הלכה בפרשה / הרב רפאל אלחנן

רבינוביץ, מח"ס 'מאור יעקב' כ"ג חלקים על הלכות המועדים וחדשי השנה

אם חולה קורונה והמחויב בבידוד יכולים לצום בערב ראש השנה ובצום גדליה

בגיליון עומק הפשט (גיליון 274) לרבני הילכתא קיימו שיחה עם מספר רופאים חרדים, ביניהם ד"ר זליג פנחס ליבוביץ וד"ר משולם הרט ועוד, והתבררו כמה נתונים בריאותיים, לגבי מצב הגוף בעת צום, והשפעת הצום על חולי קורונה. ולדבריהם, אחת ההשלכות הבולטות של נגיף הקורונה על גוף האדם החולה (ולעיתים התופעה נמשכת גם אחר ההחלמה), היא סמיכות יתר בדם, שעלולה לגרום קרישים בוורידים עד כדי סכנה חמורה של קרישי דם במוח שיכול לגרום לאירוע מוחי, ועלול גם לפגוע גם בריאות (בצילומי ריאות של חולים מאומתים ללא תסמינים רואים קרישים בריאות) בלב, ועוד איברים פנימיים, ולכן חשוב לשתות כל הזמן מים, כדי לנמוע מהגוף להתייבש, ומהדם להיות יותר סמיך מחמת הצום, כדי שלא יסתכן, כי הצום גורם שהדם יהיה סמיך עוד יותר ועלול להזיק לחולה קורונה, שהדם שלו בלאו הכי סמיך מאוד.

לכן נביא כאן את דעת הפוסקים בענין חיוב הצום לחולה קורונה וכל המסתעף, שהתפרסמו במכתבים ובקבצים שונים, (מה שהובא מהגר"מ גרוס, הגר"ש אשטרן, והגר"מ ברנדסדורפר הם ממכתבים שהתפרסמו, ומה שהובא מהגר"מ קליין הוא מגיליון עומק הפשט) ויש להקדים שכל דעת הרבנים המובאים כאן דיברו לגבי חיוב הצום בתשעה באב שחומר יותר משאר צומות, ויש ללמוד מכך שמי שהתירו לו לצום בת"ב כ"ש שאינו צריך לצום בצום גדליה ושאר הצומות שקיל טפי, אך לדעת הרבנים המחייבים לצום בתשעה באב לא ברור שכן הוא הדין גם לגבי צום גדליה ושאר הצומות שקיל טפי, אם כי כולם זה גזירה דרבנן.

מה גם שיש לציין שלענין תענית בערב ראש השנה שאינו אלא מנהג בודאי שאינו חייב לצום (ומי שנהג כל השנים לצום ואינו רוצה לצום השנה מחמת חליו אם צריך לעשות התרת נדרים עי' משני"ב סי' תקפ"א סק"ט), ואף יכול לפטור את עצמו

על ידי סיום מסכת או שישמע ממישהו שמסיים מסכת כמו שנוהגים בכמה ישיבות בערב ראש השנה, והשאלה היא רק אם מותר לו לצום בערב ראש השנה, ולמרות שהצום בערב ראש השנה הוא יותר קצר משאר הצומות, כי עיקר המנהג הוא לצום עד חצות כמש"כ בשו"ת שאילת יעב"ץ (ח"ב סי' קמז), ובמשנה ברורה (סי' תקס"ב סק"י) כתב בשם המחצית השקל והפרי מגדים שנוהגים להתענות עד זמן מנחה גדולה, מכל מקום יל"ע לגבי הנהגים לצום עד פלג המנחה (והשנה תש"פ זה יוצא בשעה 5:25) כמש"כ במטה אפרים (סי' תקפ"א סל"ה) ובמשנה ברורה (סי' תקס"ב סק"י) להתענות עד פלג המנחה, ובמטה אפרים כתב שרק חלושי מזג יתענו עד זמן מנחה גדולה, ומה גם שאף לצום עד חצות או עד זמן מנחה גדולה יש חשש רחוק של סכנה ובפרט לאנשים בקבוצות סיכון. ולכן חולה מאומת או אדם עם תסמינים שרוצה להתענות בערב ראש השנה, ובפרט אם מתענה עד פלג המנחה יעשה שאלת רב אם מותר לו לצום.

אולם בצום גדליה שהוא תקנה דרבנן חייב לצום כל עוד הוא לא מוגדר כחולה שאין בו סכנה, ולכן נביא כאן דעת הפוסקים בענין אם חייב או מותר לו לצום.

תענית לחייב בבידוד

והנה מבואר בשולחן ערוך (סי' תקנד ס"ו) שבמקום חולי לא גזרו רבנן ואינו צריך לצום, וכתב הגר"מ שטרנבוץ (מועו"ז ח"ז סי' רנב) בשם הגר"י מבריסק שאמר בשם אביו רבינו הגר"ח, שבמקום חולי לא גזרו רבנן, פירוש שלא גזרו כלל תענית על החולה, ולא שייך להחמיר בזה שאין לו מצוה, ומה שסיים הרמ"א 'המיקל לא הפסיד' ומשמע שיש ענין לצום, אך בזמננו שבלאו הכי חלושים, יש להקל בחולה שלא יצום. וכ"כ הגר"י זילברשטיין (תורת היולדת פמ"ח הע' ט) בשם החזון איש, וכ"כ הגר"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סי' נז) שכיון שהוא חולה לא גזרו עליו כלל תענית, וסיפר הג"ר אשר וייס (מנחת אשר מועדים ח"ב סי' לח אות ד) שהיה חולה שרצה לצום, ואמר לו הגר"י מבריסק, שיקבל עליו תענית כדין תענית יחיד, שהרי אינו שייך בתענית הכלל, שלדעתו בחולה הצום הוא בגדר 'הותרה'. מאידך הוכיח מדברי החתם סופר (שו"ת או"ח סימן קנז) ועוד אחרונים, שצום בחולה הוא בגדר 'דחיה' ולא בגדר 'הותרה', ולכן כתב החת"ס שחולה לא הותר לו לאכול אלא כדי צרכו וחיותו, ואם די לו בשתייה לא יאכל, ואם די לו באכילה פעם אחת לא יאכל ב' פעמים, ולא יותר ממה שצריך, שאף החולה מחויב בתענית, ועי"פ דברי החת"ס כתב הגר"ש וואזנר (שו"ת שבה"ל ח"ט סי' קלא) שחולה שאכל בת"ב וכבר מרגיש טוב, חייב לצום עד סוף היום, שגם חולה חייב בכל דיני הצום כל שאינו סותר את מחלתו.

ועיין במגן אברהם (סי' תקעו סק"ב) שכתב "והאידיא אין מתעניין כלל בשעת הדבר, דמנוסה הוא כשאינו אוכל ושותה קולט חס ושלום שינוי האויר". וכתב הביאור הלכה (סי' תקנד ז"ה) דבמקום חולי יש להקל בין מקום שהמגפה בזעם למקום שאין המגפה בזעם, והביא בשם הפתחי עולם לגבי מקום שאין מחלת החולי"ע חזקה ח"ו, יאכל פחות מכתובת בבדי אכילת פרס, וישתה פחות מכשיעור כמו שמצינו בשולחן ערוך (בהלכות יו"כ סי' תרי"ח) ובכך לא עוקר את התענית לגמרי.

ודברי המגן אברהם והפתחי עולם והביאור הלכה נאמרו לגבי מגפה מהלכת, ובה חידשו שגם מי

שאינו חולה יאכל שיעורים, וזה ברור שנגיף הקורונה לכלל הציבור אינו נחשב מגיפה מהלכת. אבל לאדם שיש חשש כלפיו שנדבק בקורונה וחייב בבידוד, נחלקו גדולי הרבנים האם יש דין כלפיו של מחלה מתהלכת, שלא יצום מחשש שנדבק.

ולדעת הג"ר יצחק זילברשטיין (קובץ ווי העמודים גיליון 82 עמ' יג) והג"ר משה ברנדסדורפר (במכתב שפורסם ערב יז בתמוז תש"פ) ועוד פוסקים, כאשר יש חשש שנדבק הוא בכלל מכה מהלכת, ולכן יש בזה את הדין של הביאור הלכה, שיאכל פחות מכשיעור. וכן פורסם מהוועד ההלכתי של ארגון זק"א בנשיאות הג"ר אביגדור נבנצאל שכל מי שנמצא בבידוד גם אם אין לו תסמינים כלל, אף אם בדיקתו יצא שלילי עד תום 14 יום אינו צם.

מאידך, דעת הגר"מ גרוס (במכתב שפורסם בחודש אב תש"פ) שגם מי שנמצא בבידוד משום שהיה במגע עם חולה מאומת ואין לו שום תסמינים יש לו להתענות. וכן דעת הג"ר שמואל אליעזר שטרן (במכתב שהתפרסם ב"ג תמוז תש"פ), והג"ר משה שאול קליין (גיליון עומק הפשט שם), והג"ר אשר ווייס (מנחת אשר על הקורונה עמ' יד) והג"ר יצחק יוסף (בשיעור) ועוד פוסקים, שמי שנמצא בבידוד ללא תסמינים זה אינו בכלל מכה מהלכת ויש לו להתענות, ורק חולה לא יצום.

מאומת ללא תסמינים

ולגבי מי שיצא חיובי בבדיקה ומרגיש טוב ואין לו שום תסמינים, גם בזה נחלקו גדולי הרבנים, ולדעת הרבנים הנ"ל (הגר"י זילברשטיין, הגר"מ ברנדסדורפר, והגר"א נבנצאל) שפסקו שגם מי שבבידוד לא יצום, אי"כ גם מי שיצא חיובי אף אם אין לו תסמינים לא יצום, וכן הורה הג"ר שריאל רוזנברג (גיליון עומק הפשט שם) שחולה קורונה מאומת אינו צם אפילו כשאין לו תסמינים כהמלצת הרופאים, ואף שלפי דברי הרופאים מספיק שתיה ולא חייב לאכול, מכל מקום אין מושג של צום רק מאכילה ולא משתיה.

מאידך, דעת הג"ר שמואל אליעזר שטרן, והג"ר משה שאול קליין שחולה מאומת ללא תסמינים צריך לצום, וכ"כ הג"ר אשר ווייס (מנחת אשר שם) שחולה קורונה מאומת שמרגיש טוב מאד, דינו כבריא וחייב לצום, שהרי הרבה שנמצאו מאומתים ולא מרגישים כלום, ואילו הבדיקה לא היו יודעים שנדבקו בקורונה, והוסיף, שביור עם גדולי הרופאים, והתברר ללא כל ספק, שצום של יום אחד אינו פוגע כלל במערכת החיסונית, ומסיים, שכל אחד ינהג כהוראת רבו. וכן פסק הג"ר יצחק יוסף (בשיעור).

והגר"מ גרוס מחלק, שאם עשה את הבדיקה מחמת שהיה בקשר עם חולה מאומת, ונמצא בה חיובי, אך אין לו שום תסמינים, יש לו להמתין שבעה ימים מהיום שהיה בו בקשר עם החולה, ולא יתענה באותם הימים, ואם עברו שבעה ימים יתענה. אבל אם עשה בדיקה אקראית ונמצא בה חיובי, בתוך חמשה ימים לבדיקה לא יתענה, ולאחר שעברו חמשה ימים מהבדיקה יתענה, גם אם הוא בקבוצת סיכון, ואם ח"ו לא יחוש בטוב במשך הצום, יפסיק התענית, וכל שכן אם הוא בקבוצת סיכון.

אינו מאומת עם תסמינים

ולגבי מי שיש לו תסמינים אך אינו מאומת, יש לחלק בין סוגי התסמינים וגם בזה יש דעות בין הרבנים.

א. אם איבד את חוש הטעם והריח אך אין לו תסמינים אחרים - דעת הג"ר צבי ובר (גיליון עומק הפשט שם) שאם איבד את חוש הטעם באופן ברור, אף שעדיין לא ברור שהוא חולה, דינו כחולה שאין בו סכנה ולא יצום. ודעת הגר"מ גרוס שאחר עשרה ימים מאיבוד חוש הטעם והריח צריך להתענות, גם אם לא חזר אצלו החוש, וגם אם הוא בקבוצת סיכון, ואין הבדל בזה אם אכן אומת כחולה בבדיקה או לא.

מאידך, דעת הג"ר משה שאול קליין שאפילו חולה מאומת עם תסמינים של איבוד חוש טעם וריח יצום, ורק חולה מאומת עם תסמינים של חוס או חולשה לא יצום. וכן דעת הג"ר שמואל אליעזר שטרן שאם אינו חולה מאומת ואיבד את חוש הטעם והריח יכול לצום, ורק אם הוא חולה מאומת לא יצום.

ב. יש לו שיעול או חולשה - דעת הג"ר שריאל רוזנברג (עומק הפשט שם) שאף אם עדיין לא אומת כחולה קורונה, אם יש לו תסמינים, כמו חוס גבוה ושיעול כבד, לא יצום.

ודעת הגר"מ גרוס לגבי שיעול שאם השיעול מתמשך והתקפי, יבש וללא ליחה [לרוב יבואו חוס או סימני חוס קודם לתחילת השיעולים אך גם מבלי זאת] כל זמן שהוא עדיין משתעל לא יתענה. ובמקום שחשש החולי הוא מחמת חוס או חולשה, אם החולשה היא קלה ורגילה, יש להורות לו אם לצום או לא, לפי מצב החוס והחולשה בפני עצמם, אך אם היו לו כאבי שרירים כבר בתחילה עם הרגשת החוס [גם אם כעת אין לו אלא חוס או חולשה] יש לחוש בזה שהוא מחמת הנגיף ולא יתענה.

ג. יש לו חוס - הורה הגר"מ גרוס שיש להורות לו אם לצום או לא, לפי מצב החוס והחולשה בפני עצמם. ולכן מבית ההוראה לענייני רפואה שבראשות הג"ר שמואל אליעזר שטרן פירסמו את ההוראות דלהלן.

1. אדם בריא שהיה לו חוס במשך מספר שעות בלבד, ולא נבדק, וכעת מרגיש טוב, אינו בגד חולה, וצריך לצום, ואם בהמשך לא ירגיש טוב, שיפסיק.
2. היה לו חוס פחות מ- 38.0 במשך פחות מ- 48 שעות בלי תסמינים, יתחיל לצום.
3. היה לו חוס מעל 38.0 במשך פחות מ- 48 שעות, הרי הוא בגדר חולה שלא גזרו בו רבנן ואינו צריך לצום, אך אם כבר עבר שבוע לפחות מחלוף החוס יכול לצום.
4. יש לו חוס יותר מ- 37.5 עם תסמין נוסף, לא יצום.

חולה מאומת עם תסמינים

ולגבי חולה מאומת עם תסמינים יש בזה כמה דעות בין הרבנים.

1. דעת הג"ר אשר ווייס (מנחת אשר שם) שחולה קורונה עם תסמינים דינו כחולה שאין בו סכנה, ויש לו לאכול ולשתות כרגיל.
2. ודעת הגר"מ גרוס שחולה מאומת שהיו לו תסמינים כשיעול או חוס, [אפילו שבעלמא אין סיבה לפוטרו מחמת החוס], עד עשרה ימים מתחילת התסמינים לא יתענה, וגם אם עברו לו תסמיני השיעול והחוס, וחש כעת כרגיל, ולאחר עשרה ימים יתענה. ואם אחר עשרה ימים עדין יש לו שיעולים ישאל לחכם. ואם היו לו תסמינים של חולשה, אפילו אם מרגיש שעדיין לא חזר לכוחו

הראשון, וגם אם הוא בקבוצת סיכון, מכל מקום אם עברו עשרה ימים לחוליו יתענה, ואם מרגיש חלש ישאל חכם.

3. ודעת הג"ר שמואל אליעזר שטרן שאם כעת אינו חש בטוב או מרגיש חולשה, לא יצום. אבל אם מרגיש טוב אך היו לו תסמינים יותר מ- 48 שעות, אז אם התסמינים היו פחות משבוע לפני הצום, לא יצום, אבל אם כבר עבר שבוע מחלוף התסמינים, ומרגיש טוב ואין כל השלכה רפואית, יתחיל לצום.

4. ודעת הג"ר משה שאול קליין שאם יש לו תסמינים של איבוד חוש טעם וריח יצום, ורק חולה מאומת עם תסמינים של חוס או חולשה לא יצום.

חולה מאומת שהתרא

ולענין חולה מאומת שהתרא וקיבל תשובה שלילית, דעת הג"ר משה שאול קליין והג"ר שריאל רוזנברג (עומק הפשט שם) שאם הוא מרגיש טוב יצום, אך אם עדיין חלש לא יצום. וכן דעת הג"ר שמואל אליעזר שטרן שחולה מאומת שקיבל תשובה אחת שלילית, ומרגיש טוב שבוע ימים, יתחיל לצום, ואינו צריך להמתין לבדיקה שלילית נוספת.

ויש לציין שכהיום בהוראת משרד הבריאות אין עושים בדיקה נוספת לחולים מאומתים, אלא סופרים עשרה ימים מאז הבדיקה ומשתחררים לחופשי, ולכן הורה הגר"מ גרוס שאם עברו עשרה ימים לחליו ומרגיש טוב אפילו אם הוא בקבוצת סיכון, יתענה. ורק חולה שהבריא, ובעת חוליו היה זקוק לעזרה רפואית, אם נזקק למסכת חמצן, לא יתענה בחודש שלאחר שנותק ממנה. ואם נזקק למכונת הנשמה, לא יתענה בחודשיים שאחר היום ששחרר ממנה לגמרי. ואם נזקק למכשיר אקמו [לב ריאה] לא יתענה גם חצי שנה לאחר שהשתחרר מהחמצן, ולאחר חצי שנה ישאל לחכם.

הלכות החג / הרב יצחק יעקב פוקס,

מח"ס 'הכשרות' תפילה כהלכתה'

'הליכות בת ישראל'

דינים לראש השנה

א. נוהגים להסתפר, לקצוץ ציפורניים ולהתרחץ לקראת החג - להראות שאנו בטוחים בחסדו, שייצא לצדק דיננו (א"ר ומט"א תקפא עפי"ה הטור) ונהגו הגברים לטבול במקווה בהגיעה שעה שלפני חצות היום - לקדושת היום (רמ"א תרכה מט"א, נ"ג ובמשנ"ב תקפ"א, כ"ו ונהגו כצאן יוסף עמ' רס"ד). וכדברי אלף המגן ש"עיקר טבילה זו אחר שעה חמישית, שאז מתחילה להתנוצץ קדושת היום, ותהיה מגמת פניו לרחוץ ולהיטהר לכבוד היום ולהשליך מעליו כל זוהמתו".

ב נערכים לקראת חמש סעודות: ביום הראשון -

3 ובשני - 2. יש להכין כ 10 "לחם משנה". בפרט לנוהגים לקיים כל סעודה "על שני לחם יבצעו תמימים" (הגר"א). נהגו באירופה וצפון אפריקה להכין חלות עגולות לר"ה: א. עיגול מרמז אין סוף אריכות ימים ושנים ושתים מלכותו. ב. רמז בחלה העגולה ל"וינתנו לך כתר מלוכה" (ראה חת"ס ב"תורת משה" בליקוטי ר"ה)

ג יש לכוון את כל המכשירים החשמליים למצב סטטי למשך יומיים, יש לפתוח שקיות חלב, אריזות, קופסאות שימורים, להפריד מעדנים, "שלוקים" ולהכין פקעל'ך לקטנים קשורים בגומייה ולא בסגר מתפתל (קושר - מתיר) עדיף לציידים ביום השני, לקראת התקיעות בחטיפים שאינם

מרעישים כגון במבה, מרשמלו וכדומה כדי לאפשר לציבור לשמוע תקיעות כדן, המעוניינים לקפל מפיות נייר בצורות מיוחדות עליהם להכניס לשני הימים מלפני החג. שבשבת וביום טוב יש בזה משום בנין (שו"ת שבת ה' ה' ל"ו).

הערה: מנהג לפרוע חובות הנדרים והנדבות ומה שחייבים לצדקות בערב ראש השנה – מנהג וורמיזא עמ' קנ"ד. ומנהג כמה חסידים ואנשי מעשה לקנות סכין חדשה לקראת ר"ה (ולחדד הסכינים שבבית) כסגולה לפרנסה טובה לכל השנה – מנהג מהרי"ו, תקכ"ז וספר סגולת ישראל.

בגד הראוי ליום הדין

"אין ללבוש בראש השנה בגדי רקמה ומשי כבשאר יום טוב כדי שיהא מורא הדין עליו, אלא יש ללבוש בגדים לבנים ונאים" (כיום נהגו יותר ללבוש בגדי לבן ביום הכיפורים) עכ"פ יש ללבוש בגדים פחות חשובים (משנ"ב וכפ החיים תרפ"א) מפני שחיצוניות מעוררת הפנימיות והבגד משפיע על לובשו ועל הסביבה, ויוצר את האווירה הנדרשת ליום הדין, ומותר ללבוש "פראק" (כן הורה הגרי"ש אלישיב זצ"ל לנכדו וכן הורה הגר"ן קרליץ זצ"ל).

מותר ללבוש בגד חדש בר"ה, ואדרבה, יש ובלילה השני לובשים בגד חדש לברכת שהחיינו בהדלקת הנר או בקידוש, וכן הכריעו פוסקים רבים. אמנם, יש לציין, שבלקט יושר או"ח עמ' ל' שיש נהגו שלא ללבוש מלבוש חדש משום שמחה יתירה ביום הדין, וכן מנהג בעלזא.

מחזור התפילות סידור ותהילים

הקונים מחזור או ספר תהילים חדש ראוי שיעברו עליהם לפני כניסת החג כדי להפריד את הדפים שעדיין מחוברים, משום שהפרדתם בשבת או ביום טוב, נחשבת כ"מכה בפטיש" (שו"ע סי' ש"מ) כמו כן ראוי לכל אדם לסדר לעצמו התפילות והפיוטים, כדלהלן, וגם יילמד בניו ובני ביתו הקטנים שיידעו ולא יצטרכו להפסיקו בר"ה ויה"כ להראותם הסדר (באה"ט תקפ"ב, ג ומטה אפרים שם, נח).

יש המניחות בין דפי המחזור ממחטות חד-פעמיות ("טישואים") לעת הצורך, אך ספק אם ספר תפילה מתאים לאחסון זה, ויש להשתדל למצוא מקום אחר למטפחות הנייר, אלא אם כן משמעות כסימניה.

הסדרת התפילות

"חייב אדם להסדיר תפילתו קודם שיתפלל" (שו"ע סי' ק) היינו, לעבור ולשנן את נוסח התפילות שעומד להתפלל, בוודאי תפילות הימים הנוראים, שכבר עברה כמעט שנה שלימה מאז נאמרו על ידו, אלא אם כן, מתפלל מתוך ה"מחזור", ואסור להתפלל בעל פה, אפילו הנוסח שגור בפיו. והפיוטים, חייבים להבין את פירושי מילותיהם, ואין די באמירתם מתוך המחזור (משנ"ב, שם פמ"ג תקצ"ב, מ"ז, ב ומט"א תקפ"א, נ"ח).

הכנת הנרות

לפנינו שתי הדלקות הנר. ואף שיש הנוהגות ביו"ט להסתפק בשני נרות, השנה, שתחילת ראש השנה בשבת קודש, ראוי להדליק גם בלילה השני, אותו מספר נרות שהדליקו לקראת שבת, שלא להראות כימורידים בקודש."

המדליקות בנרות ממש, תדבקה הנרות גם ליום הבא, שאסור להמיס נר ביו"ט, לא הדביקו ללילה השני, בלילה השני לקראת ההדלקה, מותר לנקות

שאריות הנרות שנדבקו בפמוטים בהדלקת השבת, אבל לא בעזרת מים חמים אלא בעזרת כלי שאינו מוקצה, ויניחו הנרות החדשים, בעזרת פיסות נייר אלומיניום שהוכנו מערב ר"ה

המדליקות בפתיל צף, אף שיש מתירים להשחילו ביו"ט (בנין חד-פעמי הוולך לאיבוד) לכתחילה עדיף להכינו מראש. המדליקות בנרות המונחות בכוסות זכוכית, יש לטפטף מעט שמן או מים לפני הנחת הנרית הראשונה כדי שלא יידבק עיגול המתכת לתחתית הכוסית (מכל מקום אפשרי להוציא בכלי כנ"ל)

המדליקות בפתילות – מותר להחליף הפתילה בלילה השני, אך לא לחתכה ביו"ט. וכהכרעת המשנ"ב, תק"א אם לא הבהבו וכיבו את הפתילה לפני היום הראשון אין להדליק בפתילה זו בלילה השני (כיון שהתברר ששבת הכינה ליום טוב), אלא יש להפוך את הפתילה לצידה השני או להחליפה.

יש להכין נר נשמה – כמקור אש (במידה ולא משאירים אש בכיריים) ורצוי של 48 שעות. לא היה אלא של 24 שעות, ספק אם מותר להעביר ממנו במוצאי שבת, בטרם כבה ולהדליק נר נשמה אחר, רק בשביל שיהא מקור אש. כיון שהעברת אש הותרה ביו"ט רק לצורך ביטול, מאור וחיימוס בלבד.

לקראת כניסת החג

"האישה צריכה להיות זריזה ולהחליף הבגדים מבעוד יום ולהכין הנרות ולסדר מקום הסעודה ולערוך השולחן ולכסותו במפה יפה מבעוד יום, כדי שיימצא הכול מוכן ומתוקן בכניסת הלילה והוא לסימן טוב לכל השנה" (כפ החיים תקפ"ג, א).

השנה, שחל יום א של ר"ה בשבת, יש לקלף לברור לנקות ולחנות את כל הפירות הירקות התמרים והרימונים הנאכלים לסימן טוב בליל ר"ה, **טרם כניסת השבת,** שהרי בשונה מיום טוב שחל בחול, שהותר לקלף ירקות ופירות אפילו במקלף [ידיני], מותר לקצוץ ירק דק דק, וכל שייפוג טעמו אם ייטחן לפני החג [כגון בצל, שום, בננות, תפוחי עץ, חזרת וכדומה, מותר לטחון ביום טוב אף בעזרת כלי המיוחד לכך [קוצץ ידיני, מגררת ("פומפיה") כותש שום או מועץ פירה]. וביום טוב כשיש קצת פסולת בין האוכל (גלעין תמר בין חתיכות הפרי, מעט מהקרום הצהוב שבין גרגרי הרימון) – מותר להוציא הפסולת, כל שהדבר ימהר יותר את האכילה. אבל בשבת קודש - כל זה אסור.

כניסת החג

הדלקת הנרות בליל ר"ה: בירושלים – 6:05 ובאזור המרכז - 6:20. בצפון - 6:13 ובדרום - 6:25

בהדלקת הנר מברכים "להדליק נר של שבת ויום טוב" (מנהג שו"ע הרב – "להדליק נר של יום הזיכרון") בנות אשכנז ובנות ספרד עפ"י הבן איש חי, מברכות גם כן שהחיינו על הנר. אמנם לדעת הגר"ע יוסף זצ"ל לא תברך אישה שהחיינו בהדלקה אלא תצא בקידוש. אישה המקדשת לעצמה, לא תברך שהחיינו בהדלקה, אלא בקידוש בלבד (לוח א"י).

הטועה, וברכה על הנרות, רק "להדליק נר של שבת" - יצאה ידי חובה, ש"יו"ט איקרי שבת" הזכירה רק "של יום טוב", אם לא זכרה ששבת היום, וטרם הגיע זמן ה"שקיעה" 6:45 - תדליק עוד נר או שניים, ותברך שוב כהוגן "להדליק נר של שבת ויום טוב". אבל, זכרה ששבת היום, אלא

שנכשלה בלשונה - אם טרם הגיעה "שקיעה", תכסה עיניה ותברך שוב על הנרות שדולקים כבר (שו"ת התעוררות תשובה א, קי"ד ושו"ת מהר"ם בריסק ב, מ"ד). ויש אומרים, שאם כבר קיבלה עליה **בוודאות שבת** - לא תברך שנית (ראה ספר ש"כ פרק מ"ה הערה ס"ז).

קבלת שבת

מזמור "הודו וגו' " קודם קבלת שבת: תיקן הבעש"ט ז"ע לומר בפניא דמעלי שבתא "הודו לד' יאמרו גאוליו וגו' " (מאור עיניים פ' בשלח). חל יום טוב בשבת - אין אומרים אותו (סידור הרב שו"ע אלף המגן תרכ"ד מ"ח ודרכי חיים ושלום תקפ"ב).

"לכה דודי": האומרים בקבלת שבת "לכה דודי" אין אומרים בראש השנה בקטע בואי בשלום וכו' **"בשמחה"** ובצהלה (מט"א תקפ"ב, ב). ויש שאינם משנים את הנוסח מכל יו"ט שחל בשבת (מנהגי בעלזא, שכן מוהר"א ז"ע אמר **"בשמחה"** בין בר"ה בין ביו"ט).

"כגוונא": ראש השנה שחל בשבת אין אומרים "כגוונא" לפי שנאמר בו: "כד עייל שבתא, איהא איתייחדת וכו' וכל שולטני רוגזין וכו' " ויש בזה פגיעה בקדושת יום טוב של ר"ה, שהרי גם בלא שהייתה שבת, אין רוגז, מפני החג (סידור היעב"ץ ליקוטי מהרי"ח אלף למטה תרכ"ה, ס"ז ובדברי תורה - מונקאטץ שכן נהגו הרה"ק מרופשיץ והבני יששכר ז"ע). ובסידור שו"ע, הרב שער הכולל, שיש לאומרו (כמובא במטה אפרים תקפ"ב, ב)

תפילת ערבית

יש נוהגים: להתפלל תפילות עמידה בראש השנה ויום הכיפורים בכריעה ובכפיפה כמו במדדים (שו"ע תקפ"ב, ד), והנוהגים כן צריכים להזדקף באמירת השם, ובהגיעם למלך עוזר וכו' כדי לכרוע בחתימת מגן אברהם וכו' (מטה אפרים שם, יא). וטוב יותר **להתפלל בגוף זקוף ובלב כפוף ובדמעות** (קיצור שו"ע קכט, ב וחיי אדם קלט, א)

יש נוהגים: להגביה הקול מעט בתפילות עמידה בר"ה ויה"כ לעורר הכוונה ומפני שיש בידי כולם מחזורים ולא יתבלבלו (שו"ע שם, ט וק"א, ג) ומכל מקום, אין להגביה הקול מדי, וטוב יותר להתפלל בלחש כמו כל השנה, שעפ"י הקבלה אין להגביה הקול כלל (מג"א קא, ב, שעי"ת תקפ"ב, ו בשם הזה"ק והאריז"ל).

נוסח "מי כמוך וכו' "

רבים נוהגים על פי כתבי הארי"ל לומר בנוסח התפילה בשרית מנחה וערבית: "מי כמוך **אב הרחמן** וכו', ובתפילת מוסף ומנחה של שבת - **"אב הרחמים"** (שער הכוונות בכה"ח תקפ"ד, ל"ד עפ"י הסוד).

טעות בתפילת ראש השנה

1. **טעה ולא אמר זכרנו וכו' ומי כמוך וכו',** כל שלא אמר ד' שבחתימה – חוזר. אמר ד' – שוב אינו חוזר (משנ"ב תקפ"ב, טז) ובשו"ע הרב שבתוך הברכה יאמרם במקום שזוכר.
2. **הטועה ולא חתם "המלך הקדוש",** יש שחידש שבליל ר"ה אינו צריך לחזור, כדין השוכח יעלה ויבא בליל ראש חודש, כי אין מקדשים החודש בלילה (הגאון רבי אבלי פאסוועלער, הובא בשעה"צ תקפ"ב, ד) והצדיקו דבריו הגר"ש הכהן מו"ץ וילנה בשו"ת בנין שלמה, כדבריו: "ודברי הגאון מוהר"א שרירן וקיימין ומאירים כשמש בצהריים" וכן בשו"ת אגרות משה או"ח א, ק"ע. אבל הכרעת

המשנ"ב שם, קיצור שו"ע בפאת השולחן קכ"ט, ליקוטי חבר בן חיים לתלמיד החת"ס ושו"ת בית הלוי א, מ"ב שדי חמד ועוד – שיש לחזור ולהתפלל **הערה:** יש לומר המלך הקדוש, אמר מלך קדוש – בדיעבד אינו חוזר (משנ"ב שם).

3. אמר בטעות האל הקדוש ונזכר תוך כדי דיבור – מתקן. אמר בטעות האל ולא סיים הקדוש, אפילו שהה הרבה, מסיים המלך הקדוש ואינו חוזר לראש (דעת תורה וכפ החיים שם, ט). מסופק אם תיקן תוך כדי דיבור – אינו חוזר. **4. המדלג על "יעלה ויבוא"** - אינו חוזר, כיון שהזכיר קדושת היום ב"ותתן לנו" (אלף המגן, ל"ה).

נוסח הברכה הרביעית כשחל ר"ה בשבת

חל ר"ה בשבת, בברכה הרביעית שב"עמידה" אומרים "יום זיכרון תרועה" ו"אלוקינו ואלוקי אבותינו רצה [נא] במנוחתנו וכו' והנחילנו ד' אלוקינו באהבה וברצון שבת קודשך וכו' וטהר לבנו לעבדך באמת, כי אתה וכו' ובשו"ע הרב, שאין לומר "וטהר לבנו" קודם "והנחילנו" שאין שייך לומר אחר כך "כי אתה אלוקים אמת".

הטועה בחתימת הברכה, ואמר רק "מקדש ישראל והזמנים" ולא הזכיר שבת - **לא יצא** (מט"א, י"ח) ובביה"ל תפ"ז, א צריך עיון אם יצא. והכרעת הפוסקים: אם נזכר "תוך כדי דיבור" - חוזר רק על החתימה: "ברוך אתה.... מלך על כל הארץ וכו' עבר "כדי דיבור" או התחיל כבר רצה וכו' - חוזר ל"אלוקינו ואלוקי אבותינו וכו' ואין צריך לחזור לראש הברכה (דעת הגר"ש אויערבך זצ"ל ב"מחזור המפורש"). סיים תפילתו ועקר רגליו - חוזר לראש התפילה. אכן, אם הזכיר בחתימה **רק שבת** - אין צריך לחזור (משנ"ב תפ"ז, ז). כמו כן, אם חתם מקדש ישראל ויום הזיכרון, ולא אמר מלך על כל הארץ - **יצא** (מט"א שם, י"ט).

הערה: הזכיר בחתימה רק ראש השנה, אבל באמצע הברכה הזכיר **שבת** - כיון שהזכיר באמצע הברכה אינו נחשב משנה ממטבע וכו' ואין צריך לחזור (הכרעת שו"ע הרב תפ"ז, ג).

בקשת צרכים פרטיים

מותר לבקש בתפילות הימים הנוראים כל בקשה פרטית וכללית, אפילו חל **ראש השנה** או יום הכיפורים **בשבת** (מטה אפרים תקפ"ב, כ"ח). כמו כן, מותר וראוי להתפלל על חולים ר"ל ואין צורך להוסיף יו"ט הוא או שבת היא מלזעוק" - מטה אפרים תקפ"ד, כה אורחות רבנו ח"ב עמ' קפ"א בשם מרן החזון איש זצ"ל וכן דעת הגר"ש אלישיב זצ"ל ב"מוריה" אלו תשע"ד. ובתפילת עמידה, מוסיפים את הבקשות לפני "יהיו לרצון" השני (מ"ב סוס"י קכ"ב).

בכי בראש השנה

לעניין **הבכי בימי ראש השנה**: לדעת האריז"ל, מי שאינו בוכה בימים אלו נפשו אינה מתוקנת כראוי (באה"ט תקפ"ד, ג), ובמגן האלף ש"זה מראה על קושי הלב ורוע תכונות הנפש.... ולדעת החיד"א ושד"ח יעשה לפחות קול של בכי... מכל מקום, יהיה הבכי, בכי של רוממות וכיסופין, אבל לא בכי של חרטה צער ועצב (מטה אפרים תקפ"ד, כ"ח). והובא בשם האריז"ל שהמרגיש לפתע, במהלך ימי ר"ה, התרגשות גואה וגוברת, עד שעניינו מוצפות בדמעות, בידוע שבאותה שעה הוא נידון....

מאידך, לדעת הגר"א ב"מעשה רב" אין לבכות בר"ה, כדברי הנביאים בנחמיה ח, ט-י: "היום קדוש

הוא, אל תתאבלו ואל תבכו, לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים, ואל תעצבו, כי חדות ד' היא מעוזכם".... יש מבארים (ביניהם הגר"מ שטרנבוך שליט"א, נין ונכד להגר"א), שאין סתירה בין דברי האריז"ל לבין דברי הגר"א, בשעת התפילות והתקיעות - לכל הדעות מותר לבכות בראש השנה כנאמר "ודמעתה על לחייה" "והיא בוכה"....(חנה) אבל מחוץ לשעת התפילה והתקיעות - יש להשתדל מאד להיות בשמחה, כי הוא יום המלכת המלך, וסימן טוב לכל השנה, להיות בביטחון, בשמחה ובטוב לבב.

ברכת "מעין שבע"

בברכת "מעין שבע" יש לומר "המלך הקדוש" במקום "האל הקדוש". ש"ץ שטעה ואמר בטעות "האל", הכרעת רבים מהפוסקים שמספק - **אין לחזור** (אלף המגן, י"ז) בשם הפמ"ג סידור דה"ח נשמת אדם ופתי"ש בשם הפר"ח וכן הוא בלוח א"י להגר"מ (ט). אכן, אם נזכר בטרם הזכיר שם ד' בחתימת הברכה - חוזר ואומר כהוגן, אף שיחזור על כמה "שמות" הנאמרים בברכה (משנ"ב תקפ"ב, ט"ז).

לשנה טובה תכתבו

לאחר ערבית מברכים זה את זה בברכת "**לשנה טובה תכתבו**) ו**תחתסו**) (רמ"א תקפ"ב, ט) **לאלתר לחיים טובים ולשלום**" (חיי אדם קל"ט, ה), ולרבים אומרים: "תכתבו ותחתמו" ולנשים "תכתבנה ותחתמנה". [דעת הגר"א שאין להזכיר בר"ה חתימה אלא ביוה"כ, אך המנהג כמג"א מפני ש"צדיקים נחתמים לאלתר בר"ה], ומרן הסטייפלר זצ"ל ברך לכל מי שפגש בדרכו מביה"כ לביתו. ברכה זו מברכים לכל היותר, עד חצות היום הראשון של ר"ה (12:33) - מגי"א. ולדעת הלבוש ברכה זו יש לברך עד סוף שעה שלישית (9:29) בלבד. שהצדיקים והצדיקות נכתבים ונחתמים לאלתר לחיים טובים והמתברך לאחר מכן בנוסח "יתכתב" עלול להיפגע, כביכול חושבים אותו לבינוני, או ח"י גרוע מזה. לאחר מכן אפשר לברך "לשנה טובה תחתם (מי) או בכל ברכה מבלי להזכיר כתיבה.

וכבר הובא בספרים הקדושים, שכך קיבל הבעש"ט זיע"א מרבותיו, שכל ברכה ל"כתיבה וחתימה טובה" שברכו מיום חמישה עשר באב -] בגימטריא 928 בדיוק **כתיבה וחתימה טובה** -] 928 [בוראת עוד מלאך מליץ טוב ליום הדין.

סעודת ליל החג

שילום עליכם

יום טוב שחל בשבת, באלף המגן תקפ"ג, א וכן מנהג צאנו (בשו"ת דברי יציב) - שאין אומרים "שילום עליכם" שלא להיראות כאילו מזלזלים ביום טוב. שצריכים למלאכים שיברכונו, והרי כבר ביקשנו: "והשיאנו ד' אלוקינו, את ברכת מועדיך לחיים ולשלום וכו'" והגר"ש אלישיב זצ"ל אמר: "וכי ביום טוב המלאכים לא באים".

קידוש

לפני הקידוש, היה נוהג מרן הגר"ש אויערבך זצ"ל להזהיר לנשים שברכו "שהחיינו" בהדלקת הנרות, שלא תענינה "אמן" על "שהחיינו" שבקידוש, ובדיעבד, אם ענו - אינו הפסק (מנחת שלמה תניינא, ט), ויש שפסקו, שאף לכתחילה, יכולות לענות (שו"ת אגרות משה או"ח ד, ק"א). מכל מקום, מי שענתה אמן, נכון שלא תשתה מכוס קידוש, מפני שהפסיקה באמן בין הגפן לשתייה

(שו"ת הר צבי או"ח נד שו"ת שבט הלוי ח"ג או"ח סט וחזון עובדיה עמ' קל"ג) ויש שכתבו, שתעשה איזה הפסק ותברך הגפן לפני שתייתה (לוח דבר יום ביומו). ואשה המברכת בכל קידוש הגפן לעצמה לפני שתייתה, לכל הדעות עונה אמן שוב על ה"שהחיינו" שבקידוש.

טעות בקידוש בליל ר"ה שחל בשבת

המקדש בטעות "קידוש של שבת" ולא הזכיר יום הזיכרון, או להיפך, שקידש של "יום הזיכרון" ולא הזכיר שבת, אפילו חתם "מקדש ישראל השבת ויום הזיכרון" - **לא יצא ידי חובה**, ויחזור לקדש כראוי (משנ"ב תפ"ז, ב). ואם שתה כבר מהיין, ימזוג כוס נוספת, ואם לא היה דעתו כשבידך על היין, לשתות עוד יין בתוך הסעודה - יחזור ויברך גם כן "בורא פרי הגפן". **שכח רק לומר "ויכולו"** - אינו מעבב ויאמרנו תוך כדי הסעודה על כוס יין (משנ"ב בשם רע"א, מ"ה).

חזר וקידש רק את ששכח [של ר"ה בלבד או של שבת בלבד] נחלקו הדעות אם יצא (ראה מט"א תקפ"ב, כ"א מחזיק ברכה לחיד"א רס"ח, ט ארחות חיים ת"צ, ט שו"ת התעוררות תשובה א, ק"יב ושו"ת אגרות משה ד, ע), וטוב אם אפשר, שישמעו ויכוונו לצאת בקידוש של מי שטרם קידש. **טעה רק בחתימה** וסיים רק "מקדש השבת" - יצא בדיעבד. טעה וסיים "מקדש ישראל ויום הזיכרון בלבד" וכל שכן כשאמר כל נוסח קידוש של ר"ה - לא יצא ויחזור ויקדש (מטה אפרים תקפ"ב, י"ח).

הנהגות הסעודה

"אוכלים ושותים ושמיים, שאף שהוא יום הדין מכל מקום יש אומרים שיש בו גם מצות ושמחת בחג"ך (שדי חמד מערכת ר"ה) ובגמ' ע"ה ע"א וברש"י שם: "דאי אפשר בלא בשר" וכן מדייק הגר"א נבצל שליט"א מלשון הרמב"ם. וברמ"א תקפ"ג, א: "ויונהיגם לאכול בשר שמן וכל מיני מתיקה" עפ"י הכתוב: "אכלו משמנים שתו ממתקים" (נחמ"ח, ח), והוא סימן טוב שישמחו כל השנה. **אמנם**, לא יאכלו כל שבעים למען לא יקלו ראש ותהי יראת ד' על פניהם" (שו"ע ומשנ"ב). הכרעת הפוסקים, שאין להתענות בר"ה, ולכל הדעות אסור להתענות בליל ר"ה (שו"ע תקצ"ז, א לבוש וב"ח שו"ע הרב, א באור הגר"א, חיי אדם ושע"ת).

כידוע, לקיום מצות שמחת יום טוב, **חובה על גברים** לאכול בשר לפחות באחת משתי הסעודות בכל יום, ולדעת הגר"ש אבא שאול זצ"ל ויבדל"ח הגר"מ שטרנבוך שליט"א אין די לזה בבשר עוף, אלא בשר בקר דומיא דשלמי חגיגה, נשים אינן חייבות דווקא בבשר, ששמחת יום טוב שלהן בבגדים ותכשיטים כפי ממונו של הבעל (רמב"ם יו"ט פרק ו'). ואכן, לקראת יום חגנו, יש לקנות לאישה בגד או תכשיט, ולקטנים ממתקים.

מטבילים המוציא בדבש - לצאת מספק דין "עיקר וטפל" בהטבלת תפוח בדבש. (יתכן שהדבש העיקר לברכה) ועפ"י לקט יושר הדבש נלקט ע"י הדבורה העוקצת - מעז יוצא מתוק, ומקוים שהקב"ה יהפוך לנו הדין לרחמים. ובני ספרד מטבילים בסוכר, ויש המטבילים גם במלח (הגר"ח זוננפלד זצ"ל בשלמת חיים או"ח שכ"ו). ובכל אופן, שיהיה מלח מונח על השולחן, מפני שמגן מפני הפורענות. וכן היה על שולחנם של מרן הגר"ש אויערבך והגר"ש אלישיב זצ"ל גם מלח - על פי בקשתם, אבל בכל הסעודות הטבילו את המוציא

דבש בלבד (הליכות שלמה ר"ה א, אורחות הלכה הערה 27 והליכות האיש עמ' קצ"ב), ויש המטבילים פרוסת המוציא בדבש עד שבת בראשית (מט"א). אמנם, יש שעפ"י הקבלה אינם מניחים כלל דבש על השולחן הדומה למזבח.

הערה: במשפחתנו, יוצאי פרסבורג וסערדאהלי, בכל ליל שבת ויום טוב אין מטבילים במלח, מפני שאין הקטר חלבים ואמורים בליל ש"ק, ולא שייך "על כל קרבנך תקריב מלח" בלילה (מנהגי חת"ס ת, י"ב).

"סימנא טבא"

בלילה הראשון אוכלים את "הסימנים" לאחר המוציא. אומרים את ה"יהי רצון", בפרי הראשון שעליו מברכים, לאחר טעימה קצת, בהרהור תשובה (למנהג אדמוה"ז – לפני הטעימה) ולדעת המשנ"ב – בשם ומלכות. מנהג ירושלים לומר: "יהי רצון מלפני אבינו שבשמיים וכו'" (וכן נהג הגרי"ש אלישיב זצ"ל ומרן הגר"ש איועירב זצ"ל ב"יהי רצון" הראשון [על התמר] אמר בשם ומלכות כמשנ"ב, ובשאר, אמר "יהי רצון מלפני אבינו וכו'", הובא בהליכות שלמה ר"ה). אוכלים ראש כבש (שו"ע תקפ"ג, ב) או דג (חיי אדם קל"ט, ודה"ח קמ"ב, ב), ואומרים "יהי רצון שנהיה לראש ולא לזנב" ומכוונים לראש – לעשות רצון אבינו שבשמיים. בן אצל אביו ותלמיד אצל רבו, אומרים גם כן "שנהיה לראש" ואין בזה לזולזל באב או ברב (מועד לכל חי י"ב, י"ט).

סדר אכילת הסימנים: תמר (מכוונים לפטור כל פרי העץ), רימון, אם הוא עתיד לשמש כ"שהחיינו" בליל ב', מביאים אותו לשולחן, רק לומר עליו את ה"יהי רצון", ומוציאים אותו מהחדר. **תפוח** (אדום ומתוק – מחזור ויטרי) **בדבש**, קרא (דלעת או דלורית). לאחר מכן, **רוביא** (לוביא או חילבה) **כרתי** [כרישה] **סילקא** (תרד או סלק), **דגים** (שנרבה ונפרה כמותם – משנ"ב שם, ד), **וראש כבש או דג**.

על פרי האדמה: לדעת הגר"ש איועירב זצ"ל מברכים "בורא פרי האדמה, שאין מינים אלו מחמת הסעודה ולגר"ע יוסף זצ"ל, עדיף לאוכלם עם מעט פת בלא ברכה. והגר"ש אלישיב זצ"ל הקפיד לברך "בורא פרי האדמה" על בננה או מילון ולפטור את הסימנים שברכתם "האדמה" (עדות נכדו הר"ר אריה שליט"א).

הערה: אפשר לומר היה"ר על הסימנים גם בלי לאכול מהם כגון: כשחוששים לתולעים. (הגר"מ שטרנבוך שליט"א כמנהג הגאונים). ולדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל, אזי אומרים את ה"יהי רצון" בלא שם ומלכות. בדיקת ה"סימנים" לראש השנה, בספרנו "הכשרות" פרק י"ג.

מאכלים שאין אוכלים בראש השנה

מאכלים **חמוצים ומרים** (משנ"ב תקפ"ג, ה מט"א וכה"ח שם) בכלל זה פירות בוסר ואולי אף לא חסה [מרור] אם אינה מטובלת במתיקות. ובכלל **חמוץ**: חמוצים, כולל מלפפונים בחומץ [ולכאורה במלח – מותר], חמוציות, וסלטים המטובלים בהרבה חומץ, אבל מותר טיבול מעט בחומץ, לנתינת טעם (קיצור שו"ע כ"ט, ט וכף החיים, שם). וכתב החיד"א (במורה לאצבע) "בבתינו לא יעלה הלימון על השולחן בר"ה" ומסתבר שרק לטיבול מעט, מותר. אין אוכלים **אגוז** (מכל הסוגים, כולל פיסטוק ובטנים [אגוז אדמה] [רמ"א ושו"ע הרב] – שאגוז בגימטריא חס [א] ומרבה ליחה והשתעלויות המפריעים בתפילה,

סיבה נוספת לאי אכילת אגוז, למרן החת"ס כיון שעל הפסוק בשיר השירים: "אל גינת אגוז ירדתי" דורשים חז"ל: "מה האגוז הזה אעפ"י שהוא מתגלגל במקום הלכוד והרפס, קליפתו העבה משמרתו, כך ישראל אעפ"י שהם מתגלגלי בגלויות הם שומרים עצמם וכו'" – ואין ראוי להזכיר הגלויות בר"ה). אבל אגוזים טחונים בעוגה או תבשיל, שאינם נראים ורק טעמם מורגש – מותר לאכול (שו"ת באר משה ג, צ"ז ועוד). ויש שאינם אוכלים שעועית ושום, שאלו מרבים ליחות.

מאכלים חריפים: אף שמובא בתשובות הגאונים שיש שלא אכלו, הכרעת ערוה"ש שם, ג שאין להימנע מאכילתם. יש שאסרו אכילת ענבים בר"ה (מנהג הגר"א במעשה רב, משנ"ב תר, ד וכה"ח תקפ"ג, כ"א ולדעת הגר"ע יוסף זצ"ל אין לאכול ענבים שחורים דווקא. ויש שכן נהגו לאכול ענבים (מט"א תר, ו לקט ישר עמ' קכ"ט ובארחות רבנו ח"ב עמ' קע"ה שכן נהג מרן הסטייפלער זצ"ל).

"רצה" ו"יעלה ויבוא" בברכת המזון

בכל סעודות החג של היום הראשון אומרים בברכת המזון **"רצה והחליצנו** וכו'" **שכחו לומר "רצה"** אם נזכרו לפני תחילת הברכה הרביעית, מוסיפים ברוך .... כנדפס בסידורים. התחילו בברכה הרביעית, בשתי הסעודות הראשונות – חוזרים ומברכים. בסעודה השלישית – אין חוזרים. כמו כן אומרים במשך היום בכל ברכת המזון **"יעלה ויבוא".....** ביום הזיכרון הזה וכו'.

שכחו לומר "יעלה ויבוא": בלילה – אם התחילו הברכה הרביעית, וכבר אמרו ה"א-ל" (משנ"ב קפ"ח, כ"ג) – חוזרים ומברכים ברכת המזון (תהילה לדוד, ישוע"י ובקצה"ש בשם פסקי הסידור ובמנחת שלמה ב, נ"ח מפני שבלי לראש השנה, לכל הדעות אסור להתענות). **ובני ספרד** – אינם חוזרים על שכחת יעלה ויבוא בברכת המזון בראש השנה. **ביום** – אם התחיל ברכת הטוב והמטיב – אין חוזרים. בנות ונשים אינן חוזרות על שכחת יעלה ויבוא, בכל יום טוב כולל ראש השנה (פרט לליל הסדר שחייבות במצה מה"ת) מפני ששמחת יו"ט שלהן לאו דווקא באכילה (הגרע"א שו"ע או"ח קפ"ח ופסקים, א).

"הרחמן הוא יחדש עלינו את השנה וכו'"

נוהגים לומר בברכת המזון: "הרחמן הוא יחדש עלינו את השנה הזאת לטובה" ובסדר רב שבתאי הנוסח: "יחדש עלינו שנה טובה ומתוקה" ויש נוהגים לומר כן, בכל עשרת ימי תשובה (מט"א תר"כ, א) ויש אומרים אותו עד שמחת תורה (קצה המטה בהשמטות בשם זיכרון יהושע). ויש נוהגים, להוסיף גם כן: "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו טוב" כמו בכל יו"ט (מט"א שם). חל ר"ה בשבת, **כהשנה:** אומרים תחילה "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת וכו'" ואח"כ "הרחמן וכו'" ליום שכולו טוב" ואח"כ הרחמן הוא יחדש עלינו את השנה וכו' – שתדיר קודם (ראה פמ"ג ת"צ א"א, א).

הנהגות בימי ראש השנה

א. יש להיזהר יותר מכל השנה, מלכעוס בימים אלו, מלבד גודל האיסור תמיד, יש בשמירה על הרוגע והשמחה, לסימן טוב לכל השנה כולה. ואף אם ישב אדם בטעות על מקומו הקנוי לתפילה, אם לא נרמו, יש לשבת בתוך ד' אמות (לגר"ח נאה – 1.92 מטר) למקומו, וזה כאילו ישבנו במקומו. (משנ"ב תקפ"ג, ד חיי אדם קל"ט, ו ובן איש חי,

נצבים). **השנה**, חובת "שמירת מרחק", להתרחק עד **2 מטר**.

ב. נוהגים לסיים אמירת ספר תהלים פעמיים בר"ה – כנרמז "כפר" בגימטריא (300 פרקים) "לעמך ישראל". ואכן, יש המשתדלים לאומרם בכל עת שאפשר במשך היום והלילה. והיו מגדולי הדורות זי"ע שאמרו שעדיף לומר תהלים בר"ה מלימוד אחר. אכן, יש לציין, שהגאון מטשעבין זצ"ל ישב בראש השנה אח"צ, עם חתנו הגר"ד שניאורסון זצ"ל, ועסקו בסוגית "שור שנגח". ומפורסם שהאדמו"ר בעל ה"דברי חיים" זי"ע הסתגר בחדרו קודם התפילות והיה שקוע בספר קצות החושן, באמרו שהתורה היא התבלין וסם החיים הגדול ביותר כנגד הייצר הרע (כדאיתא בקידושין "אם פגע בך מנוול זה... משכהו לבית המדרש וכו'). וכמוכן, הכול לפי מה שהאדם מרגיש.

ב. אף המקלים לעשן בשאר יו"ט, ובדעתם לעשן ממוצאי שבת, יזכרו, כי "יש לבעל נפש לפרוש בראש השנה מעישון סיגרות, אם לא שיש לו צורך גדול לרפואה (מטה אפרים, תקצ"ט וכן כתבו שע"ת תקי"א ומחזיק ברכה תקי"ז, א) ובשו"ת התעוררות תשובה או"ח, רכ"ה שאביו הכת"ס זצ"ל, הגם שבכל יו"ט לא נמנע מלעשן (ראה שו"ת כת"ס ס"ו) אבל בר"ה נמנע מחמת אימת הדין, וכן הזהיר האדמו"ר מהרי"ץ מלובביץ זצ"ל. והלואי ויתקיים ביום ר"ה "וכל הרשעה כולה כעשן תכלה". כמוכן שהמעשנים צריכים להיזהר בכמה **וכמה דברים** – כמפורט בספר "פיסקי תשובות" ח"ה עמ' שפ"ה).

ג. נכון לכל אחד לקבל על עצמו בימים הנוראים איזו הנהגה טובה או הידור במצווה מכאן ולהבא, איש לפי מעלתו (הגה"ק בעל ערוגת הבושם והגה"ק בעל אריה דבי עילאי זצ"ל ובמנהגי מהרש"ב מלובביץ זצ"ל).

שחרית יום ראשון של ראש השנה

נוהגים להשכים לבית הכנסת בראש השנה, שעיקר הדין בשלש שעות ראשונות של היום, והוא אחד מהימים שנהגו ישראל להשכים בהם (מטה משה תתקנ"ח ומטה אפרים תקפ"ד) ואכן, יש הנוהגים להיות ערים מעלות השחר - 5:14 (מט"א, כף החיים שם ובא"ח) על כן לדעת הגר"ע קרליץ זצ"ל מי שהתעורר לאחר עלות השחר - לא יחזור לישן. אמנם, לדעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל אם נחוצה לו השינה ויש זמן מספיק לתפילה - יכול לכתחילה לחזור ולישן. ואכן, לדעת הגר"מ שטרנבוך שליט"א העיקר להיות ערים מהנץ החמה - 6:25

הערה: למתפלל ביחידות, לדעת, שאין להתפלל מוסף ביחידות, בר"ה לפני תום 3 שעות של היום (9:30).

לבישת "קיטל"

נוהגים ללבוש בגד לבן ונקי לתפילה בראש השנה וביום הכפורים, וגם הוא בגד מתים ולב האדם נכנע על ידי כך (רמ"א תר"י, ד), לעניין לבישתו בשנה ראשונה אחר נישואין דעות שונות והמנהג, כשהחנן מעל גיל 20 ללבושו (ראה פיסקי תשובות תר"י, ג). וכן לעניין אבל ר"ל חילוקי דעות אם ללבושו (משנ"ב שם, י"ח) והמנהג הפשוט ללבושו. (שו"ע הרב, ט קצור שולחן ערוך קל"א, ט"ז חיי אדם קמ"ד, ט"ז ולקוטי מהרי"ח).

ושמעת מידי נפשי משפחת לוונשטיין שיחי' ששבס הר"ר חיים אלכסנדר לוונשטיין זצ"ל וכל קהילת יוצאי פרנקפורט וגרמניה בצוריד, היו

מתעטפים בתפילות הימים הנוראים בבגד בצורת תכריכין ממש - חולצה ארוכה מפשתן גס ["סרגנס"] וכובע ונעליים תואמים כפי שהלבישו לנפטרים במקומם ר"ל. וכל כלה הייתה מביאה הסט הנ"ל כמתנה לחתנה. (למקור השם "קיטל" ו"סרגנס" ראה בפתיחת הפמ"ג לאו"ח ח"א ב"איגרת השניה" אות ס').

יש לציין, שכאשר ה"קיטל" מיוחד רק לתפילה, אסור להיכנס בו לחדר שירותים, אלא להטיל מים, אבל המשמש גם לשיבה בסעודות ר"ה או קפטן ירושלמי לבן שלובשים כל היום - מותר להיכנס בו (משנ"ב שם, י"ח מט"א, י"ב כה"ח, ל"ז).

עמידה בעת פתיחת ארון הקודש

מנהג העולם לעמוד, כשפותחים את ארון הקודש במהלך התפילות, אולם אין זה חיוב מן הדין, שהרי ספרי התורה במקומם, שמקום שהוא למעלה מ 10 טפחים, כרשות אחרת, ועושים כן דרך כבוד, שחובת עמידה, דווקא כשמולכים את הספר (ט"ז יו"ד רמ"ד, י"ג ושער הציון קמ"ו, י"ח). והגרי"ש אלישיב העיר, שאכן, אלו שמקומם ממש מול ארון הקודש - יש עניין שיעמדו, משום הידור לתורה (הליכות האישי עמ' ר"א).

עמידה בחזרת הש"ץ בשעה שאומרים פיוטים:

כתב ה"דעת קדושים" (הובא בדעת תורה ק"ב, ד): שהאיסור לעבור כנגד המתפלל הוא רק בזמן שמתפלל תפילה שתקנו אנשי כנסת הגדולה ולא בזמן שמוסיף תחנונים. ומרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל מאז שראה דבריו, העתיקם בכתב ידו בסוף המחזור הישן שלו, והחל לשבת בעת אמירתם, למרות שהקפיד תמיד לעמוד בעת חזרת הש"ץ (כדברי הרמ"א קכ"ד, ד: "יש אומרים שכל העם יעמדו כשחזר שליח הציבור התפילה"), ובוודאי, חלשים וזקנים - לא יתאמצו לעמוד.

הלל: אין אומרים הלל בראש השנה ויום כפורים (שו"ע תקפ"ד, א) "לפי שספרי חיים ומתים פתוחים ואיך נאמר שירה, אף שאנו בטוחים שנצא זכאים, מכל מקום צריך להיות ירא וחרד מאימת הדין" (משנ"ב שם).

אמירת י"ג מידות בשבת

חל ראש השנה בשבת, יש מקומות שנוהגים שלא לומר י"ג מידות בעת פתיחת הארון להוצאת ספרי התורה לקריאה (מט"א תקפ"ד, ט"ז דרכי חיים ושלוש אות תשט"ו וכן נהג הגרי"ש קנייבסקי זצ"ל כמובא באורחות רבנו ב, עמ' כ"ח). ורבים אומרים גם בשבת (מט"א סידור שו"ע הרב ובלוח א"י להגרי"מ זצ"ל).

אין תוקעים בשופר בשבת

מהרה יבנה המקדש ויתקעו בו, ובכל בתי כנסיות שבין החומות אף בר"ה שחל בשבת, כשם שהנהיג רבן יוחנן בן זכאי גם ביבנה בפני חכמים הסמוכים ב"סמיה" (חידושי הר"ן ריש פ"ב דימא וטור או"ח תקפ"ח וכן נהג הר"י). כיום, אין תוקעים בשבת, אף שתקיעת שופר חכמה שאינה "מלאכה", מחשש שמא יציאו השופר מהבית לרשות הרבים, או יטלטלוהו ד' אמות ברשות הרבים במקום שאין עירוב, להראותו לחכם או לשואלו עם השופר בהלכות התקיעה, ומשום איסור מדברי סופרים הנדרש בגמ' שבת קי"ג מהפסוק "אם תשיב משבת גלגלך ממצוא חפצך וגו' (ישעי' נ"ח, יג).

בתורת החסידות והקבלה, כאשר ראש השנה חל בש"ק אין צורך בתקיעת שופר, שהרי עניין התקיעה, היא הכרזה על קבלת מלכותו יתברך -

"הריעו לד' כל הארץ", כמלך עלינו ועל כל העולם כולו, בשבת קדש עצם השביתה ממלאכה ושמירת השבת, כמוה כהכרזה ברורה בבריאת העולם ע"י הקב"ה, שכל האומר ויכולו וכו' מעיד עדות על מעשה שמים וארץ, ואם כן, אין "מפסידים" תקיעת שופר אלא מראים את מלכותו יתברך בכל שעות היממה.

תפילת מוסף

אף שנחלקו הפוסקים אם חייבות הנשים בתפילת מוסף של שבת ויום טוב. מכל מקום, בתפילות מוסף של ראש השנה ויום הכיפורים ודאי חייבות (שו"ת התעוררות תשובה ג, ס"ו ושו"ת יביע אומר ב, ו) שאינן אלא בקשות רחמים.

השתחויה בתפילת "עלינו"

ישנן קהילות, שבראש השנה שחל בשבת - אין משתחוים בכריעה על הרצפה. ויש נוהגים שרק הש"ץ כורע ומשתחוה ולא הקהל. והטעם, או משום חשש שינערו את האבק מבגדיהם או משום חשש השווית גומות במקום שאינו מרוצף [מעשי כעת בעידן התפילות בחצרות ובגינות] (הגהות חכמת שלמה תקצ"ב באשל אברהם בוטשאטש תרכ"א דעת תורה סוס"י תקצ"ב וליקוטי מהרי"ח, וראה גם בשו"ת דברי יציב או"ח ב, רס"ה-רס"ו). **ולמעשה**, בכל בית כנסת ינהגו כמנהגם, ולא יעשו אגודות אגודות שמקצתם כורעים ומקצתם אינם כורעים באותו ביהכ"נ ביום הדין (מועדי קודש ד, הערה 188).

הערה: בתפילת לחש, כשאומרים עלינו לשבח, **יש לכרוע** כמו שכורעים כל יום באמירת עלינו לשבח, שהרי הביא המשנ"ב בס"י קל"ב, ט שמי שאינו כורע נראה ככופר במה שאומר (כן אמר הגר"א זלוניק זצ"ל ליד"נ יבדלח"ט הרה"ג אליעזר שטרנפלד שליט"א).

תענית בראש השנה שחל בשבת הרגיל להתענות בראש השנה (ראה שו"ע תקצ"ז, ב), כשחל ראש השנה בשבת, נכון **שלא להתענות**, ויעשה התרת נדרים (מט"א, כה"ח שם ושדי חמד מערכת ראש השנה ב, ז).

שינה

נהגו שלא לישון במשך היום, ביום הראשון של ר"ה עפ"י דברי הירושלמי "מאן דדמיך בריש שתא - דמיך מזליה" [הישן בראש השנה, ישן מזול] ואף ששינה בשבת תענוג, לא מצאנו בדברי הפוסקים שכשחל ר"ה בשבת - משתנה המנהג. **העניין מן התפילות** ואינו מסוגל לומר תהילים ואינו מסוגל ללמוד, מותר לישון אחרי חצות היום (12:33) שכך נהג האריז"ל. ואף שכתב במטה אפרים: "הלואי ונתקן בהקיץ מה שתיקן האריז"ל בשינה"... מכל מקום הולך בטל - כישן.

תשליך

חל יום א' של ראש השנה בשבת - הולכים לומר "תשליך" ביום שני. ויתכן הטעם, מפני שהנהר מחוץ לעיר וחששו לאיסור הוצאת המחזוריים (משנ"ב תקפ"ג בשם הפמ"ג) ההולכים בשיטת האריז"ל יש מהם שכתבו, שאם נזהרים מ"הוצאה" - עדיף לאומרו אפילו בשבת (שו"ת תורה לשמה, קמ"ה כף החיים ש, ס, ל"א שכן נוהגים חסידי בית אל בירושתי"ו, ובשו"ת יביע אומר ד, מ"ז שאמנם יש מבני ספרד שאומרים בשבת, אלא, **שיש לנהוג כן רק** בעיר שיש בה עירוב **מהודר**, ראה גם מטה אפרים תקצ"ח, ה).

למעשה: מנהג רוב קהילות החסידים, לדחות את אמירת ה"תשליך" בשנה כזו, ליום שאומרים "שלוש עשרה מידות" מפני שבימי ר"ה מסיימים הרבה מהחסידיים את מוסף, כאשר כבר פנה יום, ולא יהיה סיפק בידם לאכול סעודת יום ראש השנה, תפילת מנחה וסדר ה"תשליך", על כן נהגו לקבעו ליום "שלוש עשרה מידות", כי גם בפסוקי תשליך: "מי א-ל-ל כמוך וגו'" - י"ג מידות (שע"ת יוסף אומץ להחיד"א, י"ז ליקוטי מהרי"ח ושער יששכר מאמר שובה ישראל, אות כ"ב שכן נהגו הרבה צדיקים מדורי דורות) ויום שאומרים "שלוש עשרה מידות" - יום סגולה והתעוררות רחמים ורצון (דרך פיקודיך בהקדמה, ח ובבני יששכר תשרי מאמר ה).

פרטי הדינים בנוגע לאמירת ה"תשליך" - להלן ביום שני של ראש השנה

סעודה שלישית

סעודה שלישית ראוי לאוכלה אחרי תפילת מנחה [זמן מנחה גדולה - 1:03] כבכל שבת (כף החיים תקנ"ט) ויש להשתדל לסיים או על כל פנים להתחיל באכילתה לפני תחילת שעה עשירית של היום - 3:36 כדי לאכול סעודת ליל ב' של ראש השנה לתיאבון. האוכלים, מאוחר יותר, יאכלו מעט פת (שו"ע תקכ"ט, א ומשנ"ב ח).

לקראת מוצאי שבת ליל שני של ר"ה

יש להמתין בסבלנות עד לצאת הכוכבים - 7:16 ולא להכין דבר מהיום הראשון - שבת קודש ליום השני, לא לקצוץ ולהכין סלטים, לא להדיח כלים ולערוך את השולחן ואף לא להחליף בגדים לצורך הלילה אם כבר סמוך ללילה. יש אומרים שאף אין להוציא חלות או מאכלים מהקפאה בטרם צאת הכוכבים. ועל כן המעוניינים יכולים להוציאם לקראת סעודת היום שאין ניכר שמכנינים ליום הבא, ואז יישארו לערב.

ניקוי הבית

אסור להדיח ריצפת חדר שלם בשבת ויו"ט אף לא בשפיכת מים וחומר נוזלי (בלא סמרטוט) וגריפתם במגב. אכן, אם ישנו כתם מקומי - מותר לנקות באותו מקום בלבד כנ"ל. ובור ניקוז שברצפה שיש לו מכסה אין לפתחו אלא כשיש לו בית אחיזה. (שו"ע ש"ח, י). וכשיש בראש הפתח רשת - גורפים כרגיל.

למעוניינים להתרחץ בצאת השבת

רחיצה ביום טוב

אף שביום טוב, ניתן להשתמש במכשירים לחימום מים הפועלים מעצמם (בוילר חשמלי מופעל בשעון שבת, דוד שמש) פרט למכשיר "יונקרס" מחמם-מהיר ע"י להבת גז, המופעל עם פתיחת ברז המים החמים, שלפני כל שבת ויו"ט חובה לנתקו. מכל מקום, גם ביום טוב אין לרחוץ את רוב הגוף בבת אחת (ובשימוש בידית ה"טוש" במקלחת, נחשב תמיד כמיעוט הגוף - דעת הגר"מ פיינשטיין זצ"ל).

אין להשתמש אלא בסבון נוזלי ולהיזהר מסחיטת שיער. היינו, שמותר רק ל"טפח", דהיינו, להצמיד את המגבת לשיער, והמים היוצאים, נספגים מיד במגבת, ולדברי "בן איש חי", יש לכרוך את המגבת סביב השער כטורבן. ובכל אופן, אין למשוך את המים מן השער כלפי חוץ [יש לגברים להיזהר בכך גם כן, בשיער הזקן והפאות, בכל שבת ויו"ט]. ויש להיזהר שלא לבוא לידי סחיטת המגבת, או תלייתה לייבוש במקום ובדרך שתולים ביום חול.

סעודת ליל שני של ר"ה

כשעומדים להתחיל בסעודת החג, מדליקים את הנרות [בהעברת אש] בסמוך לקידוש, לפני ההדלקה, המברכות שהחיינו בנר, נהגו להניח על השולחן פרי חדש, או בגד חדש אם יש, ומכוונים גם עליהם, בשעת אמירת ה"שהחיינו" בהדלקה ובקידוש.

האפשרויות לפרי חדש בעונה זו: תמרים - טריים, הנמכרים באשכולות, בצבע צהוב (אפשרי להקפואם, ונעשים ממש ממתק). **רימון -** במידה וטרם אכלו ממנו בעונה זו, ורק הניחוהו על השולחן בלילה הראשון, לצורך אמירת ה"יהי רצון" ומיד הוציאוהו, ולא עמד שם כשברכו "שהחיינו". **מנדרינות -** כשהן כבר בשלות ואינן חמצמות. **חבוש -** מבושל. אין פרי או בגד חדש, מכל מקום, **אומרים שהחיינו** בנרות ובקידוש. **ויש לדעת,** שכשיש פרי חדש יש לכוון ב"שהחיינו", בעיקר על קדושת היום השני (ש"שתי קדושות ה"ן) ולא רק על הפרי, כיוונו מחוסר ידיעה, רק על הפרי, בדיעבד, יצאו ידי חובה (מנחת שלמה א, כ).

יקנה"ז - (יין, קידוש, נר, הבדלה, זמן-שהחיינו)
שילוב של קידוש עם הבדלה, כשיוצאים משבת ליום טוב

1. אין למלא הכוס מעבר לשפתה כבכל מוצ"ש לסימן ברכה (רמ"א רצ"ו, א), שהרי עכשיו הוא יו"ט ואסור בהרווחת שכר וא"כ הוא בזיון לקדושת יו"ט. (הסבר מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל בשש"כ ס"ב, ט), ואין אומרים פסוקי "הנה א-ל ישועתי וגו", שבכל מוצ"ש, אמירתם לסימן טוב למעשה ידינו (רמ"א שם). ואין להזכיר מעשה ידיו במוצ"ש ליו"ט של ראש השנה (שש"כ ס, הערה ס"ד).

2. אין מברכים על הבשמים (משנ"ב תע"ג, ג, ותצ"א, ג). **טעה וברך,** אין הברכה וההרחח הפסק בין הגפן לשתייה.

3. **בברכת מאורי האש** מעבירים אש לשני גפרורים ארוכים ואפשר לקרב את שני הנרות שהודלקו ליו"ט, ויזהרו שלא יגעו הלהבות זו בזו, מחשש כיבוי וגם מפני שכשיפרידום נראה ככיבוי. (מנהגים שבסוף סידור שו"ע הרב חלק ג-ד) לדעת מרן הגרש"ז אויערבך זצ"ל צריך עיון אם מותר להדליק נר הבדלה רגיל, ביו"ט, בשביל הידור של אבוקה, שהרי אפשר לברך אף על נר יחיד (אחד מהנרות שהודלקו לכבוד יום טוב שעל השולחן. - שהוא לאורה). יש המכניסים אבוקה קטנה לצורך המצווה, ומדליקים אותה בהעברת אש לפני הקידוש, לברך עליה, ולאחר מכן, היא כלה מאליה.

הערה: אין לברך על נר נשמה לע"נ נפטרים (משנ"ב רח"צ, כט) ואין מביטים בציפורניים בעת ברכת הנר, רק מביטים בנר. (מנהגי חב"ד שם). ויש להזהיר את הקטנים שלא לכבות האור, כדרכם, בכל מוצאי שבת.

4. בברכת ההבדלה, מסיימים: "המבדיל בין **קודש לקודש**". הטועה, וסיים "בין קודש לחול" אם לא תיקן עצמו תוך כדי דיבור, צריך לחזור ולהבדיל (שו"ת שבט הלוי ח, קי"ח) ומספק, לא יברך שוב "בורא פרי הגפן" כל זמן שלא הסיח דעתו מהברכה, ולא הפסיק בדיבור שאינו מעניין הקידוש וההבדלה (שש"כ ס"ב, הע' מ"ז).

5. בברכת **שהחיינו** - כנ"ל, הנשים שברכו שהחיינו על החג בנר, לא תענינה אמן בברכת שהחיינו שבקידוש. ואם ענו - אינו הפסק לשתיית היין,

6. **כולם** שותים מהכוס כולל הנשים אף שנהגו שלא לשתות מכוס ההבדלה, כשאינן מבדילות לעצמן (משנ"ב רצ"ו, ו), כוס של יקנה"ז הרי היא לקידוש, וההבדלה טפילה לקידוש ועל היין שם של יין של קידוש. (קצה"ש צ"ז הגרש"ז"א בהליכות שלמה סדר ליל פסח ט, דבר הלכה, מ"ז וקובץ מבית לוי יו"ט שחל במוצ"ש, ז). על כן, אישה העושה "יקנה"ז לעצמה, יכולה לומר גם את ברכת ההבדלה, כיון שההבדלה טפילה לקידוש, ושונה מן היין. אמנם לדעת המשנ"ב (בביה"ל רצ"ו ד"ה לו וכו') - לא תברך אישה [בת אשכנז], על הנר.

7. **שכחו להבדיל בקידוש** וזכרו באמצע הסעודה - **מפסיקים** בסעודה, ומבדילים על יין, ומברכים על הנר, ואם לא כווננו בקידוש לשתות יין בסעודה, מברכים ברכת הגפן וברכת המבדיל בין קודש לקודש. **שכחו, ולא נזכרו אלא למחרת,** מבדילים ביום על כוס, מבלי לברך על הנר (שש"כ ס"ב, י"ט).

שכחו לומר "ותודיענו" בערבית, וגם לא הבדילו על הכוס, מכל מקום, אין חוזרים ומתפללים ערבית, כיון שהזכרת "ותודיענו" אינה אלא "מרגניתא טבא" ולא נתקנה בנוסח התפילה על ידי אנשי כנסת הגדולה (דעת הגר"ב"צ אבא שאול זצ"ל ב"אור לציון" חלק ג).

מיד לאחר הקידוש

לפני נטילת ידיים, טועמים מן הפרי החדש, בברכת הפרי, כדי **להסמיך את אכילתו** לברכת ה"שהחיינו" - מחצית השקל ומטה אפרים ת"ר, ו. ואם אוכלים ממנו "כזית", מתחייבים ב"ברכה אחרונה" והנכון, שבשעה שמברכים "העץ" על הפרי, יכוונו להוציא בברכה גם פירות או ליפתן שיאכלו בסוף הסעודה לקינוח, ואז אפילו אכלו מהפרי יותר מ"כזית" - אינם מתחייבים בברכה אחרונה (ספר שש"כ מ"ז, הערה רכ"ב עפ"י משנ"ב קע"ו, ב וארחות רבנו שכן נהג הגרי"ק זצ"ל).

הערה: אין להפסיק בדברים שאינם מענייני אכילת הפרי, בין הקידוש לבין אכילת הפרי, **ובכלל זה,** הנשים שברכו "שהחיינו" בהדלקת הנר, וכיוונו גם על הפרי החדש. ואכן, מורנו הגרש"ז אויערבך זצ"ל, הכריז בביתו בליל שני של ר"ה, לפני הדלקת הנר, שכל המסובים יימנעו מלדבר בדברים אחרים, עד לאחר תעימת הפרי.

יש שאוכלים ה"סימנים" **גם בלילה השני** (שע"ת תקפ"ג בשם א"ר, כמנהג החת"ס ומהר"ם אש, ראה מועדים וזמנים א, עמ' ק"ו), ובן איש חי נהג לאכול ה"סימנים" כשהיו לו - גם בסעודות היום, וכן הוא במט"א תקצ"ז, ה. וכן נהג הגר"ש אלישיב זצ"ל לאוכלם בשני הלילות ובשני הימים, שביום עיקר הדין, וצריך לסימנא טבא".

שחרית יום שני של ראש השנה

תקיעת שופר

אכילה ושתייה לפני התקיעות

אסור לאכול ולשתות לפני תקיעת שופר, כמו לפני כל מצווה שזמנה ביום, ומי שאין דעתו מיושבת עליו לשמוע התקיעות ולהתפלל עד שיטעם, יעשה קידוש ויאכל כזית מזונות וישתה מעט קפה או תה, בצנעה (מטה אפרים). אישה חלשה, יכולה לאכול לפני שמיעת התקיעות לכתחילה (קיצור שולחן ערוך, קכ"ט) והיינו אפילו בחלישות כל שהיא (קצור הלכות המועדים עמ' מ"ו) ופשוט שלאחר שחרית - **אסור** לאכול לפני קידוש.

מי יתקע השנה, ביום השני

ישנם בבית הכנסת שני "**בעלי תקיעה**" האחד מוחזק לתקוע ביום ראשון של ר"ה, והשני - ביום השני. חל ר"ה בשבת - **המוחזק ליום הראשון** תוקע ביום השני, אלא אם כן, השני מוחזק לצדיק וירא שמים יותר מהראשון. ישנה מחלוקת בין התוקעים - יחלקו ביניהם את התקיעות "דמיושב ו"דמעומד" ביום השני, ולא תהיה מחלוקת בבית ד' ביום הדין (קצה המטה, ס"ה).

הנחיות לקיום תקיעת שופר כהלכתה

ילדים קטנים שטרם הגיעו לחינוך, מוטב שיעמדו ליד אימותיהם בעזרת הנשים בשעת התקיעות ולא יפריעו לאבותיהם ואחיהם לשמוע את התקיעות כדין. כיוון שהנשים אינן חייבות במצווה מעיקר הדין (משנ"ב תקפ"ב, ע"ב) עם זאת, גם הנשים אסורות להפסיק בדיבור באמצע שמיעת התקיעות, לפחות במשך תקיעות "דמיושב". ויש סוברים שקיבלו על עצמן מצוה זו כנדר, בשו"ת רע"א בהשמטות א כתב: "רוב נשים ידין מחמירות לעצמן וזהירות לקיים שופר והווה כקיבלו עליהן" ובבן איש חי ניצבים י"ז: "אך רוב הנשים קבעו מצוה זו עליהן בתורת חיוב ובאות לביהכ"ס לשמוע קול שופר". ומכל מקום, איש שאינו שומע כדין - ביטל מצות היום.

נשים [ובעידן ה"קורונה" ר"ל - גם גברים] העומדות בסמוך לבית הכנסת או אפילו בביתן, ושומעות התקיעות ומכוונות לצאת - יוצאות ידי חובה, שהתוקע בבית הכנסת מכוון להוציא כל השומע תקיעותיו (שו"ע תקפ"ט, ט ומ"ב ט"ז).

השומעים תקיעות, מבית הכנסת הנמצא בתוך **מרתף** והחלונות בסמוך לקרקע - ספק אם יוצאים, ועדיף להיכנס לבית הכנסת, כי בחוץ שומעים קול "הברה" כהד, ולא קול תקיעה (באור הלכה תקפ"ז).

המאחרים לביהכ"ע לשמיעת התקיעות, וכבר נאמרו ברכות התקיעה, בני ספרד ואשכנז ובנות אשכנז רשאים לברך בזריזות לעצמם, לא יספיקו לברך, יקשיבו לתקיעות, ויברכו הברכות, בזריזות, בין סדר לסדר. ואישה **בת ספרד** - אסורה לברך לעצמה, ברכות התקיעה.

הערה: חל א' דראש השנה בשבת - לכל הדעות, בתקיעות ביום השני מברכים "שהחיינו" (שו"ע ת"ר, ב).

המתפללים ביחידות

התוקעים לעצמם או באים לתקוע להם, לכתחילה, לא יתקעו להם עד שיעברו ג' שעות מעלות השחר - משום שבשעות אלו מידת הדין גוברת. ואין נכון לתקוע אז (משנ"ב תקפ"ט, י"א ותקצ"א, ט"ו). וכן כנ"ל לא יעמדו לתפילת מוסף, בטרם חלפו שלש שעות זמניות של היום - 9:29 (שו"ע תקצ"א, ח ומשנ"ב).

התוקע לעצמו או תוקעים לו - אין תוקעים ביחידות, את התקיעות שעל סדר הברכות שבתפילת מוסף אלא רק תקיעות "דמיושב" הראשונות (שו"ע תקצ"ב, ב ומשנ"ב). מכל מקום, יחיד שלא שמע את כל התקיעות בציבור, הנהוג, שבמידת האפשר, משלים לעצמו שמיעת מאה קולות, אף שמן הדין די לו בשמיעת שלושים קולות בלבד (משנ"ב תקצ"ו, ב).

אמירת ה"יתשלך"

נהגו לאומרו ליד ים, נחל או מעין [אפילו יבשו מימיו - כף החיים] או ליד אוצר של מקווה טהרה.

ואמירתו ליד "אקווריום" שאינו קבוע בקיר או בקרקע - לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל "דברים בטלים".

ראוי בכל קהילה, שהנשים תלכנה לומר תפילת ה'יתשליך' בנפרד מן האנשים. וכתבו הפוסקים, שבמקום שהולכים יחד או אומרים בתערובת עדיף שלא יאמרו תשליך כלל (ערוה"ש תקפ"ג, ד) ובמטה אפרים תקצ"ח באלף המגן: "ויש לבטל המנהג שהנשים הולכות ל'יתשליך' כי באים על ידי זה לערבוביה, ואי לעניינים שכך רואים ביום הקדוש הזה, ודבר זה תלוי על פרנסי העיר להשיג על זה". ויש לשבח מקומות בהם קבעו זמן מיוחד לגברים וזמן לנשים.

מוצאי החג: ירושלים 7:14 - אזור המרכז הצפון והדרום - 7:16 רבנו תם - 7:50

הבדלה: בברכת הגפן וברכת המבדיל (בלא נר ובשמים). שכחו להבדיל, מבדילים למחרת עד השקיעה

*

"צום גדליה" - יום שני ג' תשרי תשפ"א

רמב"ם תעניות פ"ה: "יש ימים שכל ישראל מתענים בהם, מפני הצרות שאירעו בהם, כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה וכו' וזכירונן דברים אלו נשוב להיטיב"

תחילת הצום: עלות השחר, לבני אשכנז - 4:57
לבני ספרד - 5:15

המעוניינים לקום לאכול קודם עלות השחר צריכים לעשות תנאי לפני הליכתם לישון, במוצאי ר"ה - "איני מקבל עלי התענית עד עלות השחר". לעניין **שתייה**: בני אשכנז, הרגיל לשתות, או הצמא, רשאי בדיעבד לשתות, אף אם לא התנה (משנ"ב) בני ספרד, מלשון השו"ע משמע, שהתנאי מעכב אף לעניין שתייה. מותר להתחיל באכילת פת עד חצי שעה לפני עלות השחר, ותוך החצי שעה אין לסעוד יותר מ"כביצה" פת (56 גרס).

התחיל לאכול לפני החצי שעה - מותר להמשיך עד עלות השחר (משנ"ב פ"ט, כ"ז).

לבנות ונשים אין איסור, לאכול בחצי שעה שלפני עלות השחר - דעת הגרש"א זצ"ל - בספר משנת אברהם.

חולים תשושי כוח וזקנים שלדעת רופא הצום עלול להזיק לבריאותם, לא יתענו, ובכלל זה, **מעוברות** (לאחר 40 יום להריון) **מניקות** עד 24 חודשים אחר הלידה אפילו הפסיקו להניק, וכן **מפלת** כמניקה (שו"ע תקנא מ"ב, ג כ"ח" ודעת תורה שם).

הערה: כל שאינו צם: אוכל מהבוקר בצנעה אך לא בשר ויין ושאר מעדנים. **קטנים** - אינם צמים, ואוכלים כל שלקיום גופם. אך אין לתת בידם ממתקים, אא"כ לקחום בעצמם (ברכי יוסף).

שטיפת הפה: מותרת לאסטניסט (רגיש) אפילו עם משחה, ויש לפלוט הכול. ולגר"ע יוסף זצ"ל יש להימנע מלהכניס לפה בבת אחת רביעית מים (86 סמ"ק), ויש לפלוט הכול.

בליעת תרופות: מותרת, לגרש"ז אויערבך זצ"ל אפילו עם מים הנצרכים לכך, לגר"ע יוסף זצ"ל עדיף בלא מים, לדעת בעל שו"ת ציץ אליעזר, יש לפגמם, כגון עם תמצית תה סמיכה. ושמעתי מהגרי"ש אלישיב זצ"ל שדי לפורר קצת מהכדור למים

נגיעה במאכלים ביום הצום: לדעת פרי מגדים מש"ז תריב עפ"י ה"ט"ז "אין לגעת במאכלים שלא לצורך, שמא יבוא לאכול".

הטועה ואכל או שתה - ימשיך בתענית ואין צריך להשלים תעניתו. ולמשנ"ב אף אומר עננו ועולה לתורה במנחה. **טעה וברך על מאכל** - בשדי חמד (בשם נחפה בכסף) שב ואל תעשה (ויאמר בשכמל"ו) ויש אומרים שבצום דרבנן עדיף שיטעם מעט, שלתשובת הרמב"ם, ברכה לבטלה איסור לא תישא וגו' והצום מדרבנן.

רחיצה - אין לרחוץ כל הגוף בחמים דרך תענוג. אלא רק פניו ורגליו (פמ"ג ושעה"צ תק"ל, ח).

אמירת ענוו - בני ספרד - בשחרית ומנחה

בני אשכנז - רק במנחה. **השוכח ענוו** - אינו חוזר ויכול להשלים באלוקי נצור וכו' העומד לסיים התענית אחרי מנחה, רשאי לומר ענוו כל עוד צם, ולבני אשכנז בשנינו: "ביום צום התענית הזה".

אומרים "אבינו מלכנו" בשחרית ומנחה אפילו כשאין צמים.

חצות היום - 12:32 זמן מנחה גדולה - 1:02
סיום הצום - 6:54 ויש נוהגים - 7:03

"כה אמר ד' צבא' צום השביעי (תשרי) וגו' יהיה לבית יהודה לששון ולשמחה לימים טובים ולמועדים והאמת והשלום אהבו" (זכריה ח, י"ט).

*

עשרת ימי תשובה

"דרשו ד' בהימצאו, קראוהו בהיותו קרוב" (ישעי' נ"ה ו),

"אמר רבה... אלו עשרה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים" (גמ' ר"ה ע"ח ע"א) ימים בהם שערי שמים פתוחים, והקב"ה קורא לכולנו: "שובו אילי ואשובה אליכם, פתחו לי פתח כחודה של מחט... ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם". "ששל תפילות נשמעות: תפילת יחיד בדמעות בכל יום, תפילת יחיד בין ראש השנה ליום הכיפורים ותפילת ציבור בכל יום (הג"ה אלפסי זצ"ל בתפארת שמואל לברכות פ"ג).

עוברים מעבודת הכלל לעבודת הפרט: א. תשובה תפילה וצדקה ב. פיוסים ג. כפרות.

שינויים בתפילה

א. "המלך הקדוש": הטועה ואמר הא-ל הקדוש: אם נזכר תוך כדי דיבור ולא התחיל אתה חונן וכו' - חוזר ומתקן. נזכר לאחר מכן, או התחיל אתה חונן וכו' - חוזר לראש התפילה. ואינו אומר שוב ד' שפתי וגו' (ערוה"ש). ואפילו ספק אמר - חוזר (כי אין שייך "להרגיל לשונו בעשרה ימים וגם אי אפשר לומר החתימה בשם ומלכות).

ב. "המלך המשפט": הטועה, לבני אשכנז - תוך כדי דיבור, חוזר ומתקן. לאחר מכן - אינו חוזר (סוף סוף אמר "מלך" ואמר "משפט") לבני ספרד ולדעת שו"ע הרב, נזכר עד יהיו לרצון וגו' (השני) חוזר להשיבה שופטינו וכו' עקר רגליו - יחזור על תפילת עמידה בנדבה.

ג. "זכרנו לחיים וכו' בספר חיים וכו'": מתקנת הגאונים, ואין חוזרים בשביל טעות בדבר שאינו נזכר בתלמוד אא"כ נזכרים בטרם חתימת הברכה, חוזרים לבקשה. השוכח זכרנו לחיים וכו' וכבר חתם

מגן אברהם יבקש בשומע תפילה זכרנו וכו' (שאין בקשה גדולה מזו בימים אלו) - בן איש חי, ניצבים.

הערה: "ברית כרותה לשפתיים" - יש לדייק לומר זכרנו לחיים - בשווא תחת הל' (טור בשם מהר"ם מרוטנבורג). האומר לחיים - בפתח (ח"ו לא חיים) בוודאי מתכוון לחיי הנצח-חיי עוה"ב (ר"י מעמדין).

ד. "אבינו מלכנו": אומרים שחרית ומנחה (גם ביחידות - דע"ת תקפד, א). **בני אשכנז** - פרט לשבת. **בני ספרד** - אומרים בכל יום כולל שבת, ובשבת, בדילוג "אבינו מלכנו חטאנו לפניך".

ה. יש אומרים במשך כל עשרת ימי תשובה בברכת המזון: "הרחמן הוא יחדש עלינו שנה טובה"

הידורים ויתר הקפדה במצוות

קיצור שו"ע ק"ל, ב: "ראוי לאדם שיתנהג בימים אלו גם בחומרות שאינו נוהג בהם כל השנה, כי גם אנו מבקשים מאת השי"ת שיתנהג עמנו בחסידות..."

דוגמאות: בדיקת מזוזות, הכנות לסוכות, אמירת ברכת המזון ק"ש שעל המיטה ואשר יצר - מתוך הנוסח, זהירות מפת עכו"ם, יותר תהילים, יותר צדקה ותיקון המידות והמעשים. (הידור וחומרה - אין זה מחייב בתורת נדר לכל השנה - ב"י וערוה"ש תר"ג).

פיוסים

שולחן ערוך או"ח תרו א: "עבירות שבין אדם לחברו אין יוה"כ מכפר עד שירצה חברו ואפילו לא הקניטו אלא בדברים צריך לפייסו". ומי שאינו מעביר שנהא - אין תפילתו נשמעת. (א"ר ומט"א) וכל אדם צריך לבקש מחילה מהוריו, אחיו ואחיותיו, מאשתו, ואישה מבעלה, ומרבותיו חבריו ושכניו - שמא פגע או צערס. והם מצדס יאמרו שמוחלים. (בן איש חי וילך).

עיקרי הדינים

א. מנהג העולם שהולכים רק לאוהביהם בעיו"כ לבקש מחילה ועפ"י רוב אינו לצורך... ואלו שעושים מהטפל עיקר, כופרים בעיקר המחילה... ושמה יתעוררו אוהביו שפגע בהם... ורע עלי המעשה" (יוסף אומץ).

ב. עדיף לבקש בעצמו, כי מודה ועוזב ירוחם (א"ר והחיד"א) מבקשים עד שלש פעמים גם בעזרת אחרים.

ג. "המבקש מחילה מרבים בכלל (מודעה, רמקול...) אינו יוצא אם יודע שפגע באיזה יחיד בפרט" (משנ"ב)

ד. אין לבקש מחילה, באקראי, על רגל אחת, במפגש מיקרי בסופרמרקט, רכבת קלה, ברמזור.

ה. "בשעת בקשת המחילה אם נתגנה חברו בפני אחרים צריך לפרט מה שחטא לחברו, (החפץ חיים כלל ה, י"ב) אכן כשיודע שחברו יצטער ויתבייש מזה כשיפרט החטא, אזי לא יפרט, אלא יבקש מחילה כללית, אם פגע בדבר מה מבלי לפרט" (בשם ר"י מסלנט מועדים וזמנים א, נד)

ו. לא יהא אדם אכזרי שלא למחול, שכל המעביר על מידותיו מעבירים לו... מידה כנגד מידה ומן השמים מוחלים גם לו. אלא אם כן, אין הבקשה אמיתית. תלמיד לרב וילדים להורים צריכים לבקש אפילו מאה פעמים.

ז. המבקש יאמר הנני מבקש סליחה ממך ד' ... ומפלוני... (א"ר).

כפרות

א. שו"ע תר"ה, א: מה שנוהגים לעשות כפרה בערב יום כפורים לשחוט תרנגול וכו' יש למנוע המנהג. (משום דרכי אמורי, ונראה כאילו מקריבים קורבנות בזמן הזה) רמ"א: ויש מהגאונים שכתבו מנהג זה וכו' וכן נוהגים בכל מדינות אלו ואין לשנות. וכן נהוג כיום בכל העדות (כף החיים שם, ח).

ב. העושים בכסף: אם עושים גם לאחרים יעשו תחילה לעצמם ואח"כ לאחרים, בסכום כל שהוא, במזומן, לא בצ'ק ובוודאי לא בכרטיס אשראי. מניחים הכסף במפית ומסובבים מעל הראש ואומרים: "זה הכסף ילך לצדקה וכו'" ואין לפדות בכסף מעשר (משנ"ב ובאר היטב), והכסף ילך לצדקה לעניים דווקא.

ג. העושים בבעלי חיים: דווקא בכאלו שאין מקריבים על המזבח. ואפשרי גם בדגים (מ"ב בשם הלבוש).

פרטי דינים לנוהגים בבעלי חיים

א. לוקחים לכל אחד מבני הבית תרנגול לזכר ותרנגולת לנקבה (אריז"ל) כשאין היד משגת אפשר בתרנגול אחד לכל הבנים ובתרנגולת לכל הנקבות. (שו"ע הרב, ג) ובגמר הכפרה לא יאמרו "נפש תחת נפש". איש שעשה בתרנגולת ואשה בתרנגול – יצאו בדיעבד. (א"ר מבוטשאטש תנינא, תרה)

ב. למעוברת לוקחים גם תרנגול אולי תלד זכר, למשנ"ב – שתי תרנגולות ותרנגול אחד. לאריז"ל – שלש נקבות ושני זכרים. ועושים הכול על ראשה בלבד.

ג. אולטרה סאונד – נאמן (שו"ת קנה בושם ב, כ שלא כדעת מנחת יצחק) – ולוקחים כפי שהורה הסורק. ה. מעוברת שטרם מלאו מ' ימים להריונה – צריכה כפרה רק לעצמה. (הגרי"ש אלישיב והגר"ש וואזנר זצ"ל) ו. עדיף לתת לעני שווי הכפרה ולא את העוף עצמו. הערה: מי שלא עשה כפרות בעשיית יכול להשלים בהושענא רבה. (שו"ת שארית שמחה, ח).

שבת "שובה" – פרשת "האזינו"

הדלקת הנרות: ירושלים - 5:56 מרכז ודרום - 6:11 צפון - 6:04

בני אשכנז - אינם אומרים "אבינו מלכנו" אף לא במנחה של ערב שבת. בני ספרד - אומרים, בדילוג "אבינו מלכנו חטאנו לפניך". ההפסדה: "שובה ישראל" (הושע י"ד) מוסיפים "מי א-ל כמוד" (מיכה ז י"ח-כ) ואשכנזים מוסיפים גם "וד' נתן וי"א תקעו שופר (יואל ב, י"א או ט"ו-ט"ז).

צאת השבת: ירושלים - 7:06 מרכז ודרום - 7:08 צפון - 7:07 רבנו תם - 7:47

במוצאי שבת: בני אשכנז - אינם אומרים "ויהי נועם וגו'" ובני ספרד - אומרים.

הלכתא מאורייתא / הרב יוסף אביטבול

מח"ס שערי יוסף ושאי"ס, בני ברק

נגד איסור השינה ביום ראש השנה

הנה בדרכי משה (סימן תקפ"ג סק"ב) כתב בשם הירושלמי בר"ה, וכן הובא ברמ"א שם סעיף ב', שנוהגים שלא לישן ביום ראש השנה כדאיתא בירושלמי האי מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזליה,

בתרומות פ"ח ה"ג ע"ש, וע"ע בירושלמי במגילה פ"ג ה"ב.

והנה ראיתי להגרש"ב גנוט שהקשה בזה לפי מש"כ באבן עזרא והנה לא יוכלו המשרתים לשנות דרכם, ושיעבור אחד מהם החק שנתן לו השם. גם כל צבא השמים והשפלים יקבלו מהם כפי מתכונתם, על כן לא ייטיבו ולא ירעו. והנה המשתחוה למלאכת השמים לא יועילו לו, כי אם מה שגזר עליו כפי מערכת כוכבי מולדתו כן יקרנו, חוץ אם ישמרוהו כח העליון יותר מכת הכוכבים, שיהיה דבק בו, אז יצלל מהגזרות".

והביא לזה משל: "ואתן לך משל חשוב, שהיתה מערכת הכוכבים שיגדל נהר על עיר אחת וישטוף אנשים או ימותו. ובא נביא והזהירם, שישובו אל השם בטרם בא יום רעתם. וישבו אליו בכל לבם. ובעבור שדבקו בו, נתן בלבם, שיצאו אנשי העיר לחוץ להתפלל אל השם. והנה עשו כן. וביום ההוא גדל הנהר פתאום כמנהגו, כאשר ראינו בעינינו פעמים רבות ושטף כל העיר. והנה לא סרה גזירת השם והוא הצילם, וחשוב, כי המשרתים ירצו כסוסים עוברים במסלה, ולא ירצו להרע או להיטיב, רק ככה דרכם. וחשוב כי במסילה איש עור לא ידע מנהג הסוסים מתי הולכין אל ימין או לשמאל, והוא נשען על פקח שידע סורס. והנה הוא ישמרנו, כי ברוצם בצד זה יוליך העור לצד האחר, ומרוצת הסוס לא תשתנה והעור ימלט", עכ"ל. וא"כ קשה מה מהני שאין אנו יושנים.

ולעני"ד י"ל דעבדינן הכי משום כעין מאי דעבדינן את הסימנים, ועיין עוד.

וכתב שאולי אפשר, שיתכן שכונת הירושלמי 'למזליה', אינה למזל יום לידתו, אלא למלאך השומר על האדם בשמי שמים. ע"י שבת (מג, ב): אדם דאית לי מזלא מסייע לי מזלא מסייע ליה, בהמה דלית לה מזלא לא מסייע לה. ופירש רש"י:

מזלי' מלאך שלו ומליץ עליו.

וראה בדברי הספר חסידים (סי' תתשס"א), שכתב: הנפש יש לה מזל ברקיע, נפש מהללת את השכינה אף לאחר מיתה, מזל המלאך מהלל למעלה בקול שהצדיק רגיל בו כדי שיזכור הקב"ה לדורו ולזרעו, ומזלו למעלה מששת ימי בראשית, כדי לתת למקיימי מצוה כאלו מששת ימי בראשית עוסקין בתורה עד תחית המתים, עכ"ל. ובהמשך (בסי' תתשס"ב), כתב: לכל אדם יש מזל ברקיע, תדע כשמתקנין על הכותל צורה אחת בדמות הגנב ומכה בעין הצורה את עין הגנב במקום אותו עין, לפי שעניני האדם ביד מלאך מזלו, ובעוד מלאך מזלו אצלו אין מזיק יכול להתקרב אליו, וכשמזל המכה אומר למזל הגנב מיד סר מעליו והמזיק מוכן להתקרב אליו, כי נגזר על מזל השומר את האדם ושולח לו מלאך אחד שלקתה הצורה מיד מסתלק והמזיק מזיקו, לכך קול אומר על כל בריה בשעת הזמן כבר הגיע זמן של פלוני לגדולה לעלות וליפול ולהכשל או להמלט כמו שרואה בצורות, עכ"ל. וראה בספר חסידים (סי' תתשנ"ח), וכן בילקוט ראובני (פרשת וראר) ועוד.

ולפי"ז כוונת הענין היא שאדם זוכה לעזר מקודש ממלאכו הטוב, הדואג להצלחתו ומתפלל בעדו בשמים. וכאשר האדם ישן ואינו שת ליבו למידת הדין המתוחה בשעה זו, תש כח מלאכו והוא אינו יכול להעיתר בעוז ובגבורה בעדו, עכ"ד. וע"ע.

וכ"כ בט"ז שם סק"ב, וכתב להעיר בערוך השולחן (או"ח סימן תקצ"ד סעיף ב) שכתב להביא דברי הט"ז וכתב ע"ז ולא ידענו איפה זה נמצא הירושלמי והאריז"ל לא חשש לזה ע"ש, וכן כתב להעיר מדנפשיה בקונטרס זכרון משנה ר"ה (עמ' 7) כתב הגאון רבי יוסף זליכה זצ"ל שחיפש את הירושלמי הנ"ל שמוזכר ברמ"א ובט"ז ולא מצא, וכתב שראה בספר מכלול המאמרים שלא נמצא כן בגמרא בירושלמי ע"ש, וכן כתב בחזון עובדיה ימים נוראים (עמ' קפג סעיף ג) בשם המהרי"י חיות במגילה דף יב ע"ב ע"ש.

וכן כתב בזה עוד בשו"ת יביע אומר (ח"ט חאו"ח סימן פא אות טז) ע"ש, וכן כתב להעיר הרב דמשק אליעזר (סימן תקפ"ג סקי"ד) וכן כתב להעיר גם בשו"ת משנה הלכות (חלק י' סימן ל) שכתב שם במאמר המוסגר, וז"ל: ואגב אני חפשי דברי הירושלמי הנ"ל ולא מצאתי לשון זה מאן דדמיך וכו' רק מה שהפוסקים הביאו והאחרונים לא ציינו מקום מוצאו ע"ש, וכן העיר בשו"ת משנה הלכות חלק י"ג סימן פ' ע"ש, ושם כתב כי לפי ראות עיני האחרונים לא מצאו לשון הירושלמי מ"מ נאמנים עלינו הרמ"א והבאים אחריו שראו כן בירושלמי ע"ש.

ובכל דברי האחרונים שהביאו את הירושלמי לא ציינו היכן מקורו טהור, ומ"מ זה מוזכר בהשמטות לירושלמי מחמת שהראשונים הביאו כן בשם הירושלמי כנראה שנמצא בירושלמי, וע"ע בספר אמרי במערבא עמ' 390. ומ"מ גם מרן הב"י הביא לשון הירושלמי, והראה לו מקור מדרשות ר"י אבן שועיב דרשה לראש השנה (פט ע"ג), והוא הראשון שהביא זה, וכמו שכתב בקובץ אור ישראל שנה ז' ע"ש. ע"ש בקובץ אור ישראל, וע"ע בקובץ אור תורה (חלק תקיז סימן קנה) באריכות בכל דברי הירושלמי.

וכן עוד בדברי הירושלמי ראה מש"כ להעיר בתורה תמימה בהערות על קהלת (פ"ח הערה נז) וז"ל: וכן בלשון הירושלמי קורא למיתה בשם דמך שפירושו שינה ע"ש, וכן כתב בספרו ברוך שאמר (עמוד ששב) וסיים שם וז"ל: כן נראה דכוונת מאמר זה שהביאו מירושלמי האי מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזליה, מי שמת בר"ה סימן הוא שכלה ואפס מזלו להגן עליו כמו בשאר בני אדם שמזלם מגין עליהם לחיות ותו לא מידי עכ"ל, וע"ש, וכן כתב בספרו גשמי ברכה, והקשה ע"ז דאיך ישן בליל ר"ה וגם לא שייך סימן קללה על דבר הבא בחיוב הטבע כמו אכילה ושתיה ולכן כתב שהכוונה מי שמת בר"ה דהכוונה מפני שדמך נשתקע מזלו או זכותו ונקט לשון נקיה ע"ש.

אלא דבעיקר דבריו לפעמים דמיך מתפרש כמיתה ולפעמים כשינה, דהנה בבראשית (פרק מא פסוק ה') כתוב "וישן ויחלום שנית" ופירש שם התרגום יונתן בן עוזיאל וז"ל: ודמיך וחמא חלמא ע"ש, וכן ממאי דכתבי במדבר (פרק כד פסוק ט) "כרע שכב כארי וכלביא מי יקימנו" ופירש שם התרגום יונתן בן עוזיאל "נייחין ושריין כאריא וכליתא דכד דמיך מאן יקימיניה ע"ש, ומאיידך מציינו שהוא על ענין מיתה וכמו שמבואר בירושלמי פרה פ"א ה"ה וז"ל: פעם אחת אבדה ישפה של בנימן אמרו מאן דאית ליה טבט דכוונה אמרו אית לדמא בן נתינא אזלו לגביה ופסקו עמיה המאה דינר סליק בעי מייתה להו ואשכח אבוא דמיך ואית דאמרין מפתחא דתיבותא הוה יתיב גו אצבעתיה דאבוי וכו' ע"ש, ושם הוא ישן, וכן מציינו בירושלמי

ומ"מ מצינו בזה עוד טעמים דהנה כתב בזה"ק (ח"ב פרשת ויקהל דף רצט ב') שבשעת הדין אינו זמן של שינה כי אם זמן לצעוק ולקרוא אל ה'. הב"ח כתב בסימן תקצ"ז שהביא מדרשות אבן שועיב בשם הרמב"ן ז"ל: כי בתקיעת שופר יש רמז לדין כמו שנאמר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם ר"ל השעה צריכה הערה מלשון התעוררות כמו שנאמר אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו מכאן כתוב בירושלמי שאסור לאדם לישן ב"ה כדאמר התם איך בר נש דדמיך בריש שתא ועוסקים בדיניה, ועוד י"ל שהוא מורה על עצלות כדכתיב בן אדם מה לך נרדם וכו' ומהר"ם היה רגיל לישן כמו בשאר ימים טובים ע"ש. וע"ע בדברי הרמב"ם פ"ג מהל' תשובה ה"ד, וכן נראה קצת מהב"י דהביא דברי הרמב"ם הנ"ל שעורו ישנים משנתכם, ולאחר מכן הביא דברי הר"י אבן שועיב בדרשות שלו.

עוד טעם שלא לישון ב"ה כתב בספר נוהג כצאן יוסף (דף ער אות טז) וז"ל: ועוד דהרי כשישן נשמתו עולה למעלה ופן ואולי יתחייב בדין ויתעכב שם, אבל כשיש סניגור אז אעפ"י שבלאו עלייתא יכול להקפיד עליו הסניגור וזוהו לדבר בעדו ולפיכך צריך ללמוד אחרי שאכל ושתה.

עוד טעם הביאו שבספר הזיכרון באר מחוקק (תשע"ה) במאמרו של רבי משה קרליבך שליט"א ר"מ ישיבת לייקווד ארץ ישראל, מביא ביאור נוסף שלא לישון ב"ה, וזאת על פי הכתוב בספר דניאל (א, ד) שהמלך נבוכדנצר העמיד לפניו ילדים חנניה מישאל ועזריה אשר כח בהם לעמוד בהיכל המלך ופירש"י פירשו רז"ל שיהיו אונסין עצמן מן השחוק ומן השיחה ומן השינה מפני אימת המלכות ומעתה מבואר טעם נוסף במנהג שלא לישן בראש השנה כי מאחר שעיקר תכונת היום הוא מלכות' לכן אנו אונסים את עצמנו שלא לישן ביום זה כדי לבטא ביטוי של אימת מלכות עכ"ל. ולפי"ז א"ש מדוע הולך בטל כישן דמי.

ובספר נגיד ומצוה (עמ' קמ"ח) כתב בענין השינה ב"ה נלע"ד ששמעתי ממורי ז"ל האריז"ל שהטעם לפי שעד תקיעת השופר היה האדם הפנימי ישן כמבואר אצלנו ועתה מתעורר, וזהו שאמר רבינו יעקב כי תקיעת שופר הוא לומר עורו ישנים מתרדמתכם והוא על דרך הנזכר, ונלע"ד כי הוא לשון מדרש ז"ל שכוונו לזה, וכבר בארנו כי עד יום ב' עדיין נקרא ישן וכוונתו לעוררו ולכן ראוי שלא ישן ביום ר"ה אבל נלע"ד ששמעתי ממורי ז"ל שאין זה אלא עד חצי יום כי אח"כ כבר נתעורר ע"י המוסף והתקיעות ואני ראיתי אותו ישן אחר חצי היום עכ"ד.

עוד מצינו בהא עוד ב' טעמים, במקור חיים (סימן תקפ"ג) שפן יחלום חלום רע, וחלום רע מורה על סימן רע, עוד כתב שם כשישן נשמתו עולה למעלה, ופן אולי יתחייב בדין ויתעכב שם, ע"ש.

למה אין לחוש בזה משום נחיש

בשו"ת רב פעלים (ח"ב חיו"ד סימן כט) נשאל על מנהגים טובים אם יש בהם איסור נחיש וכתב שם בתו"ד, ומה ששאלת בדברים שעושים אותם פה עירינו יע"א לסימנא טבא, והם מקפידים לעשותם, ולא ירצו לשנות מנהגם, אם יש בזה משום איסור נחיש או לאו הנה ראיתי להרב שער שלמה ז"ל סי' ע"ז, שנשאל בכיוצא בזה, שיש בני אדם מקפידים שאין נותנים הדלקת הנר מנרם בליל מוצאי שבת, ויש שאינם מכבים הנר במוצאי שבת, ויש מקומות נוהגים שאין קונים המכבדות שמכבד בהם הבית

בכל חודש ניסן, ויש הרבה נוהגים שאין קונים האליה בראש השנה, מפני שהיא זנב, וכן הרבה מקפידים שאינם כותבים במוצאי שבת, ויש מקומות נוהגים לתת מטבע זהב או תכשיט זהב בעשית שמדליקין בליל ר"ח ניסן לסימן טוב, ונוהגין בכל מוצאי פסח לתת חלב בעשית שמדליקין בה, ותולין שבילים ודשאים בעשית ובמנורה, ויש מניחים קערה ע"ג השלחן מלאה פולין חדשים בקליפתן דשנים ורעננים ע"ג קמח סולת, ויש נוהגין שנותנין ג"כ בתוכה מיני מטבעות כסף וזהב לסימן טוב, ויש שזורקין מן החלב בזויות הבית, ועל המשקוף ועל שתי המזוזות, וכל זה עושים במוצאי חג הפסח לסימן טוב, שתתחדש עליהם שנה טובה דשנה ורעננה ומתוקה, דיש ג"כ נוהגין לאכול מיני תבשילין בדבש, ומיני מתיקה, דראשון הוא לכל לחדשי השנה, והארזי הרב הנו' בדברים אלו וכתב, כיון דעושים זה לסימנא טבא דוקא אין בו נחיש, והרי זה דומה להך דמושחין המלכים על המעיין, דתמשוך מלכותו, ומושכין יין בצינורות לפני חתנים, ומתחילין המסכתא ב"ר"ח, ונושאין במלוי הלבנה, דסימן הוא ואין בו נחיש, וכן כיוצא בזה כתב בש"ע ששופכין מן היין של ההבדלה לסימן טוב, וכן אמרו בגמרא דר"ה השתא דאמרת סימנא מלתא היא, ליכול איניש רוביא וכו', וכן אמרו בגמרא דמצינא דף כ"ז ע"ב כיס וארנקי לא משאלי אינשי משום דמסמני, ופירש רש"י דמנחשי, ואמרי סימן לאדם שמשאיל כיסו שמוכר לו מזלו, ועיין בתוספות שם עכ"ד, ע"ש:

ויפה הוכיח הרב ז"ל לעניינים אלו ממקומות הנז', וכן נראה להוכיח ג"כ מהא דקידושין דף נ"ט ע"א, גבי רב גידל שלא רצה למכור דאמר זבוני לא מזביננא לה, דארעא קמייתא היא, ולא מסמנא מלתא, הרי חסיד גדול אמר כן בפירוש ולא חש לנחיש, וכן אמרו בירושלמי מאן דדמיך בריש שתא דמיך מזליה, ועיין ש"ע אי"ח סי' תקפ"ג בטי"ז ושאר אחרונים, ועיין בש"ע א"ח קל"ח הקורא בתורה יכוין בדבר שמתחיל בדבר טוב ויסיים בדבר טוב, ועיין ברכ"י סי' קפ"ג, ובקב הישר פ' ס"ד שלא יניח כלים ריקים על השלחן בשעת בהמ"ז, וכתוב בקב הישר אם אדם יוצא לדרך או להקביל פני שר, אם בצאתו מן הבית פגע בכלי ריקים ישוב לביתו, ולא ילך באותו היום, ועל כן נראה גם מנהגים אלו שנוהגים פה עירנו לסמנא אין בהם איסור נחיש. ושרי להו, והשי"ת יאיר עינינו באור תורתו, אכ"י, עכ"ד. וע"ע בספר חוקת עולם (פרק שישי).

האם צריך לקום בעלות השחר

הנה במטה יהודה (שם) כתב ור"ל בתחילה שכיון שאפילו אכילה שאסורה מן הדין קודם תפילה ואפ"ה יש מי שאומר שאם התחיל לאכול קודם עמוד השחר א"צ להפסיק כ"ש שינה שאינו אלא מחמת המנהג, אולם למעשה כתב שם בזה"ל: מינו לא דמי שינה לאכילה דהרי בדין סוכה איתא סימן תרלט, מי שהיה ישן בסוכה וירדו גשמים ונכנס לבית אע"ג דכל הלילה אין מטריחין אותו לחזור לסוכה מ"מ כשיעלה עמוד השחר וניעור מעצמו צריך לישן בסוכה דמפסקי לילות מימים ואמרו שם הטעם דלא דמי שינה לאכילה דבשינה כשיעור משנתו אפילו בתוך מיתונו כשחזור לישן היינו בתחילת שינה, משא"כ באכילה דכן הוא הדרך לאכול ולשתות שאינו אוכל בבת אחת זה אחר זה, וא"כ מניה נילף לנ"ד דראוי הוא דכשיעלה עמוד השחר יתגבר כארי ויקום ממטתו ולא יחזור לישן,

ומכ"ש דשעה א' הוא התחלת ג' שעות הראשונות שבהם הקב"ה יושב ודן את העולם עכ"ד.

אבל בבן איש חי (ש"א פרשת נצבים הלכה יא) כתב שמה שאין ישנים ביום ר"ה מדובר גם באשמורת הבוקר, וכתב בזה"ל: אין ישנים ביום ראש השנה וצריך להזהר שיתעורר משנתו בלילה קודם עלות השחר ע"ש.

והנה יום ר"ה הוא אחד מחמש השכמות כמבואר במטה משה (סימן תתקנח), וכן ידוע מש"כ בספר אליה רבה שישנן חמש השכמות בשנה, והן רמוזות בתיבת וישכם אברהם בבוקר, ס"ת של הושענא רבא, ט' באב, יום כיפור, ראש השנה, פורים, וע"ע דבש לפי למרן החיד"א (מערכת ה' אות ו), ובשו"ת שיח יצחק (סימן רפ), ומ"מ בדברי הבא"ח מבואר דא"צ לקום מהאי טעמא. אלא דמדברי המטה אפרים (סימן תקפד ס"א) נראה דמה דיש לקום הוא מצד דין ההשכמה, וז"ל: נוהגין שמשם בית הכנסת קורא בעוד לילה כמו שעה קודם עלות השחר כדי שבעת האיר היום יהיו כולם בבית הכנסת ויש לזרז גם הילדים מעת שהגיעו לחינוך שישכימו ג"כ עכ"ד, ומשמע דהוא מדין ההשכמה דר"ה, אלא דבקצה המטה שם כתב להוסיף ע"ז, ועוד שיש לחוש למה שכתב המג"א בשם הירושלמי מאן דדמיך בריש שתא וכו' וא"כ בודאי דהוא מאז עלות השחר. אולם במטה משה כתב שהמנהג הוא שלא לישון בשנת הצהרים.

אלא דבספר עבודת ישראל להגה"ק המגיד מקאזניץ צ"ל (לר"ה ב"ה איתא בירושלמי) וז"ל: איתא בירושלמי מאן דנים מזליה נים, וכתב האריז"ל דהיינו עד אחר התקיעות ותפלת מוסף שאז נתעורר המלאך ע"ש, והובא במג"א בה' ר"ה ע"ש ויש לנו לתת טעם מפני מה השינה מותרת בליל ר"ה ומאי שנא ביום דאסור עד אחר המוסף כיון שיום קדוש הוא מבואר דהיינו מצאת הכוכבים בלילה שלפניו ונראה כי בלילה מותר כי לילה הוא סוד המלכות כנועד ואין בה סוד בחי' שינה ב"ה אדרבה היא מאירה ביתר שאת שהקב"ה מגלה עוז מלכותו ויושב על כסא המשפט לדון בשמים ממעל ועל הארץ מתחת ומכיון שאין בה בחי' שינה מותר לישן אבל ביום שהוא בחי' הנהגה מדה במדה שהארצנו בו לעיל ונקרא ז"א והוא הבחי' אלקי ישראל יקרא ועל זה אנו דנין ב"ה וכל הקטגוריא שמה ושערורי' בצבא מרום ורוצים להסתיר קדושת היוצר ב"ה שלא יתנהג עפ"י עבודתו ולא יקרא אלקינו מלכנו כמש"ל לכן אנחנו מתעוררים למטה בשופר ובתפלות ובפרט בתשובה לקבל עבודתו מהיום והלאה לאהבה וליראה את שמו וכן בשאר המדות עד שיוסר התלונה והקטרוג מעלינו וישוב למלך עלינו ע"י מדותינו הנעימים ולכן קודם התעוררות בשופר ובמוסף נק' הענין שאמר המן אלקיהם של אלו ישן הוא כלומר הבחינה הזאת שהוא אלקי ישראל היא בבחי' שינה אשר על זה ערוך כל דברי הריבות והמשפטים מרום לכן אסור לישן ב"ה עד התעוררות המלאך כמ"ש האריז"ל עכ"ד.

וכן נקט הגרש"א וכפי שהו"ד בהליכות שלמה (א') דבר הלכה לו) שכל שישן כדרכו בכל יום הרי זה נמשך אחר שינת הלילה, ולא אמרו אלא בשוכב לישן לכתחילה ביום. וכן הוא דעת הגריש"א והו"ד בקובץ הלכות חדש תשרי (עמ' 14) שהיום הדין הזה אינו לגבינו כיון שאין רגילות לקום מוקדם ורשאי לקום מתי שרגיל לקום, וכן כתב בחזו"ע ימים נוראים (עמ' קפד) ע"ש. וכן כתב להביא בילקוט

יוסף (ימים נוראים עמ' רח, תשעב) הביא דברי הגרשז"א, ואלו הם תו"ד, והגרשז"א אויערבאך היה אומר שאף לדברי הירושלמי הנ"ל אין צורך לקום משנתו ביום ר"ה קודם עלות השחר שלא אמרו בירושלמי אלא במי שנראה שאינו מתחשב בתוקף קדושת היום שהוא יום הדין הנורא וזהו במי שהולך לישון ביום ללא כל סיבה מוצדקת אבל כל זמן שלא התעורר משנתו אף שהאיר השחר אין בזה משום זלזול לראש השנה ולכן מי שהשינה נצרכת לו כדי לכיין בתפלתו כראוי יישן כהרגלו שלמי מועד עמוד מו והיינו כדאמרין בסוכה כט. ובש"ע סי' תרלט סי"ז שאם היה ישן בליל החג בביתו מפני הגשמים ופסקו הגשמים אין מטריחים אותו לחזור לסוכה כל אותו הלילה אלא יישן בביתו עד שיעלה עמוד השחר ויעור משנתו וכתבו האחרונים דהיינו שיעור משנתו מעצמו וא"צ להעירו ושאפי' אם נתעורר משנתו קודם עלות השחר אינו צריך לחזור לסוכתו ורשאי לגמור שינתו בביתו ע"ש. עתכ"ד ע"ש עוד שטוב לקום בהשכמה.

וכן כתב בקיצור הל' מועדים להגר"ש דבילצקי זצ"ל דינש ללמוד זכות על כללות העולם שאין נוהגים להחמיר בזה ואף שנהגו להיזהר מאוד שלא לישן ביום ראש השנה מ"מ אינם זהירים להתעורר לפני עמוד השחר ד"ל שאין דבר זה חמור יותר ממצות עשה דאורייתא דסוכה דגם שם קי"ל בירדו גשמים וישן בביתו ופסקו גשמים דאין מחייבים אותו לחזור לסוכה עד שיעלה עמוד השחר ויעור משנתו ואין חייבים להקיצו בעמוד השחר אם כן כ"ש כאן שאינו אלא סימנא בעלמא של כל הישן בראש השנה וכו' דאין חייב להתאמץ לקום בעמוד שחר ואין לומר דחמירא סכנתא מאיסורא דזהו לרוב הפוסקים רק בסכנה גשמית מוחשית ולא רוחנית אמנם אם התעורר מעצמו לאחר עמוד השחר בודאי נכון מאוד לקום מיד ולא לחזור ולישון דזה ודאי כלול במנהג שלא לישון ביום ראש השנה ובלאו הכי ראוי להשכים בכל מה שאפשר ולשים על לבו כי היום יביאו למשפט את כל מעשיו מחשבותיו ודיבוריו ועל הכל יהיה נידון ואיך ישכב על מיטתו כאילו אין כל זה נוגע לו עתכ"ד. וכן הוא דעת הגר"ח קניבסקי שליט"א כן הביא הגר"ח אהב ציון בביטאון שערי ציון עניני ר"ה שאמר לו כן, וכן כתב בספר נזר החיים (שאלה קז) בשם הגר"ח ק"ע ע"ש.

וראה עוד בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סימן שלט) שכתב: הנה הישן בראש השנה מזלו ישן כדאיתא בירושלמי והובא ברמ"א סי"ט תקפ"ג, ולפי זה היה ראוי לדקדק להיות ער בעמוד השחר בראש השנה ולא לישון ובמט"א ר"ס תקפ"ד כתב שנוהגין להשכים בעוד לילה בר"ה כדי שבעת האיר היום יהיו כולם בביהמ"ד, ובאלף המגן שם כתב, ועוד לפי שאמרו חז"ל הישן בר"ה מזליה ג"כ ישן וע"ש ברם בזמננו רוב העם לא נהגו להקפיד להשכים קום לפני עה"ש ולי נראה דלא מוכרח דיום לענין זה תלוי בעמוד השחר רק בנך החמה שבשמים תלוי בחמה כשינוי המשמרות דמלאכים בלילה ויום והיינו בנך החמה וכמבואר באריכות בביאור הגר"ח א"ח תנ"ט ע"ש, ואם כן נראה שג' שעות ראשונות דשעת הדין היינו מהנך החמה וכן המשפט מנך והלאה.

ולכן כתב שם: לכן יש לזהר עכ"פ משעת הנך להיות ער בראש השנה בבוקר ועכ"פ ביום ראשון ואלו המאחרין להתפלל בראש השנה יזהרו מאד שלא ישנו בעת שראוי להיות ער וכמ"ש וקטרוג הוא ח"ו עצם העובדא שמעיינים בדינו והוא ישן דלפי זה

אף אלו שמאחרים להתפלל בר"ת ולא סמוך לנך יזהרו עכ"פ לקום לפני הנך וזהו סגולה לזכות ביום הדין שאם ישן כשמעיינים בדינו יהא ח"ו קטרוג עליו וכמו שפירשו המפרשים שישראל ערים והקב"ה ברוב רחמיו על עמו קבע שבשמים דנין ביום דוקא ואף עכשיו שאין צריך קידוש בית דין לא מעיינים בדין אלא ביום וראוי להיות ער ולא ישן עכ"ד, אולם פחמעה"ה שאין נוהגין כן, ואולי משום שידועים שלא יכוונו בתפילתם כמו שצריך.

ושב מצאתי כה"ג דעת הגר"א בנצול הדנה בספר תשובות אבגידר הלוי (עמ' תיא) נשאל עד כמה צריך להתעורר ולקום לפני עלות השחר ולהיות ער עד צאת הכוכבים אם יש חשש שתהיה עייפות שתשפיע על התפילה, וענה בזה"ל: אין צריך להתעורר לפני עלות השחר, וצריך לזהר לא להיות עיף בתפילה עכ"ד.

וכן ראה עוד בשו"ת אור לציון (ח"ד) כתב שהעיקר הוא שלא לישון מעלות השחר עד חצות היום, ועדיף לקום לפני עלות השחר ולישן אחרי חצות, מאשר לקום אחר עלות השחר ולא לישון כל היום ע"ש.

והנה ראיתי למי שחקר בספר מעדני אשר, למה איסור זה שייך בלילה, ולענ"ד פשוט כיון דכל עיקר האיסור הוא משום הדין דדמיך מזליה אבל הדין ביום ובלא בלילה דאין דנין בלילה, וראה עוד באלף המגן (אור"ח סימן תקפד) שכתב שכל האיסור הזה הוא רק ביום אבל בלילה שהוא זמן שינה ליכא איסור לישון אף בראש השנה, ע"ש, ומשמע מדבריו דמעיקר הדין יש איסור, וי"ל דאף שהדין ביום כיון שהיום מתחיל מהלילה אי"כ סו"ס הוא חלק מהדין.

אם התעורר משנתו אחרי הנך

אולם אם התעורר משנתו אחרי הנך לדעות שאין חיוב לקום בנך, דעת מרן הגר"ח בחוט שני (ר"ה עמ' נ) שאין לו לחזור ולישון. אולם בספר שמחת המועדים (עמ' ס) כתב שמי שהתעורר אחרי הנך ורוצה להמשיך לישון לכאורה זה יהיה אותו דין כמו מי שמתעורר לישון בבוקר אחרי שגהע זמן קר"ש ורוצה להמשיך לישון בלי להגיד קר"ש שכבר פסק מרן החזו"א בס' דינים והנהגות שרשאי להמשיך לישון, ע"ש, אולם למעשה יש חולקים בזה דגם בקר"ש אסור לו להמשיך לישון, ומ"מ הכא הכל הוא לפי כוחו.

בן ישיבה שמתפללים בישיבתו בשבע ורוצה להתפלל בנך

והנה ראיתי בספר הליכות שלמה (פ"א הכ"ג) שכתב שמה שנהגו רבים בזמננו להתפלל בימי ראש השנה כותיקין בנך החמה אין זה מפני שרוצים להשכים קודם שיאיר היום אלא מפני שמתפללים כותיקין שהיא תפילה מהודרת ובר"ה משתדלים להדר בתפילה מחמת שבעשי"ת מחמירים בחומרות שונות ע"ש, אולם לענ"ד מה שמחמירים כן הוא משום חמש השכמות של "וישכם אברהם" וכמו שהבאנו לעיל, ועוד דמה שמחמירים כן הוא דריש שתא דהוא מזל לכל השנה, וכמו שאיתא בגמ' בברכות דף ח' ע"ב דאמר ר' יוחנן ותיקין היו גומרין אותה עם הנך החמה תניא נמי הכי ותיקין היו גומרין אותה עם הנך החמה כדי שישמך גאולה לתפלה ונמצא מתפלל ביום א"ר זירא מאי קראה ייראוך עם שמש ולפני ירח דור דורים העיד ר"י בן אליקים משום קהלא קדישא דירושלים כל הסומך גאולה לתפלה אינו נזוק כל היום כולו וכו' ע"ש,

וא"כ כיון שאינו נזוק כל היום כולו, לכן עבדין הכי לסימנא מילתא.

ושם כתב רבינו יונה בדעת הר"י ז"ל: ואומר מורי הרב נר"ו שכוונת הר"י ז"ל הא דותיקין מפני שהיו משערין בדקדוק היו מצמצין ומכווין שמיד כשיגיעו לגאל ישראל, תהיה הנך החמה, ושאר בני אדם אינם בקיאים כ"כ ואם יבואו לעשותו שמא יטעו ותנך החמה קודם קר"ש ויעבור זמן לכתחלה, וע"כ צריך שלא ישערו בצמצום אלא כענין שיוכלו לכל הפחות לקרוא קודם הנך פרשה ראשונה, ושתהיה הנך החמה מקריאת פרשה ראשונה עד גאל ישראל כי זה נקל לכיין שתהיה הנך החמה בשיעור גדול כזה וכו' ויותר טוב יקדים הנך החמה מעט מלצמצם ולבוא לידי ספק שמא תעבור השעה, ופירוש ותיקין ר"ל מפולפלים ומחודדים מלשון מפרק הרים, דמתרגמינן מוחק טוריא עכ"ד, וא"כ עשינן הכי לכל השנה כולה, וע"ע במה שכתבנו בקונטרס שיח יוסף ח"ז עמ' סו, מדוע היה שמחה כ"כ גדולה, מחמת שא"א כ"כ לדקדק זמן הנך, ומשו"ה מצינו שיש שהתפללו נך החמה וניזוקו, ויש עוד להאריך בזה.

ומ"מ הובא שם בהליכות שלמה שבתשובה לאברך מתלמידיו אמר שתפילה בישיבה באופן מסודר ובכוונה יתירה כפי הנהוג בישיבות עדיף על תפילה כוותיקין ע"ש.

וכן הובא בשם המשגיח בישיבת ליקוט הגה"צ רבי נתן ואכטפויגל זצ"ל בלקט רשימות לימים נוראים (עמ' לב) שבחור שאל אותו האם עדיף להתפלל בימים נוראים וותיקין או להתפלל בישיבה, ואמר לו המשגיח, אצלנו יודעים שהתפילה בישיבה היא סוג אחר של תפילה עכ"ד, וכן הובא בדרד שיחה (ח"א פרשת אמרו) שאם בישיבה מכוון יותר תפילה בישיבה עדיף, ע"ש, ומשמע דדוקא ככה"ג שהוא מכוון.

והנה במעלת תפילה בישיבה, הנה ראה בספר רבבות ויובלות (ח"א סימן יא) שהביא מהמשגיח דפוניבז' שאמר שחושבים שהכותל המערבי הוא המקום הכי קדוש להתפלל והבחורים טועים כי המקום הישיבה שלומדים בו תורה הוא מוקדש ביותר, ע"ש, ובספר לשכנו תדרשו (ח"א עמ' פא) הביא מכתב ממרן הגראמ"מ שך זצוק"ל שכתב בזה"ל "הנה אבוא להעיר על ענין נכבד אשר חז"ל דרשו על הפסוק כרום זלות לבני אדם זו תפילה שבני אדם מזוללים בה הנה נער הייתי וגם ב"ה זקנתי וכל אלו שהיו נמצאים במסגרת הישיבה שתהיה תפלתם דוקא בציבור הישיבה והתפילה היא מיסודות של קיום הישיבה והתפילה רצויה יותר כשמתפללים במקום שלומדים וחכמת התורה אין לה קיום אם יש ח"ו איזה זלזול במצות התפילה וכמובן שתפילה בצוותא בצבור של בני תורה היא לגמרי אחרת מלהתפלל במקום אחר ואם אין יראה אין תורה ואין הצלחה בלימוד ואני כותב זאת מתוך הנסיו ממה שראו עיני במשך כל השנים ובפרט בזמנינו שכל כך צריך כל אחד ואחד חיזוק", ע"כ. וראה עוד במה שהארננו בספר אורחות הישיבה סימן ו' במעלת התפילה בישיבה מחמת שהוא בית מדרש שלומד בו, ויש עוד להאריך בכ"ו.

ומ"מ בחור בן ספרד שאינו מרגיש קשר לתפילות בישיבה אם לומד בישיבה אשכנזית וכן מחמת דוחק המקום, וכן מחמת שרגיל להתפלל בנך, יכול להתפלל במק"א, וכל שהוא תפילה של יראי שמים ואנשים כשרים ויראים וחרדים לדבר ה'.

מה הדין אחרי חצות היום

איתא בשער הכוונות (דף צ' ע"א) שמעתי מפי מורי האריז"ל שאין לישון בראש השנה, אך שמעתי עוד מפיו שאין זה אלא עד חצי היום, ומאחרי חצות היום ואילך לאחר התקיעות ותפלת מוסף יכולים לישון, ואני זוכר שראיתי למורי ז"ל שאחר חצות היום שכב על מטתו וישן עכ"ד, והנה כתב בפרדס יוסף החדש ראש השנה (סימן תנג) בשם אחיו בעל הכרם אליעזר שיש להסתפק בדעת האריז"ל האם הוא בדוקא לאחר שגמר את כל התפילות והתקיעות או שמא אף מי שעדיין לא התפלל מוסף, רשאי כבר לישון אחר חצות, וכתב שם אף אם נחמיר בזה לא נחמיר בזה לענן נשים ע"ש, אלא דלא הבנתי דהרי באריז"ל מבואר דלאחר התקיעות ותפלת מוסף, ואין לומר דכתב כן מחמת שזה היה הרגילות שגמרו לפני חצות, דהרי כלל ענין זה לאחר חצות לאחר התקיעות וכו', ועיין. וע"ע במש"כ בנגיד ומצוה מה שביאר בזה והבאנו דבריו לעיל. ומ"מ נראה דסו"ס דכיון דהיה הדין כבר א"כ תו ליכא חשש.

וכן הביא במג"א (סימן תקפג סק"ו) כתב שהאר"י אמר שאחר חצות מותר לישון שכבר נתעורר המלאך ע"י התפילות והתקיעות, ובב"ח כתב שהר"ם ישן בר"ה והיושב כבטל דמי, ע"ש, וכן בבא"ח כתב שאפשר לישון אחרי חצות, וכן בכה"ח שם, ובמשנ"ב (שם סק"ט) הביא דברי המג"א וכתב להביא מש"כ בחיי אדם שאחר האכילה יקבע עצמו ללימוד ואם ראשו כבד עליו יישן מעט אם א"א לו בלא זה, ועיין עוד בספר אורחות רבינו (ח"ב עמ' קצ) שכתב שמרן הקה"י זל"ה היה נוהג לישון אחר חצות היום ע"ש. וכן כתב בספר שמחת המועדים (עמ' נט) שכן העידו על מרן הגרי"ש אלישיב שהיה קם גם בראש השנה בשתיים בלילה כמו שהיה נוהג בכל ימי השנה כדי ללמוד ואחרי חצות היה הולך לישון עכ"ד.

אולם במטה משה (שם) כתב שאף בצהרים אין לישון אף בצהרי ראש השנה ומנהג אבותינו תורה. וכן כתב בספר נזירות שמשון (סימן תקפב) שע"פ האר"י שהתקיעות למתק הדינין ומצותן כל היום לכן אין לישון כל היום ע"ש, אולם לענ"ד זה תמוה דהא סו"ס לפי האריז"ל אין איסור לישון אחרי חצות.

וכן כתב במועד לכל חי להגר"ח פלאגי (סימן יב לא) כתב וז"ל: כתב הרב המאיר עיני הגולה בספר המורה [באצבע] (סימן ט' אות רסג) וז"ל: יתגבר כארי שלא לישן ביום ראש השנה ויעסוק בתורה, כי לא כל העיתות שוות לישון ולהתענג כי עתה יום הדין וכל העולם עוברים כבני מרון לפניו יתברך, ואף שכתבו שאחר חצות מותר לישון, לא נאמר לנו המלאים חטאות וזוהמות הסטרא אחרא פרה בכל, לכן טוב מאוד להתגבר ולעסוק בתורה, וכולי האי ואולי לשפלות מצבנו בדור יתום כזה עכ"ל, ואחד הקורא ואחד השומע דברי יוסף הללו שיצאו מפיו כקודש כמלאך, יראה ורעד יבוא בו ותכסהו פלצות לומר אנן מה נענה אבתריה, וכל אחד יתן בליבו להכיר מיעוט ערכו כי לב יודע מרת נפשו, וישוב אל ה' וירחמהו ואל אלקינו כי ירבה לסלות, ועיין בספר שלחן גבוה, ובספר משחא דרבותא, דגם המה החמירו שלא לישון ביום ראש השנה, ואין להקל אפילו ביום השני, דיומא אריכתא הוא ושניהם שוים, וכתב במחצית השקל דאם יושב בטל כישן דמי דהרי מה שאמרו שלא לישון הוא דע"י זה מעורר המלאך שלו להתפלל עליו, ואם יושב ובטל אינו מתפלל, ומכ"ש אם מדבר דברים בטלים, דאז מוטב לו שישן דהנאה לו ולעולם עכ"ד.

אם יפריע לו לריכוז בתפילה

הנה בהליכות שלמה (פ"א כד) כתב, מי שהשינה ביום נצרכת לו כדי שיוכל לכוון בתפילה כראוי אין לו להמנע ממנה בימי ראש השנה אלא יישן כדרכו. וכן כתב בירושלים במועדיה (ירח האייתנים, תשובה רמה) שיכול לישון אחרי חצות אם יכון יותר במנחה, וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סימן שלט)

ובספר שופר בציון (עמ' שלה) כתב הגר"צ מוצפי שליט"א שאין לישן ביום ראש השנה והמדקדקים נוהגים לקום משנתם בעלות השחר, והביא כן מכל הפוסקים מהמטה יהודה, וכמו שכתב מרן החיד"א, ובסדר היום, אולם הפ"ח סימן תקפג כתב שמוותר לישון וכמ"ש הבי"ח ע"ש, והוספי שבפרט לפי מש"כ שבער הכוונות שמשעת עלות השחר מתחיל ענין זה של הדורמיטא בז"א דכל השנה ע"ש עוד, וע"ע בספר כי בא מועד ימים נוראים (עמ' קצה) ע"ש.

ביום השני של ר"ה

הנה בספר ששון על שער הכוונות (דף קטז ע"ד) כתב שכל מה שהתיר האריז"ל לישון אחר חצות זהו דוקא ביום ב' אך לא ביום א' כלל עכ"ד, והיינו דהבינו בבדברי האריז"ל בריש שתא היינו דוקא יום שני ולא יום ראשון, אלא דסו"ס יש להבין דהרי האריז"ל כתב שאין זה אלא עד חצות היום, וכן כתב לד"נא כתב בכף החיים (סימן תקפ"ג סק"ו) כתב לחלוק ע"ד וכתב דלענ"ד אין חילוק בין יום ראשון ליום שני, ולכן ביום השני של ראש השנה ניתן להקל ליום חצות היום, ומי שרוצה להחמיר על עצמו ביום הראשון יחמיר, וכן כתב בספר נוהג כצאן יוסף. וכן ראה בספר זכרון אברהם שכתב שרבי נתן אדלר שהוא היה רבו של החת"ס היה ישן ביום ב' דר"ה ואמר שקבלה בידו שאין לחוש כלל. וכן הביא באורחות חיים ספינקא ע"ש, ומה שיש לומר שביום שני ליכא איסורא כלל, והטעם כיון שהוא דינא רפיא, וכמו כן אי נימא שריש שתא הוא רק היום הראשון של ר"ה.

אם ישן על השולחן

הנה יש לדון מה הדין שלא שוכב על המיטה, הנה כתב בזה מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א בטעמא קרא (עניני ר"ה) שבכה"ג שלא שוכב על המיטה אין איסור, וטעמו שמה שאמרו בירושלמי אמר דמיך בריש שתא דמיך מזליה דמיך היינו דוקא שוכב וכמו שמבואר בבראשית רבה (פרק עב סימן ג') ורק חז"ל השתמשו בלשון מושאל ע"ז גם על שינה ומיתה כידוע ולכן הוא דוקא דדמיך.

והנה בשו"ת יאר הלכה (ח"א סימן יח) הקשה ע"ז שהרי כתב במשנ"ב (סימן תקפ"ג סק"ט) על דברי הירושלמי שישב בטל כישן דמי, וא"כ חזינן שגם ביושב אמרינן הכי, והביא בפרדס יוסף החדש (סימן תנו) שתירץ בזה הגאון רבי משה חליוה שליט"א בעמח"ס ענפי משה ושא"ס, כתב לתרץ דעת מרן שר התורה שליט"א, וז"ל: גדר יושב בטל הוי אדם שבשאת נפש מכלה הזמן היקר של ראש השנה בבטלה ורעות רוח וע"ז נאמר דהוא כישן דמי, ע"ש, והיינו משא"כ הכא שחש בראשו ויושב ונרדם שאני ופשוט.

וראה עוד בספר שערי הימים הנוראים (מילואים לר"ה סימן ב' עמ' תעח אות ח') שכתב שם, בספר מקור חיים לחו"י כתב שלא לישן ה"ה לישיב בטל ע' ש"ה דף רט"ז ע"א יש עוד טעם פן יחלוס חלוס רע ושס כתב השל"ה וכל אדם יתעורר מאוד בתקיעות של ראש חודש אלול שהיו שלא יטעו עוד לחטוא גם האדם יתעורר ויזכור בחטאיו ועוונותיו ופשעיו

ויעשה מוסכם חזק נאמן וקיים שלא יטעה עוד ולא ישוב לכסלה ומודה ועוזב ירוחם אחר כך בתקיעות בכל יום ויום יקיים אם יתקע שופר בעיר ויהיה חרד לעורר בתשובה ויתקן כל המעוות לעשות תשובה על כל ענין וענין כי השופר מורה על התשובה כענין שכתב הרמב"ם בשופר של ראש השנה פרק ג' מהלכות תשובה ה"ד וז"ל אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה ע"כ והיו דברים אלה נמשכים למה שאמרו בירושלמי דר"ה וזה לשונו הך בר נש דדמיך בריש שתא ועוסקים בדיניה לעיל מורה עצלה דכתיב מה לך כי נרדם ונראה דלאו דוקא ישן ממש אלא אפילו ער ויושב בטל ואינו מבקש על נפשו בתפילה ובתחנונים ישן מקרי ואדם מועד לעולם בין ער בין ישן אם אינו עוסק בתורה ובמעשים טובים התעוררות הזה יתעורר בכל יום מימי אלול בתקיעת השופר עכ"ד.

מה הדין נרדם מאילו

הנה בספר דרך שיחה (ח"א עמ' שעח) הביא שיש עוד קולא בענין בשם מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א שאמר שכל הקפידא הוא דוקא בנשכב לישון אבל אם נרדם מאילו ליכא קפידא.

ללמוד או לומר תהלים בזמן זה

הנה מדברי החיי אדם והביאו במשנ"ב שם נראה דיש ללמוד לאחר הסעודה, והנה שם הביא עוד המשנ"ב שיש נוהגים לומר את כל הספר התהילים, ויש נוהגים לאומרו לאחר הסעודה וכך תיקן הגאון רבי צדקה חוצין (גאב"ד בגדאד לפני 250 שנה), וכן מבואר בעבודת הקודש להחיד"א במורה אצבע (סוף סימן ח').

והנה במשנה ברורה (ס' תקפ"א סק"ג) כתב דבימי התשובה שבין ר"ה ליום הכיפורים אומרים יותר מעשרה מזמורים כל יום כדי לגמור התהילים פעם שלישית קודם יום הכיפורים ע"כ, ובסוף סימן תקפ"ג כתב שיש נוהגים כל יום מימי ראש השנה לגמור כל ספר התהילים, וכן נהג הקה"י וכן נוהג מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א, כמבואר בספר אל פרק נ"ז הל' כ"ז. [והנה זה לא סותר מה שהובא שמרן החזו"א אמר לקצר התפילה בישיבות, דאפשר שגם יספיקו ללמוד וגם לומר את כל התהילים ודו"ק היטב].

ובביאור מה שנוהגים לסיים בכל יום מראש השנה לסיים כל הספר התהילים וע"י כן בכל יום שאומר 150 מזמורי תהילים כפול יום יוצא 300 שזה גימטריא של כפר בלא וא"ו, [ומצד האיסור בקשות בשבת ליכא איסור לומר תהילים בר"ה, אף שאומר תחנונים כיון שזה הזמן, וכיוצא בזה כתב במט"א (סימן תקפ"ד סעיף כה) לענין זה שמוותר להתפלל על החולים בר"ה וביו"כ].

והנה בספר פניני הגרי"ז הביא הגאון רבי משה מרדכי שלזינגר זצ"ל שהגרי"ז מתחילה ביום ר"ה היה לומד תורה, וסבר דשכך צריך לנצל את הימים הללו ללימוד תורה, אך אח"כ ראה שגם בלימוד תורה יש ביטול זמן בספרים ואין בזה ניצול הזמן כדבעי, וע"כ ס"ל דיש לומר תהילים כל היום ע"ש, וכן נראה לכאורה מסברא מטעם אחר משום דכיון שיום ר"ה הוא משפט א"כ האדם צריך להרבות בתחנונים ובאמירת תהילים כל היום כדי שיזכה במשפט.

והנה נח' הפוסקים האם לימוד תהילים או כלימוד תורה או לא, דהנה במדרש שוחר טוב

(פ"א) כתב שמצינו שדוד המלך ביקש מהקב"ה שהאומר תהילים יחשב כעוסק בנגעים ואהלות, והנפש החיים (ש"ד פ"א) למד מכן שמה שלא השיבו לו בע"כ דלא חשיב לימוד תורה, אך ע"ז יש להעיר דאפשר דוקא שלא חשיב כנגעים ואהלות אבל כן חשיב לימוד תורה, אולם עדין אפשר דמזה שהקב"ה לא השיב לו ע"כ דהוי כתחנונים היכא שאומר את התהילים בתוך תחנונים, משא"כ שלומד עם פירוש שמוטר [ואז גם מותר לאומרו בלילה כדכתבו הפוסקים והארכונו בזה במק"א] אולם בשל"ה הקדוש (יומא עמוד התשובה) משמע דכן חשיב כלימוד תורה ע"ש, וכבר האריכו בזה הפוסקים ואיכא בזה כמה נפק"מ, וע"ע בשו"ת תשובות והנהגות (ח"א סו"ס נ"ז) שאם מכרין ללימוד תורה חשיב לימוד תורה.

ולענ"ד היה נראה לחלק דאם אומר תהילים לשם תחנונים ובקשות ברור דלא הי כלימוד תורה, והוי כתפילה, אבל אם אומר תהילים בהבנה המקראות, הוי כמו שלומד את התהילים וכי מה שלומד את התהילים בפירושי הראשונים לא חשיב לימוד תורה, ומ"מ אף אם הוי לימוד תורה לא הוי כלימוד בנגעים ואהלות, ולא הוי אותו שכן, ועוד דהוי ביטול תורה באיכות, וכמו שידוע שהוכיח מרן הגר"ח מבריסק מדברי הגמ' במס' מגילה דף ג' ע"א שמבטלין תלמוד תורה לשמוע מגילה וכו', וע"ש שהוכיח דהוי ביטול תורה באיכות, אף דחשיב לימוד, אולם זה תלוי בפירושי הראשונים והאחרונים באותו סוגיא, ואכמ"ל בכל דין זה.

ומ"מ אני תמה וכי יום ר"ה הוא יום פטור מלימוד תורה ולא חל עליו מצוה של לימוד תורה וכמ"ש והגית בו יומם ולילה ואף שמובא בגמ' בנדרים (ח' ע"א) דאי בעי פטר נפשיה בקר"ש שחרית וערבית וכבר כתב שם הר"ן שלא דוקא כבר מיפטר שהרי יש חיוב ללמוד תורה תמיד יום ולילה לפי כוחו ע"ש שמוכיח כן (וע"ע מנחות צט:). וא"כ מהכ"ת לומר שאין ללמוד תורה בר"ה ועוד אדרבה ע"י זכות התורה יזכו בדין וכמ"ש בפאה ותלמוד תורה כנגד כולם ואין זכויות יותר גדולות מלימוד תורה כביום הדין, ועוד כיון שזה הזמן שפחות עוסקים בתורה אי"כ ע"י שמנצל כל זמנו ועוסק בתורה מקיים שמים וארץ וכמו דאיתא בגמ' בע"ז דף ג' ע"א אם לא בריתי יומם ולילה וכו' וע"כ יש לנצל כל הזמן ללימוד תורה אלא אי"כ בזמנים שאין דעתו כ"כ מיושבת ללמוד בהבנה שאז יאמר תהילים. [וכתב הגאון הצדיק רבי אלימלך בידרמן שליט"א בבאר

הפרשה כי "אמנם סגולה זו קשה לרבים לקיימה – בפרט שלמחרת היום יש לעמוד שעות ארוכות בתפילה במוח צלול, עם זאת ראוי לצינינה למען ידעו דורותיכם חשיבותה וכוחה של האי סגולה, והעיקר הוא לנצל את הזמן כראוי ולא לבטל אפילו רגע אחד ביום קדוש זה, ויאמר לפחות חלק ממנה, או יחלק את פרקי התהילים בין שאר בני הבית". ועוד כותב שם: "ואין לנו כלי זיין חזק יותר מאמירת הפוסקים שחיברם דוד המלך לכל הדורות, לשפוך את הלב לה' ולעורר רחמים וחסדים בעולם".]

ושבו ראיתי בכתבי הגר"ש ימים נוראים (עמ' ט"ז) שהוא שאמר מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל "העיקר הוא לימוד התורה" והוא שם שגם ביום ר"ה קם בשלוש ואפילו פרק תהילים אחר לא אמר, והיינו דס"ל דהעיקר הוא לימוד תורה, ומ"מ אפשר שכיון דמצאנו כאן מ"ח בין הגר"ש"א להרב מבריסק מידי ספיקא לא נפק והלכך נעבדה לתרייהו

(וכמ"ש שמצאנו שר"פ אמר עשרה פעמים בש"ס ללכך נמירנהו לתרווייהו ומשום כך מצאנו שמוצאים שמוזכרים את עשרת בניו אחרי כל סיום מסכת כן ביאר הרב מטעפליק). וכן כתב בשו"ת יחווה דעת (ח"ג סו"ס מ"ד) כתב שת"ח ראשי לעוסק בגופי ההלכות ביום ר"ה כדרכו בקודש ובשלמא בשעת התפילות זה הסדר יום משא"כ לאחר תפילה. וראה מש"כ הרב שלמה קמחי בשו"ת מלאכת שלמה (חאו"ח ס"ו) וכתב שת"ח לא יכול לפטור עמהם והוכיח זה מיום הכיפורים, וכתב ביחוד"ד (שם) היינו דוקא בזמן התפילות, אבל כלא בזמני התפילות יכול לעסוק בתורה הקדושה.

וכן יש להוכיח ממש"כ בשיירי כנסת הגדולה (סי' פ"ח ד') שכתב שצריך להשכים בבוקר ראש השנה כדי לקרות קר"ש בעונתה ולא יאריכו בתפילות ובפיוטים עד חצות, ועוד טעם כיון שצריך להשכים בבוקר בימים האדירים האלו כדי לחבר יום בלילה בתורה או בתפילה הן בבוקר והן בערב וכמו שכותב במג"א (ס"א סק"א), אמנם יש טעמים אחרים למה קמים יותר מוקדם, ולפ"ז אין ראייה.

והנה מביאים בשם הירושלמי דמאן דדמיך בריש שתא דמיך מזילה, וע"כ יש נזהרים שלא לישון כלל, ונראה דהביאור בזה משום שבזמן הזה יכול לנצלו ללימוד התורה וע"כ דמיך מזילה, וכן משמע בדברי החיי אדם וכן נראה שרמזו כע"ז זה משמע בחזו"ע (עמ' קפה בהערה) ע"ש.

וכן מצינו לענין יום כיפורים הדנה ידוע שביום הכיפורים אין צריך ללמוד כי זה יום של תפילות ותחנונים אבל ראה בארחות רבינו (ח"ב עמ' ר"ה) כתב וז"ל אמר לי הגר"ח שליט"א שמרן החזו"א זצ"ל העיר על שמאריכים בשיבות בר"ה יותר מדאי בתפילות ואמר שצריך גם ללמוד ואמר לי הגר"ח"ק ששמע שמרן החזו"א הביא רא' מגמ' יומא דף ע"ז שלמדו שיעור ביומא דכיפורא דאיתא שם ר' יוסף שרא להו לבני ב' תרבי למיעבר במיא למיתי בפירקא פרש"י שהיו דורשין ביוה"כ ע"כ.

וכן הובא בספר בדרך שיחה (פ' אמר) שאלה מה עשו הציבור בזמן שביהמ"ק היה קיים ביום כיפור הרי לא היה אז סדר התפילה הארוכה שיש לנו היום תשובה ישבו ולמדו וברש"י יומא ע"ז ד"ה לפירקא מבואר שהיה שיעור תורה ביוה"כ וכנ"ל ומה שמבואר במשנה יומא פ"ז מ"ב הרואה כהן גדול שהוא קורא כר אלו שהיו עייפים מהתענית שלא יכלו ללמוד הם ראו כה"ג שקורא או פר ושעיר הנשרפין שזה גם מצוה עכ"ל.

והנה ידועים דברי השל"ה הקדוש (שבועות נר מצוה נא) סגולה ללמוד מענינא דיומא כגון בחנוכה הלכות חנוכה וכו' ועל זה העיד רבי שמעון בן אלעזר משום רבי שמעון בן חנניא סנהדרין קא כל הקורא פסוק בזמנו מביא טובה לעולם על כן בני יצ"ו הוהרו ללמוד בימי ניסן פרק ערבי פסחים והר"ף של פסחים וכן הטור עם הבית יוסף ובחג השבועות מאמרים של מתן תורה המוזכרים בפרק רבי עקיבא וכן בתשעה באב הלכות תשעה באב ותענית וכן בראש השנה הר"ף והטור של ראש השנה וכן ביום הכיפורים מסכת יומא וכו' וכן בסוכות מסכת סוכה וכן בחנוכה הלכות חנוכה ובפורים מסכת מגילה ומסכת יום טוב מישך שייך בכל הימים טובים תלמדו מן התלמוד ומן הר"ף והטור כפי אשר תוכלו שאת כי זו התורה היא ביותר חביבה ומביא ליד מעשה כהגון ותורה זו חביבה במאוד מאוד לפני הקב"ה בי יפה היא ובזמנה היא. ומוכח שגם ביום כיפור יש ללמוד כדבעי, וזכרוננו שמשופר על

אחד מגדולי עולם כמדמוני חכם בן ציון אבא שאול זצוק"ל, שלמד בליל יום הכיפורים כל מסכת יומא.

כתב הגר"פ גולדווסר שליט"א משיגח בשיבת אור ישראל בספר קדוש ונורא שמו (עמ' שלז) וכמה ראוי ביום אשר כזה למרות היותו עוסקים בתפילה ובתשובה למצוא זמן ללמוד תורה כיון שנחשב היום הזה יום טוב מפני שניתנה בו תורה.

וכאן ראוי להוסיף מה שידוע מכ"ק האדמו"ר מצאנ"ז זצוק"ל להקשות מדוע במנחה ביום הכיפורים דורשים בפרשת עריות, וביאר דכיון דכל היום לא לומדים תורה אז ממילא הלב פנוי, ולכן דורשים בסתרי עריות, והדברים מבהילים. אע"פ שמצד הפשט איכא לבאר בזה דברים אחרים.

הולך בטל כישן דמי

הנה במשנ"ב (תקפד סק"ט) כתב ויושב בטל כישן דמי. וכן כתב בכף החיים (תקפג סק"ז) בשם המג"א והא"ר הוש"ע הרב ועוד, ובמחצית השקל (שם סק"ו) כתב שמה שנהגו שלא לישון הוא ע"פ הירושלמי שכתב דמאן דדמיך בריש שתא דמיך מזילה ר"ל אם האדם עוסק בד"ת או תפילה מעורר למלאך שלו למעלה להתפלל עליו מה שאין כן כשישן א"כ גם בהיותו ער ובטל אינו מעורר המלאך ע"ש.

וכן מבואר בדברי השל"ה הקדוש בראש השנה (פרק תורה אור אות נד) וז"ל: ויהיו דברים אלה נמשכים למה שאמרו בירושלמיים וזה לשונם הך בר נש דדמיך בריש שתא ועוסקים בדיניה לעיל מורה עצלה דכתיב (יונה א ו) מה לך כי נרדם ונראה דלאו דוקא ישן ממש אלא אפילו ער ויושב בטל ואינו מבקש על נפשו בתפלה ובתחנונים ישן מיקרי ואדם מועד לעולם בין ער בין ישן (בבא קמא כו) אם אינו עוסק בתורה ובמעשים טובים התעוררות הזו יתעורר בכל יום מימי אלול בתקיעת שופר עכ"ל, וכ"כ השל"ה בסוכה (פרק נר מצוה אות מג) ע"ש.

לא לאכול הרבה ביום ר"ה

הנה לפי שישן איסור לישון, כתב בספר סדר היום (סדר תפילת ר"ה) וז"ל: לא ירבה לאכול ולשתות בר"ה שלא יכבד עליו ויבוא לישון וכו' ואין ראוי ביום זה לישון וכו' ע"ש, וכה"ג כתבנו בקונטרס שיח יוסף ח"ב סימן ט' דאין לאכול הרבה בכל לילה כדי שגופו לא יכבד עליו ויקשה עליו לקום בבוקר מוקדם לעבודת השי"ת.

האם מנהג זה שייך בנשים

הנה בדרך שיחה (שם) כתב בשם הגר"ח שענין זה של מניעת השינה שייך גם בנשים, אבל הענין של יושב בטל כישן דמי לא שייך בנשים כיון שאין להם חיוב ללמוד ע"ש.

חינוך קטנים

יש לדון אם יש לתנך קטנים לזה כיון דאינו חיוב ואינו איסור אלא עצה טובה, וענה בזה בספר ירושלים במועדיה ירח האיתנים עמוד רמה) שענה שאין בזה ענין של חינוך ואין להקפיד בזה אלא מבר מצוה עכ"ד, ושם ציינו למש"כ במט"א (ריש סימן תקפד) שכתב להחמיר לזרז גם את הילדים מעת שהגיעו לחינוך להשכים קודם עלות השחר, אבל בזמנינו אין מקפידים בזה גם אחרי הבר מצוה, וע"ע בהליכות שלמה פ"א סכ"ג.

ובספר חינוך הבנים כהלכתו (פרק פז סעיף כב) כתב שאין צריך לעורר את הקטנים בעלות השחר בראש השנה וכן אין לנמנע את הקטן מלישון במשך היום, ושם בהערות כתב, שבטעמי גבריאל (פרק לב ס"א) שכתבו שראוי ונכון לקום משנו בר"ה קודם

עלות השחר וגם לזרו ולעורר את הקטנים שהגיעו לחינוך, ובהערה שם בסק"א הביא שכן נהג הקה"ק מקאמינקא זצ"ל לעורר את בניו הקטנים ב"ה בעלות השחר, ע"ש, ולענין יש לדחות דסו"ס שאני בניו משא"כ כל אדם, וכן ראיתי שכתב לתמוה שם הגאון רבי אליעזר רבינוביץ שליט"א, שאין זה הוראה לרבים ואפילו לצורך קיום מצוה דאורייתא סוברים שאין צריך להקיף את הקטן משנתו, ושכן הורה לו מרן הגר"ש וואזנר זצ"ל בעל השבט הלוי ע"ש, וציין גם למש"כ בספר תורת הקטן (פרק יד סעיפים יח כא) ע"ש, והגם מה שי"ל שעוררם משום שרצו, דהרי מנהג ילדי ישראל להיות בתפילות ראש השנה והבן.

תפילה בנ"ך ב"ה וישן לפני חצות

הנה בספר ירושלים במועדיה (ירח האייתנים, עמ' קצג) נשאל האם עדיף להתפלל בהנ"ך החמה ב"ה אפילו אם יצטרך לישון אח"כ לפני חצות או עדיף להתפלל יותר מאוחר ולא לישון לפני חצות, וענה שתפילה כוונתיקין עדיפה שהם מדינא דגמרא.

ראש השנה שחל בשבת

הנה בספר תשובות הגר"ח (ח"ב עמ' תשעה) נשאל מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א מה הדין היכא שראש השנה של יום א' חל בשבת האם אפשר להקל וללכת לישון משום עונג שבת, או דאין להקל דהא סו"ס הוא ראש השנה, וענה בזה מרן שר התורה בזה"ל: אין נ"מ בין שבת לחול עכ"ד.

איסור שינה בעשיית

והנה במועד לכל חי (סימן טו ס"ל) כתב דבר חידוש וז"ל: בעשרת ימי תשובה לא יישן ביום כמו בראש השנה ואם עשה משמר של תיקון כרת ולמחרתו לא יוכל לסבול אם לא יישן עכ"פ יזהר שלא יישן כי אם אחרי חצי היום ויזהר שלא יישן יחיד אף שהוא ביום עכ"ד, וראה עוד בשו"ת רבבות אפרים ח"ג עניני יו"כ שכתב, שגם ביום כיפור אין לישון ע"ש, ומסתמא הוא ק"ו מעשיית.

ומ"מ נראה דהוא לפי דברי הרמב"ם בפ"ג מהל' תשובה ה"ד, וז"ל: אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזרת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו ישנים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם. אלו השוכחים את האמת בהבלי הזמן ושוגים כל שנתם בהבל וריק אשר לא יועיל ולא יציל, הביטו לנפשותיכם והיטיבו דרכיכם ומעלליכם ויעזב כל אחד מכם דרכו הרעה ומחשבתו אשר לא טובה. לפיכך צריך כל אדם שיראה עצמו כל השנה כלה כאלו תציו זכאי וחציו חיב. וכן כל העולם תציו זכאי וחציו חיב. חטא חטא אחד הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כלו לכף חובה וגרם לו השחתה. עשה מצוה אחת הרי הכריע את עצמו ואת כל העולם כלו לכף זכות וגרם לו ולהם תשועה והצלה שנאמר 'צדיק יסוד עולם' זה שצדק הכריע את כל העולם לזכות והצילו. ומפני ענין זה נהגו כל בית ישראל להרבות בצדקה ובמעשים טובים ולעסק במצות מראש השנה ועד יום הכפורים יתר מכל השנה. ונהגו כלם לקום בלילה בעשרה ימים אלו ולהתפלל בבתי כנסיות בדברי תחנונים ובכבושין עד שיאור היום עכ"ד.

וכן י"ל לפי משי"כ רבינו יונה בספר שערי תשובה (שער ב' אות יד) וז"ל: בעשרת ימי תשובה וכו' לבו יחיל בקרבו וכו' ולא תעלה על רוחו לפנות ימין או שמאל ולהתעסק ביתר חפציו וכו' אלא לקבוע ביום

ובלילה עתים וכו' ולהתעסק בדרכי התשובה וכו' ולהפיל תחנה עכ"ל.

עוד טעם י"ל ע"פ מש"כ תלמיד התרומת הדשן בלקט יוסף (עמ' 129) שכל עשיית נקראים ריש שתא, ולפי"ז דברי הירושלמי דריש שתא קאי על כל עשיית, וע"ע בקובץ ויען שמואל (ח"ט עמ' תרצו). ע"ש.

הלכתא רבתי לשבת / הרב נחום

אייזנשטיין, תלמיד מובהק להגר"ש

אלישיב זצ"ל, מרא דאתרא 'מעלות

דפנה', דיין ומו"צ בירושלים עיה"ק

"ראש השנה שחל בשבת", וכמה ענינים עקב המצב!

א [השנה שחלים ראש השנה וימים טובים של סוכות בשבת – יש לזיחר להתפלל מתוך הסיוד ולהזכיר את ההזכרות של שבת באמצע הברכה ובחתימה. ובדיעבד אם הזכיר באמצע הברכה שבת ויו"ט וסיים רק בשל שבת או רק בשל יו"ט – לא יחזור ויתפלל.

ב [ב"ה שחל בחול אומרים "יום תרועה" וכשחל בשבת אומרים "זכרון תרועה", ובדיעבד איך שסיים יצא ידי חובתו. ויש ענין ללמוד הלכות תקיעת שופר בשבת (יום ראשון של ר"ה).

ג [בראש השנה שחל בשבת (ע"ד מרן הגר"ש"א) יש לבקש רק בקשות רוחניות ולא גשמיות.

ד [עקב המצב – אלו שרוצים למעט בהתקלות במעמד "התרת נדרים" בערב ר"ה, יכולים לומר כמה אנשים יחד (לפני ג' בני אדם) את הנוסח של התרת נדרים.

ה ר ח ב – ד ב ר :

מטבע התפילה ביו"ט שחל בשבת

א [השנה חלים כמה ימים טובים חלים בשבת קודש (א' דר"ה, יו"ט א' של סוכות, ושמי"ע), ונציין בזה את דין ההזכרות.

בשו"ע (תפז, א) כותב לגבי יו"ט של פסח שחל בשבת: "ואם חל בשבת אומר "את יום המנוח הזה" ואת יום חג המצות הזה", וחותר "מקדש השבת וישראל והזמנים". וכותב המשנ"ב (סק"ז): "ובדיעבד אם לא הזכיר רק שבת או ישראל והזמנים לבד, יש דעות בין האחרונים אם צריך לחזור או לא, ועיין בבה"ל שהכרענו דאם לא הזכיר רק שבת לבד בודאי אין לחזור הברכה משום זה".

ושורש הדבר נעוץ בסוגיית הגמ' בביצה (ז, א) מובא מחלוקת בית שמאי ובית הלל ביו"ט שחל בשבת, דלבי"ש מתפלל שמונה ברכות (דהשבת קובעת ברכה לעצמה), ולפי ב"ה שבע ברכות אלא שפותח בשל שבת וחותר בשל שבת ומזכיר יום טוב באמצע, ורבי אומר שגם חותר בה "מקדש השבת וישראל והזמנים". ומסקינן שם הדלכה כרבי – וכפי שאנו נוהגים.

ובח' המאירי (ביצה ז) מבאר את שיטת ב"ה מדוע באמת אין השבת קובעת ברכה לעצמה, ואלו דבריו: "וכל זמן שיהו שבת ויו"ט או שבת ור"ח נכללים בברכת אחת, אומר נוסח יו"ט דהיינו אתה בחרתנו או של ר"ח דהיינו אתה יצרת, משום

^מ "ומנהיגו לומר "את יום השבת הזה" ונהרא נהרא ופשיטה" (משנ"ב סק"ז).

דברכות דשבת דהיינו ישמח משה ותכנת שבת ואתה קדשת, לא יפול בהם יפה עירוב שבת ויו"ט".

א. דעת כנסת הגדולה, שבדיעבד אם חתם רק בשל יום טוב יצא כיון שהזכיר שבת באמצע.

ב. דעת הפרי חדש ועוד כמה פוסקים, דבין שהזכיר שבת לבד או יום טוב לבד לא יצא, כיון ששינה החתימה ממטבע שטבעו חכמים.

ג. והביה"ל מכריע, שאם דילג של שבת לא יצא ואם דילג של יום טוב יצא, והטעם די"ל דאף לרבי דהוסיף לחתום אף בשל יום טוב היינו רק לכתחלה אבל בדיעבד אם לא חתם רק בשל שבת מודה דיצא, דבודאי לא פליג על ב"ה דעיקר נוסח הברכה היא רק לחתום בשל שבת אלא דלכתחלה הוסיף אף בשל יום טוב. ומוכיח לה מהירושלמי ע"ש.

ומאחר שיש בזה מבוכה בין הפוסקים ונקטינן דספק ברכות להקל, ואין יכולת להתפלל מספק עם תנאי של נדבה (מאחר שאין מקריבים נדבה בשבת ויו"ט), לכן אם הזכיר שבת ויו"ט באמצע הברכה וסיים רק "מקדש השבת" או רק "מקדש ישראל ויום הזכרון" (או "מקדש ישראל והזמנים") – לא יחזור להתפלל.^מ

ובעבר (תשס"ז) שאלתי את מרן הגר"ש"א זצ"ל ביו"ט שחל בשבת והתפלל בטעות רק נוסח של שבת ואמר יעלה ויבוא ברצה, שיצא בדיעבד וכדעת המשנ"ב.

"זכרון תרועה" ו"יום תרועה"

ב [עוד כותב השו"ע בהלכות ר"ה (תקפב, ז): "אם חל בחול אומר "יום תרועה מקרא קודש", ואם חל בשבת אומר "זכרון תרועה". וכותב המשנ"ב (ס"ק ט): "וכתבו האחרונים בדביעבד אם אמר בחול "זכרון תרועה" וסיים הברכה אינו חוזר [דהא בתורה כתיב (ויקרא כג, כד) "זכרון תרועה" אע"ג דמדאורייתא תקיעה שריא בשבת], וה"ה בשבת אם אמר "יום תרועה" ג"כ אינו חוזר".

ויעו"ש ברש"י שכותב: "זכרון תרועה - זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות, לזכור לכם עקידת יצחק שקרב תחתיו איל".

ובלקט יוסף (ח"א עמ' קכה) כותב: "טוב ללמוד הלכות שופר כשחל בשבת. וזאת השנה יש ר"ה בשבת שאין תוקעין, ולכך טוב שיקרא בהלכות תקיעה. וכשרוצה לדרוש ב"ה אחר מנחה ידרוש בהלכות שופר, כיון שהוא יומו. וכן מציינו במגילה, כשחל פורים בשבת שדורשים בהלכות מגילה, משום דהזכירה עולה במקום קריאה. וכן גבי שופר מה לי קול שופר מה לי קול קריאה".

בקשות פרטיות בראש השנה

ג [ע"ד מרן הגר"ש"א זצ"ל – ב"ה שחל בשבת מותר לבקש רק בקשות רוחניות ולא בקשות גשמיות.

תפילה מתוך הסיוד

ד [המשנ"ב כותב (נג, פז) בשם הפמ"ג "נכון אף ליחד להתפלל מתוך הסיוד", ועוד כותב (צג, ב) שהאריז"ל היה מתפלל מתוך הסיוד כדי שיכוין מאוד.

ואמר לי מרן הגר"ש"א זצ"ל שאדם שקשה לו לכיין בתפילות – שיתפלל מתוך סידור ויניח אצבע על כל מילה.

^מ כ"כ בהליכו"ש (פ"א סעיף יד) והגר"ש דבילצקי (דיני ר"ה דיני תפילת שמו"ע סעיף יב) ועוד פוסקים.

והנה זה מדובר על תפילות רגילות, ובודאי בתפילות שלא רגילים בהם [ובפרט ב"ה ויו"ט שחל בשבת שיש כמה וכמה שינויים], יש להתפלל דוקא מתוך הסיפור, ולזכות לומר כל מילה כמונה מעות. והקב"ה יקבל את תפילתו ונוכח יחד עם כל כלל ישראל לכוח"ט.

ואגב מרן הגריש"א זצ"ל הוסיף, שאם רגיל להתפלל את כל התפילה מתוך המחזור ומסופק אם אמר "המלך הקדוש", אין סברא של "רגיל בתפילה" ולא צריך לחזור (הליכות והנהגות). והבנתי שזה בתנאי שמתפלל כל מילה ומילה מתוך המחזור.

תקיעת שופר

ה [עקב המצב השורר בעולם ועושים הרבה מנינים קטנים, ונוצר מחסור בבעלי תקיעה בקיאים, על כן חשוב מאוד לדאוג ל"מקריא" בקי בהלכות שופר שידע מתי צריך להחזיר את הבעל תוקע.

נציין פרט אחד והוא מצוי מאוד, שבמשך התקיעה הקול משתנה אבל הוא קול ישר פשוט, מדינת תקיעה כזאת כשירה.

וכפי שכותב הגר"ש דבילצקי (קיצור הלכות מועדים) ראייה לזה מדברי הלקט יושר (עמ' 125) שכותב: "וזכרני שדרש כלומר צריך להתחיל בקול רם כדי שישמע תחלת התקיעה כו", אבל כשמחיל התקיעה בקול נמוך בקל יבא שאין נשמע התקיעה כולה". ומביא שהחזו"א היה מיקל בכל משך התקיעה גם אם לא היה ישר.

ובהליכות שלמה (פ"ב ס"ט ובהערה 16) כותב שאם נשתנה הקול באמצע התקיעה מקול עב לקול דק או מקול צלול לקול צרוד וכדומה, הרי זה תקיעה כשירה לכתחילה, לפי שכל הקולות כשרים בשופר. ואלו שמחמירים זה רק משום הדירור מצוה. ולכן אין לחייב את הבעל תוקע לחזור במקרה כזה. וכ"כ בלוח לא"י להגר"מ"ט: "כל שינוי קול מעב לדק או צרוד, אין צריך לחזור".

התרת נדרים בערב ר"ה

ו [הנה מדינת יכולים כמה אנשים לעמוד יחד ולבקש "התרת נדרים" – דהיינו לומר יחד כמה אנשים את כל הנוסח של התרת נדרים לפני ג' בני אדם.

והן אמנם כותב המטה אפרים (תקפא, מט) שאין לעשות כן כי אם בעת שהשעה דחוקה, אבל כעת מי שרוצה לנהוג כן כדי למעט בזמן התקהלות יחד, ודאי זה נחשב כשעה דחוקה.

ובספר כל נדרי (פרק עט הע' ו) מביא שבבית מדרשו של מרן הגריש"א זצ"ל נהוג לומר כמה אנשים יחד.

לתגובות: dvarhalacha613@gmail.com

השבת של מ"י / הרב יחיאל פישל רוזנר,

מח"ס 'מנחת יחיאל' והשבת של מ"י

"שלוש זכר" בליל ראש השנה

במאמר זה נדון לגבי סעודת 'שלוש זכר' בשבתות מיוחדות: בליל ראש השנה, יום הכיפורים, סוכות, שמחת תורה, ליל הסדר, שבועות.

תינוק שנוול בשט"מ בהאי שתא תשי"פ בשבוע שקודם ראש השנה שחל השנה בשבת, היאך נקיים בו "שלוש זכר" בשעה שספרי חיים ומתים עומדים להיפתח. ופליאה גדולה היא שלא מצינו עד דורנו שעמדו בשאלת השלוש זכר בשבתות המיוחדות האלו.

ובכדי להוציא לאור משפטו, עלינו לידע תחילה מה מקור סעודת "שלוש זכר". ונזכיר אח"כ בקצרה עוד ממנהגי השלוש זכר. ויעויין ליקוט בענייני שלוש זכר בקובץ בית אהרן וישראל עה, תשנ"ח, קיג – קטו. וליקוט בענייני קידוש להולדת בת בקובץ בית אהרן וישראל קיד, תשס"ד, קכח – קכט.

*א [בגמ' ב"ק דף פ ע"א רב ושמואל רב אסי איקלעו לבי שבוע הבן, ואמרי לה ישוע הבן. וכתבו התוס' (ד"ה ישוע הבן) בשם רבינו תם שעושיין סעודה על שם שהולד נושע ונמלט ממעי אמו.

ובתרומת הדשן (סי' רס"ט) הובא בדרכי משה ורמ"א (יו"ד סו"ס רס"ה) כתב שזהו הסעודה שאנו עושיין בליל ש"ק אחר הלידה הנקרא "שלוש זכר", שהוא סעודת הודאה על שם שהולד נושע ונמלט ממעי אמו.

ותמה הדגול מרבבה (יו"ד סי' קע"ח) דאם זה כוונת התוס', נעשה סעודה זו גם בלידת בת שגם היא נמלטה מרחם אמה, ועל כן כתב דכוונת התוס' שסמכו סעודה זו סמוך למצוות מילה, ועל כן לא נהגו כן בבת.

*ב [ועיי' בדרישה שמביא עוד טעם לשלוש זכר לפי שהמלאך בא לתינוק כשנולד וסוטרו על פיו ומשכחו כל התורה שלמד במעי אמו, משום כן באים לנחמו על צערו.

*ג [הט"ז שם (ס"ק י"ג) כתב טעם נוסף על פי המדרש (ויק"ר פכ"ז) משל למלך שגזר כל אכסנאין שיש כאן לא יראו פני עד שיראו פני מטרונא תחילה, ולכן מילה בשמיני כדי שיעבור עליו השבת. (ועיי' בשה"ק עבודת ישראל פ' אמור). ומהאי טעמא עושיין אותו דוקא בליל שבת. ובתרומת הדשן (שם) כתב הטעם שעושיין בליל שבת משום שאז אנשים מצויין בבתיים.

וכתב הגאון יעב"ץ בספרו מגדול עוז שהטעם שקורין לו שלוש "זכר" הוא כנ"ל בטעם הב' שיזכור את התורה ששכח ע"י סטירת המלאך, א"י שיזכור את השבועה שמשביעין אותו לפני שנולד תהי צדיק ואל תהי רשע.

בתרומת הדשן (שם) מוכיח מהסוגיא בב"ק ד"שלוש זכר" מיקרי סעודת מצוה, דהא רב נכנס לבי ישוע הבן, ורב לא אכל סעודת רשות (עיי' חולין צה, ב) ועל כרחך דהוה סעודת מצוה. אמנם בחות יאיר (סי' ע') דחה דבריו, שיש לומר שרב רק נכנס שמה, אבל לא אכל שם. [עד כאן]

על פי דף על הדף ב"ק שם.]

מנהג השלוש זכר כצורתו אצלנו נזכר כבר

באורחות חיים ה' מילה – לר' אהרן הכהן מלוניל.

ונהגו בכל מקומותינו שמי שמל את בנו, או מכניס בנו או בתו לחופה, שמשלים עם כל שונאיו וקורא אותן לאכול ולשמוח עמו כדי שיברכוהו ולא יקללוהו. וגם מתקבצים כל הקהל זקנים ונשים וטף בליל השבת ובליל שמיני!.

ובערך השולחן יו"ד רסה, לז מביא מנהג אחר, ועוד כתב הרמ"א דנהגו לעשות סעודה ומשתה בליל שבת לאחר שנולד זכר נכנסים אצל התינוק לטעום שם והוא ג"כ סעודת מצוה עכ"ל. ואין הלשון מדויק, שמתחיל בסעודה ומשתה ומסיים בטעימה, ובאמת אין המנהג בסעודה רק בטעימת פירות וקורין זה "בן זכר". ולמחרת בשבת אחר התפלה נכנסים אצל היולדת ליתן מז"ט וקורין לזה "שלוש זכר". ונהוגין

שלא לטעום כלום, ואומרים שזהו מתקנת המדינה לבלי להכביד על הבעל ברית.

*שלוש זכר בליל שבת ראש השנה:

עיי' בדברי יציב [ליקוטים והשמטות סימן נג] שדן על דבר קטניות (ארבע"ס) שנהוג לאוכלם בסעודת שלוש זכר האם מותר לאוכלם ב"ה, מפני שאין אוכלים דברים המרבים כיח, והתיר. ומבואר שלא דן כלל על עצם עריכת השלוש זכר ב"ה.

ובספר אוצר הברית [וייסברג, פ"ג סימן ב הערה יז] כתב שהגרש"ז אויערבאך שליט"א [זצ"ל] הורה דבשלוש זכר שחל ב"ה אין להכריז בביהמ"ד.

*שלוש זכר בליל שבת יום הכיפורים:

באספקלריא 134 תשע"ח כתב הרב שמואל ברוך גנוט שליט"א, סעודת שלוש זכר ישוע הבן הוזכרה בתוספות בבבא קמא פא וכמוכן שאי אפשר לעורכה בשבת זו בה כולם מתענים ואינם אוכלים, ואולם בראשונים לא הוזכר כלל וכלל שסעודה זו נעשית דווקא בשבת, אך הרמ"א יו"ד רס"ה י"ב פסק בשם התרומת הדשן לעורכה בליל שבת מפני שאז כולם מצויים בבתיים ומטעמים נוספים שהובאו שם באחרונים. בזכרוננו שהייתי פעם בשלוש זכר בליל יום כיפור שחל בשבת וחילקו בשמים להרחח. ובלוח דבר בעתו מונבא שכך הציע הגר"א גניחובסקי זצ"ל. ובחול המועד סוכות התשע"ד שאלתי את מרן הגר"ח קניבסקי שליט"א מדוע שלא לערוך סעודה זו במוצ"ש או ביום אחר שהרי סעודת שלוש זכר דישוע הבן הוזכרה בתוספות בבבא קמא פא ושם לא הוזכר כלל וכלל שסעודה זו נעשית דווקא בשבת, והשיב מרן שליט"א שאכן הדברים נכונים וכדאי לערוך שלוש זכר ביום אחר וישעשו במוצאי יום כיפור.

כעת הראוני שהגר"י זילברשטיין שליט"א כותב בספרו שבת שבתון שיתכן שלשיטת רבי עקיבא איגר שסובר שמקדשים בליל שבת יום כיפור לחולה האוכל ביום כיפור, הוא הדין שעושים שלוש זכר, ובמקום מאכלים אחרים תאכל היולדת תוך ג' ללידתה קטניות.

ידידי רבי חנוך ברסלר סיפר לי שבחסידות גור חסיד שנולד לו בן והשלוש זכר אמור לצאת בליל הסדר שחל בשבת או בליל יום כיפור שחל בשבת מורה לו כ"ק האדמו"ר מגור שליט"א לערוך את השלוש זכר בליל שבת לאחר מכן, באומרו שמלבד ההודאה שיש בדבר לקב"ה, יש כאן גם עניין של קבלת ברכות מיהודים ולכן לא ראוי להפסיד את הברכות הללו. הרב ברסלר מספר על אברך גוראי ששמע על כך כשבנו היה כבר בן ארבע ועשה באותה שבת שלוש זכר לכל חבריו, ע"כ. [ויודעני מאחד שעשה שלוש זכר לעצמו עם בניו ונכדיו].

ובספר גם אני אודך [הרב שעיו] כתב, והנה הכתוב אומר לדוד ה' אורי וישעי ואמרו חז"ל במדרש רבא פרשת אחרי (כא, ד) לדוד ה' אורי וישעי, אורי בראש השנה, וישעי ביום הכפורים, וא"כ עצם יוה"כ המהות שלו הוא ישועה, וא"כ עיצומו של יום מועיל לישוע הבן ואין צריך לעשות ישוע הבן חוץ מזה.

ובשו"ת משנת יוסף [ח"י סימן קמד] כתב דקדושת שבת ויוכ"פ תעמוד לרך הנולד להתברך במקום השלוש זכר. ויתכן וכדאי לעשות 'וואך נאכט' [ואצל הספרדים נקרא 'ברית יצחק'] יותר מהרגיל ולקרוא לכמה אנשים שיברכוהו, דעיקר השלוש זכר הוא מהטעמים הנ"ל, וגם לקבל ברכות

המבקרים שיזכו אביו ואמו לגדלו לתורה ולחופה ולמעשׂיט, וכעין עובדא דהוי במי שבא אל הגה"ק הקהלות יעקב זצ"ל והתאונן על בנותיו שגרו ואין שידוכים, שאל אם עשה קידוש כשנולדו, והשיב בשלילה, ע"ז א"ל שבשעת הקידוש באים ומברכים וזה מועיל.

לעומת זאת בספר מנהגי מהרי"צ הלוי דינר [חלק ב' עמוד כג] כתב אדמו"ר העיד שבעיר מולדתו קעלן כששבת הראשונה ללידת התינוק היתה ביו"כ שחל בשבת, נהגו אנשים לבוא לבית התינוק אחר תפלת כל נדרי וערבית לברך במזל טוב ולומר שמע והמלאך, וכן ראוי לעשות גם בליל הסדר שחל בשבת.

שלום זכר בליל הסדר:

כתב בשו"ת משנת יוסף [ח"י סימן קמד] הנה בליל פסח ג"כ נדחה השלום זכר, אבל שמעתי במי שבנו נולד לפני ליל שבת שהיה בפסח ואח"כ בגדלו לא הצליח כ"כ בלימודו, ובא לפני גיסי הרה"ק ציס"ע מהר"א מבעלזא זי"ע, ושאלו אם עשה שלום זכר, ומשענה שלא, ציוהו לעשות עכשיו משהו, ולא שמעתי יותר מה שא"ל לעשות, ע"כ. ובשכונתינו אחד הת"ח הזמין את ידידו לשלום זכר בליל הסדר בסיפור יציאת מצרים!

שביעי של פסח שחל בערב שבת, הנוהגים לעשות שלום זכר בליל שבת ואוכלים חומס כמבואר בספה"ק, האם מותר לבשל ביום טוב עבור ליל שבת. קובץ אורייתא ד.

שלום זכר בליל תשעה באב שחל בשבת:

כתב בלקט יושר [או"ח עמ' 110] וכשחל ט"ב בשבת מכריז השמש וכו', ואין הולכים לזכר. [א"ה מ-ר. ולמנהגינו שלובשים בגדי שבת נראה שעושים].

שלום זכר בליל שבת סוכות:

כתב בבכורי יעקב [תרמ, כא] סעודת [שלום] זכר שעושין בליל שבת שלפני המילה, אם אינו עושה רק בפירות לא בעי סוכה, אבל אם קובעין על יין ומיני תרגימא, בעי סוכה כמש"כ ס' תרל"ט ס"ק י"ד.

ונציין בקצרה לכמה נידונים בספרי ההלכה בענין 'שלום זכר':

א* [נולד בן שלפי דעת הרופאים לא יאריך ימים [ח"ו], האם לעשות לו 'שלום זכר' ברוב עם. **חשוקי חמד נדרים ח ע"ב.**

ב* קיבל על עצמו ללכת לכל 'שלום זכר', עד איזה מרחק ילך. **חשוקי חמד נדרים ח ע"א.**

ג* אם ראוי לעשות סעודת מצוה לכבוד הולדת הבת [מעין שלום זכר]. **חשוקי חמד נדה ל ע"ב.**

ד* [יש אומרים שגם על ארבע"ס (גרעיני חומס) שנוהגים לאכול בסעודת שלום זכר מברכים, אם מביאים אותו בסוף הסעודה [שיש בה פת], ויש שנהגו לאוכלו [בליל ברכה] עם מעט פת תחילה וסוף. **פסקי תשובות סימן קעז.**

ה* [השתתפות בשמחות בשנת אבלות. אם יש 'קידושא רבה' בבית הכנסת, רשאי האבל להשתתף בה בשנת אבלותו אם יהיה ניכר יציאתו מבית הכנסת מיד אחר התפילה, דהוי ליה אבילות בפרהסיא. אבל אם הקידושא רבה במקום אחר, וכן מסיבת 'שלום זכר' וסעודת ברית מילה ושמחת חתן וכלה וכיוצא"ב, ימנע ללכת אא"כ הוא מנהיג לעדתו או מפרנסי הקהל או משפחה קרובה וידיד קרוב מאד ויהיה ניכר חסרונו. ואם נכנס לזמן מועט

לברך את בעל השמחה ומיד יוצא, רשאי בכך כל אדם בשנת אבלותו (ולא בימי השבעה). **פסקי תשובות רפז.**

י* [ע' פמ"ג ס' תמ"ד (מ"ז סק"ט) שבנולד בתחילת ליל שבת, העיקר הוא בלילה מיד לאחר שנולד, עיין שם, אבל מנהג העולם לעשות בעיקר בשבת השניה, וכמו שכתוב בספר כורת הברית סי' רס"ה סקס"ח על פי האחרונים. **פסקי תשובות סימן שלא.**

י* [שלום זכר בליל שבת כשהתינוק אינו שמה. **תשובות והנהגות ח"ב סימן רב.**

י* [לענין אם נשים ראוי להן ללכת לשלום זכר. **תשובות והנהגות ח"ב סימן רב.**

י* [הגבאי של בית הכנסת הוא שמכריז על השלום זכר ולא אבי הבר, כיוון שאם אבי הבר יזמין יהיה אסור לסרב להגיע דהרי זו כסעודת מצווה שאין למוזמן לסרב. שו"ת משנת יוסף ח"י סימן קמד.

ואשמח אם יחממוני בעלי תריסין בכל זה.

התבוננות / הרב משה יהודה ויסמן

חשבנו גועין לפניך כבהמה

ב"ה [עומדות רגלינו בשערייך שנת תשפ"א הבעלי"ט] תכלה שנת תשי"פ וקלותיה, ותחל שנת תשפ"א וברכותיה, שכולנו נשמע ונתבשר בשנה החדשה הבעלי"ט רק בשורות טובות ומשמחות לנו ולכל בית ישראל אכ"ר.

ולאחר שבמשך הימים המאושרים עלי אדמות שניתנים לכל יהודי -חודש אלול [כלשון מרן המשגיח הגר"י לווניטשיין זיע"א במכתב] ב"ה כל אחד חש בנועם וברכות מלטפת בעבודת השי"ת, כל אחד במה שהחליט להפוך ל"פרויקטור" ולעבוד כדת וכדין לתקן ענין מסוים אם זה בראיית זכות אצל כל אחד מישראל, אם כל הקושי שבוזה. אם זה ברציפות בלימוד. אם זה בחיפוש עשיית חסד אמיתי גם אם אין לנו טובות הנאה מכך וכיו"ב.

וכולם חשו את הקלילות שבה העבודה הרוחנית הזו נעשית. מה שלא חשים כל השנה, ובעזה"י ההתרגלות בעבודה הזו תעמוד לזכות בדין, וכפלטפורמה לכל השנה שיהיה לנו בניקל יותר להתגבר על יצרנו ועל המסכים המונעים מאיתנו לעשות את הישר והטוב בקלות במשך השנה הבעלי"ט.

ב"ה זכה דורנו והופצו בו חוברות וקונטרסים לרוב בעצות לזכות בדין. וישנם קונטרסים מענין העבודה הנדרשת מאיתנו בהאי יומא שנא' עליו בזוה"ק 'ויהי היום' ואנו בס"ד נלך בעקבות הגמרא במס' ר"ה,

שכפי המבואר שם, ישנה עבודה עצומה ונוראה במצוות "השופר" כמות עצומה של סוגיות סביב ענין השופר, איזה שופר כשר לתקיעה. כיצד תוקעין. מתי תוקעין. היכן תוקעין. כמו כן הגמרא מאריכה מאד בכח העצום שאנו פועלים במצוות השופר להתרצות לפני אדון כל.

לפעמים נוצר כבר איזה דילמה מה לכוון במצוות שופר. כמובן שהדבר הטוב ביותר זה לכוון לקיים מצוות שמיעת קול שופר והכל על דעת ה"בעל תוקע" [כדברי המ"ב] שזה קיום המצווה כהלכתה ולא להתחיל להיכנס לנרעוין מסוגים שונים. אולם ודאי שישנו ענין פנימי שאנו מוכרחים להיכנס אליו וע"י להתחבר לעבודת השופר, וא"כ עלינו להבין מה השי"ת רימז לנו בשתי מילים "יום תרועה" על היום

הנכבד והנורא שנפקד בו כל יצור ומעשה שהיה ויהיה בעולם!

בפסוקי סדר ה"שופרות" מבואר סדר של פסוקי המלכת השי"ת ע"י השופר. במיעוט שכלנו אנו לא מבינים כל כך כיצד אנו ממליכים את מלכו של עולם בתקיעה בעלמא. וכי איזו המלכה יש כאן, אם נתבונן בדברי חז"ל שמלכותא דארעא כעין מלכותא דרקינא וכי בעולם תקיעת שופר או חצוצרה יכולה להפוך את החלטת המלך לכאן ולכאן? ובהכרח צריך להבין מעט את ביאורם של דברים הטמונים בפנימיות מצוות השופר, ומכח הבנה זו יתבאר כמה וכמה סוגיות במסכת ראש השנה בס"ד. ולשם כך נלקוט שושנים במשנתם של רבותינו נבג"מ בעל ה"שימח ישראל מאלכסנדר זיע"א ובעל "השם משמואל" מסוכטשוב זיע"א שיבארו לנו במקצת את ענין השופר הנרצה מאיתנו.

במשנה ובגמרא במס' ר"ה נחלקו ת"ק ור' יוסי האם שופר של פרה כשר או פסול, לת"ק פסול ור' יוסי מכשיר. בדין ודברים ביניהם כיוון שפרה יש בה זכרון של חטא העגל, הרי זה כבגדי כהן גדול ביום הכיפורים שלא לובש בגדי זהב בכדי שלא יזכיר חטא זה בזמן שהוא עוסק בסגנוריא על כלל ישראל "שאין קטיגור נעשה סניגור"

רבינו ז"ל עומד על ההבנה בטעם הפסול המבואר בגמרא "ששופר לזכרון קאתי כלפני דמי" [ככה"ג בקודש הקודשים] ולכן יש את הקפידא של אין קטיגור וכו'. שלכאורה יש כאן הדגש שהשופר בא לזכרון ולכן יש בו בע"י של קטיגור, ותמה רבינו מדוע דווקא שופר בא לזכרון, הרי כל מצווה עולה למעלה ומזכירה דבר מה ולא רק שופר, ובגמרא ישנו הדגש על שופר. [ישנם מצוות רבות שאנו עושים זכר למעשה בראשית, זכר ליצ"מ, מה שמפריע לרבינו ז"ל מדוע הקפידא היתה בשופר בדייקא].

עוד מוסיף רבינו להקשות עפ"י המבואר בפרקי דר' אליעזר (פ' מ"ו) בר"ח אלול כשעלה משה להר תקעו בשופר לומר שלא יטעו עוד אחר ע"ז, ומדובר שם על עלייתו של מרע"ה לקבל את הלוחות בפעם השניה. ותמה על כך רבינו ז"ל מה היה הענין שתקעו בשופר בכדי להתריע שלא יטעו אחרי ע"ז, כלום א"א להודיע בכרוז על כך, והלא תמיד שנביא או מנהיג ישראל רצה להפריש את העם מע"ז או מחטא אחר היה מריע בשופר? וא"כ מה ענין תרועה זו?

אלא שביאורם של דברים עפ"י המבואר בירושלמי תענית פ"בה"א "שתוקעין בשופרות לומר חשבינו כאילו גועים כבהמה לפניך" וז"ל רבינו והענין הוא דכתיב אדם ובהמה תושיע ה', ובחולין (ה' ב) אלו בני אדם שהם ערומים בדת ומשימים עצמם כבהמה, ופירש"י ז"ל שהם דכאי רוח, ועיקר ההכנעה היא לעשות אף כשאינו יודע טעמו של דבר, והרבותא בני אדם שהם ערומים בדתם ומבינים בטיב שורש כל מצוה ומצוה שכך צריך להיות ובלתי אפשר באופן אחר, ומ"מ משימין עצמם כבהמה היינו שעשייתם היא רק מחמת ציווי השי"ת ואחת היא להם אם מבינים או לא, וכמאמרם ז"ל בהמה אדעתא דמרה אזלא, כן צריך להיות נמשך אחר מאמר השי"ת בלי שום התחכמות, ולזה מורה ענין שופר,

רבינו ז"ל פותח צוהר במהותה של מצוות השופר, אין זה ענין של מצוות שמיעת מאה קולות גרידא. אמת שממליכים את השי"ת מבואר בדברי הנ"ך שתקעו בשופר, אולם מה באו להביע בתקיעה זו

מהי ההמלכה האמיתית? "ערומים בדעתם ומבינים בטיב ושורש כל מצווה" ואם כל זה "משימים עצמם כבהמה"! [במאמר לפ' ויק"פ תשע"ז הרחבנו בענין זה במעלת בצלאל בן אורי "חכמה בהמה"]

וכל זה הוא כשתוקעין לפניו וית' ומתבטלין אלינו בכל מאודנו. אולם בזמן שמרעה עלה למרום ולא ירד, וכלל ישראל היו אז בדרגה נשגבה עד למאוד לאחר מת"ת. עם שלם שראה את אדון כל מדבר אליהם פנים בפנים! פעם אחד בבריאה ארעה התרחשות זו והם זכו לזה. אזי הם היו בכזו השגה שלא יכלו לבטל את שכלם להשי"ת ולא יכלו לעמוד בנסיון זה.

וא"כ שמרעה לא יורד מהשמיים מיד החלו בהתלמדנות יתירה "התאוה לאלוקות" באיזה אופן מותר ובאיזה אסור. וכל מעשיהם היו ההיפך מענין השופר! ולפיכך שמרעה עליו שוב למרום לקבל את הלוחות הריעו בשופר להזכירם מהי הבחינה הנרצית לפני השי"ת להניח את כל המוחין וההשגות בצד ורק " דבר אלוקינו יקום לעולם" ולא יטעו ח"ו שוב בע"ז וזה שהקב"ה נתעלה באותו שופר שנאמר עלה אלקים בתרועה, שזוהי מדת מלכות להיות נשמע לפקודת המלך אף בלי טעם:

ובזה מבאר רבינו מדוע הקפידו חז"ל שלא תהיה מציאות של הזכרת חטא העגל בשופר. כיוון שאין כאן ענין שלא יזכירו חטא גרידא ביומא דדינא. אלא מכיוון שכל מהות ועצמות השופר הוא ההיפך הגמור מחטא העגל "דשופר לזכרון קאתי היינו שזוהי מדת ישראל שנמשכין אחר השי"י למעלה מן הטעם, משא"כ האומות אפי' הטובים שבהם אינם אלא מצד השכל" [לשון רבינו] כל המציאות שאירע החטא הנורא הוא רק מחמת שהשכל הוא היה הפועל המחליט ומה שלא היה מסתבר בהבנה האנושית לא היה קיים ומכאן מיד הגיעו לע"ז רח"ל. [במאמר חנוכה תשע"ח הרחבנו באסכולת יוון בענין זה]

אולם שופר כל מציאותו היא "אין שכל עצמי" יש רצון הברי"ת, יש הנהגה שלמעלה מטעם ודעת וכמו שאנו מקבלים עלינו הנהגה למעלה מטעם ודעת הרי שהשי"ת מעורר עלינו רחמים למעלה מטעם ודעת.

ובזה מבאר רבינו באור יקרות את הדגש של הגמרא ששופר "כלפנים" מאי נפקי? מבאר רבינו ששורש נשמות ישראל הוא "לפני ולפנים" בהאי עלמא. והוא קודש הקדשים! וכל המציאות של "לפני ולפנים" הוא בלא שכל אלא הוא למעלה מכל השגה. ואם יבואו ויפעלו עם שופר פרה שמעשיו היו רק עם השכל. הרי שיתעורר הקטיגור ויצווח מדוע בני ישראל לא ביטלו את שכלם הרי הם בבחינת "לפני ולפנים"? ומשום כך, ששופר "כלפנים" אין אנו תוקעים בשופר של פרה. וזה קפידא בשופר דייקא כיוון שרק הוא כולל את כלל ישראל בתוכו משא"כ שאר מצוות שלא הקפידו בהסאף שעולות לזכרון לפניו ית', אבל לא בבחינה זו.

ואם כן אחר שזכינו להתבהרות מסוימת בענין השופר הנדרש מאיתנו, וכל אחד שואף בכל מאודו להתרצות פני אדוניו בעבודה זו, הרי שכל אחד יראה לעצמו כיצד הוא מיישם את ענין השופר כן צריך להיות נמשך אחר מאמר השי"י בלי שום התחכמות, ולזה מורה ענין שופר. לשון רבינו. ואם נחפוץ שזה יהיה מעשי תיכף ומיד כשהפטיש חס הרי שעילנו לבדוק היטב היכן מתנגש הרצון האישי שלנו שבו אנו מתחכמים עם רצון השי"ת אם זה

בהיתר באופן התפילה שבה הרבה מזלזלים כמאמר חז"ל, או שהלימוד שלנו "רוי בהפרעות תקשורת" שגם אם ירבו לנו אנטנות הם לא יפתרו... כל כמה דקות ישנו תדר אחר שמשדר חוץ מהגמרא והשו"ע.

אזי "יודע צדיק נפש בהמתו" וכל אחד ישפוך תחינה לפני האוייבערשטער שיעזרנו בזה להמליכו כל השנה בבחינת הביטול להשי"ת בזה. ומובטח שלא ישיבנו השי"ת ריקם!

אמנם ישנה עוד בחינה של ביטול בעבודת השופר שאקטואלית במיוחד בדורנו המתבארת בני מדרשו של רבינו הגדול ה"שמח ישראל "זיע"א ויראה אח"כ שדברי רבותינו משלימים זה את זה.

המעין בגמרא דלעיל יראה, שיעקר טענת ת"ק בפסול שופר של פרה. משום שכל השופרות נקראים גם קרן וגם שופר ואילו קרן פרה נקרא רק קרן ולא שופר. אנו בעיני תקיעה בשופר ולא בקרן. יעויין שם בסוגיא.

רבינו ז"ל מבאר את הפנימיות שבדעת ת"ק שתקיעה תיעשה ע"י קרן שאר בהמות שנקראים שופר ולא בקרן פרה שלא נקראת שופר. ומבאר רבינו. עפי"מ ששינוי במס' בר"ה כל באי עולם עוברים לפני כבני מרון שואלת הגמרא מאי כבני מרון? ומבאר הגמ' כבני אמרנא היינו כהצאן. ניתן לחשוב שהוא כמו הצאן "השייפלעך" שעוברים לפני הרועה והא בודקם. אולם רבינו ז"ל מגלה לנו שהמשנה רומזת כאן על "האופן שבו עוברים בדין ויוצאים זכאים בדין כבני אמרנא היינו הצאן שיש להם ענווה, ולא כהשור שהוא גאה שבבהמות! העצה המבוארת במשנה לצאת זכאי בדין אחת היא, ענווה! ביטול!

ואמנם השור הוא גאה שבבהמות אזי לכאורה היה כאן די לבאר מדוע שופר פרה פסול, כיון שמהותו הוא הפך הביטול. אולם לא די בזה. כיוון שבעוצם עבודתנו בר"ה אינה בכלי שבו אנו פועלים את התקיעה גרידא. אלא במה שאנו מכניסים וכורכים עצמנו בתוך השופר, שהרי נפיחה היא החיות "ויפח באפיו נשמת חיים" בכוונות השופר ישנו ביטול החיות להשי"ת!

ומשום כך רבינו ז"ל מתקדם לקומה נוספת בפנימיות הנצרכת בעבודת השופר שאינה קיימת בקרן פרה. ודבר זה אף אקטואלי ביותר בדורנו. כידוע לכולנו שהתבלין היחיד שיש לנו נגד היצה"ר היא התורה"ק, וישנם רבים שזוכים לקנות מדרגות בעבודת השי"ת בידיעת התורה ובהרצת תורה. אך דא עקא שישנו יצה"ר גדול מאד להתגאות בידיעת התורה ועי"כ לבזו לשני או להביט בו מלמעלה.

וכן בכל המדרגות בעבודת השי"ת שייך להגיע לכך, אם זה בתפילה הן בדקדוק ההלכה, הן בעבודת המידות בכל דבר ניתן להביט מלמעלה על השני שאינו במקום שבעל קנין המדרגות הגיע אליו.

לכך באה עבודת השופר לביטול הגאווה אף מהקניינים הרוחניים. שהרי אם לא קנה קניינים אלו במה יש לו להתגאות. ודייקא באלו שזכו לכך ויש להם במה להתגאות אליהם בא ענין השופר ומלמד שמחד הוא נקרא קרן שהוא לשון גיאות "מעל כולם" ומאידך נקרא "שופר" כדברי הגמרא במס' ר"ה מלשון "שפרו מעשיכם" מלשון תפארת למי יאה התפארת! למי שיש לו במה להתגאות ואינו מתגאה וזהו "ישראל אשר בך אתפאר" שיש לו במה להתגאות ובכל זאת אינו מתגאה. אולם קרן דפרה קרן אקרי דהיינו שנוגח בקרן כי אין נגיחה אלא

בקרן שמתגאה בקרן ונוגח בו וממית בו קרן ומהפך התפארת שלו לדבר מאוס [כוונתו לשור] כן המתגאה מהפך התורה ומע"ט שלו כי זהו תפארתו לדבר מאוס וכו' לשון רבינו ז"ל.

אם כן נחשף לנו כאן רובד "חדש מהניילון" בפנימיות מצוות השופר ובהכנה והעבודה הנצרכת לזה. הביטול והענווה. גם אותם שביטלו דעתם להשי"ת לגמרי לעשות רצונו ית' [כדברי השם משמואל]. אבל ישנו רצון ודרישה אלוקית נחרצת "תועבת ה' כל גבה לב" ובודאי שאין הדברים קלים לביצוע. אולם ודאי מה ששייך ומחוייבים אנו לעשות, הוא שינון בלתי פוסק שאת מה שרכשנו זה רק בסיעתא דשמיא שנתן לנו הכוחות והכלים לקנות קניינים אלו. ולא כולי עלמא זכו לכך ואי"כ אין במה להתגאות על כולם.

ויה"ר מלפני אבינו שבשמיים שיחדש עלינו את השנה הבעל"ט לטובה ולברכה, שנה מבורכת ברוחניות ובגשמיות בכלל ובפרט. שנת עלייה והתרוממות רוחנית לכל אחד ואחד. שנה של פרנסה בשפע בריווח ובניקל לכל אחד ואחד, שנה "שנראה כל אחד רק את מעלת חברו" שנת בריאות איתנה, שנת ישועות מקיפות לכל אחד ואחד" וכולנו נבשר ונתבשר אך ורק בשורות טובות ומשמחות. שנה טובה ומתוקה בכל העניינים געזונט, פרנסה, נחת. אכ"ר.

התורה ומצוותיה / הרב אברהם מרדכי

יוסף מרקסון, מח"ס סימני המצוות

ושא"ס, דומ"צ באשדוד

בענין הברכה על תקיעת שופר למי שלא שמע מן

התוקע

ההלכה הפשוטה היא שמי שהגיע אחר שבתוקע התחיל לברך ברכות השופר, יברך לעצמו את הברכות.

אולם מי שהגיע כאשר כבר התוקע מתחיל לתקוע, ימתין עד אחר תקיעת ה'תשר'ת' ואז יברך, ז.א. בין התשר'ת' לתש"ת.

העיר לי אחד מלומדי השיעור, האם מי שהגיע בתחילת התקיעות, ולא שמע הברכה, האם עדיף שישתוק, ויברך בין תשר'ת' לתש"ת. או נאמר שעדיף יעשה אם יברך כעת, לפני תחילת התקיעות. ואח"כ ישלים מה שחסר לו. ולכאורה כדאי שישמע כעת כל הל' קולות ביחד.

זה הזכיר לי שאלה הדומה בהלכות קריאת המגילה בפורים, מי שהגיע לקריאת המגילה מיד אחר שסיים הקורא לברך את ברכות המגילה. ואין לו תחת ידו מגילה כשרה, האם יברך ויקרא ב' פסוקים בחומש, והשאר ישמע מהבעל קורא. או שישמע כל הקריאה מהבעל קורא, ויברך בין פרק לפרק. ושם נחלקו בזה כמה רבנים.

וידידי הג"ר ברוך וידיסלבסקי שליט"א כתב לי, אני חושב שפה עדיף שיברך כעת, יותר מהמקרה של מגילת אסתר. כי כאן יש תקיעות נוספות בלחש ובחזרה, ויש ראשונים ששוכרים שהם העיקר, משא"כ במגילה שזה בדיעבד לקרוא מחומש, ויכול לברך שם בהפסקות.

נוסף על זאת, האם בטוח שמי שמברך בעת התקיעות לא יוצא בהן? זה קול שופר, וזה קול דיבור, וחוף מזה כמו שומע שני שופרות כיון דחביבא ליה יכול לכוון לשמוע אחד מהם, גם כאן אף שמברך ואי"צ לשמוע הברכה יכול לחשוב לשמוע קול השופר. ולמה יש כאן בכלל בעיה?

ואני הכותב גם נראה לי הסברא שאף מי שמדבר בעת התקיעות יכול לשמוע, אבל עכ"ז לכתחילה משמע שאין לדבר, רק אולי זה עוד צד לומר לו לברך כעת.

אולי קצת ראייה לזה ממה שמובא בשם האר"י הק' שהיה מתודה בשעת התקיעות. ומלשון פרי עץ חיים שער השופר פ"ה שכותב, ואפילו בלחש לא היה מתיר אלא בעת תקיעת שופר דמיושב, והטעם, כי אז השטן מתערבב, ודברי היודיו של אדם עולין למעלה ע"י קול השופר, ובאמצעותם לא יש קטרוג עליו, עכ"ל. משמע שהיה מתודה בשעת התקיעות ממש, כמו שאמר שתיבות היודיו עולות עם השופר למעלה ללא מקטרגים.

הרב ר' יוסף טובי שליט"א הראה לי בהליכות שלמה לר"ה (עמ' לב) לגבי בעל מקריא שלפני שסיים להקריא, החל התוקע לתקוע, שאין זה בעיה ויוצא י"ח. כיון שדעתו לשמוע, הדיבור לא מפריע עיי"ש, וזה ראייה לסברא הנ"ל.

אף שיש מקום לחלק, ששם עומד וממתין לשמוע התקיעות, כמו שאמר הגרש"א, ובודאי ההקראה לא מהווה חסרון בשמיעה. משא"כ כאן שצריך לכוון בברכתו, וזה יכול להפריע לו בכוונה לשמיעת התקיעות.

מי שלא בירך ושמע את השלשים קולות - תקיעות דמיושב האם עדיין יכול לברך

בספר כף החיים (סי' תקפ"ה ס"ק ל"ט) דן במי שכבר שמע את כל השלשים קולות האם יוכל לברך על שמיעת התקיעות שעל סדר התפילה. ומביא מספר פרי הארץ שמיקל לברך, וחולק עליו שכיון ששמע שלשים קולות יצא ידי כל הספיקות, ויצא ידי חובה, ואינו יכול שוב לברך על השופר. ואף שיש ענין בתקיעות שעל סדר הברכות, אבל לצאת ידי חובה יצא בשמיעת ל' קולות.

ואני הכותב נמשכתי אחריו כמו שהרבה העתיקוהו להלכה, ובפסקי ההלכות שכתבתי בקונטרס יגדיל תורה כתבתי שאין לברך אחר ששמע ל' קולות.

וכמה העירו לי מאי שנא מברכת הלולב, שאף על פי שנטל ללא ברכה, כל זמן שלא סיים הנענועים בהלל והושענות יכול לברך, שנחשב עדיין עוסק במצוה. וחשבתי לחלק ששם זה המשך למצות היחיד, משא"כ כאן שזה חובת הציבור, ולא חובת האדם היחיד.

אולם השנה העיר לי הרב ר' אליעזר קורנפלד שליט"א בענין מה שכתב וכו'. נתקשתי בעניי, למה לא יברך על תקיעות שעל סדר ברכות דהוי חיוב דרבנן (בציבור), וכן מוכח מדברי המגן אברהם סימן תקפ"ט ס"ק ד, עיי"ש שכתב: יש לדקדק אם הליכה מביתו לבית הכנסת חשיב הפסק ויצטרך לברך שנית על התקיעות ששומע בבית הכנסת על סדר הברכות, וכתב שם דאין צריך לברך כיון דלא חשיב הפסק, הרי מבואר דלולי טעם זה הוה ליה לברך שנית על תקיעות דסדר ברכות אפילו שכבר בירך לפני תקיעות דמעומד, וכ"ש באם לא בירך כלל. רואים מדברי רבינו המגן אברהם שהתקיעות על סדר הברכות שתוקעים בציבור נחשב ממש חוב עליו.

ועוד העיר לי ש"ב הרב ר' משה מאיר וקסשטוק מדברי שו"ע הרב סי' תקצ"ב ס"ז וז"ל: **אע"פ שתקיעות מעומד הן מצוה מדברי סופרים, אע"פ אין מברכין עליהן כמו שמברכין על כל מצוה מדברי סופרים, לפי שנפטרין בברכה שבירכו על תקיעות**

מיושב וכו'. [בפשוטו דבריו בנויים על פי דברי המג"א הזכרים, אלא שמבאר יותר]. משמע שזה נחשב ממש חיוב, אלא שנפטרים בברכה שבירכו על התקיעות מיושב. וא"כ בודאי שיוכל לברך עליהם אם לא בירך מקודם.

איני מדבר לדעת התוס' בפסחים (קטו.) והר"ן - הסוברים שאת המצוה דאורייתא יוצאים ידי חובה בתקיעות שעל סדר התפילה, ולשיטתם בודאי יש לו לברך. אלא לפי רוב הראשונים שאת המצוה מה"ת יוצאים י"ח בתקיעות דמיושב. ורק מדרבנן יש לו לשמוע עוד הפעם על סדר הברכות, כמ"ש בשו"ע הרב הנזכר.

שוב מצאתי תשובה מהאדמו"ר ממעליץ שליט"א בקונטרס שער האיתן בתשובות סי' ב' שגם כותב כן, שבדאי יכול לברך.

אבל עוד הסתפקתי אם זה סיבה להפסיק ולברך באמצע תפילת לחש [כמובן לאלו התוקעים בתוך תפילת י"ח בלחש], או שעדיף להמתין לתקיעות שבחזרת הש"ץ. וגם יתכן שכבר יצא י"ח [את החיוב לשמוע על סדר הברכות] בתקיעות שבשעת תפילת לחש. וא"כ לא יברך אח"כ. [כמדומני שראיתי מי שכתב כן, שבמקום שתוקעים בלחש, יצא י"ח בכך את החיוב לשמוע התקיעות על סדר הברכות]. אבל צריך עוד לדון בדבר. [דעת האדמו"ר ממעליץ שם שאף אחרי תפילת מוסף יכול לברך, כל זמן שלא שמע את כל המאה קולות, ומביא מהבני יששכר (תשרי מאמר ג' אות ל"ד) שהסתפק בזה].

זה ברור שמי שעדיין לא שמע את התקיעות דמיושב, והגיע לתפילת י"ח, ושומע בפעם הראשונה התקיעות בתוך התפילה, יברך בלחש באמצע התפילה, כשמיסיים הברכה והולכים לתקוע. שלדעת הרמב"ן כך הייתה עיקר התקנה, לברך ולתקוע בתוך התפילה. [כמו כהן המברך ברכת כהנים באמצע התפילה, מברך אקב"ו בתוך התפילה]. ואף שכיום תוקעים לפני התפילה, ושם מברכים. הדין לא נשתנה שמי שתוקע בתפילה מברך שם. (עיי"ש מש"כ האדמו"ר ממעליץ בזה, והנלענ"ד כתבתי).

ולמעשה אשמח לשמוע חוות דעת המעיינים בעניינים אלו.

ויאמר שמואל / הרב שמואל ברוך גנוט, מראשי ישיבת משאת המלך - אלעד, מח"ס 'ויאמר שמואל' ושא"ס

איך נתמודד עם השטן בלי תקיעות ביום הראשון?

ראש השנה חל בשבת וביום הראשון לא נשמע תקיעות שופר. כיצד נתמודד עם השטן ללא תקיעות? | הערוך לנר קובע: כשראש השנה חל בשבת - היו שנים גרועות. היו גם שנים טובות | ואיך השנה הבאה תהיה טובה? נשמור שבת כהלכתה, נמסור נפש על קיום מצוות ונתחזק באמונת חכמים | וסיפור על השר הסודר ואשתו, מדוע לא אומרים תשליך בשבת ועל מה משוחחים בראש השנה | הכל על ראש השנה שחל בשבת

סיפר הגאון רבי יששכר מאיר זצ"ל: היינו קבוצת בחורים מיישיבת פוניבז', נכנסנו אל מרן החזו"א בליל ראש השנה שחל בשבת, והוא בירך כל אחד בברכת היום.

אחד הבחורים אמר למרן החזו"א: "רבי, תן ברכה". השיבו מרן בברכה 'כתיבה וחתומה טובה'. שוב אמר הבחור: "רבי, צריך אני ברכה טובה".

וענה החזו"א: "האם כתיבה וחתומה טובה זו ברכה רעה? מה כבר יכול להיות יותר טוב מזה?"

מרן החזו"א הבחין שמחמת אימת הדין הבחור שקוע בעצבות, וכדי לשמחו אמר לו כשבת שחוק נסוכה על פניו: "היום שבת, מדוע לא הולכים בשבת לאמירת תשליך?" והבחור השיב מה שהשיב.

אמר לו מרן החזו"א: "אני אגיד לך תשובה אחרת. לך אסור להגיד תשליך, אתה מרגיש את העוונות עליך כמשא, ואם כן הדבר נחשב אצלך להוצאה בשבת..."

הבחור נרגע, והבין שבצורה של עצבות אין זה נקרא אימת הדין... (עפ"י 'מעשה איש' חלק ד').

****

מידי פעם בפעם מגיעים אלי יהודים ומציעים לי הצעות טובות ומשובחות על מה לכתוב בעיתון, במה כדאי להתחזק כולנו יחד. כמה ביקשו שאכתוב על 'ראש השנה שחל בשבת' ומה המשמעות של תחילת שנה בצל קורונה ללא תקיעת שופר ביומו הראשון של ראש השנה, כאשר כולנו יודעים את דברי חז"ל הקדושים, שתקיעות השופר מערבות את את השטן. אם כך, מה יהיה השנה, חלילה?

ביום שישי האחרון, לפני ה'סדר' בישיבה, ניגש אלי יצחק, בחור נפלא ו'מבקש', ושאל אם זה נכון שבית המקדש נחרב בשנה בו חל ראש השנה בשבת. "כן... נכון מאוד", עניתי לו, "גם בית המקדש הראשון וגם בית המקדש השני נחרב בשנים בהם חל ראש השנה בשבת קודש. אבל היו שנים מצוינות מאד שראש השנה חל בהם בשבת..."

רבינו בעל ה'ערוך לנר' בספרו 'מנחת עני' בפרשת האזינו, מצטט את דבריו של רבי יצחק בגמרא, (ר"ה טז, ב), לפיו "כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה - מריעין לה בסופה. מאי טעמא - דלא איערבב שטן". והוא דן לפי זה מה קורה בשנה שיום הראשון של ראש השנה חל בשבת. האם כשראש השנה חל בשבת זהו סימן טוב או רע. הוא כותב שמצאנו שכראש השנה חל בשבת, היו שנים רעות ביותר ושנים שטובות ביותר. שני השנים שנחרב בית המקדש חל בשבת, כמובא בתלמוד הירושלמי תענית פ"ד. הוא מחשב ע"פ חז"ל שגם בשנה שבית המקדש השני נחרב, חל ראש השנה בשבת. ומנגד, הוא מחשב שבשנה שבו נמחל לישראל חטא העגל, וגם בשנה שעם ישראל נכנסו לארץ ישראל, חל ראש השנה בשבת.

רבינו הערוך לנר תוהה ושואל: אם כך, האם שחל ראש השנה בשבת, השנה תהיה טובה או רעה?

והוא משיב על כך במשל ארוך על "שר אחד בעבודת המלך חטא והמלך קצף עליו עד מאוד ויצו להשופטים לדונו כפי שורת הדין. וילך השר לבקש לו מליצים היותר טובים שיעמדו לו בשעת דינו אבל המליצים נשטטו להם אחד אחד ולא נשאר איש שרצה לקבל עליו המשרה הזאת, באמרם כי אין לו התנצלות ואחת דתו להיענש. והשר בראותו כי אין איש עומד לו בשעת דחקו ויצר לו מאוד ויגד לאשתו את כל הדברים האלה. ותנחמהו אשתו ותאמר אליו: למה פניך נופלים ומה לך תלך אל המליצים. הלא אנכי יוצא ובהא בחצר בית המלך הפנימית וגם שם לי אוהבת קשורה בנפשי שתעמוד בעת צרתי. הסכת ושמע אנכי אדבר לך אל המלך ואל השופטים..."

ואכן, כך היה. אשתו של השר הסורר וכן הבליעל דיברה לטובתו לפני המלך. המלך הקשיב לדבריה ושיחרר את בעלה מעונש.

אותו שר סורר ראה שאשתו יכולה להציל אותו מעונשי המלך והמשיך לעשות מעשים רעים. כל פעם שעשה בעיות ורצו להענישו, נעמדה אשתו מול השופטים והצילה אותו. עד שבאחד הימים חטא השר והיה אמור לעמוד למשפט. יום לפני המשפט הוא לא התאפק והעניק לאשתו מכות נאמנות, עד שכל פניה היו סגולות- אדומות מהחבלות.

ובכל זאת, באה האשה למחרת לפני המלך כדי לשחרר את בעלה מעונש.

המלך ראה את החבלות בפניה ותהה מי הכה אותה כך. האשה שתקה והמלך הבין שבעלה הרשע עשה זאת.

אמר המלך: "אם כך, את לא סניגור. את סגור!!", והעניש את בעלה השר מנה אחת אפיים, גם על העוונות שעשה וגם על שהיכה את אשתו, שכל כך הגנה עליו.

הנמשל, כותב רבינו הערוך לנר ז"ע"א, כאשר עם ישראל עושה עבירות בכל ימות השנה וראש השנה חל בשבת, באה בת זוגו של עם ישראל, הלא היא שבת המלכה, לפני מלכו של עולם, ומליצה עליהם יושר. בשנים כאלה, בהם עם ישראל שמר כראוי את השבת, מגיעה השבת ומגינה עליהם. אז זוכים הם לשנה טובה ומיוחדת במינה.

"אבל כשאין ישראל משמרים את בת זוגם כראוי ואדרבא, מחללים את כבודה רבים, בפהרסיא. איך תעשה השבת סניגור להצדיק את משפטינו הלא תיעשה קטיגור!"

"ועל כן כשרז"ל אסרו לתקוע בשבת הוא כדי להרחיק מחילול שבת משום גזירה שמא יעבירו ארבע אמות ברשות הרבים. אבל מי שמחלל כל השנה את השבת בטלטול, הלא אז לא לבד שלא נעשה סניגור לפנינו, אלא אחרי שלא התערבב השטן, שוב צריכים לדאוג לדברי רבי יצחק בגמרא, שכל שנה שאין תוקעין בתחילתה, מריעין לה בסופה."

הערוך לנר זצ"ל מחזק אותנו וכותב שלכן "בפרט בשנים כאלו שראש השנה חל בשבת, נתאמץ בתשובה בלי הפסק, כי המופלא ממנו בל נדע ובמכוסה ממנו בל נשאל, ומי יודע אחרית השנה אם טוב ואם רע הוא..."

אם כך, כשראש השנה חל בשבת, ואנו רוצים שהשנה שלנו תהיה נפלאה וטובה, עלינו להתחזק בשמירת השבת בצורה מיוחדת. כך נזכה ש'בת הזוג' שלנו, השבת, תגן עלינו כסניגור מצוין.

ראיתי שאחד החכמים הסביר שלאור דברי הערוך לנר מובן מדוע תמיד כשחל יומו הראשון של ראש השנה בשבת, חל גם יומו הראשון של חג הסוכות בשבת, בו גזרו חז"ל גם כן שלא ליטול ארבעת המינים. כי כידוע אמרו חז"ל שארבעת המינים הם ה'דידן נצח' שלנו, כלשון המדרש, וגם בזמן זה של חג הסוכות, בו אנו מראים שניצחנו בדין של ראש השנה ויום כיפור, אנו לא נוטלים ארבעת המינים, כדי להראות שהשנה ניצחנו בזכות השמירה על הלכות שבת, בגלל החשש שיהודי ייצא עם שופר וארבעת המינים לרשות הרבים. הוי אומר: שמירת השבת הגנה עלינו בראש השנה, ואנו ממשכיים לשמורה בכל הכח, גם בחג הסוכות.

שיהודי אחד לא יעבור עבירה!!

מהתורה, גם כשחל ראש השנה להיות בשבת, ישנה מצווה לתקוע בשופר, אלא שחז"ל תקנו שלא לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת. מפני שהכל חייבים במצוות השופר ואין הכל בקיאים באיסור טלטול ברשות הרבים, ויש חשש שאנשים שאינם יודעים לתקוע בשופר, ייטלו את שופרם וילכו אצל מי שבקיא בתקיעות כדי שילמד אותם לתקוע כהלכה, ובתוך כך יטלטלו את השופר ארבע אמות ברשות הרבים ויעברו על איסור שבת (ר"ה כט, ב; שו"ע תקפח, ה).

אמנם בבית המקדש היו תוקעים גם כאשר ראש השנה חל בשבת, שאין גזירות חכמים חלות על המקדש. ואף בירושלים ובסביבתה הקרובה היו תוקעים כל זמן שחברי בית הדין הגדול היו יושבים, מפני שעל ידי השפעת בית הדין, תושבי ירושלים והסביבה נזהרו מאיסור טלטול בשבת (רמב"ם שופר ב, ח-ט).

ואף שתקנה זו שלא לתקוע בשופר בראש השנה שחל בשבת מדברי חכמים, יש לה רמז בתורה, שבפסוק אחד נאמר (במדבר כט, א): "יום תְרוּעָה", ובפסוק אחד נאמר (ויקרא כג, כד): "שִׁבְתוֹן זָכְרוֹן תְרוּעָה". הרי שכאשר ראש השנה חל בימות החול הוא יום תְרוּעָה, וכאשר ראש השנה חל בשבת הוא שִׁבְתוֹן זָכְרוֹן תְרוּעָה, שזוכרים את התרועה אבל אין מריעים בפועל (בבלי ר"ה כט, ב).

הגה"צ רבי יעקב ניימן זצ"ל, ראש ישיבת אור ישראל ובעל "דרכי מוסר", מעיר שדבר זה מעורר אותנו למחשבה נפלאה, עד כמה חשוב שניזהר וינשמר מכל חשש של איסור. אם היו שואלים אותנו האם נכון לעשות זאת, יכול להיות שהיינו אומרים: וכי בגלל חשש שמישהו יחלל שבת מתוך טעותו, כל עם ישראל יוותר על מצווה של פעם בשנה, שהיא המצווה היחידה והמיוחדת של יום הדין? אך חכמים מלמדים אותנו סדרי עדיפויות, ואומרים שחשיבותה של השבת, ואחריותנו על שמירתה, אפילו מחשש אולי אולי יהיה יהודי אחד יטלטל שופר ברשות הרבים בשבת, גוברת על חביבותה של מצוות תקיעת שופר, לכל עם ישראל כולו. כמה עלינו להשקיע ששום יהודי לא יעבור שום עבירה!!

רבינו רבי מאיר שמחה הכהן מדיניסק זצ"ל, בעל ה"משך חכמה" וה"אור שמח", מעמיק עוד יותר בענין. הגמרא ב"ה ט"ז, ע"ב אומרת "אמר רבי יצחק: כל שנה שאין תוקעין לה בתחלתה - מריעין לה בסופה. מאי טעמא - דלא איערבב שטן". כלומר, יש בשופר, מעבר לעצם המצווה, גם כח הגנה מפני השטן, וכשאין שופר, כח זה לא קיים. האם נכון הדבר גם בשנה כזו, שאיננו תוקעים מסיבה מוצדקת, שהרי חכמים אמרו לנו לא לתקוע? תוספות במקום אומר שבשנה כזו, אין חשש ולא על כך דברה הגמרא. מדוע?

הסבר מופלא כותב המשך חכמה: "דאחד המיוחד ממצוות שופר הוא לתקוע בשופר של איל להזכיר זכות העקידה... והתקיעה מכניס זכות ישראל מה שנחלו מיצחק למסור עצמם לחרפה, ולמכה, ולביזה עובר שם ה' יתברך... זהו זכות עקידה שבניו עוקדים כל תאוותיהם והרגשותיהם ושאלות החיים על מוקד אהבת ה' ותורתו..."

לכן אחרי שידוע לנו גודל התועלת ממצוות שופר אשר אם יבוטל- אף באונס- הסכנה גדולה ובכל זאת אמרו ישראל פן יבולע חלילה למצוות שבת אשר מעיד על קדושת שמו יתברך... יהיה מה! יעבור עלינו מה ויתקדש שמו יתברך! יקטרג השטן ולא יכנס זכרונינו לאבינו שבשמים לטובה, אך לא

יבולע לשבת המעיד על קדושת שמו יתברך, פן יעבירו ד' אמות ברשות הרבים... ויתגדל ויתקדש שמה רבא, ועוקדים כולם עבור קידוש שמו יתברך, וכיוון שכן הרי זה גופיה מה שאין אנו תוקעים בראש השנה שחל בשבת, זה גופא עקידה רוחנית מופלגת ומועיל לרצות אותנו כמו שמרצה זכרון שופר". דווקא בגלל שחכמים ידעו מה גדול כוחה של המצווה לכלל ישראל, ועקדו את רצונותינו עבור כבוד שמיי, אין לנו לחשוש, כי זכות זו היא תחליף לכוח השופר.

רבינו החתם סופר (תורת משה, דרוש ל"ז אלול) כותב שהנה "עמדו חז"ל לתקן דבר גדול שבשביל שבות דרבנן גזירה שמא יעבירו ד' אמות ברשות הרבים יתבטל מצות תקיעת שופר בראש השנה שחל בשבת, ועמדו בהבטחה זו כי אף אם לא יתקעו שופר בר"ה עם כל זה לא יהיו מריעים עליה בסופה אך יהיה כפרת עונם ביום הכיפורים כסדרן", כלומר חז"ל גזרו גזרה זאת ולקחו על עצמם לדאוג שלא נפסיד מכן. לא הסביר החת"ס כיצד הדבר פועל, משמע שזה חלק מכוחם של חכמים, להבין ולהשכיל שאם זה הדבר הנכון לעשות לפי רצון ה', לא יארע מכן נזק.

אבל שימו לב להוספתו של ה'חתם סופר': "ויש לעורר בזה אותן האנשים אשר לא יאזינו בכל השנה על דברי חז"ל ויעברו על הגזירות ושבתות, ועתה ישמעו לדברי חז"ל בלי לתקוע בר"ה שופר, איך יגן עליהם מצוה דרבנן זאת אשר תקל להם לעבור עליה, איך תעמוד להם בבוא יום הגדול והנורא במה תהיה כפרתם, מה יענו ומה יעשו ביה"כ כי לא יכופר עוונם".

תעצור, תחשוב לרגע. כל השנה אתה לא מקשיב לדברי החכמים, מזלזל במה שהם אומרים ומתווכח עם ההחלטות שלהם. ופתאום, כשמגיע ראש השנה, אתה לא שומע תקיעות שופר, כי החכמים אמרו!... רק הקשבתנו התמידית והעקבית לחכמים, לא רק חכמים מתקופת המשנה והגמרא, אלא גם חכמי וגדולי הדור שלנו, היא זו שמגינה עלינו גם בויתור זה על שופר ובזכותה בטוחים אנו שלא נפסיד

כ"ק האדמור מטאלנא [אורי וישעי ימים נוראים] מוסיף הסבר מעט שונה, אך עם כיוון דומה: "כאשר בני ישראל מציינים לדעת התורה שניתנה לחז"ל, ואינם תוקעים בשופר. הנה בציות זה לדברי חז"ל, הם מקיימים את התורה, לפי שקיום התורה והציות לדעת תורה היא עצמה המלכת המלך, והוא הריצוי המופלא העולה תחת התקיעה, ועל כן ריצוי זה עצמו דוחה ומבטל את השטן. תחת התקיעות עצמן, שהרי כל עצמה של תקיעה לא באה אלא כדי להורות על המלכת המלך, והמלכת המלך משמעה ציות מוחלט לכל חוקי התורה, וכיון שעם בני ישראל נצטוו לשמוע בקול חכמי... כאשר עם בני ישראל מציינת לחכמי... הנה בכך הוא מוכיח קבל עם ועולם שהוא ממליך את מלך מלכי המלכים, והציות לדברי חכמים הוא עצמו המכפר והמרצה".

הנצי"ב מוולוז'ין (מרומי שדה ר"ה שם) מרגיע אותנו. אנחנו חוששים שהשטן לא יתערבב ביום הראשון של ראש השנה, משום שלא תוקעים ביום הראשון של החג אל דאגה, השטן יתערבב יפה יפה ביומו השני של ראש השנה וכך תהיה לנו בס"ד שנה טובה ומתוקה.

ראש השנה שחל בשבת- צועקים מפנימיות הלב

ה'בעל התיא' מסביר שמצד האמת, כאשר ראש השנה חל בשבת, אין צורך כל כך בתקיעות, מפני שכמעט כל המעלות הקדושות שמישיגים בראש השנה על ידי התקיעות, משיגים בראש השנה שחל בשבת על ידי קדושת השבת. ואמנם עדיין יש מעלה נוספת בתקיעות, אלא שמעלה זו עליונה מאוד וכמעט שאינה נקלטת ומרגשת, ובמקום המקדש ובית הדין היו קולטים אותה, ועל כן רק שם היו תוקעים (ליקוטי תורה דברים נו, א, ואילך).

המצווה הגדולה והעיקרית של ראש-השנה היא מצוות תקיעת שופר - "מצוות היום בשופר". דברים גדולים ונשגבים טמונים בה. די לראות את טעמי המצווה, כפי שהם מופיעים בחלק ה'נגלה' של התורה - וקל-וחומר, טעמיה המופלאים על-פי הקבלה והחסידות - כדי להבין עד כמה היא רבת-חשיבות עבור העולם כולו.

והנה, בזמן בית שני באו חכמי-ישראל וקבעו, שכשראש-השנה חל בשבת - אין תוקעים בשופר (חוץ מבבית-המקדש). הם ביטלו מצוות-עשה מן התורה, ולא סתם מצווה, אלא את המצווה הגדולה והחשובה של תקיעת שופר בראש-השנה (כשהוא חל בשבת).

מהי הסיבה לעקירת המצווה? כאמור, מסבירה הגמרא ש"הכל חייבין בתקיעת שופר, ואין הכול בקיאין בתקיעת שופר; גזירה שמא ייטלנו בידו ויילך אצל הבקי ללמוד, ויעבירו ד' אמות ברשות-הרבים". כלומר, בשל חשש בלבד, שמא הדיוטות יעבירו את השופר ברשות-הרבים ויעברו על איסור הוצאה בשבת - ביטלו חז"ל את המצווה לכל עם-ישראל!

מעבר לשאלה למה החליטו חז"ל לעקור מצוות-עשה בשל חשש בלבד, מעניינת אותנו שאלה מהותית יותר: הרי ידוע, שכל שפע-החיים ששופע לעולמות במשך השנה, בא על-ידי תקיעת השופר. תורת החסידות מרבה לבאר את מעלתו של השופר, שמעורר חיות חדשה מפנימיותו ועצמותו של הקב"ה. יוצא אפוא, שביטול המצווה בראש-השנה שחל בשבת, מונע לכאורה מאיתנו את ההשפעות העליונות של השופר!

נושא זה נדון בהרחבה רבה בתורת החסידות, ותמצית שבתמצית מובאת להלן. השופר מהווה חלק מרכזי בהכתרת הקב"ה למלך העולם. בכל שנה צריך לעורר מחדש אצל הקב"ה את רצון המלוכה, וכדי לעורר רצון כזה יש לעורר תחילה נקודה של עונג בקיום העולם. כלומר: צריך שהקב"ה יתענג מקיומו של העולם, וכתוצאה מכך יתעורר בו הרצון למלוך עליו.

כיצד מעוררים את העונג הזה? - על-ידי השופר. תקיעת השופר מבטאת את הצעקה הפנימית של היהודי אל הקב"ה, צעקה בלי מלים שפורצת מעומק הלב, והיא מגיעה עד פנימיותו ועצמותו של הקב"ה ומעוררת בו עונג בקיומו של העולם. על-ידי-זה מתעורר אצל הקב"ה רצון חדש למלוכה, והוא נענה לבקשת עם-ישראל: "מלוך על העולם כולו בכבודך".

אך כאשר ראש-השנה חל בשבת, אין כל-כך צורך לעורר את העונג העליון, מכיוון שהשבת עצמה מהווה התגלות של עונג. העונג הוא חלק מרכזי ממהותה של השבת, שכן היא באה לאחר סיום המלאכה ("ויכל אלוקים"), ואז מתעורר עונג רב למראה המלאכה שהושלמה. עונג זה, שהיה בשבת הראשונה של הבריאה, חוזר וניער מדי שבת, עד

שהדבר משפיע גם עלינו, ולכן אנו מצווים לענג את השבת.

כאשר ראש-השנה חל בשבת, יורדת ממילא חשיבותו של השופר, שכן השבת עצמה מחוללת את מה שעושה תקיעת השופר. עצם מציאותה של השבת מעוררת את העונג העליון, ועל-כן די בכך שעם-ישראל רק אומר את פסוקי ה'מלכות', 'זכרונות' ו'שופרות', כדי שהקב"ה יקבל את הבקשה להיות מלך על העולם.

דבר זה מסביר למה דחו חז"ל את מצוות השופר בראש-השנה שחל בשבת. הואיל והפעולות הרוחניות שנוצרות על-ידי השופר, נעשות ביום זה מעצמן על-ידי השבת, על-כן די היה בחשש שמא משהו יחלל שבת לצורך השופר כדי לבטל את מצוות התקיעה ביום זה. איננו מאבדים אפוא דבר בכך שאיננו תוקעים בשופר בראש-השנה שחל בשבת; אדרבה, כל הברכות וההשפעות העליונות אינן תלויות כלל בעבודת האדם אלא באות מלמעלה, בזכות השבת, והן באות בשלמות ומתוך שמחה.

תמיד חשבתי לעצמי נקודה נוספת. בר"ה שחל בשבת אנו מוסיפים בתפילה את המילה "באהבה"- ישנה אהבה מיוחדת ליום שב"ק, בה הקב"ה אוהב אותנו בשבת באהבה מיוחדת שאינה נמצאת בשאר ימות השנה, גם לא בראש השנה 'רגיל'. אהבה מופלאה זו מגינה עלינו, גם כשאנחנו לא תוקעים בשופר ביום הראשון של ראש השנה.

--- שנוכח לשנה מתוקה מתוקה, רגועה ובריאה....

תהא שנת פעמי אליהו | להודות על שנת הקורונה שנה קשה עברה עלינו ואנו מצפים כבר בכליון עיניים לראש השנה. ועם דמדומי חמה של שנת תש"פ, נצא עם כמה תובנות נפלאות שספגנו בשנת הקורונה הזאת | וכיצד המסכה תגן עלינו במשפט יום הדין? | מאמר תורני מסכם של שנה לא קלה, עם הפנים קדימה, אל השנה הטובה והמתוקה שבדרך

מנהג טוב בכל ערב ראש השנה, סיגל לעצמו יהודי ממכרי לפני הציאה לבית הכנסת לתפילת ראש השנה. נוהג הוא לרקוד עם בני הבית כי הרבית טובות אלי' ועד הנה עזרונו רחמך, לתת שבח והודיה על השנה שחלפה.

בני הבית מפרטים כמה טוב היה, כמה חסדים ורחמים, וכך בהרגשה זו יוצאים לחלות ולחגן על השנה החדשה הבעל"ט.

(הגה"ח רבי פנחס ברייאר, מתוך גליונו של הרב ברוך רובין שליט"א על פרשת השבוע)

לפני כשבוע ערכתי את הקטע הבא, בספר 'שש משזר' על ספר דברים, שכתה הרה"רבי שמואל דזאלושינסקי שליט"א מנ"ש בחיפה. הקטע שבה את ליבי. הוא כל כך אקטואלי!!

מדוע ציוותה התורה להביא ביכורים מיד בתחילת הצמיחה הראשונה, כפי שמתאר רש"י (כו, ב): "מראשית - אדם יורד לתוך שדהו ורואה תאנה שבכרה כורך עליה גמי לסימן ואומר הרי זו בכורים".

ויש להבין: לכאורה עדיף היה להביא ביכורים בסוף הבציר והאסיף, בזמן חג הסוכות, שאז החקלאי שמח בכל היבול הגדול שחננו ה', וממילא

יודה בפה גדול על כל הטובות שעשה עמו ה'. אי"כ מדוע עיקר הציווי הוא להביא ביכורים כבר מחג השבועות, כשרק ביכרה התאנה הראשונה ועדיין בעל השדה, הפרדס או הכרם, אינו יודע מה יעלה בגורל כל היבול?

עוד יש לדייק בלשון חז"ל המובאת ברש"י פסוק ג וז"ל: "ואמרת אליו - שאינך כפוי טובה". וכבר תמחו המפרשים על הלשון שהיה לו לומר "לומר שהינך מכיר טובה" ומדוע דיבר על דרך השלילה?

ההסבר הוא שהמצב הוא שהאדם רגיל לחשוב שעל דברים "קטנים" אין הוא צריך להודות שהרי הדברים מובנים מאליו, כמו בריאות, פרנסה בסיסית וכו'. ועל מה מודה הוא? על דברים לא שגרתיים. על עושר פתאומי, על הצלה בדרך נס וכו', וממילא בכל אדם מקננת רגשות של "כפיות טובה" להקב"ה, על כל אותם הדברים הבסיסים שהקב"ה חנן אותנו בהם בתמידות.

זהו גם הגורם מספר אחד לקנאה באחרים. משום שאם האדם היה מכיר טובה להקב"ה על כל נשימה ונשימה (כמו שיש בלשון בני אדם משפט "ברוך השם, אני נושם"), ממילא לא היה לו כ"כ הרבה דרישות מהחיים, היה הוא מסתפק במועט ולא מקנא במה שאין לו ויש לאחרים.

זהו אם כן המסר בהבאת הביכורים.

הצטוונו להביא דווקא תאנה שביכרה. מדובר בתאנה אחת, אחת בלבד. זהו עדיין דבר קטן, אך כבר עליה צריכים להודות להקב"ה מכל הלב והרגש. להודיע ולהודיע "שאינך כפוי טובה". וכשהאדם מרגיל את עצמו שלא להיות כפוי טובה ולהודות על הדברים הקטנים של החיים, וששום דבר לא מובן מאליו, או אז לא יבוא לא לידי קנאה ותחרות ולא לידי שנאת חנם, כיון שאדם זה ישמח בחלקו ומודה לה' על כל נשימה ונשימה.

הקטע הזה 'תפס' אותי מאד.

עברנו שנה לא פשוטה בכלל, אבל הרווחנו ממנה משהו. למדנו שלא הכל מובן מאליו. אלף ומאתיים נפטרים ל"ע בארץ, מאות אלפים מתו בכל העולם, 4000 חולים ביממה. והנה, אנחנו חיים ונושמים, ברוך ה'. רבים מהסובבים אותנו, שחלו בקורונה, מספרים על חולשה עצומה, על כאבי ראש עזים וכאבי שרירים, איבוד טעם וריח. והנה אנחנו בריאים, טועמים ונהנים, מריחים ומתמוגגים.

עולם שלם קרס כלכלית, והנה חלפה חצי שנה ויש לנו לחם לאכול ובגד ללבוש. נכון, היו קשיים, אבל הנה השנה מסתיימת ואנחנו ממשיכים הלאה, ברוך ה'.

לפתע פקחנו עינים והודינו על ה'דברים הקטנים', שהם בעצם הדברים הגדולים ביותר. אויר, שמים, שמש, ציפורים, אשה וילדים בריאים, בנים שלומדים תורה בישיבות ו'עושים שטייגן', משפחה תומכת ומחבקת, כשכל בשרות בקורונה מביאה את כל האחים והאחיות, הגיסים והגיסות, להתקשר ולהתעניין. יש לנו שכנים מקסימים, וכמה נפלא היה להתפלל איתם חודשיים באויר הפתוח, להנות מקולם הערב, מה'חזנות' שלהם ומהשיעורים המאולתרים שנמסרו בדשא. כל כך הרבה דברים 'קטנים' להודות עליהם.

שינויים ברוכים של התש"פ

והנה רשימה חלקית של נושאים נוספים, אותם רכשנו במרוצת השנה החולפת.

אמונה חושית - תמיד ידענו שהקב"ה מנהיג לכל הברואים ובכוחו להחיות או להמית, רומם ולהשפיל, להגדיל ולמעט, להעשיר או להעני, ברגע אחד. תמיד ידענו, וכעת ראינו והרגשנו. עולם שלם, רוי במדע וטכנולוגיה, רפואה מתקדמת ומשאבים בלתי נדלים ומשכולים, קורסים כמגדל קלפים רעוע למול וירוס מיקרוסקופי זעיר. ידיעה תיאורטית, "יודעת היום", אינה מתקרבת אל מול ה"הישבות אל לבדך". לא נשכח את מה שחווינו כולנו על בשרנו ש"הגזירה אמת והחריצות שקר. אין טבע ומקרה ומנהגו של עולם". הכל בכל מכל כל-ברצונו יתברך.

שתיקה בשעת התפילה - כעת, כשהכל כה חי ומוחשי, כשאלפי אנשים חולים מידי יום ויהודים נפטרים לבית עולמם, אנו מלאים כוונות טובות כרימון. ללכת בבית אלוקים ברגש, לעבוד לפניו יתברך ביראה ופחד, להכירו וליראה מלפניו, בתוככי היכלי התפילה. אנו מרגישים ש'בשלי הסער הזה' בחודשים האחרונים קראנו והפנמנו את מכתבם של מרן גדולי התורה שליט"א על חובת ההתחזקות בשמירה מעולה על רוממות התפילה בבתי הכנסת. רק כעת הודיעו לנו שהחוק אוסר שוב, בחגים הקרבים עלינו לטובה, להתכנס ברבים בבתי הכנסיות, ואנו שבים להתחזק בנושא זה.

עריכת שמחות - כולנו ראינו כיצד ניתן לקיים שמחות במינימום הוצאות ועם מקסימום שמחה. כולם כותבים, מדברים ודשים בנושא. לפתע הבנו שאין צורך להזמין חצי מהעיר ואת כל בני הדודים השניים והשלישיים, כדי לשמוח באמת בשמחת כלולות בנינו ובנותינו. אפשר לחגוג בר מצוה בחוג משפחה מצומצם וכמה ידידים קרובים ולשמוח בניחותא, בלי להקדיש זמן מיותר ליהודים שנאלצו לכתת רגליהם, לנסוע באוטובוס ולהפסיד 'סדר שלישי', כדי לחפץ לנו יד, להגיד 'מזל טוב', לאכול מנת טושלנט ובורקס ב'בר' ולחפש מישהו שיחזיר אותם כמה שיותר מהר הביתה.

"אני" - הגר"ש ולבה זצוק"ל הרבה לדבר בשיחותיו על "חובתו בעולמו". חובתו האישית של האדם בעולמו הפרטי והמיוחד לו ורק לו. בתקופה זו גילינו את האני הפרטי של כל אחד ואחד, ללא השפעת הסביבה וכל הציבור, אותם כמעט לא פגשנו. את חיי הרוחניות האישיים שלנו, היכן אני אוחז בעבודת ה', במה עלי להתקדם ומה יכול לרומם אותי, באופן אישי.

משפחה - לאחר הג'ל הראשון וסיום הסגר, פגשתי ראש כולל אחד מעירנו, שאמר לי בחדווה: "עו... ברוך ה' שיצאנו החוצה"...

"ברוך ה'... אבל חבל שיצאנו החוצה", עניתי לו, "הספקתי הרבה יותר ככה... פגשתי איש עסקים מוכר מהעיר, שאמר לי: 'לנו, אנשי עולם המסחר-היה קשה מאד בקורונה. אבל לאברכים ובני תורה היה בעצם שקט בראש. שקט והסתגרות, לשבת וללמוד, בלי יציאות וקניות, התרוצצויות ועולם הזה', והוא צדק"...

ראש הכולל הסכים איתי וסיפר לי: "הבן שלי בישיבה קטנה תמיד התחמק ללמוד איתי. והנה ישבנו יחד חודש וחצי בבית והוא לא הפסיק ללמוד איתי בחברותא. גם כשהייתי עסוק הוא רצה שנשב יחד ונלמד, עוד ועוד... הוא גילה לפתע שיש לו אבא"...

"ועוד אבא תלמיד חכם, שיועד ללמוד"... חייכתי.

בתקופת הקורונה, אולי גם בסגר הקרב ובא, יש לנו הרבה יותר זמן למשפחה. ללמוד יחד, לפטפט בניחותא, לצחוק ולשבת על הרצפה ולבנות עם הילדים גן-חיות, לשחק במשחקי קופסה ובעיקר להנות איתם בדברים קטנים, לשיר ולרקוד, לצחוק ולהנות מהחוכמקם' שלהם. וכשמירוף החיים יתחיל שוב, בעזרת ה'. כשניכתב וניחתם לשנה של בריאות ורוגע, נקווה שאחרי שהפנמנו כמה זה טוב וחשוב-נקדיש יותר זמן גם למשפחה.

שמירת הבריאות - עם שמירה הדוקה על הרגלי ההיגיינה הקפדניים, אולי נצליח להסיר כמה הרגלים ישנים ורעים, שלא היו 'כוס התה' שלנו לפני כמה חודשים...

התבדלות - לא נשכח את גל ההסתה העכור והמחרד שאפף את המדינה בגל הראשון של הקורונה, בחסות התקשורת, נגד הציבור החרדי. בשעה שבתל אביב הסתובבו מאות ללא מסכות, ככל העולה על רוחם, הרי שבציבור שלנו שמרו, באופן הרבה יותר הדוק, על כללי הבריאות.

אפשר להאריך ולהבהיר לעצמנו עד כמה התקופה האחרונה הוכיחה לנו שבחוף פשוט שונאים אותנו שנהא עזה ועד כמה עלינו להתבדל בתוך עצמנו, להבין שמושגיני שונים, אפילו חלומותינו שונים. אך הנה דברים המדברים בעד עצמם, ששלח אלי דודי הגר"א קוקיס שליט"א, מחבר ספרי 'עלי אור' ועוד. דברים שכתב ה'בית הלוי' בפרשת שמות:

"נאמר במדרש רבה על הפסוק 'לריח שמניך טובים', מה שמן אינו מתערב עם המשקין, אף ישראל אין מתערבין עם בני נח, שהקב"ה נתן התורה והמצוה לישראל כדי שיהיו מובדלים מבני נח וכמו שאמר הכתוב 'ואבדיל אתכם מן העמים'. ואם ישראל היו מקרבים עצמם אליהם, אז הקב"ה היה מחדש ההבדל עי"ז שמחדש שנהא בליבם, וכל זה היה לטובתן של ישראל כדי שלא יתערבו ביניהם, ומשו"ה אחרי שעשו ישראל מעשה ותחבולה להסתיר ההבדל שנתן הקב"ה ביניהם ובין המצריים ורצו להתקרב להם, הבדילם הקב"ה עי"ז המוסיקי שנהא בלב המצרים עליהם, וכמאמר הכתוב 'ויקוצו מפני בני ישראל', שכל כך היו הישראלים מאוסים בעיני המצריים עד שכשהיה המצרי רואה אותן היה קץ בעצמו, כדרך הרואה דבר מאוס שקץ בו, והקב"ה הטיל שנהא ונתן מיאוס על ישראל כדי שלא יתערבו עמהם. וכל זה לא היה בגדר עונש כלל, כי לא חטאו אז ולא היה מגיע להם שום עונש. רק היה בגדר שמירה שלא יתערבו עמהם, וכל זה היה לטובתם".

*

המסכה מעידה: דאגנו לכלל-ישראל

אנחנו נעמוד בראש השנה עטויים במסכה, ולעניות דעותי, המסכה עצמה תסייע לנו רבות במשפט ראש השנה.

מדוע?

על הפסוק "אתם ניצבים היום כולכם", הפותח את פרשת השבוע שעבר, מסביר הגר"י ניימן זצ"ל ב"דרכי מוסר", שהכוונה היא שאתם ניצבים בזכות שכולכם מאוחדים. רעיון זה נמצא בספרים רבים, כשמשמעות הדבר הוא שישנה זכות מיוחדת להגיע לדין כחלק מהכלל ולא כאדם פרטי.

הטור בהלכות ראש השנה (סימן תקפא) כותב: "ר' חנינא ור' יהושע אומרין, איזו אומה כאומה זו שיודעת אופיה של אלוקיה. פי' מנהיגו ודיניו, שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים

ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואין חותך צפרניו לפי שאינו יודע איך יצא דינו אבל ישראל אין כן לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומחתכין צפרניהם ואוכלין ושותין ושמים בראש השנה, לפי שיודעים שהקב"ה יעשה להם נס. לפיכך נוהגין לספר ולכבס בער"ה ולהרבות מנות בר"ה".

הסבא מקלם זיע"א (כמובא בילקוט לקח טוב) מוצא בהתקשרות אל הכלל עצה נפלאה להינצל מיום הדין. לדבריו, למרות שכל אדם לכשעצמו צריך לפחד מיום הדין, הרי שכלל ישראל, ככלל וכציבור שלם, בטוחים שהמלך ית"ש יעשה להם נס. ומכאן עצה לזכות ביום הדין, להשתדל להיות קשורים לרבים. להצטרף לחבורת יראים ושלמים ולהעמיד את עצמנו במצב בו הרבים יהיו צריכים לנו.

רבי ירוחם זצוק"ל, המשגיח דמיר, אמר (כמובא במכתב מאלוהיו ח"ד עמו' רסט) שמי ששייד לציבור, מקבל הטבות בעולם הזה, לא על חשבון חלקו בעולם הבא, וזהו משום שחיינו הם לצורך גבוה, וכעובר במעי אמו שמקבל כל הצטרכויותיו על חשבון אמו, כן האדם המסייע לציבור, אזי כל חייו הוא בבחינת עובר ירך אמו, שאין לו שום מצאיות עצמית כלל. מרן הגר"ש רוזנבסקי זצוק"ל (זכרון שמואל עמוד תקנט) אמר שכל יחיד יחיד יכול להיות בבחינת 'רבים צריכים לו' על ידי שהוא מתחזק בתורה, ביראה ובמידות טובות, וכך הוא משייע על כל רואיו וסובביו ומזכה את הרבים בדוגמה האישית שהוא מקרין על סביבתו.

והשנה, כל אלפי רבבות היהודים שהקפידו ללכת עם מסיכה צמודה על האף והפה, הוכיחו שהרצון להטיב עם כלל - ישראל בוער בקרבם.

למדנו להבין שלא משנה אם אנחנו בריאים, וגם אם חלילה נחלה בקורונה, לא נרגיש אותה כמעט. לא משנה אם אנחנו עצמנו לא מפחדים להידבק. אך אנחנו מאד מאד איכפתים ודואגים לאחרים, 'לקבוצת הסיכון', למבוגרים ולחלשים. לאלו שהקורונה עבורם היא חשש מוות ל"ע.

אנו מוכנים להסתובב ימים שלמים עם מסכות, המחממות אותנו, גורמים לנו לגירודים וזיעה. רק בשביל שלא נדביק את פלוני, שידביק את פלוני שידביק את פלוני. כיון שמאד אכפת לנו מעם ישראל, אנחנו לא אומרים ש'אין קורונה בעולם' ו'לי זה לא יזיק', ואנחנו נשמרים, גם כשזה מאד קשה, רק כדי ששום יהודי, בסוף 'שרשרת ההדבקה', לא יידבק בגללנו, חלילה.

הוכחנו השנה בגרות, אחריות ציבורית לכלל ישראל ורצון להטיב ולא להזיק אחרים, אפילו שאם נתפלפל, אולי נגיע למסקנה ש"מבחינה סטטיסטית, יש חשש רחוק שאדביק מישהו כשאני בלי מסיכה". זוהי זכות גדולה ליום הדין. זכות מיוחדת בה זכינו השנה בדווקא.

הספרים הקדושים האירו את עינינו שמסדרי התפילות ראו לנוכח לסדר את נוסח התפילה בלשון רבים, כדי שתמיד נתמקד בכלל ישראל כולו ולא רק בעצמנו.

מרן הגר"ש אויערבאך זצוק"ל האיר נקודה נפלאה. חז"ל (ר"ה י, ב) אמרו שחנה נפקדה בתפילתה בראש השנה והלכות תפילה רבות נלמדים, (במסכת ברכות דף ל' ואילך), מתפילת חנה. חנה ביקשה "יְנַתְּנָהּ לְאִמָּתָךְ זֶרַע אֲנָשִׁים", ואמרו חז"ל (ברכות לא, ב) שחנה ביקשה שיוולד לה בן ששקול כשני אנשים, כמשה ואהרן.

לחנה לא היו ילדים. היא סבלה סבל נורא במשך שנים רבות. לכאורה, היה עליה לבקש שהקב"ה יתן לה מה שהוא רוצה, לא משנה בן או או בת, ולא משנה באיזו רמה יהיה הילד. העיקר שסוף סוף יוולד לה ילד. אך לא. חנה "הולכת על כל הקופה". היא יודעת שהקב"ה יכול להעניק לה בן ששקול כמשה ואהרן, והיא מבקשת את זה, ללא היסוס.

חנה אינה מסתפקת במועט. היא יודעת שזהו הזמן של "בהמצאו". הזמן בו המלך יורד אל עמו אהובו והוא מוכן להעניק לנו את הכל, רק אם נבקש באמת. ואכן, חנה קיבלה את שמואל, השקול כמשה ואהרן!

ידועים דברי הזוהר הקדוש, המלגלג על אותם יהודים העסוקים בתפילות ראש השנה ומבקשים רק על עצמם, פרנסתם ועיניניהם הפרטיים. הזוהר הקדוש משווה אותם לכלבים, הנובחים "הב הב", והוא גוער בהם ומבקשם להתמקד במטרה האמיתית, להתפלל בראש השנה על גילוי השכינה, ריבוי כבוד שמים בעולם, על התועלת הגדולה ביותר לכלל-ישראל כולו.

בליל שבת הקרוב, ליל ראש השנה, נעמוד באימה מול מלכו של עולם, שרוצה שלא נסתפק בפכים - קטנים, אלא שנבקש את הכל בשביל כולם, את הטוב ביותר בשביל כל כלל-ישראל.

אנחנו נגיע עם מסכה לפני הקב"ה ונראה, בגופינו, במסכה שעלינו, שכל התקופה היה אכפת לנו, עד כדי סבל אישי, מבניו אהוביו. מיהודים שאנחנו בכלל לא מכירים, שיכולים להיזקק מהקורונה. כך נעתיר, ובס"ד, גם נקבל, שנה טובה ומתוקה, שנת תיקון עולם במלכותו יתברך. (פורסם בק. אלעד)

בעל תוקע שהודיע שלא יוציא ידי חובה מי שלא עוטה מסכה – האם יצאו כולם?

לכבוד ידידי הרה"ג מח"ס הרבה רבי גמליאל הכהן רבינוביץ שליט"א

כוח"ט בסצ'ג והמשך ס"ד בזיכוי הרבים בבריאות ושמחה

שאלני כת"ר בבעל תוקע שהודיע שלא יוציא בתקיעותיו את המתפללים הנמצאים בבית הכנסת שאינם עוטים מסכת הפה והאף, מפני נגע הקורונה, האם כל הציבור יוצאים בתקיעותיו.

כתב הרמ"א בהלכות בעל התפילה דימים נוראים (או"ח סי' תקפ"א ס"א): "כן צריך שיוציא כל אדם בתפלתו; ואם יהיה לו שונא ומכוין שלא להוציא, גם אוהביו אינם יוצאים בתפלתו (הגהות מנהגים ישנים).

והנה בשו"ת חוות יאיר סי' קפו דן בחובת הציבור לשלם לבעל התוקע, כשהרוב רוצים לשלם והמיעוט אינם רוצים, וכתב בתוכ"ד: "נראה פשוט דאם מתנים עם התוקע שיכווין שלא יצאו הם בתקיעותיו ודאי תנאם קיים, כי המה אינם מחויבים להעמיד תוקע לחבריהם, וגם על התוקע אין חיוב. ואם מכווין להוציא דווקא אלו ולא כל השומעים, ודאי לא יצאו כבמשנה. ואם יעבור על התנאי ויכווין להוציא כל השומעים, נ"ל דכל השומעים לא יצאו, דנקרא התוקע שליח בני ישראל כמו הש"ץ ושליח ששינה מדעת משלחו בטל שליחותו", עכ"ל.

והשע"ת סי' תקפ"ה ס"ה כתב על דבריו כך: "ונפלאתי מאוד דמה ענין תוקע לשליחות שהרי א"צ שיתקע כ"א בעצמו, שנא' דשלוחו כמותו וכאילו תקע בעצמו רק מצוה עליו לשמוע ואין חילוק בין

אם עשאו שליח לתקוע לו או לא רק כשמכוין להוציא וכמו ש"ץ דדעתיה אכ"ע ואף שלא נעשה שלוחם לתקוע מ"מ כיון שהוא מכוין להוציא והם מתכוונים לצאת וא"כ מה איכפת לן במה שהתנו עמו שלא להוציא אלו ולא שייך בזה ביטול שליחות כלל ודלאו מתורת שליחות אתינן עלה וקצרת"י, עכ"ל. ורבים דנו במקרים שאינם חובת ציבור אלא חובת יחיד, האם גם כה"ג שייכים דברי הרמ"א, והאם שייך רק לתפילת ר"ה בהם הש"ץ מוציא את שאינם בקיאים, אך לא למצוות אחרות, ועי' ערוה"ש סי' תקפ"ה, ואכמ"ל.

והנה סברתי בפשטות שכל דין זה נאמר דווקא בש"ץ או בעל תוקע שאינו מוציא את שונאו, שהוא דבר פסול ורע. שהרי מה ענין שנאתו האישית למאן שהוא לכך שעליו להוציא י"ח את כל הציבור שמינוהו לכך, בחינם או בתשלום. וממילא אדם כזה אינו שליח הציבור וממילא גם אינו מוציא את השאר. אך כאשר מדובר בתקנה המובנת מאד לתועלת הציבור עצמו, כגון בנידו"ד, שבבתי הכנסות ישנה מודעה רשמית מטעם הגבאים שלא יהיו איש להיכנס לביהכ"ס ללא מסיכה, כיון שעיי"כ עלול להזיק לרבים או ליחידים, אזי כה"ג אדרבה, עושה הוא שליחות המתפללים וגורם עיי שיכריז שלא יוציא מי שאין לו מסכה, את אלו המזלזלים בכך, וכה"ג רק אלו ששמעו התקיעה ללא מסיכה, לא יצאו י"ח. אך השאר יצאו י"ח (לא"כ מדובר בביהכ"ס בו מזלזלים בהנחיות הבריאותיות ואין חובה מטעם הגבאים והמתפללים לעטות בו מסכה).

וכסברא זו יש להוכיח מדברי הגר"ש ז"ל בשו"ת האלף לך שלמה סי' לו שביאר ד' הרמ"א כך: "מבואר בסי' תקפ"א שאם מכוין שלא להוציא שונאיו בתפלתו גם אוהביו אינם יוצאים בתפלתו והטעם נראה עפ"י המג"א סי' נג דצריך הש"ץ להסיר הקנאה בתפלתו, וכיון שמכוין שלא להוציא שונאיו מוכח דאינו מסיר הקנאה מלבו בזה פסול להיות ש"ץ", עכתו"ד.

והיינו שש"ץ שלא הוציא קנאתו ושנאתו מליבו לא' מהציבור, אינו יכול לשמש כשליח כל הציבור ולכן כל המתפללים לא יוצאים י"ח בתפלתו. משא"כ במי שמכריז שלא מוציא אלו שעוברים על רצון הקהל, אין זה מתוך שנאה אלא מתוך זהירות לשלום הציבור ששלחו, וכה"ג שפיר מוציא את עטווי המסכות י"ח.

אולם מצינו בשו"ת שלמת חיים או"ח סי' שכח שנשאל: "בסימן תקפ"א סעיף א' בהגה, דצריך שיוציא כל אדם בתפלתו, ואם יהיה לו שונא ומכוין שלא להוציא גם אוהביו אינם יוצאים. ונסתפקתי אם יש למיחש במה שרוצים לקנוס שהתוקע מכוין בפירוש לא להוציא לנשים שבגדיהן בפריצות". והשיב הגרי"ח זונפלד זצ"ל: "הקפידא אינה אלא על המחוייבין". ובהערות שם כתב המו"ל: "נראה מקור לזה, ממש"כ בלקט יושר או"ח עמוד כ' דטעם הדין שאם אינו מוציא אחד, אף אחרים אינם יוצאים, הואיל ובטל שליחותו במקצת בטלה כולה, עכ"ל. וא"כ פשוט דטעם זה שייך דוקא על המחוייבין", וכיון שנשים אינם מחוייבות בתקיעת שופר, לא נחשב התוקע לשלוחם.

והנה בנידון השלמת חיים רצו הציבור לתקן תקנה לטובת הציבור, שלא ילכו הנשים בפריצות, והגרי"ח לא דחה הטענה מצד זה, אלא נחית לכך שהנשים אינם מחוייבות וכו'. ולדברינו לכא' לא היה צריך לזה, כיון שבעל תוקע שהכריז שלא ייצאו

בתקיעתו משום שלבושות בפריצות, ולא משום טינה אישית, אלא כדי לדאוג לתועלת הציבור וקדושתו, ובכל זאת הוצרך הגרי"ח לטעמו הנ"ל. א"כ חז"ל לכאורה שגם כאשר החזן או התוקע לא רוצים להוציא מאן דהוא י"ח בדבר שיש בו תועלת לציבור ולא משום יריבות אישית, בכ"ז מישך שייכא ביה ד' הרמ"א שעיי"כ כל הציבור לא ייצאו י"ח.

ואולי יש לחלק בין הכרזה שלא יוציא מי שאין לו מסיכה, שכעת חיה, בשעת התפילה והתקיעות, מזיק הוא את הציבור או לכה"פ גורם להם עגמת נפש, לבין מי שמכריז שלא מוציא נשים הלבושות בפריצות באופן כללי, שהגם שגדול עוונם, מ"מ אינו ענין כעת להימצאותן בביהכ"ס, ובמקרה זה לא יכול שלא להוציאן י"ח ולכן פוגם בשליחותו.

בברכה לשנה טובה ומתוקה ת'הא ש'נת פ'עמי א'ליהו

שמואל ברוך גנוט

ויברך דוד / הרב דוד אריה הילדסהיים,

מח"ס 'ויברך דוד' ומעורכי ספרי הגאון

מרוגוטשוב

הפיזטים לאורך ההיסטוריה, ואופני אמירתם

ענין הפיזטים הנהוגים בישראל נזכר כבר במדרש ויק"ר פ"ל דאמרו שם על ר' אלעזר בן ר' שמעון "דהוה קריי ותניי ופיטון ודרשן", ובשהש"ר פ"א אמרו: "הדין פייטנא כד עביד אלפא ביתא זמנין מחסל לה וזמנין דלית מיחסל לה" כו', ובילקוט שמעוני רמז תתקפ"ג: "צוארד בחרוזים אלו הפייטנים", (כנראה על שם שעשו את הפיזטים בחרוזים), ובילקוט קהלת רמז תתקע"ד: "כיון דאכליו ושתי' אליו אמרין אלפ"א בית"א מן הכא ואליו אמרין מזמורים מן הכא", ועי' שו"ת ר"י מיגש סי' ר"ד שביאר שהמילה "פיטו" יסודה בלשון היונית שקוראין למשורר פייטאנ"א, ו"פומון" נוסד על לשון יונית שקורין לאדם החוזר על דבריו פעמים רבות פזמאנ"א.

והמנהג לייסד שירים על סדר א"ב הוא כבר מזמן דוד המלך ע"ה שיסד הרבה מזמורים על דרך זו, כמו תהלה לדוד, אודה ה' בכל לבב, אשרי איש ירא את ה', אברכה את ה' בכל עת, ותמניא אפי, וכן עשה ירמיהו במגילת איכה, ובשהש"ר הנ"ל מבואר שהחמשה ואלף שירים של שלמה המלך ג"כ היו על סדר הא"ב עם עוד ה' אותיות (כנראה מנצפ"ד).

והנה כל תקנות חז"ל ומנהגי ישראל תורה שלימה הם וכל עניניהם צריכים לימוד ועל כן ראוי גם ללמוד ולהבין את סדר מלאכת הפיטו ואופן אמירתו, כפי שנהג בזמן רבותינו הראשונים מייסדי הפיזטים, (ואמנם הדברים שאכתוב להלן אינם חדשים, וכבר העירו עליהם רבים, אך מ"מ ראיתי לנכון לערוך את הדברים בשפה ברורה כיון שרבים אינם יודעים מזה, והדברים נוגעים לאופן אמירתם והבנת פשוטם של הרבה מן הפיזטים, אשר כל דבריהם תורה שלימה הם):

הנה כידוע, בטרם המצאת הדפוס כתיבת ספרים היתה מלאכה קשה ויקרה, ולא היו מחזורים וסידורים אלא רק ביד הש"ץ וחשובי הקהל, ורוב התפילה היתה נאמרת רק ע"י הש"ץ, וכל הפיזטים נוסדו מלכתחילה על דעת כן, ולכן הרבה פיזטים נאמרו רק ע"י החזן והציבור שמעו בשתיקה, ובפיזטים השכיחים יותר נהגו שהחזן אומר כל בית והציבור אחריו, או שהחזן אומר בית אחד והציבור אומרים בית אחר, כמו שנהגים היום באמירת

"אנעים זמירות" ובאמירת האקדמות, או שהחזן אומר חצי בית והציבור אומרים את חציו השני, ובכל הפזמונים הסדר היה שהחזן אמר לבדו את הבתים ואחר כל בית ענו הציבור את הפזמון, (כמו שאנו עושים בט"ב באמירת "אלי ציון ועריה").

וכל הסדרים אלו לא נתחדשו בזמן הראשונים אלא כך היה סדר השירה כבר מזמן חז"ל, וכמ"ש בסוכה ל"ח ע"ב: "הוא אומר הללויה והן אומרים הללויה מכאן שמצוה לענות הללויה, הוא אומר הללו עבדי ה' והן אומרים הללויה מכאן שאם היה גדול מקרא אותו עונה אחריו הללויה (=פזמון), הוא אומר הודו לה' והן אומרים הודו לה' מכאן שמצוה לענות ראשי פרקים... הוא אומר אנא ה' הושיעה נא והן אומרים אנא ה' הושיעה נא מכאן שאם קטן מקרא אותו עונים אחריו מה שהוא אומר... הוא אומר ברוך הבא והן אומרים בשם ה'", הרי לנו שכל סדרי הפיוט נהגו בזמן חז"ל באמירת ההלל, גם פזמון, גם חזרה אחר החזן, וגם קריאה של החזן והציבור לסירוגין, (ומה שנהגו שהחזן אומר את ההלל והציבור עונים "הללויה" אחר כל פסוק כן הוא מנהג התימנים עד היום), וכן מנהג האשכנזים שעונים הודו לה' כי טוב אחר יאמר נא ויאמרו נא הוא על דרך הפזמון.

ובסוטה ל' ע"ב איתא: "וכיצד אמרו שירה כגדול המקרא את הלל והן עונים אחריו ראשי פרקים, משה אמר אשירה לה' והן אומרים אשירה לה', משה אמר כי גאה גאה והן אומרים אשירה לה' (=פזמון), רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר כקטן המקרא את הלל והן עונים אחריו כל מה שהוא אומר, משה אמר אשירה לה' והן אומרים אשירה לה', משה אמר כי גאה גאה והן אומרים כי גאה גאה, רבי נחמיה אומר כסופר הפורס על שמע בבית הכנסת שהוא פותח תחילה והן עונים אחריו, הרי לנו גם כאן כעין שלושת הסדרים הנ"ל.

אמנם לאחר שהומצאה מלאכת הדפוס באו סידורים ומחזורים לידי כל אחד ואחד, ומני אז החלו כל העם להתפלל הכל בעצמם, כיון שלא תמיד שומעים כל מילה היטב מפי השי"ך, וגם בפיוטים החלו לומר בעצמם את כל הבתים, ו'מהפכה' זו גרמה שיבוש גדול בהרבה פיוטים, כי באותם פיוטים שנהגו בתחילה שהחזן אומר בית אחד והציבור אומרים בית אחר, הורגלו הציבור מעתה לומר אחר הבית שלהם גם את הבית שיאמר החזן, וזהו ממש כמו שאנו עושים היום בהלל, שהחזן אומר הודו לה' כי טוב וגו' והקהל אומרים "הודו לה' כי טוב וגו' יאמר נא ישראל וגו', החזן אומר יאמר נא ישראל וגו' והקהל אומרים "הודו לה' כי טוב וגו' יאמרו נא בית אהרן וגו', וכך ממש עשו גם בפיוטים הללו.

כגון בפיוט הידוע "וכל מאמינים", כוונת הפייטן היתה שהחזן יאמר "האוחז ביד מדת משפט" והציבור יענו "וכל מאמינים שהוא קל אמונה", החזן יאמר "הבוחן ובודק גנאי נסתרות" והציבור יענו "וכל מאמינים שהוא בוחן כליות", וכן על זה הדרך, ויסד על כל אות מהא"ב בית אחד לחזן ובית אחד לקהל, והמעייין יראה בעליל שכל "וכל מאמינים" חוזר על הבית שלפניו ואינו שייך לבית שלאחריו.

אך מעת שבאו המחזורים לידי הכל, החלו כולם לומר "האוחז ביד מדת משפט" לפני השי"ך, ואח"כ אמר השי"ך "האוחז ביד מדת משפט" וענו הקהל "וכל מאמינים שהוא קל אמונה, הבוחן ובודק גנאי נסתרות", אח"כ אמר השי"ך "הבוחן ובודק גנאי נסתרות" וענו הציבור "וכל מאמינים שהוא בוחן

כליות, הגואל ממות ופודה משחת", וכן ע"ז הדרך, וברבות השנים החליטו שאין טעם שהשי"ך יחזור סתם על מה שהציבור כבר אמרו, וכך הורגלו כל הקהל לשיר יחד את כל הפיוט בצורה זו, שכל "וכל מאמינים" מתחבר בניגון עם הבית שלאחריו.

ואותו שינוי ממש נוצר גם בפיוט "אתה הוא אלקינו בשמים ובארץ", שכוונת הפייט היתה שהחזן יאמר "אתה הוא אלקינו, והציבור יענו "בשמים ובארץ", החזן יאמר "גבור ונערץ" והציבור יענו אחריו "דגול מרבבה", וכן עד"ז, וכיום נוהגים לנגן את "אתה הוא אלקינו" לבדו, ואח"כ מנגנים "בשמים ובארץ גבור ונערץ" "דגול מרבבה הוא שח ויהי", וכן כל הפיוט עד"ז, וגם זה קרה מחמת הסיבה הנ"ל.

ובאמת לכאוף היה מוטב להנהיג ניגון אחר שבו כל "וכל מאמינים" יהיה יחד עם הבית שלפניו, אך כמובן קשה מאוד לשנות מנהג שנשתרש והורגל בפי כל, אך מ"מ גם כשמנגנים באופן המקובל יש לכיון לפירוש האמיתי שכל "וכל מאמינים" חוזר על הבית שלפניו, והבית שלאחריו הוא ענין חדש.

ובמה שאומרים "וכל מאמינים" שהוא דיין אמת ההגוי באהיה אשר אהיה" נתקשו רבים מה ענין האמונה לשם אהיה אשר אהיה, ונכתבו בספרי הדרוש הרבה אופנים נאים ביישוב הענין, ואין לזלזל בזה ח"ו כי מאחר שנהגו לומר באופן כזה מנהג ישראל תורה הוא ופסטיא דאורייתא טבין, אמנם התירוץ האמיתי ע"ד הפשט הוא ש"יכול מאמינים" שהוא דיין אמת" חוזר על "הדן יחידי לבאי עולם", ו"ההגוי באהיה אשר אהיה" הוא ענין חדש, ועליו עונים אח"כ "וכל מאמינים שהוא היה הוה ויהיה", שלדעת הפייט זהו ענין השם אהיה אשר אהיה²⁰.

וכן בענין אמירת הפזמונים נוצר כעין שיבוש מחמת הסיבה הנ"ל, דהנה תחילה נהגו שהשי"ך אומר את הבתים והציבור אומרים את הפזמון אחר כל בית, נמצא שהיה הפרש ניכר בין הבתים לפזמון, אך כיום שכולם אומרים גם את הבתים עצמם נמצא שאומרים את הבית עם הפזמון ברציפות כאילו הכל המשך אחד, ולכאורה ראוי שלא לאומרו, כי באמת הפזמון אינו המשך של הבתים כלל אלא נוסד רק כדי לענות על דברי החזן, כעין עניית ב"ה ובי"ש ואמן, אך כיום שהקהל אומרים הכל בעצמם, וממילא שוב אין טעם שיענו אחר עצמם, וכבר הבאתי לעיל שיסוד ענין הפזמון נהג בימי חז"ל באמירת ההלל שהקהל ענו הללויה אחר כל פסוק, וכי יעלה על הדעת שכיום צריך כל אחד לומר הללויה אחר כל פסוק? וכן בעירת הים, וכי יעלה אי מי על דעתו לומר אשירה לה' אחר כל פסוק?, וכמו כן מי שאומר את כל הפיוט בעצמו אין לו טעם לחזור על הפזמון אחר כל בית ובית.

ואמנם בחלק מהפזמונים יש איזה משמעות לפזמון אחר הבתים, ולכאוף אין כל נזק באמירתו, אך בהרבה פזמונים אין לזה שום משמעות, ובאמת בהרבה מהפזמונים כבר לא אומרים היום את הפזמון, אך בחלקם אומרים גם את הפזמון, ולכאוף אם אין לזה משמעות ראוי לדלג על הפזמון.

ולסיום יש להזכיר שהעיקר בפיוטים אינו אופן אמירתם וכ"ש שלא הניגון, אלא העיקר הוא הבנת הדברים וכוונת הלב, ואמרינן ב"ה ל"ה ע"א: "אמר

רבי אלעזר לעולם יסדיר אדם תפלתו ואחר כך יתפלל אמר רבי אבא מסתברא מילתיה דרבי אלעזר בברכות של ראש השנה ושל יום הכפורים ושל פרקים אבל דכל השנה לא", וכתב המשני"ב סי' ק' סק"ג "ותפילות ופיוטים שחמור פירושם צריך להסדיר תחלה", וכתב בספר ווי העמודים עמוד העבודה פ"י: "רק באתי להודיע מה שכתב בספר חסידים בסימן תשפ"ה, וזה לשונו: טוב לו לאדם שיתפלל, ויקרא את שמע וברכות בלשון שמבין, משיתפלל בלשון הקודש ואינו מבין... ובגלל הדבר הזה בהיותי אב בית דין וריש מתיבתא בקהלה קדושה פרנקפורט תקנתי תקון גדול לכל בני חברותא קדישא, שימצאו אסופות אסופות שילמדו התפלות מראשית השנה עד אחרית השנה ופיוטים וסליחות בפירוש אמרים פירוש המלות לפחות, כדי שלא יצפצפו כעופות המהגים ומצפצפים, ואז יעלה התפלה לאל נורא עליה, ואשרי איש שישמע לדברי ויראה ויבין וישכיל שפירוש התפלות תהיה שגורה בפי, ומי שאין לו לב להבין מעצמו ישכור לו רבי אחד שילמדו עמו הסיפור והיוצרות וסליחות, כדי שידע לכיון התפלה לעלות במסילה לעילת עליה, ומכל שכן החזנים שהמה שלוחי הקהל יצ"ו, שידעו מה יאמרו ויבינו מה ידברו, וכונתם תהיה על הדברים היוצאים מפייהם ולא על הנוגים, כאשר ראיתי שערוריה בעוונותינו הרבים", ורמז לדבריו הפמ"ג באשל אברהם ס"ס ה'.

טעם חדש לשם "ירח האייתנים"

כידוע חודש תשרי נקרא בספר מלכים "ירח האייתנים", ואמרו ב"ה י"א ע"א שהוא משום שנולדו בו איתני עולם, אמנם הרבה פנים לתורה ונראה בס"ד עוד טעם נכון לשם זה:

דהנה בחודש זה חל זמן הדין והמשפט של כל העולם בראש השנה ויום כיפור, והנה ידוע שהעולם עומד על המשפט כמ"ש (משלי כ"ט ד') "מלך במשפט יעמיד ארץ", ובאבות סוף פרק א' תנן "על שלשה דברים העולם עומד על הדין ועל האמת ועל השלום", הרי שהדין והאמת הם עמודי העולם, וכן מצאנו בשלשה מקומות בתהילים שבסמוך לענין המשפט נזכר ענין 'עמודי הארץ': בתהילים ע"ה ד' כתיב: "כי אקח מועד אני **מישרים אשפט** נמוגים ארץ וכל ישיבה אנכי **תכנית עמודיה** סלה", ושם פ"ב כתוב: "אלקים נצב בעדת קל בקרב אלקים **ישפט**, עד מתי **תשפטו** עול ופני רשעים תשא סלה, **שפטו** דל ויתום עני ורש הצדיק... לא ידעו ולא יבינו בחשכה יתהלכו **ימוטו כל מוסדי ארץ**", כלומר שעל ידי אלו שלא ידעו ולא יבינו את דרך המשפט ימוטו עמודי הארץ, וכן שם קיי"ט (פסוקים פ"ט צ') נסמך ענין כינון הארץ למשפט, שנאמר שם: "לדור ודור אמונתך **כוונת ארץ ותעמוד**, **למשפטיך** עמדו היום כי הכל עבדיך", ופשוט דסמיכות זו בשלשה מקומות אינה בכדי, אלא ודאי שיש לענין המשפט יחס ושייכות של ממש עם עמודי הארץ.

וכן עיקר בריאת העולם היתה ע"י המשפט, כמ"ש בשמו"ר ל' י"ג: "מלך במשפט יעמיד ארץ זה הקדוש ברוך הוא **שברא את עולמו בדין** שנאמר בראשית ברא אלקים, ברא ה' לא נאמר אלא אלקים, ויאמר ה' יהי רקיע אינו אומר אלא אלקים וכן כולהו, וכן דוד אומר כי אלקים שופט, ללמדך **שבדין נברא העולם**".

[ואין זה סתירה למה שאמרו חז"ל שבתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם במדת הדין ולבסוף

²⁰ וכ"כ רבינו בחיי שמות ג' י"ג, ע"ש, וכן מבואר ברש"ם שם, ועי' ביאור הגר"א א"ח ס' ה' ס"א, ועי' ת"י שם.

שיתף עמו מדת רחמים, כי אדרבה הלשון "שיתף" מוכיח שבאמת ברא במדת הדין, כי לא שייך לשיתף עם דבר שאינו קיים, אלא ודאי דהפירוש הוא שבתחילה עלה במחשבה לברוא את העולם רק במידת הדין ולבסוף שיתף עמה גם את מידת הרחמים.

ואפשר לבאר ביתר עומק ע"פ המבואר בספרים הקדושים ש"עלה במחשבה" אצלו ית' אין זה רק הוה אמינא בעלמא, כי לא כמחשבותיו ית' מחשבותינו ולא אדם הוא להנחם, אלא שבתחילה ברא את העולם בדרגא דמחשבה במידת הדין, ואח"כ ברא בדרגא דמעשה במדת רחמים, והיינו כמ"ש רבינו תם בתוס' ר"ה כ"ז ע"א (ד"ה כמאן) שהזמן שעלה במחשבה היה בתשרי והזמן שנברא בפועל היה בניסן, (ואיתא בשם האר"י ז"ל דלכן אומרים "היום **הרת** עולם" כי בר"ה התחיל ה"הריון" של העולם), ולכן אז הוא זמן התחדשות הדין בכל שנה ושנה].

ובשמו"ר ל' ט"ו: "ר' אומר כשם שהזהיר הקדוש ברוך הוא על הדברות כך הזהיר על הדין, למה **שבו העולם תלוי** שנאמר מלך במשפט יעמיד ארץ", ובזוהר ויחי רל"ב ע"ב: "פתח רבי יוסי ואמר ועז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים וגו', ועז מלך משפט אהב דא קודשא בריך הוא, ועז מלך תוקפא דאתקף קודשא בריך הוא לאו איהו אלא במשפט דהא **במשפט אתקיים ארעא** כמה דאת אמר מלך במשפט יעמיד ארץ ובגין כך ועז מלך משפט אהב **ולא אתתקנת כנסת ישראל אלא במשפט בגין דמתמן אתזנת וכל ברכאן דנטלא מתמן נטלא** ובגין כך ועז מלך משפט אהב כל תאיבו וכל רחימו דילה לקביל משפט".

ומבואר מכל זה שהמשפט מכונה במקרא "עמודי הארץ" וכן "מוסדי ארץ", והנה עמודי הארץ נקראו "איתנים" כמ"ש (מיכה ו' ב') "שמעו הרים את ריב ה' והאיתנים מסדי ארץ", וא"כ יש לומר דגם מטעם זה נקרא חודש זה "ירח האיתנים" כיון שבו חל זמן הדין והמשפט של כל העולם שהם המה "האיתנים" כנ"ל.

ובזה מבואר גם למה דוקא ההרים שעליהם עומד העולם צריכים לשמוע את ריב ה' עם עמו ישראל, כיון שההרים הללו הם רמז לדין והמשפט שהם עמודי העולם.

ונראה שלכן אמרה חנה בתפילתה: "כי לה' **מצוקי ארץ וישת עליהם תבל**", כיון שאמרה זאת על מה שנפקדה בר"ה, שאז הוא הזמן שמשמשים העמודים הללו, (וידוע שתפילה זו מכוונת לענייני ר"ה, כדאיתא בברכות כ"ט ע"א שתשע ברכות של ר"ה כנגד תשעה אזכרות שאמרה חנה בתפילתה, ובירושלמי שם פ"ד ה"ג מבואר דהוא משום שכתוב בסופה "ה' ידין אפסי ארץ").

וידוע שכל מה שיש בעולם התחתון מכוון כנגד כל מה שיש בעולם העליון, ולפי זה נראה בס"ד דכשם שבעולם העליון מקום הדין והמשפט הוא במקום עמודי העולם, כך גם בעולם הזה התחתון מקום הדין שבו נידונים הרשעים הוא במקום עמודי העולם, וכמו שיבואר:

דהנה בתפילה שאמר יונה הנביא בעת שהיה במעי הדגה, אמר: "לקצבי הרים ירדתי הארץ ברחיה בעדי לעולם", ואמרו על זה בתנחומא ויקרא סי' ח': "והראהו **עמודי ארץ במכוניה** שנאמר הארץ ברחיה בעדי לעולם", דהיינו שה"קצבי הרים" שהזכיר יונה הם אותם ההרים שעליהם עומד

העולם, כמ"ש שמעו הרים את ריב ה' והאיתנים מוסדי ארץ.

ובפירושו הגר"א ביונה שם כתב: "כמ"ש (בחיגה פ"ב) **הארץ על מה עומדת על המים מים על הרים והן אבני בהו המשוקעות בתהום** ושם ירד בתהום והם ד' קליפין **שבהן הרשעים נידונים**", ע"ש,

וביאור דבריו הוא, שמה שאמר יונה "לקצבי הרים ירדתי" כוונתו היא לאותם ההרים שעליהם עומדים המים כדאמרין בחגיגה י"ב ע"ב שהארץ עומדת על העמודים והעמודים על המים והמים על ההרים (ועל הרים אלו כתוב "שמעו הרים... והאיתנים **מוסדי ארץ**", כנ"ל), וביאר הגר"א שההרים הללו הם אלו שאמרו עליהם בחגיגה י"ב ע"א: "בהו אלו אבנים המפולמות המשוקעות בתהום שמהן יוצאין מים", ולפ"ז נראה דמה שאמר יונה "נהר יסובבני" כוונתו לנהר היוצא מהאבנים האלו²⁰, ומבואר בדברי הגר"א שבהרים אלו נידונים הרשעים, [וכן משמע בתנחומא הנ"ל, שאמרו שם גם: "והראהו שאול תחתית שנאמר ותעל משחת חיי ה' אלקי, והראהו גיהנם דכתיב מבטן שאול שועתי שמעת קולי", הרי שהשאל והגיהנם הם ג"כ במקומות האלו], הרי שגם בעולם הזה מקום הדין הוא במקום עמודי העולם שהם בבחינת המשפט.

ולפ"ז נראה טעם נוסף לקריאת ספר יונה בעת המנחה של יום כיפור, שהרי נזכר בו ענין הדין ב"קצבי הרים" הללו, שהם כנגד המידות המשמשות בחודש זה, כנ"ל, וכן כדי לעורר את אימת הדין לפני שעת החיתום.

ויצבור יוסף / הרב יוסף צברי, רב ומו"צ

בעיר אלעד, ומח"ס ויען יוסף, שלחן

מלכים וש"ס

דין ישראל ואומות העולם בראש השנה
בדברי הרא"ש בסוכה (פ"ג סי' כ"ו) מובא מדרש מעניין, המספר כי בראש השנה, מלבד יום הדין שדנים כל אחד ואחד מיישראל, ישנו דין נוסף, דין כללי, בין ישראל ואומות העולם, וזה לשונו:

"ואיתא במדרש, לפי שבראש השנה **באין לדין ישראל ואומות העולם**, ואין יודעין מי יצא זכאי ומי יצא חייב, נתן הקדוש ברוך הוא מצוה זו לישראל, שיהו שמחים בלולביהם, כאדם היוצא מלפני השופט זכאי, שהוא שמח. והיינו דכתיב: "אז ירננו עצי היער", כלומר, ירננו בעצי היער, כאשר יצאו מלפני ה' זכאין, כשבאין לשפוט את הארץ, ובמה ירננו, בהודו ובהושיעה נא" עכ"ל.

לא ביאר לנו רבינו הרא"ש על מה נקראים ישראל לדין בראש השנה עם אומות העולם, מי התובע ומי הנתבע, מה הם טענותיהם של ישראל ומה הם טענותיהם של אומות העולם, ובמה זוכים ישראל

²⁰ ולפ"ז נראה לפרש את הכתוב בתהילים (פ"ד ז') "עברי בעמק הבכא מעין ישיתוהו" ובעירובין י"ט ע"א דרשו להאי קרא על יודי גיהנם, ע"ש, ולהנ"ל י"ל ד"מעין ישיתוהו" הכוונה שנידונין בין מעינות המים היוצאים מן האבנים המפולמות, ובאיוב כתיב "אשר קומטו ולא עת נהר יוצק יסודם", ומבואר בחגיגה י"ג ע"ב דהוא נהר דינור שנושף על ראש רשעים בגיהנם, ולהנ"ל אפשר לפרשו גם על הנהר היוצא מאבנים אלו שעליו אמר יונה נהר יסובבני כנ"ל, (ואין זה סותר לדברי הגמ' שהוא נהר דינור, כי שם מיידי בגיהנם העליון וכאן מיידי בגיהנם התחתון), ומסתמא המים היוצאים משם רותחים מאוד ק"ו מחמי טבריא הרוותחין משום דחלפי אפיתחא דגיהנם.

ויוצאים זכאים בדין ביום ראש השנה. נראה כי רב הנסתר כאן על הגללה.

הגאון רבי שלמה קולגר, בספרו חכמת שלמה על השו"ע (סי' תקפ"א) עמד על ביאור דברי המדרש האלו, וזה לשונו:

"על מה שאמרו במדרש דישאל ואומות העולם נכנסים ומקטרגים בר"ה ואין אנו יודעים מי ניצח, ממה שישראל יוצאים בשלום ולולביהם בידיהם מוכח שישראל ניצח, ביארתי הכוונה שעיקר הקטרוג שלהם הוא מי יפול בחלקו ית', כמו דבתחילת הבריאה נעשה הגורל ונפלו ישראל בחלקו יתברך, כמ"ש: "יעקב חבל נחלתו", כמו כן בכל שנה בר"ה כשהקב"ה מחדש את עולמו היו גורל זה, ואומות העולם נכנסים ומקטרגים שישליך הקב"ה את ישראל ויבחר בהם.

מסכם הרב: ולפ"ז שני דינים יש לנו בר"ה, אחד הנוגע בינינו לבינו יתברך מה שכל אחד חייב בעיון עצמו, והשני מה שאנו נידונים עם אומות העולם מי יפול בחלקו יתברך. והנה על זה הדין שאנו נידונין מי יפול בחלקו יתברך, בזה אנו בטוחים שבדאי יזכו ישראל בדין בלי ספק" עכ"ל.

הרי שנתחדש לנו, כי בכל ראש השנה, באים אומות העולם [או שריהם שבשמים], ומקטרגים על כל כלל ישראל. ולא זו בלבד, אלא הם טוענים שהם, ולא אחר, ראויים להיות לא פחות מבניו של הקב"ה. טוענים הם, ברוב עזותם, כי על הקב"ה להשליך על עמו ישראל, ולבחור בהם להיות "העם הנבחר".

והדברים מתמיהים עד מאוד! וכי באיזה זכות באים אומות העולם בטענה זו, שישליך הקב"ה את ישראל ויבחר בהם, וכי מקיימים הם את תורת ה' כל השנה? והלא הם מחללים אותה וכופרים בה בכל רגע ורגע! ובאיזה זכות בכלל עולה משפטם לדיון לפני הקב"ה בכל שנה, לעמוד נגד ישראל.

נראה כי כדי לבאר זאת, עלינו להקדים את דברי הגמרא בעבודה זרה, וביאורה.

בגמרא בריש ע"ז (ב' ע"א ואילך), מסופר על יום הדין הנורא, שיעשה הקב"ה לעתיד לבוא, בו ידון הוא את אומות העולם ואת עם ישראל על קיום התורה, וכך מובא שם:

"דרש ר' חנינא בר פפא, ואיתימא ר' שמלאי: לעתיד לבא מביא הקדוש ברוך הוא ס"ת ומניחו בחיקו, ואומר: למי שעסק בה יבא ויטול שכרו. מיד מתקבצין ובאין עובדי כוכבים בערבוביא, שנאמר: כל הגוים נקבצו יחדו וגו', אמר להם הקדוש ברוך הוא: אל תכנסו לפני בערבוביא, אלא תכנס כל אומה ואומה וסופריה וכו'. נכנסה לפניו מלכות רומי תחילה וכו'. אמר להם הקדוש ברוך הוא: במאי עסקתם? אומרים לפניו: רבש"ע, הרבה שוקים תקנינו, הרבה מרחצאות עשינו, הרבה כסף וזהב הרבינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: שוטים שבעולם, כל מה שעשיתם - לצורך עצמכם עשיתם, תקנתם שוקים להושיב בהן זונות, מרחצאות - לעדן בהן עצמכם, כסף וזהב שלי הוא, שנאמר: לי הכסף ולי הזהב נאם ה' צבאות, כלום יש בכס מגיד זאת? [שנאמר: מי בכס יגיד זאת], ואין זאת אלא תורה, שנאמר: וזאת התורה אשר שם משה! מיד יצאו בפחי נפש וכו'. ונכנסה מלכות פרס אחריה וכו', אמר להם הקדוש ברוך הוא: במאי עסקתם? אומרים לפניו: רבש"ע, הרבה גשרים גשרנו, הרבה כרכים כבשנו, הרבה מלחמות

עשינו, וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה. אמר להם הקדוש ברוך הוא: כל מה שעשיתם - לצורך עצמכם עשיתם, תקנתם גשרים ליטול מהם מכס, כרכים - לעשות בהם אנגריא, מלחמות אני עשית, שנאמר: ה' איש מלחמה, כלום יש בכך מגיד זאת? שנאמר: מי בכך יגיד זאת, ואין זאת אלא תורה" עד כאן מדברי הגמ' בע"ז.

והדברים תמוהים ומפליאים: כיצד זה יכולה מלכות רומי ומלכות פרס להכריז לפני הקב"ה, שלפניו חנף לא יבוא ודובר שקרים לא יכון לנגד עיניו, בפה מלא: " וכולם לא עשינו אלא בשביל ישראל כדי שיתעסקו בתורה?" וכי נפגשו הם פעם עם אברך בן תורה? וכי יש להם הבנה והשגה בקמצוץ אחד מתוך התורה, הרחבה מני ים? הלא ודאי שלא עלה בליבם רגע אחד "מחשבת לשם שמים" זו?

ועוד קושיא מפורסמת שואלים בעלי המוסר: מדוע הקב"ה עונה להם בלשון: "שוטים שבעולם", כאילו דבריהם מתוך שטות וטפשות באו, היה לו לומר להם: "שקרנים אתם", שהרי מעולם לא היונתם לעשות טובה ללומדי התורה.

אלא שמבארים בעלי המוסר, מונח כאן ביאור יסודי בהשקפת התורה על העולם. כל דבר שנברא בעולם, יהא אשר יהא, גדול או קטן, לא יהיה לו קיום, אם הוא לא יוכל לעמוד לפחות פעם אחת, לשימוש כעזר וסיוע ללמודי תורה ועבדי ה'. יכול הקב"ה לברוא טירה שלימה, מבצר עצום על חדריו ואגפיו הרבים, כדי שבינם שם הימים, יעבור שם עובד ה', ויחונ בצילו של אחד העצים, ויקבל כח להמשיך בדרכו. בשבילו בלבד, היה שווה לתת קיום לכל הטירה הענקית!

כל הרכבת הענקית שנבנתה מסיביר הרוסית לפאתי אסיה, לא היתה אלא כדי שפעם אחת ויחידה יעברו בה לומדי ישיבת מיר, וינצלו מן התופת הנאצי. וכן בעולמינו: כל תעשיית המחשבים העולמית, לא נבראה אלא כדי לשמש לומדי תורה להקליד את חידושיהם. כל תעשיית הרכבים העולמית, לא נבראה אלא כדי שאחוז קטן מאותם רכבים, יסייע לבסוף ללומדי תורה להגיע מעיר לעיר וממדינה למדינה. ככה צריך להתבונן על כל דבר ודבר בבריאה.

לעתיד לבוא, כאשר כל האמת תתגלה לאור עולם, יראו כולם כי בעצם יסוד היסודות של העולם היה התורה הקדושה, ועוסקיה. כולם יבינו פתאום, כי כל עמלם האדיר בתעשייה ופיתוח, לא היה לו זכות קיום לולי היה לו גם שימוש ללומדי התורה, קטן ככל שיהיה.

כאשר תכה בהם הכרה והבנה זו, יזעקו כל אומות העולם: גם לנו חלק בתורה הקדושה, אנחנו פיתחנו את הרכבים, המחשבים, מכשירי הכתיבה, וכו' וכו', וזה עזר בסוף ללומדי התורה, א"כ גם לנו מגיע חלק מהשכר העצום השמור לעוסקי התורה.

ואז יענה להם הקב"ה: שוטים שבעולם! לא שקרנים, אלא "שוטים". שהרי באמת טענתכם נכונה, אתם באמת גרמתם בעקיפין לסיוע ללומדי התורה, אבל לא מגיע לכם שכר על זה כלל! ולמה? כי בעולם האמת מסתכלים על הכוונה, לא על התוצאה! התוצאה היתה שעזרתם לתורה, אבל לא היונתם לכך בכלל, היונתם רק לצורך עצמכם, לצורך הבינוז, הכבוד, האינטרסים.

לכן אתם "שוטים", כי "פיספסתם" את ההזדמנות. כבר עבדתם כ"כ קשה, אם רק הייתם מכוונים לאמת, שיהיה הדבר לתועלת ללומדי התורה, אולי היה לכם חלק בה, לפחות כמסייעים, אם היינו מסתכלים גם על הכוונה שלכם, אבל כיון שלא היונתם, פיספסתם גם הזדמנות זו, ולכן אין אתם אלא "שוטים".

גם בראש השנה, באים הגויים לדין עם עם ישראל. ברוב עזותם, טוענים הם שהם "העם הנבחר". כדי לנצחם בדין, עלינו לברר קודם מה היא תכונתם, ואז נוכל להתנהג במידות המיוחדות לנו, עם ישראל, ולהוכיח להקב"ה שבאמת אנו עמו ונחלתו.

הדבר שהכי מייחד את תכונת הגויים, היא דבקותם בתאוות, וב"נגיעות" האישיות שיש להם בכל דבר. הגוי אינו עושה דבר, לולי שיראה כיצד הוא יפיק תועלת ממעשה זה. כל כך שקוע הוא בתאוות ואינו מוכן להתנתק מהם, עד כי אפילו החסד שהוא עושה, נחשב "אינטרס", חסד לאומיים חטאת. אם כבר הגוי נותן צדקה, זה רק "על מנת שיחיה בני" (פסחים ח' ע"א).

עינינו הרואות את הטבח הנורא המתחולל כבר זמן רב בארץ סוריה. כמאה אלף איש כבר נטבחו שם, אלף וארבע מאות בני אדם ביום אחד, והעולם ה"נאור" עומד מנגד ושותק. מה הסיבה? מדוע לא מתערורים לכבוש את ארץ הדמים הזאת מידי אותו הרצח המוניס, כמו שעשו בלוב, עירק ועוד? הסיבה היא המיתית היא: כי אין שם "נפט", אוצרות טבע שיעשירו את ה"כובשים". כשאין אינטרס, לא מעניין את הגויים באמת חיי אדם, לא חסד ולא הצלה, גם אם יהיה מדובר במאות אלפים.

העם היהודי חונק לדורותיו: עשה חסד שלא על מנת לקבל, "ועשית עמדי חסד ואמת", להתנתק מה"נגיעות", ולעשות לשם שמים. "עשה דברים לשם פועלך" (אבות פ"ד מ"ה). העזרה ההדדית והרגש לזולת, הם מסימני העם היהודי: ביישנים רחמים, גומלי חסדים (יבמות ע"ט ע"א).

בראש השנה, עלינו לעורר עד מאוד את "הנקודה היהודית" המייחדת ומבדילה אותנו מהגויים. להתרחק מן התאוות, לאכול בקדושה ולשם שמים, ולחזק את החלק של החסד וההתחשבות בשני, ובכך לעורר את זכותנו כלפי הגויים.

וזה הביאור בדברי הגמ' בר"ה, המבארת כי דין של ציבור מתחשבים בו יותר בשמיים: "כאן ביחיד כאן בציבור", "פדה בשלום נפשי וגו', כי ברבים היו עמדי". ע"י שהאדם מראה שהוא אינו "יחיד" אלא כלול עם הציבור, הציבור צריכים לו, כבר דינו מתמתק, בהיותו כלול עם הציבור. אבל התועלת אינה רק לדינו הפרטי. ע"י שהאדם מחזק את נקודת החסד בציבור, מעורר את גם את זכותם של ישראל, כלפי אומות העולם. מראה הוא לכל, כי אכן שונים ישראל מאומות העולם בהיותם רחמנים וגומלי חסדים, ולכן להם ואך ורק להם מגיע להיות חלקו ונחלתו של השי"ת.

בכך נוכל להבין, מדוע לפי נוסח תימן, משנים אנו את הנוסח בימים הנוראים בתפילת "עלינו לשבח", שבכל השנה אומרים אנו: "שלא שם חלקנו כחלקם", ובימים הנוראים אומרים: "שלא שם חלקנו כהם", מה טעם השינוי, ומדוע דוקא בימים הנוראים.

ולפי המתבאר עד כה הדבר מובן, שכן לכל אחד בבריאה יש "חלק" בתורה הקד' ולומדיה, שלולי

הסיוע העקיף שנתן לתורה ולעבדי ה', לא היתה לו זכות קיום בעולם. ולכן מודים אנו בכל יום להקב"ה, שזכינו וקרבתו ה' לעובדיו ולתורתו, ולא שם את "חלקנו" המיוחד, "כחלקם" של הגויים העקיף. אבל בראש השנה, עלינו לדאוג כמה שיותר שגם "חלק" עקיף זה לא יודגש על דינו, ולא יהא ניכר חלקם של הגויים בתורה כלל, כיון שעם טענה זו הם רוצים לבוא ולהתמודד מול עם ישראל להיות חלקו של הקב"ה ונחלתו. ולכן אומרים אנו אז: "שלא שם חלקנו", שאנו, ואך ורק אנו חלקו של הקב"ה, עוסקים בתורתו וקרויים עבדיו, "כהם", כמו הגויים ההם, הרחוקים מכל זיק לתורה ולחלק ה'.

מעתה יובנו גם דברי המדרש המובא בילקוט שמעוני (רמז תתכ"ה):

"ר' חנינא ור' הושעיא ומי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו איזו אומה כאומה זו שידעת אופיה של אלוה, בנוהג שבעולם אדם יודע שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל (זקנו) [שער] ואינו חותך צפורניו לפי שאינו יודע היאך דינו יוצא, אבל ישראל אינן כן אלא לובשים לבנים ומתעטפין לבנים ומגלחין שערן ומחתיכין צפרניהן ואוכלין ושותין ומגלחין בראש השנה לפי שידועין שהקב"ה עושה להם נסים ומוציא דינם לכף זכות וקורע להם גזר דינם" ע"כ.

והדבר תמוה עד מאוד: בכל חודש אלול מתנהגים אנו בפחד וברעדה גדולה, מפחד יום הדין הקשה, מי יחיה ומי ימות, וכאשר מגיע ראש השנה עצמו, מתנהגים אנו בשמחה רבה, משום שידועים אנו שהקב"ה עושה לישראל ניסים ומוציאם זכאים בדין. אם ידועה זכאות זו, ממה עלינו לפחד ולהתרגש כל החודש שלפני ראש השנה.

אלא לפי המתבאר אתי שפיר, שלעולם שני דינים יש בראש השנה. הדין על כל אחד ואחד, מי יחיה ומי ימות, הוא הדין הקשה והנורא, שממנו פחדנו ורעדנו כל חודש אלול בתחנונים ובסליחות, וממנו רועדים אנו גם ביום ראש השנה עצמו, ועליו לא דיבר המדרש. אמנם יש עוד דין נוסף, הדין שבין אומות העולם לישראל, מי יהיה חלקו של הקב"ה. בדין זה, אין ישראל מתייראים כ"כ, ואדרבה, מראים הם בעצמם שהם בטוחים שהקב"ה יעשה להם נס ויבחר בהם להיות חלקו ונחלתו, כאשר עושה הוא כן בכל שנה ושנה.

השי"ת יזכה את כל אחד ואחד מאיתנו להכתב ולהחתם לחיים טובים ולשלום, ולהיות חלקו ונחלתו של הקב"ה, ומעבדיו הקרובים הרואים פני המלך, אכ"ר.

חיים של שלום / ה"ה חיים מלין, מח"ס

שלמי חיים, מודיעין עילית

בעניין כוונה בתקיעות – ובתוכו מאמר מיוחד מדויז הגר"י אונגרישר שליט"א

הנה אביא בזה בס"ד מאמר נפלא מכת"י של דו"ז הגאון הגדול רבי ירחמיאל אונגרישר שליט"א (ראש ישיבת "בית מדרש עליון", בני ברק), אשר דן בסתירה בדעת המשנ"ב בכוונה בתקיעה אחת, אם כיוון לסדר זה – אם עולה לסדר אחר. ובשפלינו זכר לנו והביא שם ממה שדנתי לפניו, ובתחילת הדברים אביא בזה דברי השי"ע והמ"ב שם, להבנת הסוגיא והקושיא, ולאחר מכן מכת"י של דו"ז הגר"י אונגרישר שליט"א:

וז"ל השו"ע (או"ח סי' תקצ סעי' ו') "אם האריך בתקיעה אחרונה של תשר"ת כשיעור ב' תקיעות, כדי שתעלה לשם תקיעה אחרונה של תשר"ת ובשביל הראשונה של תשר"ת, לא עלתה לו אלא בשביל תקיעה אחת. וי"א שאפילו בשביל אחת לא עלתה לו. הגה: ואם תקע תקיעה אחת בין ב' סדרים והתנה שאיזה מן הסדרים הוא הנכון תעלה לו אותה תקיעה, יצא (ב"י)", ע"כ.

וכתב שם המשני"ב: (כג) של תשר"ת - המחבר נקט לפי מה שהיו נוהגים במקומו לתקוע בשביל מלכות תשר"ת ובשביל זכרונות תשר"ת כדלקמן בסימן תקצ"ב והתכוין שיעלה לו גם בשביל הראשונה של זכרונות, וה"ה לפי מה שנוהגין במדינתנו לתקוע בכל פעם תשר"ת והתכוין באחרונה בשביל הראשונה של זכרונות".

"(כד) אלא בשביל תקיעה אחת - דהיינו האחרונה, לפי שכל תקיעה צריך להיות בה ראש וסוף, ואם נחלק תקיעה זו לשני תקיעות כמו שחשב התוקע אין כאן ראש לתקיעה אחרונה ולא סוף לתקיעה ראשונה, ולפיכך אין אנו הולכין כלל אחר מחשבתו בזה אלא אנו חושבין תקיעה זו לתקיעה אחת ארוכה ועולה לו בשביל האחרונה".

"(כה) וי"א שאפילו וכו' - טעמם דאזלינן בתר מחשבתו ומחלקינן התקיעה לשנים וממילא אין לו כלום וכנ"ל ועיין באחרונים שכתבו דלדיעה זו הפסיד כל הבבא דהא הפסיק בקול אחר שהוא שלא כדין וכמש"כ בס"ח וצריך לחזור ולתקוע תשר"ת אכן לדינא אין נ"מ בכל זה הדעיקר כסברא ראשונה [א"ר וביאור הגר"א]".

"(כו) תקיעה אחת בין שתי סדרים - ר"ל שתקע תשר"ת ש"ת והתנה בתקיעה אחרונה של תשר"ת שאם זה הסדר הוא הנכון תעלה לו התקיעה בשבילו ואם הסדר של תשר"ת הוא הנכון יעלה לו תקיעה בשבילו, כי הלא מדין התורה סגי בסדר אחד רק מפני שאין אנו יודעין איזה סדר הוא הנכון אנו תוקעין כולם וכנ"ל בריש הסימן ולכן יצא בדיעבד ע"י תנאו, ומ"מ לכתחלה לא רצו חז"ל לתקן כך שיתקע רק תשר"ת ש"ת כדי שלא יטעו לומר שאין צריך אלא ש"ת או תרועה תקיעה".

ובשער הציון שם (סקכ"ג) כתב (בהא דיצא בדיעבד ע"י תנאו): "אבל אם לא התנה כלל אלא לאחר שתקע תשר"ת תקע רק ש"ת, בודאי אין אנו יכולין לצרף מחמת ספק התקיעה אחרונה של התשר"ת להש"ת, דהלא לא כוון בשביל זה והוי כתקע בלא כוונה [כן מוכח בב"י ומ"א]". עכ"ל.

והנה מבואר מדברי המ"ב והשעה"צ דאם לא התנה במפורש שתחול התקיעה אחרונה של תשר"ת לאיזה סדר הנכון, א"כ א"א לצרף דחסר בכוונה של התקיעה.

וע"ז קשה טובא ממש"כ המ"ב עצמו בהמשך, על דברי השו"ע (שם סעי' ח): "אם הפסיק בתרועה בין תקיעה לשברים, או שהפסיק בשברים בין תרועה לתקיעה, וכן אם הריע ב' תרועות זו אחר זו, או שתקע אחר התרועה תקיעה כמתעסק שלא לשם תקיעה והפסיק בה בין תרועה לתקיעה; או לאחר שתקע שלשה שברים שתק והפסיק ואח"כ תקע שברים אחרים, ואפילו שבר אחד, בכל אלו הוי הפסק והפסיד גם תקיעה ראשונה", ע"כ.

וכתב שם המשני"ב (ס"ק לה): "תקיעה ראשונה. ואם כבר תקע גם תקיעה אחרונה אותה תקיעה עולה לו במקום תקיעה ראשונה וגומר משם ואילך על הסדר. וכו", עכ"ל. וזה תמוה טובא, דאיך כאן

תקיעה אחרונה עולה לו במקום תקיעה ראשונה, הרי כיוון עליה לתקיעה אחרונה של הסדר הקודם, ואיך עולה לתקיעה ראשונה - וגומר מכאן ואילך על הסדר.

וע"ז אביא כעת מכת"י של דו"ז הגר"י אונגרירש שליט"א מילה במילה:

***

"בענין כונה בתקיעות, מ"ב תקצ - כד, בפשטות שיטה א' סוברת דלא אזלינן כלל בתר כונה, וכן הוא ברמב"ן וברא"ש, דבמתעסק גרע כיון שבתחילת התקיעה לא כיון למצוה, א"א לצאת בסוף, אבל כאן כל הקול היה בכוונה לשם מצוה.

מיהו המ"ב לא הביא הסבר זה, אלא הסבר של עצמו. ונקט בהסבר זה דכונה מילתא היא, ומ"מ יוצא בתקיעה אחרונה של תשר"ת כסברא שניה. וצ"ב בסברא זו.

ומה"ט פסק בשעה"צ (כג) דרק אם התנה כלשון הרמ"א יוצא ממנו"פ, אבל בלי זה לא עולה התקיעה לשברים לתקיעה, דכונה מילתא היא, ושכן רואים מבי"י ומ"א.

וקשה ממ"ב (לה) דמי שעשה סימן פסול, כגון תשש"ת - צריך לחזור תש"ת, ואם כבר עשה תקיעה עלתה לו לראשונה. וקשה הרי כיוון לאחרונה, ואיך עולה לראשונה.

וי"א דהחילוק הוא דבשעה"צ מעביר מתשר"ת לתש"ת, משא"כ במ"ב מעביר מש"ת לתש"ת, וכל החילוק הוא בין ראשונה לאחרונה.

וקשה ע"ז דהא זה מחלוקת בין מ"א ללבוש בסעי' ו', אם לשיטה שבמחבר דכונה לתקיעה לא יצא כלל, אם זה קל יותר בב' תשר"ת או ב' תש"ת. שהלבוש מיקל והמ"א מחמיר דאין הבדל. אלמא דבאופן שיש פסול משום כוונה (לשיטה ב' שבמחבר) אין נ"מ בין תשר"ת ותש"ת - לאחרונה וראשונה שבתשר"ת גופא.

ונכד אחותי הבחור היקר חיים מלין אמר, דבס"ק ל"ה הרי מקודם עשה תש"ש והוי כלום, ואח"כ כשעושה תקיעה הוי התחלה, משום הכי לא נדבק לקודם, דעד עכשיו לא עשה כלום. משא"כ בשעה"צ הרי כבר עשה תשר"ת ותקיעה קשורה אליה. שוב הראה לי בפרישה שפוסק כדיון המ"ב (בס"ק ל"ה), ואומר כהסבר זה".

ויש לעורר על תירוצו הא בתשר"ת תש"ת לרמ"א הוי כלום, א"כ לכאורה נימא ג"כ דכשבא לקיים תש"ת תשר"ת לאו מידי הוא כלל (ממש כמו תשש"ת) ויכול להחשיב תקיעה זו כמו התחלה של תש"ת.

והנה הסברא סברת המ"ב (ס"ק כ"ד) נראה, דהרי אומדנא שאם היה יודע שע"י כוונה לא יהיה לו כלום ודאי היה מעדיף לא לכוין שיהיה לו עכ"פ אחרונה של תשר"ת, והוי כמו כונה בטעות.

וזה נראה ג"כ דין מ"ב (בס"ק ל"ה), דאילו היה יודע דתש"ש עשה וזה לאו כלום ודאי לא ה"ל רוצה

^מוז"ל הפרישה שם (ס"ק ו') על דברי הטור שם: "והרמב"ן כתב דבכולהו הוי הפסק, והביא התוספתא תקע והריע וחזר והריע וחזר ותקע אין בידו אלא אחת, פירוש תקיעה האחרונה, אבל הראשונה הפסיד בשביל התרועה שהפסיק באמצע".

וכתב ע"ז הפרישה: "פ"י תקיעה האחרונה כו'. אבל לתקיעה מיהא עולה, כיון שאין קולות הראשונים נחשבים כלום, משא"כ לעיל, וק"ל", עכ"ל.

עכשיו לכוין לאחרונה של תש"ת, והוי טעות גמור. ורק בזה אמרינן דאכתי לא עשה כלום, וכעת מתחיל ואין לתקיעה לידבק לתש"ש, משא"כ בתשר"ת אף דיש צד בגמ' דתשר"ת לאו חובה הוא רק תש"ת, מ"מ האדם למעשה חייב וצריך לעשות תשר"ת, א"כ אינו מתחיל עכשיו דמוכרח הוא לעשות תקיעה לתש"ת לקיים חובת תשר"ת (מספק), ואין כאן שום טעות" - עכ"ל דו"ז הגר"י אונגרירש שליט"א.

חמדת משה / הרב משה שמואל דיין

מח"ס 'חמדת משה', בני ברק

בענין התרת נדרים בערב ר"ה ובערב יוה"כ דרך הרדיו או הלויין

בס"ד. ערב ראש השנה התשע"ז.

ראיתי ונתון אל לבי לברר הדין אם אפשר לעשות התרת נדרים בערב ראש השנה ובערב יוה"כ, דרך הלויין או דרך הרדיו בשידור חי, או שצריך להיות באותו מקום יחד עם המתירים. וזה החלי בעזרת צורי וגואלי.

המקור להתרת נדרים בערב ראש השנה

(א) **בנדרים** דף כג ע"ב איתא הרוצה שלא יתקיימו נדריו כל השנה, יעמוד בראש השנה ויאמר, כל נדר שאני עתיד לידור יהא בטל, ובלבד שיהא זכור בשעת הנדר וכו'. וכתב הטור (סי' תרי"ט), שמוזה נתפשט המנהג לומר כל נדרי בערב יום הכפורים, כי יוה"כ נמי ראש השנה מקרי. ע"ש. וכתב השליה (ריש מסכת יומא), דזריזין מקדימין למצות לעשות ההתרה קודם ר"ה, ושכן הוא המנהג בארץ ישראל, שמתאספים בערב ר"ה בבתי מדרשות עדה קדושה של תלמידי חכמים ויראי שמים, ועושים התרת נדרים וקללות. והביא שם כל נוסח ההתרה. ע"ש. וכ"כ בפרי עץ חיים (תחילת שער ר"ה), דף קכח ע"ג ד"ה נוהגין. וכ"כ החיי אדם (סי' קלח ס"ח) והקיצור ש"ע (סי' קכח ס"ז) והמטה אפרים (סי' תקפא סמ"ט) והפתחי תשובה (יו"ד סי' רלט סק"ו). ע"ש.

אם אדם יכול להיות שליח להתיר נדרי חבירו

(ב) **והנה** שם בדף ח ע"ב איתא רבינא הוה ליה נדרא לדביתהו (ואיהו לא הפר לה בו ביום ששמע. רש"י), אתא לקמיה דרב אשי, א"ל בעל מהו שיעשה שליח לחרטת אשתו, א"ל אי מכנפין (תלתא מומחין דשרו ליה שפיר דמי. רש"י) אין אי לא לא, ש"מ תלת, ש"מ בעל נעשה שליח לחרטת אשתו, וש"מ לא יאלי (ע"פ גירסת הערוך) למישרי נדרא באתרא דרביה (משום הכי לא בעי רבינא למישרי לה מקמיה רביה. רש"י), וש"מ כי מכנפין שפיר דמי. ע"כ. ומבואר שאדם יכול להיות שליח להתיר נדרי אשתו. ולכאורה היינו דוקא לאשתו, אבל אינו יכול להיות שליח להתיר נדרי אדם אחר. וכ"כ הרמב"ם (פ"ו משבועות ה"ד) וז"ל זה שנשבע הוא שיבא לפני החכם להתיר לו, בין איש בין אשה, ואינו עושה שליח להשאל לו על נדרו. והבעל נעשה שליח לחרטת אשתו ומתירין לה, ובלבד שיהיו השלשה מקובצים, אבל לא יקבץ אותן להתיר לה לכתחילה וכו'. עכ"ל. וכתב הר"ן בנדרים שם (ד"ה בעל) בדעת הרמב"ם, דס"ל דדוקא בבעל הוא דאיבעיא לן מפני שהבעל כשאשתו, אבל אדם אחר פשיטא לן שאינו נעשה שליח, דצריך שיהא הנודר בפני המתירים. [וכ"כ מרן בכס"מ (שם)]. וכתב שכן מוכח מדברי הירושלמי בכתובות (פ"י ה"ח) דגרסינן התם מהו להתיר ע"י תורגמן, נשמעינה מן הדא רבי אבא בר

זוטרא איתעביד מתרגמניה דרבי יוחנן בהדא איתתא דלא חכמה למשמע סוריסטון. ומהא דאיבעיא ליה אם מתירים עיי מתורגמן, מכלל דפשיטא ליה דעיי שליח אין מתירים. ואפילו לא דמסקינן שאפשר להתיר עיי מתורגמן, היינו דוקא מתורגמן משום שבעל הדבר גיכ נמצא שם, אבל עיי שליח לא. ומשויה"ס לל הרמב"ם, דדוקא בבעל הוא דאיבעיא לן שם נעשה שליח להתרת נדרי אשתו, ומשא"כ בשליח דעלמא. ומסקינן דאפילו בבעל, היינו דוקא אם היו השלשה מקובצים, דאע"ג דאשתו כגופו מ"מ לא הקילו גבי בעל אלא במקובצים, אבל לקבצם לכתחילה לא, כיון שמעיקר הדין צריך להיות הנודר בעצמו באותו מקום. עכת"ד. וכ"כ בהגהות מיימוניות (שם). והובא בב"י (יו"ד סי' רכח). וכן דעת הרא"ה והריטב"א. והובאו בנמוקי יוסף שם (דף ב מדפי הרי"ף ד"ה אי). וכ"כ הריטב"א שם בדף ע"ב (ד"ה ואין זה). וכ"כ עוד בגיטין דף מו ע"ב, בשם רבו הרא"ה הנ"ל. וכ"כ בתשו' הריב"ש (ס"ס ע) בשם הרא"ה. וכ"כ המרדכי בגיטין (סי' שפה) בשם הרשב"ם. ע"ש. וע"ע ברבינו ירוחם (ני"ד ח"ז).

דעת הסוברים שאפשר להתיר עיי שליח

ג) אולם התו' בנדרים שם כתבו דאדרבה גבי איניש דעלמא פשיטא לן שיכול להיות שליח, וגבי בעל דוקא הוא דאיבעיא לן אם יכול להיות שליח, משום דחיישינן דמתוך שנדרי אשתו קשין עליו, יוסיף מדעתו בחרטה. ומסקינן דאי מכנפיין אין ואי לא לא, והיינו טעמא משום דכי מכנפי ולית ליה טירחא במילתא, לא חיישינן שיוסיף על החרטה שלה, אבל אי לא מכנפיין, כיון דאיכא תרתיה, חדא שנדריה קשין אצלו, ועוד שטרח כדי לכנסם, חיישינן שיוסיף על החרטה שלה. אבל בשאר בני אדם לא חיישינן שיוסיף על החרטה של המשלח, כיון שלא איכפת לו אם החכם יתיר לו או לא. עכת"ד. והובא ברין שם. וכ"כ הרא"ש בפירושו שם וז"ל בעל מהו שיעשה שליח לחרטת אשתו, דודאי אחר נעשה שליח לחרטת חבירו, אבל בעל מתוך שקשה בעיניו נדר אשתו, אולי יש לחוש שמא יוסיף מדעתו על חרטת אשתו, ויאמר דלדעת כן לא נדרה. עכ"ל. וכ"כ עוד בפסקיו (שם סי' ז). וכ"כ הרשב"א שם (ד"ה מהו) בשם התו' הנ"ל. וכ"כ עוד בתשובה (ח"א סי' תקנד) וז"ל מסתברא לן שמתירין עיי שליח, כי מה שהתירו בבעל, כדאיתא בנדרים, לרבותא נקטיה, לומר לן שאפילו עיי הבעל יש לחוש שמא יוסיף מדעתו מפני שהיא אשתו, ולפיכך אסור בדכפניהו איהו, ואפילו הכי אי מכנפי שם שרי, וכל שכן באיניש דעלמא, ולא עוד אלא אפילו כנפיניהו איהו שרי, דודאי לא יוסיף דבר מדעתו כלל. עכ"ל. וכ"כ המאירי שם (ד"ה ולמדנו). וכ"כ הנמוקי יוסף שם (ד"ה בעל). וכ"כ התו' ישנים שם (ד"ה א"ל). ע"ש.

אם מהני התרה עיי שליחת כתב ידו לבי"ד

ד) והנה הרי"ן בנדרים שם כתב וז"ל וכתב עוד רבינו שמשון ז"ל, ששולח אדם חרטת נדרו בכתב לבי"ד, והם מתירין לו, לפי שסובר הרב ז"ל שאפילו בלא ידיעת הנודר יכול החכם להתיר, כיון שיודע שהנודר מתחרט, דהתרת חכם הרי היא הכפרת בעל וכו', ולא מצינו חילוק בין הפרת בעל להתרת חכם אלא בלשון. עכ"ל. ומבואר דמהני התרה עיי ששולח כתב ידו לבי"ד. וכ"כ הרשב"א שם (ד"ה מהו). וכ"כ בתשו' התשב"ץ (ח"ב סי' קסג). ע"ש. וע"ע בתשו' הרשב"ש (סי' ד"ש). ולפי"ז נראה דכ"ש דשליח מהני, דשליח עדיף מכתב ידו, דהא שלוחו של אדם

כמותו. וכן נראה מדברי הטור (יו"ד סי' רכח) שכתב וז"ל כתב הרמב"ם שצריך הנודר לבוא לפני החכם כשיתיר לו, ואינו עושה שליח לשאל על נדרו. ואדוני אבי ז"ל כתב שיכול להתיר לו שלא בפניו, כגון שישלח לחכם בכתב את נדרו, והוא יודע שמתחרט ומתיר לו. עכ"ל. ונראה שכוונתו שלדעת הרא"ש דמהני לשלוח כתב ידו לחכם, ה"נ דמהני התרה עיי שליח, כי שליח עדיף מכתב. וכ"כ הגאון בית חדש (שם) בדעת הטור. ע"ש. וכן משמע מדברי הרי"ן שם, וכמש"כ הרמ"א בדרכי משה (שם ס"ק יא). ע"ש. אולם בתשו' הריב"ש (סוף סימן שע ד"ה אלא) כתב בדעת רבנו שמשון הנ"ל, דאפילו אם נאמר דאין מתירים עיי שליח, מ"מ בכתב ידו יכול להתיר, דכתב ידו עדיף משליח. ע"ש. ובאמת שכן נראה מצד הסברא, דכתב עדיף משליח, כי י"ל שהטעם שאין מתירים עיי שליח, משום דחיישינן שמא יוסיף דברים בחרטה. וא"כ י"ל דעיי כתב אפשר להתיר, כי על הנכתב אין להוסיף. אולם בס' קרן אורה בנדרים שם כתב דע"כ ליכא למימר דהיינו טעמא דס"ל לרמב"ם דלא מהני התרה עיי שליח, משום שהשליח אינו נאמן על החרטה, כי יש חשש שיוסיף דברים מדעתו, דא"כ כ"ש שבעל לא יהיה נאמן. ע"ש. וע"ע להגאון שואל ומשיב בס' יד שואל (שם ס"ק כא). וא"כ ע"כ צריך לומר בדעת הרמב"ם, שהוא גזירת הכתוב שהנודר יבא לפני החכם, וכמש"כ הגאון רבי יהודה נבון בס' קרית מלך רב (פ"ו משבועות ה"ד). ע"ש. וא"כ י"ל דכי היכי דלא מהני עיי שליח, ה"נ לא מהני עיי כתב.

הטעם דלא מהני התרה עיי שליח

ה) אמנם בעיקר פלוגתת הראשונים הנ"ל, יש לומר דתליא בטעמא דלא מהני התרה עיי שליח, כי הנה הגאון מהר"צ חיות בנדרים שם כתב דהיינו משום דהוי מילי, ומילי לא מימסרן לשליח. וכ"כ בתשו' חתם סופר (יו"ד סי' שכא ד"ה ואחר) בדעת הרמב"ם. ע"ש. [ויו"ל ע"ד. ואכמ"ל]. וה"נ יש לומר בדעת הריב"ש, ומשויה"ס לל דכתב ידו עדיף משליח, דדוקא שליח לא מהני מהטעם הנ"ל, ומשא"כ כששולח את כתב ידו לבי"ד, הא לא הוי מילי. אולם הטור והרי"ן סברי מרנן, דהא דלא מהני עיי שליח, היינו משום שצריך הנודר לבא בעצמו לפני החכם, והוא גזירת הכתוב, וכמש"כ הגאון רבי יהודה נבון הנ"ל. וא"כ אי נימא דמהני כתב, כ"ש דשליח מהני, דהא שלוחו של אדם כמותו. ומעתה אין ראייה מדברי רבנו שמשון, שאפשר להתיר גם עיי שליח, כי י"ל דדוקא עיי כתב ס"ל דמהני. אלא שמפורש בדבריו, שאפילו בלא ידיעת הנודר יכול החכם להתיר, כיון שהחכם יודע שהנודר מתחרט. וא"כ פשוט דמהני התרה גם עיי שליח.

נקטינן דלא מהני התרה עיי שליח

ו) והנה מדברי הטור (שם) מבואר דס"ל דאפשר להתיר עיי שליח. וכ"כ עוד הטור (שם סי' רלד) וז"ל ואני כתבתי למעלה שכל אדם יכול לעשות שליח להשאל על נדרו. ע"כ. [ואמנם הפרישה (שם ס"ק פג) כתב בשם מהרש"ל, דהיינו בכתב. אולם מה שצ"ן לדברי המהרש"ל, הוא ט"ס, וכמו שהעירו בהגהות והערות (הוצ' שירת דבורה) שם]. וגם עיקר דבריו לכאורה אינם מוכרחים, כי מדברי הטור (סי' רכח) מבואר דס"ל דמהני התרה גם עיי שליח, וכדברי הב"ח הנ"ל. וי"ל. [אולם מרן בב"י (שם) הביא מה שכתב הריב"ש בתשובה (סי' שע), שמדברי הרמב"ם נראה, שלעולם אין מתירין שלא בפני הנודר, ושראוי לחוש לדבריו, ועובדא דבת

יפתח יוכיח. ע"כ. וכו"כ בתשו' מהרי"ו (סי' ב), דלא מהני התרה עיי שליח, וכדעת הרמב"ם והרשב"ם הנ"ל. ע"ש. וכן פסק מרן בש"ע (שם סט"ז) וז"ל צריך הנודר לבא לפני המתירין כשיתירו לו, ואינו עושה שליח לשאל על נדרו. ע"כ. וכן מבואר בש"ע (שם סי' רלד סני"ו), דדוקא איש לאשתו נעשה שליח, כיון שאשתו כגופו, אבל אדם אחר לא, כי צריך הנודר לבא בפני בי"ד, וכמש"כ הגאון טורי זהב (שם ס"ק מו). ע"ש. וכ"כ בתשו' יפה נוף (יו"ד סי' קכב) דלא מהני התרת נדרים עיי שליח. ע"ש. וכ"כ הגאון רבי יוסף חיים בבא"ח (שנה שניה פרשת ראה אות כח) וז"ל צריך הנודר או הנשבע לבא בעצמו לפני המתירים, ולא מהני על ידי שליח. וכן נמי אם כתב בכתב ידו שמתחרט, לא מהני. עכ"ל. ומעתה נראה, דכיון שצריך לבא בעצמו לפני המתירים, ולכן לא מהני התרה עיי שליח, א"כ ה"נ לא מהני התרה דרך הלויין או דרך הרדיו, ששרי אינו בא בעצמו לפני המתירים. וכן דעת מו"ר הגר"ח קניבסקי שליט"א, שאי אפשר לצאת י"ח התרת נדרים בשמיעה דרך הרדיו. [ומיהו יתכן שהבין מנוסח השאלה, שגם את הבקשה שומע דרך הרדיו, ולכן אינו יכול לצאת בזה י"ח. ומשא"כ אם אומר את הבקשה בעצמו, ורק את ההתרה שומע דרך הרדיו. וצ"ע].

אם מהני התרה עיי שליח בנדרים מדברין

ז) ואמנם נראה, שאין צריך החכם לשמוע את החרטה מפי הנודר, וכדמוכח מדברי הירושלמי בכתובות (פ"י ה"ח) הנ"ל, שאפשר להתיר עיי

מה שהוכיח הריב"ש (שם) ממעשה דבת יפתח, שהובא בבראשית רבה (פ"ס פ"ג), שלא רצה יפתח לכתב לפנחס כדי שיתיר לו את נדרו, כי אמר אני ראש קציני ישראל ואיני הולך אצל פנחס, ופנחס לא רצה לבא אצלו, כי אמר הוא צריך לי ואני אלך אצלו. ואי נימא דאפשר להתיר עיי שליח או עיי כתב, למה לא עשה כן יפתח כדי להציל את בתו. ע"כ. לכאורה היה נראה, שהיה בזיון ליפתח להתיר את נדרו אצל פנחס גם עיי שליח או בכתב, ולעולם י"ל שאפשר להתיר ככה"ג. וכן מצאתי להגאון חתם סופר (יו"ד סי' רכ). והביא לזה ראייה מאת דאיתא בשבועות דף ל ע"ב האי צורבא מרבנן דידע בשהדווא, וזילא ביה מילתא למיזל לבי דינא דזוטר מיניה לאסהודי קמיה, לא לזייל. והרי דעת ר"ת (הובא בתו' ביבמות דף לא ע"ב ד"ה דחזו, ובב"ב דף מ ד"ה מחאה) דמיעוטא דמפיהם ולא מפי כתבם היינו דוקא באלם שאינו ראוי להגדה, אבל אדם שראוי להגדה שפיר אפשר לשלוח כתב לבי"ד. וא"כ ה"נ יכול לשלוח עדותו לבי"ד בכתב. אלא ודאי דאין זה כבודו גם לשלוח עדותו בכתב. ע"ש. אולם נראה לפע"ד, שלא ראה דברי הריב"ש במקורם, אלא רק מה שהובא בט"ז (שם ס"ב) בקצרה, כי הריב"ש (שם) כתב שמדברי המדרש (שם) נראה שלא היו מקפידים פנחס ויפתח אלא שלא ילך האחד אצל חבירו. וא"כ אפילו אי נימא דאין זה דרך כבוד גם בכתב, מ"מ כיון שמדברי המדרש נראה שלא הקפידו אלא שלא יבואו זה אצל זה, א"כ אמאי לא שלח לו כתב. וע"כ דלא מהני התרה עיי כתב. אמנם אכתי יש להעיר, שהרי בירושלמי (פאה פ"ב ה"ד) איתא אין למידין לא מן ההלכות לא מן ההגדות ולא מן התוספות, אלא מן התלמוד. וכן אמרו עוד בירושלמי (חגיגה פ"א ה"ח), שאין מורין לא מן ההלכות ולא מן האגדות. וא"כ היאך למד הלכה מדברי אגדה. וכן העיר הפתחי תשובה (יו"ד סי' רכח סק"ט) על דברי הריב"ש. ע"ש. ונראה דס"ל דהא דאין למידין הלכה מן האגדות, היינו דוקא כשש לזה סתירה מהש"ס, וכמש"כ הגאון פרי חדש (סי' קכח ס"כ). וכן כתבו עוד אחרונים. והובאו בתשו' יביע אומר (ח"א יו"ד סי' ד אות ח). ע"ש. וע"ע בתשו' נודע ביהודה (תנינא יו"ד סי' קסא ד"ה ומה). וה"נ כיון שלא מצינו לזה סתירה מהש"ס, שפיר למדים מדברי אגדה. וע' בס' קרית מלך רב (פ"ו משבועות ה"ד) מה שהעיר עוד על דברי הריב"ש.

מתורגמן. וכ"כ מרן בב"י (שם) בשם הירושלמי, דאפשר להתיר ע"י מתורגמן. וכ"כ הרמ"א בדרכי משה (שם ס"ק יא). וכן פסק בהגה (שם סט"ז). וכ"כ בס' מעשה רקח (פ"ו משבועות ה"ד) בדעת הרמב"ם (שם), דמזה שנקט שליח, משמע שע"י מתורגמן יכול להתיר, אם בא הנודר בעצמו לפני המתירים. ע"ש. ומוכח דאע"פ שהחכם אינו שומע את הבקשה והחרטה מפני הנודר, מ"מ יכול להתיר לו את נדרו. אולם יש לומר, דאע"פ שאינו צריך לשמוע את הבקשה והחרטה מפיו, מ"מ צריך לבא בפניו כדי שיתיר לו. וע' בתשו' הריב"ש (שם ד"ה ומא) שהביא מה שרצה השואל להוכיח מדברי הירושלמי הנ"ל, שהחכם אינו צריך לשמוע החרטה מפי הנודר. וכתב שאין לזה ראיה מדברי הירושלמי, כי אפשר שרבי יוחנן היה מבין בלשון האשה, אלא שהאשה לא היתה מבנה בלשון של רבי יוחנן, כי אע"פ שהיה מבין בו, מ"מ לא היה יודע לדבר בלשונה. וא"כ י"ל דמה שהתיר לה ע"י מתורגמן, היינו אחרי ששמע את החרטה מפיה, וכיון שלא היה יודע לדבר בלשונה, התיר לה ע"י מתורגמן, אבל לעולם את החרטה שמע מפיה. ע"ש. ולפי"ז פשוט שאין ראיה מדברי הירושלמי, שיהיה אפשר לעשות התרת נדרים דרך הלויין או דרך הרדיו, שהרי המתירים אינם שומעים את הבקשה מפי הנודר. ואמנם לדינא נראה, שאפילו אם החכם לא שמע את החרטה מפני הנודר, מ"מ יכול להתיר לו, כיון שהבעל דבר נמצא באותו מקום עם החכם, וכמבואר מדברי הריב"ש (שם ד"ה אלא). וכן משמע מדברי השפתי כהן (שם ס"ק ט) והטורי זהב (שם ס"ק כא). וכן מבואר בפתחי תשובה (שם ס"ק כד). ע"ש. וע"ע בתשו' חתם סופר (יו"ד ס"ס רכ) ובס' שערי דעה (שם). אולם בנידון דידן שהנודר אינו נמצא באותו מקום עם החכם, אלא שומע את קולו דרך הלויין או דרך הרדיו, לכאורה לא מהני ההתרה, כי צריך לבא בעצמו לפני החכם. וכן שמעתי בתחילה ממור"ר הגר"ש בן שמעון שליט"א (ליל א' דראש השנה התשע"ז), דלכאורה אין יוצאים י"ח התרת נדרים דרך הרדיו או דרך הלויין, כיון שצריך לבא לפני החכם. עכ"ת.

מדאורייתא מהני התרה ע"י שליח, ולפי"ז י"ל דבנדרים דרבנן מהני התרה ע"י שליח

ח) והן אמת שיש מקום בראש לומר, דהנה הגאון המב"יט בקרי"ס (פ"ו משבועות ה"ד) כתב שהדין שאין להתיר בפני שליח הוא מדרבנן, אבל מדאורייתא כיון שהחכם יודע שהנודר מתחרט, יכול להתיר גם שלא בפניו, כיון שהתרת חכם הוא כהפרת בעל, שיכול להתיר גם שלא בפני אשתו. וכ"כ בס' קרית מלך רב (שם) דמדאורייתא יכול הנודר יכול לעשות שליח שיתיר לו את נדרו, כמו בכל התורה דשלוחו של אדם כמותו, ורק מדרבנן צריך הנודר לבא לפני החכם, כדי שיתבייש ולא ירגיל עצמו בנדרים. ע"ש. וע"ע בערוך השלחן (שם ס"ק נג). וא"כ י"ל דבנדרים דרבנן אין להחמיר בזה, דתקנתא לתקנתא לא עבדינן. וא"כ כיון שהתרת נדרים של ערב ראש השנה, מועילה בעיקר לנדרים דרבנן, והיינו מנהגים טובים שנהג בהם שלשה פעמים וכיוצא בזה. וע' בתשו' יביע אומר (ח"ב או"ח סי' ל אות ט, ובגליונות ומילואים מהדורת תשע"ה הע' 6). א"כ י"ל דמהני דרך הלויין, דהא לא גרע מהתרה ע"י שליח. אולם מסתימת דברי מרן בש"ע (סי' רכח סט"ז) משמע שכל הנדרים אינו יכול להתיר ע"י שליח, ואפילו נדרים דרבנן. וכ"כ בס' יוסף דעת (יזדי ח"א עמ' קלט). ע"ש. וכן מוכח

מדברי הגאון זרע אמת (ח"ג סי' קכה), דהא דאין הנודר יכול לעשות שליח להשאל על נדרו, היינו גם בנדרים דרבנן, כמו מנהג שנהג שלשה פעמים. ע"ש. וצריך לומר שהוא כעין גזירת הכתוב, וכמש"כ בס' קרית מלך רב (שם). ולכן גם נדרים דרבנן אינו יכול להתיר ע"י שליח. וע' בס' הליכות עולם (ח"ח עמ' עא). וצ"ע. ורק באופן שאינו יכול לבא בעצמו לפני המתירים, כגון שהוא חולה וכיוצא בזה, י"ל שיכול לצאת י"ח בשמיעה דרך הלויין מדין שליחות, דכיון שהוא שעת הדחק, יש לסמוך על הסוברים דמהני התרה ע"י שליח, וכמש"כ כיוצא בזה בתשו' זרע אמת (שם). ע"ש. וכ"כ הפת"ש (שם סק"ח). ע"ש. וע"ע בתשו' חתם סופר (יו"ד ס"ס רכ) ובס' שערי דעה (שם סט"ז) ובס' חידושי הרי"ם (שם).

אם השומעים יכולים לצאת י"ח מדין שומע כעונה

ט) ואכתי יש לאלוה-מלך לומר, דכיון שהם רואים ושומעים את ההתרה דרך הרדיו או הלויין, יכולים לצאת י"ח מדין שומע כעונה כמו בכל התורה. ואין לומר דכיון ששומע כעונה הוא מטעם שליחות, כמבואר בדברי הר"ן בפ"ג דר"ה (דף ע"ב מדפי הרי"ף סד"ה אבל). ע"ש. וכן משמע מדברי הרמב"ן בפסחים דף ז, וכמש"כ הגאון קהילות יעקב (ברכות סי' יג סוף אות ד). ע"ש. וכיו"ב מבואר בחזו"א (או"ח סי' כט אות ג). ע"ש. וכ"כ בתשו' מהר"ם שיק (או"ח סי' לט) ובתשו' הר צבי (או"ח סי' נז). ע"ש. וע"ע בהגהות חכמת שלמה (או"ח סי' קפ), ובמש"כ בזה במק"א. א"כ כי היכי דלא מהני התרה ע"י שליח, הינו יכול לצאת י"ח מדין שומע כעונה. כי הנה מלבד שאין זה מוסכם, וכמו שכתבתי במק"א. [וכן יש להוכיח מדברי מרן בש"ע (סי' קד ס"ז). ויש לפלפל בזה. ובתשובה אחרת כתבתי בזה.] גם הנה נראה דאפילו אי נימא דהוא מטעם שליחות, מ"מ כיון שהטעם דלא מהני התרה ע"י שליח, היינו משום שאינו בא בעצמו לפני החכם, וכמבואר מדברי הראשונים הנ"ל, א"כ כל שבא בעצמו לפני החכם, ודאי יכול לצאת י"ח מדין שומע כעונה, כמו בכל התורה כולה. ועוד שהרי ודאי אינו תורת שליחות ממש, שהרי צריך לשמוע את המדבר, ואם היה זה נחשב כשליחות ממש, לא היה צריך לשמוע אותו כלל. ועוד דא"כ לא היה יכול לצאת י"ח כלל מדין שומע כעונה, דהא לא מהני שליחות במצות שבגופו, וכמש"כ התו' רי"ד בקידושין דף מב ע"ב וז"ל יש מקשים א"כ לכל דבר מצוה יועיל השליח, ויאמר אדם לחבירו שבסוכה בעבורי הנח תפילין בעבורי. ולא מילתא היא, המצוה שחייבו המקום לעשות בגופו היאך יפטר הוא ע"י שלוחו והוא לא יעשה כלום, בודאי בגירושין ובקידושין מהני, כי הוא המגרש ולא השליח, שמה שכתב בגט אגא פלוני פטרית פלוני וכן וכו', אבל בסוכה ה"נ יכול לומר לשלוחו עשה לי סוכה והוא יושב בה, אבל אם ישב בה חבירו לא קיים הוא כלום, וכן לולב וציצית וכן כל המצוות. עכ"ל. ומבואר דכל מצוה שמוטלת על האדם שיעשה בגופו, לא מהני ביה שליחות, ומשו"ה לא מהני שליחות לשיבה בסוכה וכיו"ב. וע' בקצוה"ח (סי' שפ סק"ב) ובתשו' חתם סופר (או"ח סי' טו וסי' נה וסי' רא) ובתשו' בית אפרים (ח"ו"מ סי' סז) ובקוב"ש (כתובות אות רג). וא"כ ה"נ לא היה יכול לצאת י"ח מדין שומע כעונה, שהרי כל המצוות התלויות בדיבור, הם מצוות שבגופו. אלא ודאי דאינו שליחות ממש, אלא כעין שליחות, כיון שיוצא י"ח בסיוע דיבורו של המשלח, דומיא דשליחות שנעזר בשליח לעשיית מעשה. וא"כ י"ל דה"נ יכולים

השומעים דרך הלויין או הרדיו, לצאת י"ח מדין שומע כעונה. ואמנם בדין שומע כעונה צריך כוונת שומע ומשמיע, וכמש"כ הרמב"ם (פ"ב משופר ה"ד). וכן פסק בש"ע (סי' ריג סי"ג וסי' ריט סי"ה וסי' תקפט ס"ח וסי' תרצ ס"ד). ע"ש. מ"מ בזה כיון שהשומעים מתכוונים לצאת י"ח, וגם המתירים מתכוונים להוציא את כל מי ששומע אותם, א"כ י"ל שיוצאים י"ח מדין שומע כעונה.

אם שמיעת קול החכם הוא לעיכובא

י) ונראה דאע"פ שאינו שומע את קולו של החכם ממש, אלא שומע את הקול הנשמע דרך השידור, מ"מ אין זה לעיכובא, שהרי יכול לצאת י"ח ע"י מתורגמן, וכדאיתא בירושלמי בכתובות (פ"י ה"ח הנ"ל). וכ"כ מרן בב"י (שם) בשם הירושלמי, דאפשר להתיר ע"י מתורגמן. וכ"כ הרמ"א בדרכי משה (שם ס"ק יא). וכן פסק בהג"ה (שם סט"ז). וא"כ ה"נ אע"פ שאינו שומע את קול החכם ממש, י"ל שיוצא י"ח. וע' בתשו' שבט הקהתי (ח"ד סי' רלט ד"ה וע"ל). אולם נראה, שהרי אם רוצה לצאת י"ח מדין שומע כעונה, צריך לשמוע מפי בר חיובא, וכדתנן ברה"ד דף כט כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתו. וא"כ כיון שכששומע מפי הלויין או הרדיו, נחשב ששומע ממי שאינו מחויב בדבר, א"כ אינו יכול לצאת בזה י"ח. וכ"כ כיוצא בזה בתשו' יביע אומר (ח"א או"ח סי' יט אות יח), שאין יוצאים י"ח שמיעת מגילה או שופר דרך הרדיו והטלפון, כיון שאינו קול המדבר, אלא קול הבא ע"י הזרם. וכ"כ עוד (ח"ה או"ח סי' יא אות ד), דכיון שאין הקול המשודר ברדיו בא מכח אדם בר חיובא, שכחו נפסק לפני השידור, לכן אין יוצאים י"ח מקרא מגילה או שופר דרך הרדיו, וכן אין לענות אמן אחר ברכות הנשמעות דרך הרדיו. ע"ש. וע"ע בס' חזון עובדיה (פורים עמ' נו). וה"נ בני"ד. ועוד דכיון שאותם ששומעים את ההתרה דרך הלויין או הרדיו, מסתמא אומרים את הבקשה בעצמם, א"כ הוי ככוונה נגדית שלא לצאת י"ח במה ששומעים את הבקשה דרך הלויין או הרדיו, וא"כ ודאי שאינם יוצאים בזה י"ח. וי"ל.

הטעם דלא מהני התרה ע"י שליח כדי שיתבייש ולא יהא רגיל בשבועות

יא) והנה האחרונים הקשו על הרמב"ם, דאמאי אדם אינו נעשה שליח לחרטת חבירו, הרי שלוחו של אדם כמותו, וא"כ חשיב כאילו הנודר עצמו בא לבי"ד. וכן הקשה בס' תפארת ישראל (פרה פ"ז בבווע אות ב). ע"ש. [וי"ל ע"ד.] וכן הקשה הגאון שואל ומשיב בס' יד שאלו (סי' רכח ס"ק כא). ע"ש. וכתב הגאון מקארלין בס' קרן אורה שם, שאין לומר שטעמו של הרמב"ם משום שהתרת הנדר דומה לדין, שהנתבע עצמו צריך לבוא לבי"ד, שהרי אין דנים בלילה, ואילו התרת נדרים אפשר לעשות גם בלילה. וגם אין לומר שטעמו של הרמב"ם משום שהשליח אינו נאמן על החרטה, משום שיש חשש שיוסיף דברים מדעתו, דא"כ כ"ש שהבעל לא היה נאמן. עכ"ת. אמנם הרדב"ז (פ"ו משבועות ה"ד ד"ה והבעל) פירש בדעת הרמב"ם, דהיינו טעמא דבאנייש דעלמא ששיטא לן דאינו נעשה שליח, משום דבעינן שיבא הנשבע בעצמו לפני החכם, כדי שיתבייש ולא יהא רגיל בשבועות, וכדי שיחקור החכם היטב על החרטה. אבל בבעל הרי קיי"ל שהבעל כאשתו, אלא דחיישינן שמא יוסיף על חרטה, ומשו"ה מספקא ליה אם יכול להתיר לה. עכ"ת. וכ"כ בס' קרית מלך רב (שם) בדעת הרמב"ם. ע"ש. ולפי"ז יש לומר, שאינו יוצא י"ח

התרת נדרים דרך הלווין או דרך הרדיו, דכיון שאינו בא לפני החכם, אינו מתבייש בנדרים, וא"כ חשיב כהתרה ע"י שליח, דלא מהני לדעת הרמב"ם ומרן הש"ע הנ"ל. אולם י"ל שהרי המתירים אינם רואים את כל אלו שבאו לעשות התרה, ומעולם לא שמענו מי שאמר שצריכים המתירים לראות את כל אלו שבאו לעשות התרה. וע"כ דעצם הדבר שהגיע למקום שעושים בו התרה, הרי הוא מתחרט על הנדרים שנדר. וא"כ ה"נ כיון שנמצא במקום שרואה את ההתרה דרך הלווין, ורוצה לעשות התרה, הרי ודאי מתחרט על מה שנדר. אולם י"ל בדעת הרמב"ם, דהיינו טעמא דלא מהני התרה ע"י שליח, משום שהתורה גילתה שדוקא אם האשה נדרה, יכול בעלי להפיר לה, ומשא"כ חכם אינו יכול להפיר אלא בפני הנודר, וכמש"כ בס' קרית מלך רב (שם) בדעת הרמב"ם. ע"ש. וא"כ י"ל דכיון דס"ס אינו בא לפני החכם, לא מהני התרה ככה"ל.

יש אומרים דהטעם דלא מהני התרה ע"י שליח כדי שלא ישקר, ולפי"ז יש להתיר בנידון שלנו

(יב) אמנם נראה לפע"ד, דהנה הגאון שואל ומשיב בס' יד שאלו (שם) כתב בדעת הרמב"ם, שהטעם שאין הנודר יכול לעשות שליח להתיר את נדרו, היינו משום שהנודר צריך לפרט את הנדר ואת סיבת הנדר. ומשו"ה צריך לבא לפני החכם, כדי שיוכלו לשאול אותו הטעם והסיבה שמחמתה נדר, ולא יוכל לשקר בזה, פן יתגלה שקרו. אבל אם ישלח שליח, חיישינן שישקר הסיבה, ויאמר שכך אמר לו המשלח. וכע"ז כתב הגאון רבי יחיאל מיכל אפשטיין בס' ערוך השלחן (שם סנ"ג). וכן מבואר בתשו' מהר"ם (דפוס פראג סי' רד). ע"ש. וא"כ יש לומר, דכיון שבהתרת נדרים שעושים בערב ר"ה ובערב יוה"כ, אין המתירים שואלים אותו הסיבה שמחמתה נדר וכיו"ב, כיון שאינה התרה רגילה, משו"ה יכול לצאת י"ח גם כשרואה את ההתרה דרך הלווין. [וע' בתשו' מים רבים (סי' מה), בתשובה בן הגאון המחבר, ומה שהשיב עליו אביו הגהמ"ח שם (סי' מו). וע"ע בתשו' יביע אומר (ח"ב או"ח סי' ל אות יא). ע"ש.] ובפרט שנידון ידון עדיף משלח, שהרי אומרים את כל הנוסח ההתרה בעצמם, והוא נוסח קבוע שלא משנים בו, אלא שהמתירים לא נמצאים לפניו. וע' בתשו' יפה נוף (יו"ד סי' קכב) שכתב דהטעם דלא מהני התרה ע"י שליח, היינו משום שצריך לפרט את הנדר, ואי אפשר לפרט את הנדר ע"י שליח. ע"ש. ולפי"ז ג"כ נראה, דכיון שהתרת נדרים של ערב ר"ה וערב יוה"כ, הוא נוסח קבוע, שפיר מהני ע"י שליח, שהרי אינו צריך לפרט את הנדר. ומ"מ יש בזה כעין ספק ספיקא, שמא כדעת הסוברים דמהני התרה ע"י שליח, ושמא הטעם דלא מהני ע"י שליח, הוא כמש"כ האחרונים הנ"ל, וא"כ בהתרת נדרים של ערב ר"ה י"ל דלכו"ע יכול לצאת ע"י שליח. [ושוב ראיתי שכ"כ בירחון יתד המאיר (גליון 59 עמ' כז) להקל לעשות התרת נדרים בערב יוה"כ ע"י שליח, ע"פ הספק ספיקא הנ"ל. ע"ש.] ואמנם דעת מרן הש"ע, דלא מהני התרת נדרים ע"י שליח, וא"כ הספק הראשון הוא נגד דעת מרן הש"ע. אולם לדינא קיי"ל דעבדינן ס"ס אפילו נגד דעת מרן, וכמש"כ מרן רבנו הגדול זיע"א בתשו' יביע אומר (ח"ז או"ח סי' מד אות ז). ע"ש. ואמנם יש לומר, שגם לדעת הסוברים דמהני התרה ע"י שליח או בכתב, מ"מ דרך הלווין או הרדיו לא מהני, כיון דמ"מ בעינן שהחכם ידע שהנודר מתחרט, והרי בזה אין החכם יודע בכך, כי אינו יודע מי שומע אותו. אולם הרי באמת אין צריך

שהמתירים יראו את כל אלו שבאו לעשות התרת נדרים, אלא יודעים שכל אלו שלפניהם, באו להתיר נדריהם. וא"כ ה"נ סגי בזה שהמתירים יודעים שיש אנשים ששומעים את ההתרה דרך הלווין או דרך הרדיו.

אע"פ שהשומעים לא מינו את המתירים שיתירו להם נדרם, מ"מ מהני מדין זכין לאדם שלא בפניו

(ג) והן אמת דיש לומר דשאני התרת נדרים ע"י שליח, דשלוחו של אדם כמותו. ומשא"כ בני"ד, הרי אלו ששומעים את ההתרה דרך הרדיו או הלווין, לא מינו את המתירים בפירוש שיתירו להם את נדרם, וא"כ י"ל דלכו"ע לא מהני התרה ככה"ל. אולם נראה, דכיון שהמתירים יודעים ששומעים אותם דרך הלווין ודרך הרדיו, א"כ נעשים בכך שלוחים לכל מי ששומע אותם, ואע"פ שלא מינו אותם בפירוש לכך, דזכין לאדם שלא בפניו. וכן צדד הגרש"ז אויערבאך בס' הליכות שלמה (מועדים ח"ב בקונ' שלמי נדר שבסוף הספר, עמ' שע) בדעת הראשונים דס"ל דמהני התרה ע"י שליח, שאם אדם יודע על חבירו שנדר ומצטער על נדרו, יכול ללכת לחכם שיתיר לו, או שיתיר לו בעצמו אם הוא חכם, כיון דזכין לאדם שלא בפניו. ע"ש. וא"כ ה"נ כיון שכל אותם האנשים ששומעים את ההתרה דרך הלווין או הרדיו, ומתחרטים על נדריהם, ורוצים בהתרתם, יכולים המתירים להתיר להם מדין זכין לאדם שלא בפניו. [ומיהו אין לומר, דשאני התרת נדרים ע"י שליח, שהשליח נעשה שליח של החכם כדי להתיר לו את הנדר. ומשא"כ בני"ד, שאינו שומע את ההתרה מפי שליח כלל, אלא מהקול היוצא דרך הלווין או הרדיו, וא"כ י"ל דלא מהני. דזה אינו, דבאמת בשעה שהחכם התיר לו את הנדר, הרי הותר הנדר, כי השליח אינו שלוחו של החכם אלא של הנודר, שהרי החכם אינו יכול לעשות שליח, וכדמוכח בירושלמי הנ"ל. וכ"כ הגאון מקארלין בס' קרן אורה שם (ד"ה והתו'). ע"ש. וא"כ ה"נ אע"פ שלא שמע ההתרה מפי החכם או שלוחו, מ"מ כיון שהמתירים נעשים שלוחו להתרת נדריו, וגם ראה או שמע את ההתרה, יצא ידי חובתו.]

למעשה נראה דמהני התרה בערב ר"ה דרך הרדיו או הלווין, ואפילו אם המתירים לא אמרו בפירוש כן

(יד) וכן שמעתי מפי מגידי אמת, שמרן רבנו הגדול [בעל יביע אומר] זיע"א הורה שאפשר לצאת י"ח התרת נדרים בערב ר"ה דרך הלווין. ונראה שטעמו כמו שכתבנו, דכיון שאינה התרה רגילה, והיא מועילה בעיקר לנדרים דרבנן, כגון דבר שישנה שלשה פעמים, משו"ה אפשר לעשותה גם ע"י שליח, ולכן יכול לצאת י"ח דרך הלווין. וכן דעת הגאון מוה"ר יוסף ליברמן שליט"א (בעל משנת יוסף) בתשובה אלי, דאף שמעיקר הדין נראה פשוט שיכול לומר התרת נדרים בערב ר"ה דרך הלווין מהטעמים הנ"ל, אולם למעשה יש לזוהר הרבה בזה ובכיוצא בזה, כיון דהדבר יכול לגרום זלוול בהתרת נדרים, או שיבואו לעשות כן גם בדברים אחרים, כצירוף מנין לתפילה וכדומה. ולכן יש להקל בזה רק במקום צורך ממש, כגון חולה המאושפז בביה"ח וכדומה, או כשמזכים בזה את הרבים, ועושים להם התרה כזו ביחד מתוך כוונת ראש ויראת ימי הדין, שאז אין חשש מכשול כזה. עכת"ד. וא"כ בנידון דידן שעושים את ההתרה כדי לזכות את הרבים, והמתירים הם ת"ח יראי שמים, ומעבירים את ההתרה בשידור חי דרך הלווין והרדיו, שפיר דמי להקל בזה. וע' בס' תפארת ישראל (פ"ז דבכורות

בבועז אות א ד"ה א"כ) ובס' מטה אפרים (סי' תקפא באלף למגן סק"ק) ובס' אור לציון (ח"ד פ"א סי"א). וכיוצא בזה כתב בס' יוסף דעת (יזדי ח"א עמ' קלט בהערה) בשם הגאון רבי שמעון בעדני שליט"א. ע"ש. וע"ע בתשו' שבט הקהתי (ח"ד סי' רלט) ובס' מועדי הגר"ח (תשובה ת"א) ובתשו' ויצבור יוסף (בר שלום ח"ב סי' סז) ובתשו' מחקרי ארץ (שעני ח"ד יו"ד סי' טו) ובירחון יתד המאיר (שם עמ' כח) ובקובץ תל תלפיות (קובץ ס עמ' פ). וגדולה מזו כתב מרן רבנו הגדול זיע"א בס' הליכות עולם (ח"ח עמ' עא). ע"ש. [ויש לתמוה מאד על דבריו שם. ודו"ק. ושוב ראיתי שכבר העיר בזה בירחון יתד המאיר (שם עמ' לב). ע"ש.] וכן השיב לי הגאון הנאמץ שליט"א, שאפשר לצאת י"ח התרת נדרים בערב ר"ה ובערב יוה"כ, בשמיעה דרך הלווין או הרדיו. [ושוב אחר זמן אמר כן בשיעור. והיא לו נדפסה בגליון בית נאמן (מס' 129 אות ה). ע"ש.] ועוד נראה, שאע"פ שהמתירים לא אמרו בפירוש שמתכוונים להתיר גם למי ששומע את ההתרה דרך הרדיו או הלווין, מ"מ ודאי דעתם להתיר לכל מי ששומע אותם, די באתרא הדין ודי בכל אתר ואתר. [שהרי פשוט שגם באותו בית הכנסת שהוא נמצא, א"צ לדעת את כל הנמצאים, אלא שמכוונים על כל מי ששומע אותם. וע' בר"ה דף כט הכא בשליח ציבור עסקינן דדעתיה אכולי עלמא. וכן פסק מרן בש"ע (סי' תרצ ס"ד) שאם הקורא את המגילה הוא שליח ציבור, מסתמא דעתו על כל השומעים, אפילו אם נמצאים מאחורי ביכה"ס. וע' בפר"ח (שם)]. וכן שמעתי ממו"ר הגר"ש בן שמעון שליט"א, שמסתמא דעתם להתיר לכל מי ששומע אותם, ואפילו דרך הלווין או הרדיו. ואמר שאע"פ שיתכן שצריך לבוא ממש לפני הדיינים שיתירו לו, מ"מ כיון שמרן רבנו הגדול זיע"א אמר שאפשר לצאת בזה י"ח, ודאי יש לסמוך ע"ז. עכת"ד.

(טו) המורם מכל האמור שאפשר לצאת י"ח התרת נדרים בערב ר"ה ובערב יוה"כ, בשמיעה דרך הלווין או הרדיו. והמחמיר לבוא בעצמו לפני המתירים ולשמוע ההתרה מפיהם, תבא עליו ברכה. אבל בהתרת נדרים גמורה, צריך לבא ממש לפני המתירים. הנלענ"ד כתבתי והיעב"א.

חקירה בפרשה / הרב יהושפט שרגא רבינוביץ, מג"ש בישיבת מיר וראש מכון דעת סופרים

"תפלה אחת נשתיירה לחן שהם מתפללין בראש השנה וביום הכפורים", כח התפילות של ימים נוראים
"תפילות ימים הנוראים" הינם התפילות אשר יהודים בכל מקום מתאמצים מאד בכל שנה שתקבל תפילתם. בפשטות נובע הדבר כי בימים אלו נקבע גזר דינו של אדם, אמנם חשיבותם אינם רק מצד האדם, אלא תפילות אלו הנוראים יש בהם ערך וחשיבות מצד עצמם כפי שיתבאר להלן.

בספר תהילים (קב יח - יט): נאמר: **פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם:**

ובמדרש תהילים שם נאמר וז"ל: **"דבר אחר פנה אל תפלת הערער. אמר ר' יצחק כלפי הדורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן מורה צדק, ולא בית המקדש שיכפר עליהם אלא תפלה אחת נשתיירה לחן שהם מתפללין בראש השנה וביום הכפורים, אל תבזה אותה מהם, שנאמר ולא בזה את תפלתם.**

ומדוקדק בלשון הכתוב שיש השוואה בין בית המקדש שהוא מקום להשראת השכינה שהוא מקום כפרה לישראל, וכן כהן נביא שבכח צדקותם לכפר להם, לבין הדורות האלו שלא "נשתיירה להם", אלא תפילת ימים נוראים.

וא"כ עולה שתפילות ימים נוראים יש בכוחם לכפר כמו הכפרה שהיתה בבית המקדש. וצריך ביאור הדמיון בין תפילת ימים נוראים לבין בית המקדש.

ובמדרש זה מתבאר עצם חשיבותם של תפילות ימים נוראים, אכן, בהמשך נאמר במדרש שם, על התוצאה הבאה מחמת תפילת ימים קדושים אלו.

שבפסוק אחרי כן נאמר שם : תכתב זאת לדור אחרון ועם נבא יהלל קה. והקשה המדרש, וז"ל וכי עד עכשיו עתידה אומה אחרת להבראות, שהוא אומר ועם נבא, ובמדרש שם אמרו : "ורבני אמרו אלו הדורות שחייבין במעשיהם הרעים, ובאין ועושים תשובה ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים, ולפי שהם מחזשים את מעשיהם, הקדוש ברוך הוא בורא אותם ברייה חדשה,

ומבואר, שיש בכח חשיבות תפילת ימים הנוראים יחד עם התשובה שעמה, לעשות את עם ישראל "בריה חדשה".

ולפי"ז סדר הפסוקים הוא כך, "ולא בזה את תפילתם", שראשית בקש דוד המלך, שתשמע תפילת עם ישראל בימים נוראים כמו שבת המקדש. ופסוק שאחרי זה הוא "עם נבא יהלל", היינו על תוצאת הדברים של כח התפילה עצמה שעל ידיהתפילות נעשים ישראל בריה חדשה.

שופר אינו רק תקיעה, הוא "תפילה".

והנה מלבד תפילת ראש השנה, חובה לתקוע בשופר בחג זה. ובפשוטות התפילה והשופר הם שני דברים נפרדים ואינם קשורים זה בזה. אכן, שופר הוא עוד תפילה והוא חלק מתפילת ראש השנה וכדלהלן.

נאמר בגמרא (ר"ה כו ע"ב), ששופר של ראש השנה צריך להיות שופר כפוף.

ובגמ' שם, בראש השנה - כמה דכייף איניש דעתיה טפי מעלי, וברשי"י שם ביאר וז"ל: כמה דכייף איניש - בתפלתו, פניו כבושין לארץ, טפי עדיף, משום והיו עיני ולבי שם (מלכים א', ט), הלכך, בראש השנה דלתפלה, ולהזכיר עקידת יצחק בא - בעיני כפופין. ונפסק כן להלכה בשו"ע תקפו ס"ק ג ובמשנ"ב שם כתב, "וכפוף - לסימן שיכפפו לבם למקום":

וצריך ביאור שהגמרא דברה מענין השופר, ומה הזכיר רש"י "תפילה" שיכוף אדם בתפלתו, וכן "וראש השנה בא לתפילה". ומוכרח מרש"י שענין השופר ענינו הוא תפילה וכיון שבתפילה יש ענין לכוף לבו, לכך אף השופר שענינו תפילה צריך לבטא ענין התפילה ועליו להיות כפוף.

ומ"מ מבואר ששופר מבטא תפילה, וצריך ביאור הדבר במה.

ואשר יראה בזה, כתב הרמב"ם (שופר פ"א הל"א) וז"ל : מצות עשה של תורה לשמוע תרועת השופר בר"ה שנא' יום תרועה יהיה לכם עכ"ל. והנה מדקדק לשונו משמע, שמצות שופר כתב לשמוע "תרועת שופר" דווקא, ולא הזכיר תקיעה.

וביותר יש לדקדק שבתחילת הלכות שופר כתב הרמב"ם "יש בכללן שלש מצות עשה. וזה הוא פרטן: (א) לשמוע קול שופר באחד בתשרי". ושם

הזכיר "קול שופר", ולא הזכיר מהו, והב' ששם כתב באחד בתשרי ולא הזכיר ראש השנה.

והביאור בזה, יש להקדים, שברמב"ם שם (שופר פ"ג ה"ב): תרועה זו האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק לפי אורך השנים ורוב הגליות ואין אנו יודעין היאך היא, אם היא היללה שמיללין הנשים בנהייתן בעת שמיבנין, או האנחה כדרך שיאנח האדם פעם אחר פעם כשידיאג לבו מדבר גדול, או שניהם כאחד האנחה והיללה שדרכה לבא אחריה הן הנקראין תרועה, שכך דרך הדואג מתאנח תחלה ואחר כך מילל, לפיכך אנו עושין הכל. ועולה מדברי הרמב"ם שכן שברים והן תרועה נחשבים כתרועה, וענינם של תרועה זו "דאגה" ורק השאלה היא הם שניהם גם יחד שברים ותרועה או אחד מהם.

ועל אופן תקיעת התרועה כתב הרמב"ם (שם ה"א): לפי שנאמרה תרועה ביובל ובראש השנה שלשה פעמים וכל תרועה פשוטה לפניך ופשוטה לאחריה, ומבואר מדברי הרמב"ם, שענין התקיעה הוא בגדר "לפניה", ואחריה". והיינו שעיקר התקיעה הוא ה"תרועה". ורק לפניך ואחריה יש תקיעה.

ולפי זה יבואר היטב מדוע כתב הרמב"ם בתחילת הלכות שופר "מצות עשה של תורה לשמוע תרועת השופר", והזכיר דווקא שופר ולא את התקיעה, לפי ששופר ענינו הוא "התרועה". כי התקיעה שתוקעין אינה אלא מסגרת של "לפניה ואחריה".

אכן צריך ביאור מדוע אין התקיעה אינה אלא בבחינת של רק "לפניה ואחריה", ויבואר הדבר דברי הרמב"ם בשלישית בענין תקיעת השופר וז"ל: (תשובה פ"ג ה"ד): אף על פי שתקיעת שופר בראש השנה גזירת הכתוב רמז יש בו כלומר עורו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם.

ומבואר בלשונו שענין השופר הוא להתעורר ולחזור בתשובה אל ה'.

ומעתה יבואר הדבר היטב, שברמב"ם שלעיל כתב בגדר התרועה, "האנחה והיללה שדרכה לבא אחריה הן הנקראין תרועה, שכך דרך הדואג מתאנח תחלה ואחר כך מילל".

ויבואר שהואיל שענין התרועה היא "הדאגה" שצריכה לבא ממנה מעתה התרועה דווקא היא, שעל ידה התעורר אדם לחזור בתשובה, ולכן כתב הרמב"ם על שמיעת התרועה, אלא שמ"מ באותה תרועה יש דין שתהא תקיעה לפניך ולאחריה¹⁰.

ומכל זה מתבאר שתכלית תקיעת השופר הינה לעורר את לב האדם להיות דואג ולחזור בתשובה.

ומעתה נבא לבאר מה שהובא לעיל ששופר של ראש השנה צריך להיות כפוף. וכתב רש"י וז"ל: כמה דכייף איניש - בתפלתו, פניו כבושין לארץ, טפי עדיף, משום והיו עיני ולבי שם (מלכים א', ט), הלכך, בראש השנה דלתפלה, ולהזכיר עקידת יצחק בא - בעיני כפופין.

ונתבאר שמרש"י משמע ששופר ענינו הוא כמו תפילה.

ומעתה יבואר הדבר היטב, שאחר שהובא דברי הרמב"ם בהלכות תשובה שתכלית השופר הוא לשוב אל ה', וענין התפילה של ימים נוראים אף תכליתו לשוב אל ה'. וכפי שנאמר במדרש שלעיל בסופו " "

¹⁰ ומה שכתב בתחילת הלכות שופר לשמוע קול שופר באחד בתשרי שם לא כתב פרטי ההלכה את עצם תקיעת השופר ולא הזכיר פרטיו. וכן מה שכתב אחד בתשרי שאינו עוסק בגוף המצוה ולכך לא כתב אלא אחד בתשרי.

שחייבין במעשיהם הרעים, ובאין ועושים תשובה ומתפללין לפניך בראש השנה וביום הכפורים.

מעתה נמצא שענין תפילת ימים נוראים והשופר ענינם אחד, "תפילה".

ובזה יבואר עוד, ששיטת רש"י, שהלכה היא שמלבד תקיעת שופר יש את ברכות מלכויות זכרונות ושופרות, שבתפילת המוסף ופסוקי מלכויות ושופרות, ובפשוטות אין הברכות מעקבות את התקיעות, אכן, שיטת רש"י שחובה לאומרם יחד עם התקיעות, וכל שלא אמרם לא יצא חובת תקיעה¹⁰.

ויבואר היטב שהואיל ודין השופר דין תפילה יש בו, משום כן צריך הוא דווקא שיהיה תקיעת השופר על סדר הברכות של תפילת מוסף, שכך היא צורתו של השופר שניהם ענינם אחד, תפילה.

אכן עדין צריך ביאור מה שמבואר בדברי המדרש שלעיל שכח התפילה של ימים נוראים הוא שוה לכח שהיה בבית המקדש וצריך הדבר ביאור.

ויבואר, שהנה ברש"י כתב בטעם שצריך שיהא השופר כפוף, וכתב שיש ענין שיכוף אדם את לבו הוא משום "והיו עיני ולבי שם". ומקורו הוא מדברי הקב"ה לשלמה המלך אחר בנין בית המקדש, וצ"ב דבר זה.

וביאר כונת רש"י, שבידוע שעיקר תפילת שלמה המלך על בית המקדש שבנה היתה (מלכים פרק ח) שיהא בית המקדש מקום לשכינה לתפילה ולסליחת עם ישראל, וכשפי שנאמר שם (ח ל): "ושמעת אל תחנת עבדך ועמך ישראל אשר יתפללו אל המקום הזה ואתה תשמע אל מקום שבתך אל השמים ושמעת וסלחת". ומבואר, שתכלית בית המקדש היא לשמוע תפילתם וסליחתם של ישראל

ועל זה היתה תשובת ה' (מלכים א ג ט): ויאמר ה' אליו שמעתי את תפלתך ואת תחנתך אשר התחננתה לפני הקדשתי את הבית הזה אשר בנתה לשום שמי שם עד עולם והיו עיני ולבי שם כל הימים:

ושם ברש"י כתב והיו עיני ולבי - תרגום יונתן ותהי שכנתי שריא ביה אם רעותי מתעבדא, יאה עיני שם אם לבי וחפצי שם: וכונת רש"י שאמר הקב"ה שישכון בבית המקדש אם יעשו בני ישראל את רצונו יתברך, ושהוא שוכן שם ישמע תפילתם וסליחתם.

ומעתה יבואר דברי רש"י שמשום כן יש לעשות השופר כפוף שהשופר מסמל שעל האדם לכופף את לבו לשמים, ואחר שיעשה כן, תהיה בחינת השופר כמו בית המקדש "והיו עיני ולבי", והיינו שעל ידי תקיעת השופר ישמע ה' את תפילתם ויסלח להם.

מעתה יבואר הדבר היטב דברי המדרש שלעיל שהשווה בין תפילת ימים הנוראים לבין בית המקדש. שאחר המתבאר שהשיב הקב"ה לשלמה המלך שיהא בית המקדש מקום לשמוע תפילת וסליחת עמו ישראל.

¹⁰ ראה רש"י לד ע"ב, וכתב אלא בחבר עיר - חבורת צבור, אבל יחיד - מברך את כולו, ואחר כך תוקע תשע תקיעות. וכן שם כט ב תקיעות וברכות של ראש השנה ושל יום הכפורים מעכבות. תקיעות - וברכות דעלמא, כגון תעניות - אין מעכבין זו את זו אם בירך ולא תקע. ומבואר שתקיעות דווקא על יחד עם הברכות וכן כתב ויקרא כג כד כתב זכרון תרועה יהיה לכם": : זכרון תרועה - זכרון פסוקי זכרונות ופסוקי שופרות. וראה שם ברמב"ן שהבין ברש"י שהוא דאורייתא הברכות.

ומעתה זה ביקש דוד המלך שתפילת ימים נוראים תשמע כפי שענה הקב"ה בבית המקדש. ואחר היסוד המתבאר ששופר הוא חלק מדין התפילה בימים נוראים ומשום כן נעשה כפוף, ועל זה כתב רש"י שהוא משום "והיו עיני ולבי", שנאמר על בית המקדש שהשופר הוא חלק מתפילת ישראל כדי שתתקבל תפילתם וסליחתם.

כח תפילת ימים נוראים בורא את עם ישראל בריה חדשה

תוצאת תפילת ימים נוראים סיים שם המדרש, "ולפי שהם מחדשים את מעשיהם, הקדוש ברוך הוא בורא אותם בריה חדשה. ומבואר שהתפילה של ישראל בימים נוראים יש בכוחה לעשות את ישראל בריה חדשה.

ונראה ביאור הדבר, ששמעתי לבאר מה שאמר הגאון המופלא רבי משה שפירא זצ"ל, בביאור חתימת פסוקי שופרות הברכה מסתימת בברכת שופרות "כי אתה מאזין תרועה ואין דומה לך ברוך ה' השומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים".

וצריך ביאור מטבע הלשון "ואין דומה לך", ולכאורה אינו ממין ענין השופר.

וביאר, שלשון זה "אין דומה", נאמר בברכת שמונה עשרה בברכת מחיה המתים "ומי דומה לך" וכו' בא"י מחיה המתים. וכן הוא בתפילת קל אדון "ואין דומה לך מושיעינו לתחיית המתים".

וביאר, שמפתח של תחית המתים מסור הוא בידי הקב"ה בלבד. ומשום כך נאמר מטבע לשון זה "אין דומה לך" דווקא בהזכרה של תחית המתים. מעתה ביאר שיראל בזמן ראש השנה נעשים בריה חדשה והוא בבחינת "תחית המתים", וכתב שזמן ההתחדשות בראש השנה הוא בזמן תקיעת שופר. ומשום כן נחתם מטבע הברכה של תקיעת שופר "ואין דומה לך", שעל ידי תקיעת השופר נעשים ישראל בריה חדשה.

ולדברינו יבואר היטב, שלמתבאר שכח תפילת ימים הנוראים של ישראל יש בכוחה לעשות את ישראל "בריה חדשה", וכלשון המדרש, "ולפי שהם מחדשים את מעשיהם", ונתבאר שהשופר הוא חלק מתפילת ישראל.

ומעתה אחר ביאור הגאון זצ"ל שזמן תקיעת השופר הוא פסגת ההתחדשות שמכוחה נעשים ישראל בריה חדשה, וממילא מכח זה "הקדוש ברוך הוא בורא אותם בריה חדשה".

לתגובות: ys.rabin@gmail.com

כיום יאיר / הרב נח גדליה קזצקוב

מלך על כל העולם כולו בכבודך

ראש השנה- המלכת ה'

יום ראש השנה מוגדר כיום בו יושב ה' על כסא מלכותו, ואנו בראוי ממליכים אותו. והגדרה הזו נשמעת מעורפלת ולא ברורה. אם הקב"ה מלך בעצמו מה הוא צריך שנמליך אותו? ואם הוא צריך שנמליך אותו וכי עד עכשיו לא היה מלך העולם? האם יתכן כביכול שינוי במעמדו של הקב"ה כך שהוא זקוק לבחירות מחודשות מידי שנה לתפקיד מלך העולם?

גם בנוסח התפילות לימים הנוראים הדבר בולט במיוחד, שכן בנוסח התפילה אנו רואים שכיום הקב"ה אינו מלך גמור, ואנו מתפללים שיהיה לעתיד לבוא מלך כראוי. אנו אומרים "ותמלך אתה ה' לבדך על כל מעשיך", אנו מבקשים "מלך על כל

העולם כולו בכבודך", מכל זה המשמעות שכיום הוא אינו מלך גמור ולעתיד לבוא הוא יהיה מלך, וכן הוא לשון הכתוב החותם את פסוקי מלכויות "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכריה יד, ט). מהו השינוי שאמרו לחול בעולם שיעקר עבודת ראש השנה לייחל ולהביא את אותו היום שאז יהיה ה' למלך, דבר שכיום אינו.

דבר נוסף המצריך ביאור, אם נתבונן בנוסח הסליחות שחיברו ראשוני אשכנז נראה שחלק גדול מהם אינו עונה לשם סליחות אלא לשם קינות, מתואר שם המצב של עם ישראל בין האומות המושפל והבזוי וכמעט אין התייחסות לבקשת סליחה באותם הפיוטים.

עיקר הדברים הללו וביאורם נמצא בעומק מסתריה של חכמת הרז ומיסודותיה, ענין חטא אדם הראשון והשינוי שחל בעקבותיו בעולמות כולם הוא מאבני הבנין של חכמה ספריה וחיבוריה של תורת הנסתר. אכן מתוך הכתבים הפשטיים של אנשי הח"ץ ליקטתי אומר כדי להבין במושגיניו הקטנים מה חובתינו ביום נשגב זה.

מהי מלכות?

מסופר כי פעם הלך המשגיח של ישיבת חברון רבי מאיר חדש זצ"ל אל הכותל המערבי בלויית אחד ממקורביו תלמיד חכם בעל שיעור קומה. בדרך הם חלפו בסמטאות העיר העתיקה, והרוכלים הערבים הוציאו מרכולתם למכירה, הסמטא היתה מבאישה, נתחי כבש מגואלים תלו על המקולין המלוכלכים, גלי אשפה מדיפי סרחון עמדו בפתחי הבתים והחורבות, צחנת הדגים התערבלה בריחות צמחי התבלין הפזורים בתיבות השבורות והמלוכלכות שלמרגלות המוכרים היחפים גסי השכל ואטומי הדעת שצוחו בגרון ינחר על שחורתם. האוירה בשוק הערבי הותה ניגוד חריף להליכותיה המעודנות של סלבודקה... המלוה העיר בתמהון באזני המשגיח, האם כשאנו מתפללים למלכות ה' שתגלה על כל האומות, לסחבות מצחינות אלו אנו מייחלים?...

ה' מאיר הפטיר ואמר: "מי שאומר כך איננו יודע מלכות מהי"...

נסה להבין למה הוא התכוין.

כל משלי הקדמונים בבואם להסביר דבר על הקב"ה יחסו עם בריותיו הם נוקטים במשל המלך ונתיניו. מה מבטא בעיקר תפקידו של המלך ומהי המלכות אותה הוא מייצג?

נצטט קטע מדבריו של בעל ה"לשם" (ספר הקדוש"ש שער הפיר"ק פי"ג) שם הוא מבאר את הגדרת המלך ותפקידו באופן נפלא, "והנה הרצון הזה לשעשועים, שהוא להתגלות בנועמו וזיוו לזולתו, הנה הוא נקרא בשם מלכות. והוא על שם המלכה ועצה, כי נמלך ונתייעץ להמציא עולמות ומציאותיות ולהנותם מזיו יקר אור קדושתו. וכן נקרא בשם מלכות שהוראתו הוא למלך על זולתו, והוא מלך עליהם שמתנהיגם על ידו ע"י המלכות ועצתו, והם מקבלים עול מלכותו תמיד, כי רק בזה מסבבים את גילויי להם. והוראת מלך הוא על המלכות עליהם שהוא מסתכל עליהם תמיד ועיניהם תלויות רק עליו ואיליו תמיד".

אם נסכם את הגדרתו של ה"לשם" המלכות מתבטאת בשתי מישורים: א', ההחלטה וההמלכות של מי שבידו להיטיב ולהנות לזולתו לעשות כן. ב', הקשר התמידי והבלתי נפסק של תלות בין המטיב למוטבים על ידו עד מניעת כל אפשרות של היסח

דעת קל בינו לבנים בין מצידו ובין מצידם, הוא מוגדר "מלכות".

אם כן כדי שהמלך יהיה מלך צריכים לקרות שלוש דברים. א'. החלטתו ורצונו בנתינים שיוטבו על ידו, וזה קרה בראש השנה הראשון בהסטוריה, אז ברא ה' את האדם שהוא יהיה הנהנה מכל מה שנברא למענו בחמשת הימים הקודמים. ב', ההטבה מצידו הבלתי נפסקת לעולם כולו ולבריותיו וההשגחה על כל יצוריו, וזה קורה מאז ועד היום ללא הרף. ג', ההכרה התמידית והבלתי נפסקת מצד הבריות ובעיקרן האדם בתלות הבלעדית שלו בבוראו מלך העולם, וזה לא קורה...

נמצאת המלכות חסרה חלק חשוב ומכריע. ונבוא לבאר חלק זה ביתר תוקף.

וכך כותב הגר"ח מואלוז'ין ברוח חיים בסוף מסכת אבות: "בביאור דבר הכתוב ה' מלך ה' מלך ה' ימלוך לעולם ועד. כי נקט הקרא עבר ועתיד בהיפוך הסדר, כי העבר הוא קודם הזמן להווה, ויותר היה למנאט עבר הוה ועתיד. ואמר בזה כי הך קרא נקט עפ"י סדר השתלשלות העולמות וכו', כי בעולמות העליונים אשר אין להרע מבוא שם כדכתיב לא יגורך רע, הנה מלכותו בהויה אחת מראשית הבריאה ועד עתה ולעולם, ולכן כינוי מלכותו שמה בתואר הוה. אמנם בעולם העשייה הלזה, הנה בטרם שחטא אדה"ר וכו' אז היה גלוי וניכר כבוד מלכותו גם בעולם הלזה, אולם בהתגבר הרע עד כי כל העמים סרו מאחרי השם, וגם אנתנו הגם כי ידענו כי מלכותו בכל משלה, עם כל זה אין מעשינו בעו"ה מסכימים לידיעתנו, והוא הכל לסיבת הרע האחוז בתוכינו וכו', ולזה כינוי מלכותו בעו"ה הוא בתואר עבר, כי בזמן העבר בטרם חטא אדה"ר היה נגלה כבוד מלכותו בעולם וכו', ורק לעתיד אי"ה לעת קץ אזי נקוה שיבוער הרע הטבעי מכל וכל והרשעה כולה כעשן תכלה ואז יתפשט כבוד מלכותו גם שמה, ולזה אמר ה' ימלוך לעולם ועד, כי לעתיד יתפשט כבוד מלכותו גם שמה".

שמענו מדבריו כי הקב"ה מצידו עשה את שתי חלקי המלכות שלו, אך אנו נתינו ובריותיו מחולקים לשניים, אנתנו החרדים לדבר השם עקב אחיזתנו ברע איננו מסוגלים כיום לחיות את התלות שלנו בקב"ה ובהשגחתו על אף שמבחינה שכלית אנו מכירים שכך אמור היה להיות. אמנם הגויים כולם וכיום רוב העם היהודי לא רק שאינם מנסים לעשות למעשה את מה שהשכל יודע אך מתקשה לעשות, אלא הם כלל לא יודעים גם בשכל כי הם אמורים לחיות בהרגשת תלות זו יום יום שעה שעה. צא ולמד כמה חסרה מלכותו של ה' בעולם כיום הזה...

והיה ה' למלך

כדי להבין ולהוסיף עומק בהבדל בין הכרתינו כיום במלכות ה' למצב המלכות המיוחל לעתיד לבוא, עלינו לעיין בכתובים ומפרשיהם המביעים איחול ושאיפה זו.

כותב המלבי"ם על דברי הנביא ישעיהו המתאר את מלכות ה' בעתיד "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר" (ישעיה מ, ה). ומבאר המלבי"ם: "כי ההופעה האלקית תתעלה לעתיד בשש מעלות על זמן העבר. א [כי עד עתה ההשגה האלקית היתה מעוטפת בכמה לבושים ומסכים ומחיצות ענו וערפל, אבל לעתיד ונגלה, יהיה הכבוד מגולה ונראה באספקלריא המאירה. ב [עד עתה לא השיגו רק כבוד אלקים, שהוא ההנהגה שבו מנהיג

ומסדר ומשגיח שהיא מיוחסת לשם אלקים או ש-ד- י או צבאות, לא כבוד ה' שהוא שם העצם המורה על כבודו מצד עצמו ומהותו כמ"ש (שמות ו, ג) וארא אל האבות באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם, אבל אז יתראה כבוד ה' וידעוהו. ג.] עד עתה לא ראו, רק השיגו וידעו, לא ראו כבוד ה' בהשגת העין החושי, אבל עתה עין בעין יראו. ד.] עד עתה גם הרואים והצופים במחזות אלקים, לא ראו בעין בשר רק בעין הנפש בעין הנובאי, אבל עתה יראו כל בשר, גם הבשר בעינו יראה המראה הנורא מכבוד ה' והתגלות אלוקותו. ה.] עד עתה היו הרואים והמשיגים מכבוד ה' מועטים, יחידים השרידים אשר ה' קורא, ובני עליה מועטים, אבל אז יראו כל בשר כי מלאה הארץ דעה את ה'. ו.] עד עתה לא ראו כולם במדרגה אחת, כמ"ש (שמות כד, ב) ונגש משה לבדו אל ה' והם לא יגשו, והעם לא יעלו עמו, שמדרגת משה היתה הגשה ומדרגת הזקנים עליה ומדרגת העם פחותה מזה כמ"ש שם, אבל עתה יראו כל בשר יחדו במדרגה אחת בשוה".

כלומר השינוי שיעבור לעתיד לבוא יהיה גם באישים המכירים במלכות ה', שאם כיום מכירים בו ובמציאותו מתי מספר מכל האנושות, לא יהיה בעתיד אדם בעולם שלא ידע מי ה' ויחל ויקוה אליו. וגם באיכות ההכרה יהיה שינוי עצום, שאם היום אנו יודעים אבל לא רואים ולא מרגישים ממש כמו הרגשה פיזית את קירבת ה', בעת שתתגלה מלכותו לעתיד ממש נחוש ונרגיש את ה' קרוב אלינו כאב וידיד.

היטיב להגדיר זאת במשל ציורי בעל המשך חכמה (שמות טו, יח) על הפסוק "ה' ימלוך לעולם ועד", כותב המשך חכמה על לשון תפילת עלינו לשבח "ויקבלו כולם את עול מלכותך". מה זו קבלת עול מלכות ה'? "והענין כי כל האדם הוא עלעלקטרי אלקי, כאשר יתנוצץ במוחו המחשבה לעשיה זו, מיד ילך זאת ההרגשה אל האיברים באמצעות הלב לעשותו, ותיכף יעשה זה היד או הרגל או איזה אבר כפי מה שיעלה במחשבתו. לא כן אם הוא דבר המייק אל איזה אבר, לא יתנועע האבר תיכף לעשות זה, רק צריך להתעמק במחשבה מאוד עד כי יתרצו לזה האברים. לכן אמר שיקבלו את העול - היינו שיתנוצץ הרעיון לאיזה מצוה לאיזה דבר אלקי, יתעוררו תיכף כל האברים והחושים והעורקים בלי מפריע למלכות שמים, ולא יפריעו איש איש מעבודתו, וזה רעיון יקר".

כלומר לעתיד לבוא תהיה הרגשת מלכות ה' כל כך קרובה ומוחשית שקיום רצונו של ה' יהפוך לאיטיסטיקט טבעי ולא יהיה צורך בעימות המוכר בין רצון הגוף לצו הנשמה.

כך כותב גם רבינו בחיי (דברים ל, יג) "ומל ה' אלקיך את לבבך וגו', כי מילת הלב הוא בטול יצר הרע, וכשיבטול היצר הרע נמצאו אבריו של אדם כולם נמשכים ומדובקים בשם המיוחד ויעשו בטבע מה שהשכל מחייב. ובא הרמז בפרשה הזאת להורות כי בזמן הגאולה יהיו כל ישראל בעלי ההשגה מולי הלב והבשר, דבקים בשם המיוחד".

למעשה את האיטיסטיקט הזה מתאר הנביא ירמיהו (לא, לא-לג) "לא כְּבָרִית אֲשֶׁר כָּרַתְתָּ אֶת אֲבוֹתַי בְּיוֹם הַחַיִּיכִי בְּיַד הַלְּוִיִּים מֵאֲרֵץ מִצְרָיִם אֲשֶׁר הִמָּה הִפְרוּ אֶת בְּרִיתִי וְאֲנִי בְּעֵלְתִּי בָם נָאִם ה'. כִּי זָאת הַבְּרִית אֲשֶׁר אֶכְרַת אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲחֵרֵי הַיָּמִים הֵם נָאִם ה' נִתְּנִי אֶת תּוֹרַתִּי בְּקִרְבָּם וְעַל לִבָּם אֶכְתְּבֶנָה וְהִיִּיתִי לָהֶם לְאֱלֹקִים וְהִמָּה יִהְיוּ לִי לְעָם. וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת

אֶחָיו לְאָמֹר דַּעְוּ אֶת ה' כִּי כֹלֶם יִדְעוּ אוֹתִי לְמִקְטָנִם וְעַד דְּגוֹלָם נָאִם ה'".

ננסה להבין את דברי הנביא ירמיהו. הקב"ה אומר בעבר גם הייתי מלך אחרי שהוצאתי אתכם מארץ מצרים וקניתי אתכם לעבדים, אבל כל דבר היה כרוך בעימות, אתם מפירים את בריתי ואני בעלתי בכם - מפעיל על עם ישראל כוח והם נכנעים, אמנם אני מלך אבל מצדי לא מצידכם, מצד העם יש כל הזמן סטיות ימינה ושמאלה מהוראות המלך, והמלך צריך ליישר את עמו אל התלם ללא הרף. אבל לעתיד לבוא התורה היא בקרבם ובלבם חלק אינטגרלי מהגוף האנושי ומהכח האלקטרי האלוקי. המשמעות של זה שמהיום אפשר לסגור את ערכים, נתיבות עולם, לב לאחים והידברות, לא ילמדו עוד איש את רעהו לאמור דעו את ה', כי האיטיסטיקט הטבעי יודע וחי את זה באופן אוטומטי כמו שהוא אוכל ונושם...

הקשר לראש השנה

לאור הנ"ל ברור אמנם הקשר לראש השנה בו נברא האדם שלמענו נבראו כל הברואים, וכמו שהקדמנו על ידי ההחלטה וההמלכות לברוא אדם נשוא להטבה, ועל ידי הקשר בין הבורא לבריותיו היא היא המלכות.

אכן עומק נוסף יש בכך שאנו מתפללים ביום ראש השנה את עיקר תפילותינו על גילוי המלכות המושלמת העתידה. את הדבר מבאר המגיד למרן הבית יוסף בספר מגיד מישרים (ישעיה) "רזא דמלתא דברישא ממלכין להקב"ה, ואמרינן דהא אפילו דחוביאי סגיאי אית ליה למיחן על עלמא משום דהא עתיד לאעברא קליפין ולאמלכא בלחודי, והיינו דקאמר והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא וגו'. כלומר משום דקליפין גרמינן לבני נשא למיחן, עביד קב"ה כמה פעולות משניין דא מן דא למיחן אגר טב להאי ולאענשא להאי, אבל בההוא זמנא דיתעברון קליפין מלאה הארץ דעה את ה' ולא יהון חובי ואשתכח דלא יהא ליה למעבד אלא עובדא חדא עם כל בני עלמא. והיינו ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

נבאר את דברי המגיד. העולם כולו עומד לדין ולמבחן ביום הדין, לעיתים רבים החובות עד שכל קיומו של העולם עומד בסימן שאלה, במקרה שזכה יש צד שאולי העולם לא מגשים את ייעודו הנבואי "כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו" ואולי עליו להענש בחרב וכליון כדי למחוק חובות אלו. עומדים אנו ביום הדין ומזכירים לפני הקב"ה כי מצב זה זמני הוא בשל הקליפות והמסכים שאופפים את העולם כל עוד לא הגיעה הגאולה העתידה, אך יבוא יום שתמלא הארץ דעה את ה' ואז יבוא הצידוק האמיתי לקיומו של העולם כאשר כל בני האדם ישאפו לדעת ולהכיר את ה' ולהמליכו כראוי. הזכרה זו היא שעומדת לעולם כולו בשעת המבחן.

בספר קל"ח פתחי חכמה (פתח ל') מבאר הרמח"ל באריכות את חלוקת הנהגת ה' את עולמו לשתי מערכות, הנהגת המשפט והנהגת היחוד. הנהגת המשפט נועדה לחדד אצל הנבראים את יכלתו של ה' ושלטונו, וכדי לחדד את הידיעה הזו בורא ה' בעולם דברים הנראים לעינינו כרע חסרון והעדר, וזה גורם לאנשים לחשוב כביכול הקב"ה הוא מורכב ונתון לשינויים או שיש כמה כוחות פועלים בעולם זה פועל טוב ואחר פועל רע, או שיש דברים מושגחים ודברים מופקרים, כל זה עשה ה' כדי שלעתיד לבוא נראה כולנו כיצד כל הרע הזה הוא

בעצם טוב וכל גלגולי העולם היו כדי להגיע לתיקון השלם, כשהאור בא מתוך החושך הוא מורגש הרבה יותר, ולכן עושה הקב"ה את ה'כאילו חושך' כדי שנקיר כולנו בכך שהכל הוא אורו יתברך. לעתיד לבוא יהיה ה' למלך על כל הארץ ותהיה הנהגת היחוד לפיה יראה הכל טוב גמור ולא יראו דברים שהם כביכול סותרים זה את זה. וכשאנחנו 'מייחדים' את שמו של ה' אנחנו בעצם מצהירים שכל מה שאנחנו רואים הכל הוא אחד על ידי פועל אחד ולמטרה טובה ונאצלת אחת, ואנחנו מיחלים שיגיע היום שנוכל גם לראות ולהוכיח את הידיעה הזו.

מה צריכים את הגויים?

נשוב אל המשגיח ר' מאיר הפוסע במבואות המטונפות של העיר העתיקה ובריותיה השפלים, ולהערת מלווהו "הכי לאלו צריך הקב"ה שימליכוהו?" כבר הבאנו מענהו הקצר של המשגיח כי "האומר כך אינו יודע מלכות מה היא".

לאור האמור לעיל נראה להוסיף נופך בדברים. הקדמנו כי מלכות אמורה להכיל בתוכה כחובה את הכרת כל מקבלי הטובה בתלות שלהם במטיב להם ורק כך יקרא המטיב מלך. אבל יש מעבך נוסף גדול מאוד במלכות ה' מלבד המעבך הבסיסי הזה שהרחבנו בו עד עתה, והוא הדרך בה מעביר מלך העולם הטוב והמטיב את השפע והטובה לאותם אומות העולם.

לצורך ביאור הדברים נצטט קטעים מתוך ספר שערי אורה לרבינו יוסף גיקטיליא (שער ה') יסודות הדברים בנויים על יסודות חכמת הקבלה נלוכך לא נבאר את המושגים הקבליים עמם הוא משתמש במסגרת זו, אך גם מעיון שטחי ולא מעמיק הצף על פני המים נוכל להבין את הרעיון המרכזי אותו אנו רוצים להבהיר.

ואלו דבריו הקדושים: "דע כי כל הברכה היתה באה תחילה מאת יהו"ה יתברך אל כנסת ישראל, ומכנסת ישראל היתה באה לישראל, ועל ידי ישראל היו מתברכים ומתפרנסים כל שבעים האומות למטה, שנאמר ונברכו בך משפחות האדמה. וכשחטאו ישראל נשתברו צנורות הברכה וירשו אומות העולם הברכה שהיתה באה לישראל, ואותו השפע הנמשך מאותם הצנורות, כמו שאמר עבד כי ימלוך, לפי שנכנסו אותן הקליפות הקשות בין השם ובין ישראל. אבל בשוה ה' את שיבת ציון, ויתאחדו השם וישראל, ויורו כל האמצעים מביניהם, אז לא יקבל אחד מכל שרי האומות לא שפע ולא ברכה ולא טובה זולתי על ידי כנסת ישראל, שהיא תהיה גוברת על כולם ומושלת על כולם והיא נותנת להם פרנסה, וכל השרים והאומות תהיה פרנסתם באותו הנשאר בסוף כל המדרגות האחרונות מתמצית כנסת ישראל. נמצאת אם כן למד, כי בהתאחד השם ית' עם כנסת ישראל ויתאחדו זה בזה, אז כל השרים העליונים כולם נעשים אגודה אחת לעבוד את השם ית' ולשמש את כנסת ישראל, לפי שממנה תבוא להם הפרנסה. וכמו שיהיה חפצם ותשוקתם של שבעים שרים למעלה לשמש את כנסת ישראל, כך תהיה תשוקת שבעים אומות שלהם לעבוד את ישראל למטה ולהדבק בהם, ויהיו כולם עובדים את ה'".

בספר סידורו של שבת (שורש ז' ענף ב') מביא משל שנשא הרמב"ן כשראה את ירושלים בחורבנה (לא מצאתי מקור קדום יותר למשל זה בשם הרמב"ן, וצ"ע), הרמב"ן המשיל את המצב לאשה מניקה שהתינוק שלה חלה ולא יכול להניק, מצד

אחד אם היא לא תניק בכלל ייבשו דדיה וגם לכשיבריא הוא לא יוכל להניק יותר, בליט ברירה היא לוקחת תינוקות נכרים וכלבים ומניקה אותם כדי שלא ייבש מקור חלבנה. והם מרגישים בבית ויונקים במרץ כביכול לא נברא חלב זה אלא בשבילם. היש הבנה לצערה של האם שאת עיקר לשד הנפש היא נותנת בעל כרחיה לכלבים!?

נסה לצייר את דבריו. כל העולם כולו מקבל טובה וברכה מהקב"ה. הדרך הטבעית שהיו הדברים אמורים להתנהל שקודם כל מקבלים המלכה והנסיך קרובי המלך את שלהם והם הממונים להעביר ולחלק מטעם המלך את מה שנשאר לכל הארחי פרחי המתקבצים בשערי הארמון ומבקשים נדבה. ולמעשה נבנתה מחיצה בין המלכה והנסיכים לבין המלך, הארחי פרחי הקבצנים המלוכלכים שבחוץ נתפרצו ועטו על ארמון המלוכה בזו חמסו חטפו מבית האוצרות לעצמם כל מה שרצו, והמלכה ובניה קבלו נכלמים שייירים מעופשים ויבשים... והמלך כביכול לא רואה ולא שומע...

היש בזיון המלכות גדול מזה!?

לעתיד לבוא ישוב הסדר על כנו, המלכה הנסיכים וקרובי המלך מקבלים את הסמכות על כל האוצרות הם אוכלים ושבעים, ומה שנשאר הם מחלקים בטובם לקבצנים שבחוץ.

אמור מעתה כי כל גוי מכל אומה שעדיין לא מכיר בכך שארמון המלוכה לא אמור להתנהל כך והמצב הזה זמני בלבד, ויש כאן מלכה וקרובי בית המלוכה והם האחראים לחלק מה שהם חושבים, ולא כל אחד מתפרץ וחוטף ומשאיר אותם לסוף, כל אחד כזה בעצם מציאותו הוא עלבון שאין כדוגמתו לעצם המלוכה. מלכות ה' לא שלמה כל עוד והקבצנים חושבים שהם הבעל'בתים על ארמון המלוכה. לעתיד לבוא ישוב הסדר לארמון המלוכה "וְהָלְכוּ עִמָּי רַבִּים וְאָמְרוּ לִכְּוֹנֵה אֶל ה' ה' בֵּית אֱלֹהֵי יַעֲקֹב יִרְנֶנּוּ מִדְּרָכָיו וְנִלְכָּה בְּאַרְחֻתָיו כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וְדָבַר ה' מִירוּשָׁלַם (ישעיה ב, ג), "כֹּה אָמַר ה' צְבָאוֹת בְּיָמַי הִנֵּה אֲשֶׁר יִחַזְקוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִפֶּלַע לְשָׁנוֹת הַגּוֹיִם וְהִחַזְקוּ בְּכַנֵּף אִישׁ יְהוּדִי לְאֹמֶר נִלְכָּה עִמָּכֶם כִּי שָׁמְעֵנוּ אֱלֹקִים עִמָּכֶם" (זכריה ח, כג).

שלטון הגנבים

העלבון כיום איננו מתבטא רק בעצם ההתפרצות חסרת הרסן של קבצני האומות לתוך הארמון וחטיפת הסמכות מידי קרובי המלוכה, אלא החמור מכל הוא ההמלכה בטעות אל מול פני המלך את ראשי "המאפיה" בכבודם ובעצמם! וכך מגדיר את המצב הרבינו בחיי (כד הקמח ערך יחוד השם) "וידוע כי עיקר היחוד לימות המשיח, שהרי בזמן הגלות והשעבוד אין סימני היחוד ניכרין, כי זה עובד לשמש וזה לירח וזה לכוכבים ומזלות, וזה לאש וזה למים, ותרבה הכפירה בעולם בהכחשת האמת ויתהפכו הדעות בהתהפך האמונות. אבל לימות המשיח יאבדו כמה מן המלכויות וישבו כל האמונות לאמונה אחת, וייהיה העולם מתוקן במלכות שדי, ויסכימו כולם לעבודת השם יתברך בלבד לקרא כלם בשם ה' ולעבדו שכם אחד, ואז יתפרסם יחודו של אלקינו בפי כל האומות".

והכאב בימינו גדול שבעתיים ובכפל כפלים לפי דברי הזוהר בפרשת נשא (רע"מ קכ"א, ב) שם הוא מתאר את תפילתו של הרעיא מהימנא על מצב הדור בעקבתא דמשיחא, "א"ל רעיא מהימנא

באומאה עלך בשמא דידו"ד לא תאחר בכל יכולתך דהא אנא בצערא סגי, (שמות ב) ויפן כה וכה וירא כי אין איש עוזר לי לאפקא לי מהאי צערא בהאי קבורה דאתמר עלי (ישעיה ג) ויתן את רשעים קברו ולא אשתמודען בי, ואני חשיב בעינייהו בין ערב רב רשיעיא ככלב מת דסרח בינייהו, דחכמת סופרים תסרח בינייהו, בכל קרתא וקרתא ובכל אתר דישאל מפוזרין בינייהו בין מלכוון, ואתהדרו אינון ערב רב רעין על ישראל עאנא דקודשא בריך הוא דאתמר בהו (יחזקאל לד) ואתן צאני צאן מרעיית אדם אתם, ולית לון יכולת למעבד טיבו עם ת"ח, ואנשי חיל ויראי חטא מסובבים מעיר לעיר ולא יחוננו, ומחרימין ערב רב בינייהו ולא ייהבין לון באתרין סגיאין אלא דבר קצוב דלא יהא תקומה לנפילו דלהון ואפילו חיי שעה. וכל חכמא ואנשי חיל ויראי חטא בצערא בדוחקא ביגונא חשיבין ככלבים (איכה ד), בנים המסולאים בפז איכה נחשבו לנבלי חרש בראש כל חוצות, דלא אשכחו אכסניא בינייהו. ואינון ערב רב אינון עתירין בשלוה בחדווה בלא צערא בלא יגונא כלל, גולנין מארי שוחד דאינון דיינין רישי עמא (בראשית ו) כי מלאה הארץ חמס מפניהם, עלייהו אתמר (איכה ה) היו צריה לראש. באומאה עלך זמנא תניינא בחיי ה' צב-אות אלקי ישראל יושב הכרובים דכל אליון מליון לא יפלו ממומך בכל יכלתך למללא בהון קמי קודשא בריך הוא ולאחזאה דוחקא דלהון".

אי אפשר לתאר טוב יותר^מ את מצבם ומעמדם של תלמידי החכמים בימינו אנו שנאלצים לקבל את פירווי קיצבאותיהם מידי רשעי הערב רב שמתעמרים בהם כאות נפשם, תחת שיהיה ויראו הם לעין כל הצינור משפיע השפע לבריאיה כולה!

הדבר מכאיב ומקומם!

הכינה העוקצת

מה התפקיד שלנו בכל זה, ובמיוחד ביום ראש השנה?

לומר לפני ה' אנו רוצים שינוי! אנו שואפים למלכות השלמה! ואמרו חז"ל שאם היו ישראל אומרים משפטים כגון אלו בזמן הנכון היינו חוסכים את כל זה, ואלו דבריהם (מדרש שכל טוב שמות טו, יח) "ה' ימלוך לעולם ועד. א"ר יוסי אילו אמרו ישראל על הים ה' מלך לעולם ועד, לא היתה אומה ומלכות שולטת בהם לעולם, אלא אמרו ה' ימלוך, לעתיד לבא אמרו עכשו לא תתיידע מלכותך אלא על עמך וצאן מרעייתך, מפני מה כי בא סוס פרעה". פספוס של רגע...

לזה אנו מייחלים ועל זה אנו מבקשים באמרנו "מלוך על כל העולם כולו בכבודך והנשא על כל הארץ ביקרך, והופע בהדר גאון עוזך על כל יושבי תבל ארצך".

ובידינו הדבר!

אלא מאי, כל יהודי ובמיוחד בן תורה נמצא בראש השנה בתסובכת איומה, מצד אחד הוא יודע כי נפשו נפש בני ביתו וכל מקריהם עומדים להחרץ ביום זה, וכבר הרבו בעלי המוסר דברתם לעורר האדם לחרדה זו ולהשית עצות לזכות בדיו. ומאידך, סדר התפילה מורה ומלמד כי תפקידו העיקרי ביום זה איננו לחשוב על עצמו אלא על כבוד בוראו.

ובאמת ידועים דברי הזוהר הקדוש (זוה"ח תיקונים סג, א) "אלא כולהו צווחין בצלותין ביומא דכפורי ככלבים, הב הב לנא מזונא וסליחה וכפרה וחי, כתבנו לחיים. ואינון 'עזי נפש' ככלבים, דאינון אומין דעלמא עובדי עבודה זרה, דצווחין לגביה ולית לון בשת אנפין, דלא אית מאן דקרא לון בתיובתא, דיחזיר שכינה לקודשא בריך הוא בגוונא דיחזיר לגבייהו, ואיזמין לכלבים דאתמר בהון (תהלים קו, לה) 'ויתערבו בגוים וילמדו מעשיהם', ואינון ערב רב דכל חסד דעבדין לגרמייהו עבדין".

זה משלו של הגר"ח מלוז'ין בדרשתו לראש השנה "אמת הוא בלי ספק שגם עניני הגוף נדונים בראש השנה, אבל מי הוא פתי אשר יעקב ליבו לבקש על עניני הגוף נגד ספק אבדן נפשו ח"ו, הלא ידמה האיש הלו לאיש אשר יעוררו אותו משנתו בנחיצה ואומרים לו מהר המלט על נפשך כי אחזה אש סביב בכל בכל קירות הבית. והוא ישיב להם אני צריך להמתין עוד מחמת שפְּינה עוקצת אותי ואני צריך לחדש אחריה להנקם ממנה ולהורגה, הלא לשוטה וחסר דעת יחשב האיש ההוא!" ועיין שם בהמשך דבריו שהאריש בענינים הנזכרים מה אמור להיות איכפת לנו בראש השנה.

ואמנם גם אם יודע כל צורב ועובד ה' את הידיעות הללו, קשה לנו להתנתק כביכול מצרכינו הפרטיים הבוטחים לנו כל השנה ואנו מרגישים רע עם עצמנו כביכול לא אכפת לנו מאומה חוץ מכבוד ה' והתגלותו. לכן ראוי להקדים הקדמה קצרה כדלהלן.

הספרים הנפתחים

אין מי שאיננו מכיר את מאמרו של ר' כרוספדאי במסכת ראש השנה (טז, ב) אודות שלושת הספרים הנפתחים בראש השנה צדיקים רשעים ובינונים. וכידוע נחלקו הראשונים^{טז} האם דין זה של ראש השנה הוא לחיי העוה"ב, והחיים והמוות הנזכרים בברייתא זו הם חיי הנפש ומיתתה, או שדין זה הינו על חיי העולם הזה ומקרינו, והחיים הם חיותינו בעולם הזה ונלוים אליהם המקרים הטובים והנעימים, והמוות היא המיתה ובכללה הרעות והיסורים.

והמעין היטב בדברים יראה כי מחלוקת זו כשלעצמה טעונה ביאור, כי גם לדעת הסוברים שהדין הוא על העולם הבא נגזר ממנו גם דין על העולם הזה על פי היסוד הידוע של "ומשלם לשונאיו אל פניו להאבידו" (עי' קידושין לט, ב), וכך כתב בתוספות הרא"ש (שם) "הילכך האי חיים ומיתה דקאמר היינו חיי העולם הבא ומיתת העולם הבא, דמאורעות שלו וגורותיו של שנה זו תלויין בה, שגוזרין על הצדיק גזרות קשות בעולם הזה להפרע ממנו עונותיו, ולרשע גוזרין גזרות טובות ליתן לו שכר מצותיו בעולם הזה, הילכך צריך להעלותן בכף מאזנים בכל שנה". ואף לדעת הסוברים שהדין הוא על העולם הזה נהיה חייבים מאותה הסיבה לדון גם את מצבו לעולם הבא, כמו שכתב בפירוש בביאור שיטה זו הרדב"ז (שו"ת ח"ו ב' אלפים רס"ג). ואם כן לכל הדעות נצטרך לדון גם על העולם הבא בשביל דין העולם הזה, וגם על העולם הזה בשביל דין העולם הבא, וא"כ מה המחלוקת אם בסופו של דבר נדון על הכל ונגיע לאותה שורה תחתונה?

^מ קטעי זוהר מבהילים בעיני זה נוספים ראה בקונטרס "והמשכילים יבינו" לר"א וינטרויב זצ"ל שבתחילת ספר מקוה ישראל לה"ל.

להסביר את הענין נקדים את דברי השל"ה (ר"ה תורה אור צ"ב) "רוחצין ומסתפרין וכו', ואוכלים ושותים ושמים בראש השנה, לפי שידועים שהקדוש ברוך הוא יעשה להם נס, עד כאן. וקשה הלא אנו רואין בעינינו בכל שנה ושנה כמה נפשות מישראל שמתים? אלא הענין הוא, סובב הכל על החיות הרוחנית, ומי שמתעורר בתשובה, הקדוש ברוך הוא עושה עמו נס. והקדוש ברוך הוא היודע, אם הוא לטובתו שיחיה עוד בעולם הזה, ויקנה שלימות, אז הקדוש ברוך הוא כותבו לחיים, ואם הוא יתברך יודע שטוב מאוד לו זה המות, אז יקר בעיניו המות, ומסלקו מהעולם לטובתו, לבוא לחיים הנצחיים, באופן שהכל הוא חיי הנפש. זהו ענין הנס, שאנחנו יודעים שהקדוש ברוך הוא עושה למהרהר תשובה, כי מזכחו לחיי הנפש, באיזה סיבה הגלויה לו יתברך".

במילים "באופן שהכל הוא חיי הנפש" מתכוין השל"ה לומר שאין מציאות בעולם של תפקיד להרבות כבוד שמים לדון דיון על חיי העולם הזה במנותק מהעולם הבא, כי מטרתו של העולם הזה זה להביא את העולם וברואיו את התיקון הגדול בעולם הבא, ואם כן טוען השל"ה חבל על זמנך לדון לפני ה' על פרנסה, בריאות, שלום בית, זש"ק, זיווגים הגונים... כשיש כלל שאם אתה ראוי הקב"ה יעשה את מה שטוב לך, ואם טוב לך למות תמות בכבוד, וזה לא נקרא עונש זוהי השלמות שמגיעה לך, ואם אתה לא ראוי אתה יכול לקבל פלאפל ושניצל, להרויח בפיס, כבוד ויוקרה... וכל זה זה לרעתך להעביר אותך מהעולם הבא! אז תתפלל על השורש וכה תאמר: "אני הקטן רוצה שואף ומייחל להיות קרוב אליך, ולעשות את רצונך כדי להרבות כבוד שמים בעולם ולרז את קידוש השם הגדול שתקדש הבריאה כולה את שמך לעתיד לבוא, עשה כחמתך מה שראוי בעיניך כדי להביא אותי לשם!".

המהר"ל בחידושי אגדות (שם) מבאר ברעיון דומה, שכל דין הרשעים הצדיקים והבינונים, הוא כמה אתה מעניין את הקב"ה, הצדיקים הם אנשים שמעניינים את הקב"ה ולכן הוא מסתכל עליהם כל הזמן, זה לא אומר שהם לא ימותו, זה אומר שהם לא ימותו 'בחינם' כי בדיוק שהם עברו ליד אתר בניה נפלה לבינה על הראש במקרה על ראשם, אלא כל מה שיקרה להם גם מה שנראה רע ואפילו המוות יהיה לטובתם מתוך השגחה לטובה, זה נקרא "להכתב לחיים", והרשעים "יעופו לה' ממול העיניים", וזה לא אומר שהם לא יחיו, אולי הם אפילו יגירלו בפיס ויהיו מליונרים, אבל זה לא יהיה כי ה' רוצה את טובתם, אלא כי 'במקרה' הם הרויחו כסף, ה' לא משגיח עליהם לטובתם והם לא מעניינים אותו.

יוצא שגם אם אנחנו אומרים שה' דן את בריותיו "על עולם הזה" זה אומר שה' קובע על מי אני בכבודי מסתכל השנה ונותן לו טוב בעוה"ז בין בצורה שהוא יראה שזה טוב ובין בצורה שהוא לא יראה זאת בעיניו על אף שזו האמת, והוא הצדיק, ומי הוא זה הרשע שאני לא מסתכל עליו ויקרה לו מה שיקרה טוב או רע זה לא ממני אלא במקרה כמו חיה ובהמה! וקביעה זו היא נגזרת מן הקביעה מי הוא בן עולם הבא ומי נכרת ממנו.

מסקנת הדברים היא, המתפלל שואף ומייחל לראות בקידוש שמו יתברך ובמלכותו, הוא הנבחר להיות נושא להתעניינות אצל הקב"ה, התוצאה של הדברים שהוא יהיה בן עוה"ב, והתוצאה של ההגדרה שלו כבן עוה"ב היא שהקב"ה מתעניין בו

ורוצה בטובתו, ומכאן מה שיקרה לו בחייו בין חיים ובין מות הם ממקור החיים והדקות ושלמות אמיתית. וה' יזכנו להיות מן הדבקים בו הקרובים אליו והמייחלים למלכותו.

לדעת – אוצר ידיעות בענייני המועד / הרב אליעזר הלוי אפל

תפילת הלחש של חנה ביום ראש השנה

וְחַנָּה הָיָה מְדַבְּרֶת עַל לִבָּהּ רַק שִׁפְתֶיהָ פְּעוּת וְקוֹלָהּ לֹא יִשְׁמָע (שמואל"א א יג, הפטרת יום א' דר"ה)

ביום הראשון של ראש השנה מפטירים אנו במעשה הנודע בתחילת ספר שמואל, בענין פקידתה של חנה שהיתה בראש השנה, כדברי חז"ל במסכת ראש השנה (יא). 'בר"ה נפקדה שרה רחל וחנה'. אין זה הקשר היחיד של תפלת חנה ליום ראש השנה. גם תשע הברכות של תפילת מוסף של ראש השנה נתקנו על פי תפילת חנה, כמפורש בגמרא (ברכות כט.), 'תשע בראש השנה כנגד מי, אמר רבי יצחק דמן קרטיגנין, כנגד תשעה אזכרות שאמרה חנה בתפלה, דאמר מר בראש השנה נפקדה שרה רחל וחנה'.

הקשר ברור אותו מציבים חז"ל בין מעשה חנה לראש השנה, היה עניין לענות בו בהלכות רבות הנוגעות לראש השנה. בראש ובראשונה נידון עניין זה לגבי ההלכה שנפסקה בשולחן ערוך (או"ח, סי' תקפב), כי בראש השנה מותר להתפלל את תפלת שמונה עשרה בקול, וכלשון המחבר - 'אע"פ שכל ימות השנה מתפללין בלחש, בראש השנה ויום הכפורים נוהגין לומר בקול רם, ולהטעות לא חיישינן כיון שמצוין בידם מחזורים'.

הלכה זו מעלה לכאורה תמיהה; כל מקורה של הלכה זו כי יש להתפלל את תפלת העמידה בלחש, היא מתפילת חנה, בה נאמר 'רק שפתייה נעות וקולה לא ישמע'. וכמפורש בגמרא (ברכות לא.), 'וקולה לא ישמע - מכאן שאסור להגביה קולו בתפלתו'. אם תפילת חנה היתה ביום ראש השנה, הרי מבואר הדבר כי גם בראש השנה חל האיסור להתפלל בקול רם! היתכן שדוקא בראש השנה נקל להתפלל בקול רם, בשעה ששם מקור האיסור!?

תמיהה גדולה זו מעלה השל"ה הקדוש בספרו (מסכת ראש השנה, בהגהה לפרק נר מצוה), והוא מיישב אותה באופן מחודד, והופך את הקושי לראיה כי מותר להתפלל בקול רם! נביא כאן את לשונו הבהיר - 'וקצת יש הוכחה מעובדא דחנה ועלי שיש להתפלל בשמיעת קול, דכתיב ויחשבה עלי לשכורה. ומקשים העולם, ממה נפשך עלי או חנה אחד מהם עשה שלא כדין, אם עלי עשה כדין שזילזל בחנה, אם כן חנה עשתה נגד הדין, ואם חנה עשתה כדין שלא הרימה קולה, אם כן עלי שלא כדין פגע בכבודה. ומתצדים שזה המעשה היה בראש השנה כמו שארז"ל (ר"ה יא, א) חנה נפקדה בראש השנה, ועלי היה סובר שהיא מתפללת תפילת ראש השנה, על כן גער בה מה שלא השמיעה את קולה, כי בראש השנה וביום כפורים משמיעים קול בתפילה. אבל באמת חנה לא היתה אז מתפללת תפילת ראש השנה, רק התפללה בצרכיה, דהיינו שיהיו לה בנים, ובתפלה זו לא שייך שתשמיע קולה, כי אין הדברים נאמרים להשמיע קול בתפילות ראש השנה ויום כפורים רק התפילה המסורה לרבים דבקיאי בהו ולא מטעו מהדדי, נמצאו צדקו שניהם.

ומזה התירוץ היה מוכח דטוב להשמיע קול בתפילת ראש השנה ויום כפורים".

לדבריו של השל"ה הקדוש, לא רק שמונת להתפלל ברי"ה בקול רם, אלא שחובה היא, עד כדי כך שעלי גער בחנה על שלא התפללה בקול רם! אלא שחנה לא התפללה אז את תפילת ראש השנה אלא ביקשה את צרכיה הפרטיים, עליהם יש להתפלל בלחש כבכל השנה כולה.

מעשה חנה בראש השנה או בחג השבועות?

דבריו הברורים של השל"ה הקדוש כי מעשה חנה אירע ביום ראש השנה, לכאורה נסובים על דברי הגמרא הנזכרים כי בראש השנה נפקדה חנה. מכך למד השל"ה כי המעשה התרחש ביום ראש השנה.

ברם, הדברים טעונים בירור; בגמרא אין מפורש כי המעשה שבתחילת ספר שמואל הוא הוא שאירע ביום ראש השנה. בגמרא לא דובר אלא על פקידתה של חנה. יש שפירשו את ענין פקידת חנה כפשוטו, כי בראש השנה היה תחילת עיבורה, ויש שפירשו (על פי דברי רש"י בגמרא שם), כי ביום ראש השנה רק עלה זכרונה לטובה להפקד בבנים. אין כל ראיה כי המעשה כולו על עלותו של אלקנה לשילה ותפלתה של חנה, אךן אירע בראש השנה.

בפסוקים ובדברי חז"ל מבואר גם כי אלקנה עלה לרגל לשילה, מה שלא יתכן על ראש השנה בו אין חובה לעלות לרגל.

לא רק זאת, אלא שבמדרש שמואל מבואר כי המעשה היה ביום חג השבועות! כך מפורש במדרש - 'יהי היום - ר' יהושע בן לוי, אמר זה יומו של עצרת'. אין כל מדרש החולק על שיטת רבי יהושע בן לוי, וגם דברי הגמרא הנזכרים אינם ראיה וכאמור. היכן מקור דברי השל"ה כי המעשה אירע ביום ראש השנה?

מעיון בדברי המפרשים נראה כי רבים נקטו כדבר פשוט כי מעשה חנה אירע ביום ראש השנה. כך כותב החתם סופר בהגהותיו לאורח חיים (סימן תקפא) אשר "לפי המפורסם דתפלת חנה היתה בראש השנה". החתם סופר כותב בלשון "לפי המפורסם", כנראה מפני שאין לכך מקור ברור בגמרא ובמדרשים, וכאמור. אך היכן מקורו של דבר מפורסם זה?

גם הפני יהושע (כתובות סה.) כותב בתוך דבריו, דברו על הפסוקים בפרשה זו - "וכל שכן דאתי שפיר טפי למאן דאמר דעובדא דחנה בראש השנה הוי". אך כאמור אין בנמצא שיטה שכזאת במדרשים המצויים בידינו.

דבריו של רבי תנחום הירושלמי, ודברי הזוהר

בימינו נמצא מקור דבר "מפורסם" זה, בחיבורו של אחד הקדמונים, הלא הוא רבי אברהם בן שלמה, מחכמי תימן הקדמונים (נפטר בשנת ה'קפב), אשר כתב ביאור על הנביאים, ובתוך דבריו הוא מביא מחכם קדום יותר, בשם רבי תנחום הירושלמי, אשר חי בארץ ישראל בתחילתו של האלף הששי, הכותב בפירוש כי מעשה חנה אירע ביום ראש השנה. מלשונו ניכר כי היה בידי מדרש שנאבד מעמנו, ובו הופיעה שיטה זו. כמו חידושים רבים אחרים התגלגלה השמועה הזאת מפה לאוזן, אך נאבדה מן הכתובים.

מלבד אזכור בודד זה, יתכן שישנו מקור נוסף לדברים, בדברי הזוהר הקדוש. בזוהר בפרשת פנחס (דף רכו:) נאמר כלל, כי בכל מקום אשר נזכר

הביטוי **"ויהי היום"**, הכוונה לראש השנה, אלה הם דברי הזוהר –

אמר רבי יהודה, לימא לן מר, מאלין מלין מעליה דראש השנה. פתח רבי שמעון ואמר ויהי היום (מלכים ב ד). בכל אתר דכתבי ויהי, איהו צער, ויהי בימי צער. ודאי ויהי היום, יומא דאית ביה צער, ודא הוא ראש השנה, יומא דאית ביה דינא קשיא על עלמא. ויהי היום ויעבר אגלישע אל שונם, יומא דראש השנה הוה. ובכל אתר ויהי היום, דא ראש השנה. ויהי היום ויבאו בני האלקים (איוב א), יום ראש השנה הוה.

ובתרגום ללשון הקדש – "אמר רבי יהודה, יאמר לנו הרב, מאלו דברים עליונים של ראש השנה. פתח רבי שמעון ואמר, (מלכים ב ד) ויהי היום. בכל מקום שכתוב ויהי - הוא צער. ויהי בימי - צער ודאי. ויהי היום - יום שיש בו צער, וזהו ראש השנה, יום שיש בו דין קשה על העולם. ויהי היום ויעבר אלישע אל שונם - יום של ראש השנה היה. **ובכל מקום שכתוב בו 'ויהי היום' - זה ראש השנה.** ויהי היום ויבאו בני האלקים (איוב א) - יום ראש השנה היה."

הביטוי **ויהי היום** מופיע פעמים ספורות בכל התנ"ך. כך הוא מופיע כדברי הזוהר הקדוש במעשה השונמית, במעשה איוב (גם בתרגום ספר איוב על הפסוק (איוב א ו) "ויהי היום ויבאו בני האלקים" מתורגם – **"והוה ביומא דדינא בריש שתא ואתו פתי מלאכיא"**), במלחמת יונתן בן שאול בפלשתים (שמואל א יד). מלבד מופיע ביטוי שכזה עוד פעם אחת בתנ"ך, והוא במעשה אלקנה ותנה! כך מופיע בפסוק שבהפטרותנו, **"ויהי היום ויזבח אלקנה ונתן לפננה אשתו ולכל בניה ובנותיה מנות"**. לפי הכלל שבזוהר, הרי שמעשה זה היה ביום ראש השנה!

(מלבד מקומות אלו, מופיע גם לשון דומה, "ויהי כהיום הזה", במעשה יוסף הצדיק ואשת פוטיפר (בראשית לט יא). יתכן שגם שם הכוונה לראש השנה. שהרי יוסף הצדיק יצא מבית האסורים ביום ראש השנה, כמפורש במסכת ר"ה (יא). ואם אכן שנים עשרה השנים בהן ישב בבית האסורים היו שנים שלמות מיום אל יום, הרי שגם מעשה אשת פוטיפר ונתינת יוסף אל בית הסוהר היה ביום ראש השנה! אך לא מצאתי מי שיאמר כן).

הלכות ר"ה הנלמדות מחנה

הלכה נוספת בענייני ראש השנה למד הבאר היטב (או"ח סי' תקצו סק"א) ממעשה חנה, כי אין להתענות ביום ראש השנה, וכלשונו, "הט"ז הכריע ממה שאכל אלישע אצל השונמית דאין להתענות בראש השנה עיין שם. **ונראה לי ראייה מחנה ואלקנה איש האלקים שאכלו בראש השנה**". אכן גם הבאר היטב נקט כי המעשה היה בראש השנה.

עניין נוסף נידון בפוסקים על פי כך. בפסוק הנודע בספר נחמיה (ח, ט-יב) על יום ראש השנה נכתב – **"ויהי יום נחמיה הוא התרשאת ויעזרא הפהן הספר והלויים המבינים את העם לכל העם היום קדש הוא לה' אלקיכם אל תתאבלו ואל תבכו פי בוכים כל העם בשמחה את דברי התורה; ויאמר להם לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו פי קדוש היום לאדנינו ואל תעצבו פי חדות ה' היא מעצבכם: והלויים מחשבים לכל העם לאמר הסו פי היום קדש ואל תעצבו: וילכו כל העם לאכל ולשתות ולשלח מנות ולעשות שמחה גדולה פי הבינו בדברים אשר הודיעו להם"**.

על פי פוסקים אלו כתב הגר"א כי אין לבכות בראש השנה. כך הובא במעשה רב (אות רז) - **"ואין לבכות בראש השנה, כמבואר בעזרא אל תבכו"**.

הדברים פלאיים הם. לכאורה נוגדים הם את דבריו המפורשים של האר"י בשער הכוונות (דרושי ראש השנה בהקדמה) – "גם היה נוהג מורי ז"ל לבכות הרבה בתפלת ראש השנה אפילו שהוא יום טוב ומכל שכן בתפילת יום הכפורים. והיה אומר מורי ז"ל כי מי שאין בכיה נופלת עליו בימים האלו הוא הוראה שאין נשמתו הגונה ושלמה. גם היה אומר כי יש בני אדם נידונים ביום ראשון ואז הם דינא קשיא, ויש נידונים ביום השני שהוא דינא רפיא, ורוצה הקב"ה לרחם עליהם ודן אותם ביום השני. ואמר כי האדם הנופלת עליו בכיה רבה מאליו בימים האלו בתפילה, הוא הוראה שנידון באותה שעה למעלה, אם ביום ראשון ואם ביום שני".

תירוצים רבים נאמרו ליישב את דברי הגר"א עם דברי האר"י. ברם יש שהביאו משם הגר"א כי יש הפרש בדבר; וכך כתבו אחרים מתלמידיו – "ענין לבכות בר"ה. אמר כשהולך מעצמו בתפלה מותר, כמו שכתוב **"ובכה תבכה"**, וזולת תפלה יהיה בשמחה בשפלות ובהכנעה".

לפי דברים אלו נמצא שסמך הגר"א על הפסוק בחנה **"ויהי מרת נפש ותתפלל על ה' ובכה תבכה"**, אשר מכאן יוצא הדבר מפורש כי "כשהולך מעצמו בתפלה" מותר לבכות, שהרי תפילתה של חנה היתה בראש השנה ובכחה בתפלתה.

נהה כי גם הגר"א נקט בפשיטות כי תפילת חנה בראש השנה היתה, עד שדקדק מכאן להלכה.

להתענג על ה' / הרב יעקב מנשה, מגיד מישרים בשכונת פסגת זאב

אשרי העם יודעי תרועה

במדרש (ויקרא רבה כט, ד) "אשרי העם יודעי תרועה, ה' באור פניך יהלכו". (תהלים פט, טז). וכי אין אומות העולם יודעים להריע? כמה קרנות יש להן, כמה בוקינס יש להם, כמה סלפירגסי יש להם, ואמרת אשרי העם יודעי תרועה! אלא שהן מכירים לפתות את בוראן בתרועה, והוא עומד מכיסא הדין לכיסא רחמים, ומתמלא עליהם רחמים, והופך להם מדת הדין למדת רחמים, אימתי בחדש השביעי. עכ"ל.

הנודע ביהודה (בספרו צ"ח ר"ה ח). מקשה שלכאורה יש במדרש כפילות בלשון א. עומד מכיסא דין, ויושב על כיסא רחמים. ב. ומתמלא עליהם רחמים. ג. והופך להם מדת הדין למדת הרחמים. עוד יש להבין דברי המדרש מה הפיתוי שעם ישראל עושה להקב"ה בתרועה שהגויים לא יודעים לעשות.

וביאר הרב שג' לשונות של רחמים אלו חוזרות על ג' מידות בתשובה א. שב מחמת שבאו עליו ייסורים, שדרגה זו גרוע שבכולם. ואעפ"כ הקב"ה מקבל תשובתו. ולמדרגה זאת קורא המדרש שהקב"ה 'עומד מכיסא הדין'. כיון שבכדי לעוררו הוצרך הקב"ה קודם לשלוח עליו ייסורים, וכששב הקב"ה 'עובר לשבת על כיסא רחמים' ומקבל תשובתו. ב. מדרגה גבוה מזה, שעושה תשובה מיראה, דהיינו שמתירא שמה יבואו עליו ייסורים. ובתשובה זו זדונותיו נעשו כשגונות, ולמדרגה זאת

¹ ובחי' צ"ח (יומא פו). הוסיף הרב שם ששמע בילדותו מהמוכח הגדול חסידא קדישא ר' ליב פיסטינר זצוק"ל

קורא המדרש שהקב"ה 'מתמלא עליו ברחמים'. כי כאן הקב"ה לא ישב על כיסא דין כלל, אלא מיד דן אותו ברחמים לקבל תשובתו¹. ג. מדרגה שלישית הגבוהה שבכל מעלות בתשובה, שעושה תשובה מאהבה, ובה זדונות נעשו לו לזכות, ותשובה כזו שאינו נשאר רושם חטא כלל אדרבה נעשו לזכות, ולמדרגה זאת קורא המדרש שהקב"ה 'מהפך את מדת הדין לרחמים' כיון שהזדונות נעשות לו לזכות.

ובקולות שאנו מוצאים בתקיעת שופר אנו רומזים לזה. **א. תקיעה** דהיינו שהתשובה באה ע"י ייסורים שהקב"ה שולח ומכריחנו לחזור בתשובה. ונרמז באותיות תקיעה, תקע - י"ה. **ב. שברים** גנוחי גניח. רומז לעושה תשובה מיראה, שעדיין הוא רוצה לחטוא רק שמתירא, ועל זה נאמר (ברכות סא.) אוי לי מיוצרי ואוי לי מיצרי, כי לעולם אין לו מנוחה וגנוחי גניח. **ג. תרועה** ילולי יליל, מרמזת לתשובה מאהבה שבזה גורם הספד על היצה"ר. ולכך באה אחריה עוד תקיעה, מהקב"ה "ביום ההוא יתקע בשופר גדול". (ישעיה כז, יג). כי אחרי תשובה מאהבה מתקרב הגאולה. ויוצא מזה שהתקיעה הראשונה רומזת על גלות ירושלים התחלת וראשית הפרענות והיסורים שבאו עלינו מאז ועד עתה, והאחרונה על אות אחרית וסוף גלותנו וקבוץ גליותנו ברום המעלות, וזה הביאור במדרש שעם ישראל יודעים לרצות את הקב"ה ע"י תרועה, היינו על ידי התשובה.

והנה התחלת התשובה שהיא ע"י פרענות אין בה התכלית, וצריך לעלות ממדרגה למדרגה, וכמו כן תשובה מיראה אינה התכלית, וצריך לילך אחריה למדרגה שהיא תשובה מאהבה, וזהו התיקון האמתי ואותה אנו מבקשים. וכל אחד צריך להגיע לדרגה של תשובה מאהבה, ויש כאלה שבכדי להגיע לדרגה זו יצטרכו להתחיל מתשובה ע"י ייסורים עד שיגיעו לאהבה, ויש מיראה יגיעו לאהבה. אבל יש מי שנותן לבו תיכף לשוב מאהבה אינו צריך אח"כ שום תקון. ובזה רמזו חז"ל (ר"ה כו.) 'כל השופרות כשרים חוץ משל פרה, מאי טעמא? שופר אחד אמר רחמנא, ולא שנים ושלושה שופרות'. ויש לדקדק למה אחזו דוקא שנים או שלשה ולא אמרו ולא ארבעה וחמשה. אמנם כונתם שופר אחד, תשובה 'מאהבה' אמר רחמנא, ולא שנים, דהיינו תשובה מיראה, ושלושה דהיינו תשובה ע"י ייסורים.

ולכך התורה קוראת לראש השנה שהוא ראשון לימי תשובה לתשובה מאהבה. "יום תרועה יהיה

הביאור בדברי חז"ל (ר"ה יז) "נשא עוון ועבר על פשעי". תנא דבי רבי ישמעאל **'מעביר ראשון ראשון'** וכן היא המדה. שהכוונה שהקב"ה מעביר את הראשון היינו את מה שקדם למעשה העבירה וזה המחשבה, שמתחילה אדם חושב מה לעשות ואח"כ עושה, ואותה המחשבה הקב"ה מעביר, שמהפך את המחשבה ממזיד לשוגג, שההפך בין מזיד לשוגג היא המחשבה, וכיון שהקב"ה מעביר המחשבה נשאר שוגג.

² עוד ביאר הרב עפ"י מה שאמר חז"ל (שבת נה). שמדת הדין סוברת שנפש החוטאת היא תמות', ולכאורה צריך ביאור שהרי 'חטא' זה בשוגג, ומדוע מידת הדין מחייבת מיתה על חטא בשוגג? ויש ליישב שמדובר באדם שעשה עברות במזיד שמצד הדין היה עליו למות על שעשה עבירה במזיד, אמנם כיון שעשה תשובה מיראה הפך את המזיד לשגגה ולכך נקרא נפש 'החוטאת' דהיינו שוגג אבל באמת במקורו הוא מזיד. ובזה מבואר המדרש שמצד הדין לא היה צריך לקבל את התשובה ורק הקב"ה מתמלא עליו ברחמים.

לכם". (במדבר כט, א), תרועה דייקא שהיא תשובה מאהבה, וזהו יהיה 'לכם', שאתם מעצמכם תתעוררו לתשובה בלי שום מניע ע"י יסורים ולא מיראת יסורים רק מנדבת לבכם, ובה זדונות נעשו כזכויות, ונמצא למפרע העבירה לזכות.

*

כתב הנודע ביהודה (בדרושי צ"ח דרוש ט') לצום גדליה או"ח) וז"ל: והנה אף כי ליחיד הקב"ה נמצא רק ב' ימי תשובה, מצאתי תרופה להשרידים אשר צמאה נפשם אל ה' גם בשאר ימות השנה להיותו מצוי להם, אם יבואו בשער האהבה אהבת ה' ככל מצותיו ופרטיות וכמו שהאר"ך בעל חובות הלבבות, והנה האהבה גורמת הדביקות ולכן נאמר כמה מעמים בתורה צמודים יחד אהבה ודביקות, לאהבה את ה' ולדבקה בו, וכמים פנים אל פנים כמו שהוא אוהב להקב"ה כן הקב"ה אוהבו ונותן רשות לדבקה בו, ואם הוא דבוק בבוראו כבר הוא מצוי לו, ולכן בעושה תשובה מאהבה זדונות נעשו כזכויות, כי כבר כתבתי שדבר זה אינו תלוי ברשות ב"ד שלמעלה רק ביד הקב"ה בעצמו וזה האוהב ודבק בבוראו משא"כ בעושה מיראה. **ולפי זה מצאתי עוד מדה טובה לבעלי תשובה שזה שחילקו בין תשובה מאהבה לתשובה מיראה, היינו באמצע השנה, אבל ב' ימי תשובה אז מצוי הקב"ה לכל יחיד ויחיד, ויהיה א"כ אפילו ע"י תשובה מיראה ג"כ יכול להיות שזדונות נעשו כזכויות, ובפ"ד דמס' פסחים רמו מרמי, כתיב גדול עד שמים חסדך וכתיב גדול מעל שמים חסדך, לא קשיא כאן בעושים לשמה, כאן בעושים שלא לשמה היינו בלי שום פנאי רק לשם בוראו, וזו היא תכלית האהבה, עד שרוב דביקות אהבתו אינו מהשב בשום מחשבה אחרת לשום הנאה ותועלת עצמו רק לשם אהבת בוראו. עכ"ל²².**

²² וע"ש שבזה פירש את דברי הנביא ירמיה (ו, כה- יט) "כה אמר ה' עמדו על דרכים וראו, ושאלו לנתבות עולם אי זה דרך הטוב ולכו בה ומצאו מרגוע לנפשכם, ויאמרו לא נלך, והקימותי עליכם צופים הקשיבו לקול שופר ויאמרו לא נקשיב, לכן שמעו הגוים ודעי עדה את אשר בס, שמעי הארץ הנה אנכי מביא רעה אל העם הזה פרי מחשבותם כי על דברי לא הקשיבו ותורתו ימאסו בה". וז"ל: והנה הקב"ה ברוב רחמינו רצה לזכות את ישראל שיוכל לתקן מעשיהם במחשבה בלתי חמורה, וכבר כתבתי שאם נרצה לעשות תשובה על לא יספיקו אם אלף שנים נחיה, ולכן התחיל הנביא עמדו על דרכים וראו, דהיינו שיראו רק לתקן מעשיהם בפועל, אלא דקשה כיון שכבר עשו העבירה בפועל, א"כ הוה מחשבה שעשתה פרי ואף ששבו בתשובה מ"מ נשאר שוגג שזדונות נעשו שגגות, ועכ"פ המחשבה עשתה פרי ואכתי לא פלטי מעונש המחשבה.

ולכן אמר שאלו לנתבות עולם דהיינו מעל השמים שיעשו תשובה לשמה דהיינו מאהבה, איזה דרך הטוב ולכו בה, ומצאו מרגוע לנפשכם, שע"י התשובה שתעשו על המעשה הנעשה בכלי הגוף, ממילא תמצאו בלי טורח מרגוע לנפשכם, דהיינו המחשבה שפגמה בנפש, **ויאמרו לא נלך כי בעו"ה נשקע תאות העולם הזה בלבם, ואי אפשר לאהבת הבורא לשכון בלבם כי קצר המצע מהשתרע, והקימותי עליכם צופים דהיינו נביאים, להוכיח אותם בכל מיני יעודי הפורעניות, ותשובו על זה אף שזה תשובה מיראה, אכתי נתן להם עצה הקשיבו לקול שופר אשר תקעו בראש השנה, ואז דרוש ה' בהמצאו ואפילו ע"י תשובה מיראה יועיל בזמן הזה להיות זדונות נחשבות לזכויות וג"כ לא יענשו על מחשבה, ויאמרו לא נשוב.**

והנה כיון שמיאנו בתשובה המועילה מאוד דהיינו מאהבה, ומיאנו בתשובה בינונית דהיינו מיראה, שוב אין

וביאור דבריו נראה שהיות ולהפך את הזדונות לזכויות רק הקב"ה יכול לעשות, ובתשובה מאהבה האדם מתקרב אל הקב"ה ובזכות הקרבה הגדולה הזאת הקב"ה בעצמו חונן אותו שהעברות יהפכו לזכויות, ואותו מצב שייך בעשיית שהקב"ה מתקרב אלינו, ממילא הכל נעשה על ידו ממש ולא ע"י ב"ד של מעלה, ולכן גם בתשובה מיראה נהפך לזכויות.

וכ"כ בורע שמשון (פרשת אחרי אות ב' ד"ה ובדרך זה) ביום הכיפורים תשובה מיראה דינה כתשובה מאהבה ושגגות נעשו לו כזכויות ע"ש.

להערות: m0527660932@gmail.com

לויית ח"ן / הרב חיים נתן היילפרין, מח"ס 'לקוטי שערי תשובה' (מנצ'סטר)

למה בכה האהבת ישראל באמירת "ולא נשבע למרמה" בליל ראש השנה?

"המלכות" השנה יש לה ניגון חדש! לא רק שמתפללים שיתגלה כבוד מלכותו עלינו מתוך השתוקקות בעלמא, אלא אנו באים אחרי חדשים וחדשים של "טועמיה" של גילוי כבוד מלכותו, וההתגלות של "אין עוד מלבדו". ויפה אמר ידידי הר"ר עזריאל טורנר שליט"א המילים "כמו שְׁפָדְעָנִי ה' אֶלְקֵינוּ שֶׁהֶשְׁלֵטָן לְפָנֵינוּ לֹא בִידָךְ וְגִבּוֹרָה בִּימִינְךָ, וְשִׁמְךָ (הנהגתך) נִרְאָה עַל כָּל מַה שְׁפָרְאֵת!" יש לה משמעות אחרים, והפירוש הפשוט מובן לנו ביותר מכל השנים. השנה היתה התגלות נורא – שאולי מאז שעמדנו על הר סיני, לא היה מצאיות שנראה בעינינו שיתקיים המילים שמתפללים כל שנה במוסף ראש השנה בשופרות "הַעֲלֹם כְּלֹא חָל מִפְּנֵיךָ וְגִבּוֹרֵיךָ בְּרָאשִׁית חֲדָדוּ מִמֶּךָ בְּהַלְלוֹתֶךָ מִלְכְּנוּ...". איני יודע אם היה איזה בריה בעולם שלא היה מושפע באיזה שהיא ממה שעבר עלינו השנה! ועכשיו מתקרבים ליום ראש השנה בלי כח השופר ביום ראשון דר"ה!! איך נזכה להפוך מדת הדין למדת הרחמים!?

והנה הארכנו בשבוע שעבר, שכל הרחמים בא מכת התורה, וכפי שהבאנו כמה מקורות לזה, ומבואר בטור (או"ח סי' רצ"ב) כי צפרא דשבתא נתעורר מעמד הר סיני, ומדי שבת בשבתו נתעורר "שבת מתן תורה", הרי בידינו לבטוח בבירור על גודל זכות התורה"ק שבמשך שנת תש"פ, כלל ישראל שמחו בשמחת התורה בסיומי הש"ס, ובמיוחד בחדשים האחרונים עד כמה כלל ישראל נאמנים ומסורים לתורה"ק בעקשנות דקדושה למעלה מן הזמן ולמעלה מן המקום, מדי יום ביומו

ברירה כי אם ע"י תשובה שע"י יסורים שהיא מדרגה הפחותה ביותר, ויש בה אחרית גדול בעת הגאולה, שנאמר אחד מעיר ושנים ממשפחה, ועל זה אמר הכותב לכן שמעו הגוים, וכמו שפירשו המפרשים שיען לא שמעתם בקולי תשמעו קול המשתעבדים בכם ויגלו אתכם מארצכם, קומי כי לא זאת המנוחה ותלכו בגלות אויביכם, אז יכנע לבכם לעשות תשובה ע"י יסורים.

וראי עדה את אשר בס, כלומר תנו לב מה גרמתם כי לא אתם לבדכם באים בגלות, כי אם ראי עדה את אשר בס, מי שבא בס כי כל מקום שגלה ישראל גלתה שכניה עמהם, אי נמי וראי עדה אשר בס ע"ד שנאמר ויבואו כן כביכול מזהיר הנביא בשמו של ה', דעי עדה אשר בס, עתה חוסו שלא יאבדו שלא יתקיים ואכלה ארץ אויבכם ואבדתם בגוים ואר בסוף הקץ הואיל ואין עושים תשובה לא מאהבה ולא מיראה רק מתמת יסורים מסתפיטא מאי קרא ולקיתי אתכם אחד מעיר ושנים ממשפחה ח"ו. עכ"ל.

בקביעות ובדביקות עילאה, הרי ממילא הדברים מוכרחים מסברא שזכה אמנם למידה גדושה של רחמי שמים.

בתקיעת שופר עומדים לפני ולפנים

ולהיות מוסיף והולך וליכנס לפני ולפנים, נקדים דברי הרב ר' ישראל סלנטר זצוק"ל ספרו "אור ישראל" (מכתב ז') שמגלה נוראות מכת הגמ' (ר"ה כ"ו) "שופר בראש השנה כיון דלזכרון הוא כבפנים דמי", הכוונה, **שבעת הלוה של תקיעת שופר, האדם נדמה לכהן גדול בעת שנכנס לבית קודש הקדשים!** ובהמשך דבריו כותב וז"ל "וכאשר כח הצירוף מועיל למוסר, יצייר האדם בעצמו, אילו היה כהן גדול, והיה צריך ליכנס ביום הכיפורים לבית קדשי הקדשים, היה חרד מאוד לנפשו בל יפגעו רעה חלילה, כן יחזק אמונתו אמונת חכמים רבותינו חכמי התלמוד ז"ל, אשר פסקו וחדלו שופר של פרה משום "אין קטיגור נעשה סניגור" (ולכן אין ליכנס לפני ולפנים בשופר של פרה), הגם שבבית הכנסת המקודש בבגדי זהב נכנסים, אכן שופר, כיון דלזכרון אתי, והאדם נזכר ונשפט על כל מעשיו, ככה גדול הנכנס לקה"ק דמי, **והדברים כהיותן, ומאד מאד יחרד לב האדם המעמיק בדבר הנורא הלוה – עכ"ד המעוררים מאד.**

הארון ממשיד חיי!

והנה מצינו דבר נפלא בנועם אלימלך (פ' תרומה עה"פ ועשו ארון), וז"ל "נראה לפרש, דהנה הארון והשולחן והמנורה הם רמז על בני חיי ומזוני, דהיינו הארון רמז על חיי, דעל ידי התורה הקדושה נמשכים חיים לעולם כמ"ש ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום. והשולחן הוא ממילא רמז על מזוני... והם כנגד שלש סעודות של שבת קודש". למדנו מדבריו הק' כי השלש סעודות של שבת קודש, מכוונים כנגד בני חיי ומזוני, שהם מכוונים כנגד הארון והשולחן והמנורה. סתים ולא פירש להדיא. ובקצירת האומר²³ יש להציע, כי ליל ש"ק שמכוון כנגד יצחק אבינו מכוון כנגד מזוני, וכמבואר בלשון הזוה"ק הנפדס בזמירות אודות ליל ש"ק. יום שבת קודש שמכוון כנגד מתן תורה כמבואר בטור הנ"ל, וכמבואר בב"ח (שם סי' רצ"א) שהשלש סעודות מקושרות להשלש תפילות של ש"ק, ע"ש דברים נפלאים, לכן תורה כנגד חיי כמפורש בנועם אלימלך. ושלש סעודות שמכוון כנגד יעקב אבינו שמתו שלימה מכוון כנגד המנורה, כי הרגיל בנר הווין ליה בניס ת"ח (שבת כג:).

והנה, בין כך ובין כך, הרי מפורש בדברי הנועם אלימלך, כי הארון מכוון כנגד חיי, **"דעל ידי התורה הקדושה נמשכים חיים לעולם כמ"ש ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום"**. ויש להתבונן בזה שמביא הך קרא, דמבואר עד כמה זהו עצם החיים של יהודי לדבוק בו יתברך מכת התורה"ק, והוא הוא מהות החיים. והדברים נפלאים. והנה כאשר יודעים אנו שבצפרא דשבתא הוא מכוון כנגד הארון שנמצא לפני ולפנים בקודש הקדשים, ועומדים מול הכרובים שמעורים זו בזו, מכת גודל הדביקות שיש להבורא כל עולמים בנו, הרי נזכרים אנו בדברי רש"י ריש שיר השירים, ונעתיק חלק מדבריו הק' "ונאמר דוגמא שלו על שם שנתן להם תורתו ודבר עמהם פנים אל פנים **ואותם דודים עומדים ערבים עליהם מכל שעשועי!**

ביאורו של המלבי"ם הנפלא ביותר!

²³ ע' לויית ח"ן כי תשא תשע"ז באריכות.

תשובה שלימה! חוזרים למקור נשמתינו! נזכרים ונעשים כדודים בבחינת פנים אל פנים, כי קוב"ה ישראל ואריותא חד הוא, ומתאחדים בראש דאחד. הראש השנה של שבת מיוחד מאד במינו. השופר מכניסים אותנו לפני ולפנים, והשנה, עצם סגולת הזמן של צפרא דשבתא, שנתעורר מעמד מתן תורה, מחזיר אותנו בקודש הקדשים, ונמשכים חיים ודביקות בו יתברך בתשובה שלימה ע"י התורה"ק. יום הששי – היום שנברא אדם הראשון – ה' הידיעה, כי הכל תלוי ועומד על מעמד הר סיני כפשוטו. ומוסרים עצמינו לו יתברך ומקבלים עלינו עול מלכות שמים שלימה ושמחים ודבקים בו. וכמה נפלאים הם דברי המלבי"ם ע"פ (תהלים פ"ט, ט"ז) אֲשֶׁר־יִעַם יְדַעֵי תְרוּעָה ה' בְּאוֹר פְּנִיךָ יִהְלְכוּ, וז"ל אשרי העם היודעים תרועת מלך - והוא שיתחברו עם ריעם ודודם העליון (!!), כמ"ש ה' אלקיו עמו ותרועת מלך בו, עד שימשכו השפע מאתו בלא אמצעי, כי אז באור פניך יהלכון לא ע"י צבא השמים, ולא ע"י סוד קדושים שהם המלאכים, רק מונהגים ע"י ה' בעצמו בבלי אמצעי! – עכ"ד.¹³

ביאור חדש בספרן של צדיקים

והנה הראשונים מתקשים על כוונת הגמ' (ר"ה טז): שלשה ספרים נפתחים, צדיקים נכתבים ונחתמים לאלתר, הרי רואים הרבה צדיקים שנפטרים במשך השנה, ובודאי לא נכתבו בספרן של רשעים. והחת"ס (דרשות ח"ג עמוד ט"ו בדפוס ישן) מבאר דבר נפלא שבכוחה להפוך כל הראש השנה מן הקצה אל הקצה, והוא ע"פ הגמ' (ברכות יח:): צדיקים במיתתם קרוים חיים, ולכן אף אם נפטר במשך השנה, מ"מ עדיין יתכן שנכתב בספרן של צדיקים, כי הדין בראש השנה הוא על עצם התואר! נכתבים בספרן של צדיקים, הכוונה, שזוכה להיות מעוטר בשם "צדיק". ויש בזה נפקותא גדולה, דאם יגיע זמנו למות, יבוא שלום, ומלוין אותו מלאכי רחמים ואומרים יבוא שלום [ככתובות ק"ד], וכל זמן חיותו באותה השנה ישמרהו שלא יבוא על ידו חטא לא יאוונה לצדיק כל און וכדומה כמה דברים, ושאימתו מוטלת על הבריות ונהנין ממנו עצה ותושיה, וכל הדברים הנאמרים בצדיק. ושוב מוסיף החתם סופר דיבורים שאלמלא נכתבים לא היינו יכולים להאמינם... "ואעפ"י שבאמצע השנה יחטא חטא אשר היה ראוי להקרא רשע בשביל החטא הזה, מ"מ אין דנין אותו אלא כצדיק הנקרא חי (!), [מכיון שנכתב כבר בספרן של צדיקים במשך שנה זו!], אבל לשנה הבאה אם יוכר למעלה שחטא הרבה צדקתו לא יזכר לו ויכתב בספרן של רשעים גמורים הנקראים מתים בחייהם. עכ"ד.

משנת הרמח"ל

¹³ המשך דברי הלמב"ם שם בפסוקים הבאים נפלאים ביותר, שמבאר כי מי שזוכה להבין שכלל ישראל זוכים להשגחת ה' התמידית, הוא כמשל הבן האהוב לפי אביו והוא מפקח עליו תמיד בכל רגע לתת לו טרף חקו הקבוע בעצמו, שיגיל בכל עת על אהבת אביו והשגחתו עליו המתחדשת בכל רגע, לכן אף מה שנראית כהנהגה טבעית, "יגיל" שהוא הלשון על דבר מתחדש כמו מציאה ובשורה טובה, ולא נאמר על דבר שמתמיד ורגיל – כי חי עם ההכרה הברורה, כי הכל מתחדש תמיד בכל עת ובכל שעה והיינו בְּשִׂמְךָ יִגְלוֹן כָּל הַיּוֹם – ע"ש. ובפרט בימים אלו, שזוכים בקל לראות עד היכן הכל מכח השגחה תמידית, ואף הענינים שחשבנו עד הנה שהם נכלל ב"הנהגה טבעית" כמו לילך ברחוב.. הכל בהשגחה עליונה!

ויסוד הדברים מפורשים כבר מהרמח"ל ב"מאמר החכמה" (ענין ספר החיים) וז"ל "הנה האדם נידון תחלה על פי מעשיו לימנות בצדיקים או ברשעים, וזה הנקרא ממש ספר החיים וספר מתים, דהיינו הנקבע בין הצדיקים הוא הנכתב בספר החיים, המתים.. ואמנם עוד יש הגזירות על המקרים שבעולם הזה כי אפשר לצדיק שיתיסר מפני היותו צדיק, ואפשר שמפני צדקו יצליח, ולרשע כמו כן אפשר שיצליח מפני היותו רשע, ואפשר שמפני רשעו יאבד, או יתיסר, ונמצאו גזירות אלה נמשכות אחרי הדין הראשון שזכרנו, ואולם על כל הגזירות האלה מתפללים וכתוב לחיים טובים וכן בספר חיים ברכה וכו'. עכ"ד.

ולא נשבע למרמה

ואף אם מכח השנים שעברו עלינו, לא חושבים על עצמינו שבידינו להיות נמנה בין הצדיקים, ולא מאמינים שבידינו להיות לפני ולפנים – כדאי לציין סיפור נפלא שידוע היום בוויזניץ שאירע עם האהבת ישראל זי"ע ואבי זקני הרה"ח ר' שמואל היילפרין זצ"ל (לימים אב"ד בזכרון מאיר בבני ברק יצ"ו לפני השבט הלוי זי"ע), וכפי שמוסר בספר מעדני יוסף (יוסף תהילות פרק ז') אודות דביקות זקני ברבותיו לבית טשארטקוב, שהיה מספר הרה"ק ר' יהודה'לה מדזיקוב זצ"ל. קרה פעם שר' שמואל לא היה יכול לנסוע לטשארטקוב לראש השנה, ולכן הצטרף עם חותנו ר' משה מרגולית בנסיעה לאדמו"ר מוויזניץ האהבת ישראל זצ"ל, שר' משה היה מחסידיו, בליל ראש השנה, בשעה שאמר האהבת ישראל המילים "ולא נשבע למרמה" בפרק לדוד מזמור אחר העמידה [בליל ראש השנה], פרץ בבכיות גדולות. ר' שמואל התפלא מאד על בכיותיו של הרבי דוקא על מילות אלו, ובטח שהרבי לא נשבע אפילו לדבר אמת, וכל שכן שלא נשבע למרמה. אחר התפילה כל האנשים עברו להגיד שנה טובה להרבי, כשהגיע תורו של ר' שמואל, פנה אליו הרבי ואמר לו, "וונגערמאן דו ווייסט וואס איז פשט ולא נשבע למרמה?" (א-ברך, אתה יודע הפשט בהמילים "ולא נשבע למרמה?"), ומה הגמרא (נדה ל') אומרת "ולא נשבע למרמה", ומה היא השבועה? שמשביעין אותו תהי צדיק ואל תהי רשע.. ועל שבועה זו אני בוכה!"¹⁴

בורא אותן בריה חדשה

הסיפור מעורר להזכיר אותנו שלא לתרץ עצמינו ולומר שמדריגות שייכים לצדיקים ומה אני להם.. כי הרי אנחנו מושבעים ועומדים להיות צדיקים! והזמן גרמא כאשר ספרן של צדיקים פתוחים, ואנחנו נבראים מחדש! וכמפורש בדברי חז"ל (מדרש תהלים ק"ב) "פנה אל תפלת הערער" – אמר רבי יצחק, כלפי דורות אמרו, שאין להם לא נביא ולא כהן ולא בית המקדש שיכפר עליהם, אלא עוד תפלה אחת שנשתייר להם שהם מתפללין בראש השנה ויום הכפורים, ולא תבזה אותם מהם. הוי, ולא בזה את תפלתם. "תכתב זאת לדור אחרון ועם נברא". וכי עדיין אומה עתידה להבראות שהוא אומר ועם נברא? ורבנן אמרי, אלו הדורות שהן כמתים במעשיהם, ובאין ומתפללין לפניך בראש

¹⁴ (והפתיר ר' יהודה'לה אחר גילוי רוח הקודש כזה רוב אנשים היו כבר נשאים בוויזניץ, אבל לא ר' שמואל היילפרין, שום דבר לא היה יכול להזיזו מרבותיו, ומיד אחר ראש השנה עזב את וויזניץ ונסע לטשארטקוב..)

השנה וביום הכפורים ואתה בורא אותן בריה חדשה.

ועמד כולם צדיקים – נתגלה הפנימיות!

וביותר השנה, בצפרא דשבתא, שנתעורר הכח של מעמד הר סיני, הרי נאמר אודותה (מדרש רבה שמות ל"ב, א') "המכתב מכתב אלקים הוא חרות על הלחות" מהו חרות, ור' נחמיה אומר חירות ממלאך המות! (היינו היצה"ר כמבואר בבבא בתרא ט"ז), ובכלל בשבת קודש, יומא דנשמתין, היום שנתגלה הפנימיות של הבריאה שיש בורא ומנהיג לבירה, וכמו כן היום שנתגלה הפנימיות של נשמת היהודי, כי "ועמד כולם צדיקים", וכידוע דברי הרמב"ם (פ"ב מהלכ' גירושין), מאחר שהוא רוצה להיות מישראל, רוצה הוא לעשות כל המצות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו. ולכן שבת קודש, הזמן גרמא ליכתב בספרן של צדיקים גמורים – לאלתר לחיים טובים ולשלום!

שלשה טעמים בתקיעת שופר

רחמנא אמר תקעו! אבל מצינו כמה טעמים וענינים שונים בתקיעת שופר. ואציין בקצרה שלשה מהם. (א) ידועים דברי הרמב"ם (הלכ' תשובה, ג' ד') "עורו ישינים משנתכם ונרדמים הקיצו מתרדמתכם וחפשו במעשיכם וחזרו בתשובה וזכרו בוראכם". (ב) בחינוך (מצוה של"א¹⁵) "תקיעת שופר בראש השנה, שהתקיעה היא אנו עושים לקבוע מחשבתנו על ענין עקידת יצחק ונצייר בנפשנו לעשות גם בנו כמוהו לאהבת ה', ומתוך כך יעלה זכרונו לפני ה' לטוב, כלומר שנהיה זכאים לפניו", עכ"ד. (ג) בכתר ראש (אות ק"ד) מובא כי הגר"א היה שמח מאוד בעת תקיעת שופר ואמר שצריך להיות ברוב שמחה וחדוה כדוגמת המדינה ביום שממליכים מלך ומעטרים אותו כן אנחנו בתקיעת שופר ממליכים להקב"ה.

קושיית הרמב"ן אודות שופר של מתן תורה

והשנה, ביומא דשבתא, מתאחדים ביותר הני שלשה טעמים יחד, והוא בהקדם קושיית הרמב"ן בפ' יתרו אצל השופר במתן תורה (שמות י"ט, י"ד) וז"ל הוא שופר של איל, ושופר אילו של יצחק היה, לשון רש"י, ולא הבינותי זה, כי אילו של יצחק עולה הקריב אותו, והקרנים והטלפים הכל נשרף בעולות, ואולי גיבל הקב"ה עפר קרנו והחזירו למה שהיה, עכ"ד. וצ"ב, הרי אין הקב"ה עושה נס בכדי, ומהו הענין בזה שהשופר של מתן תורה היה נעשה ע"י נס, לגבל שוב עפרו של איל מעקידת יצחק – שהיה במקום יצחק אבינו כמש"כ רש"י בפ' וירא - לשופר כבתחלה.

ואולי יש לומר בזה, כי בשעת מתן תורה שעת המלכת הקב"ה ושעת גילוי יחודו יתברך, רצונו יתברך היה להשתמש עם כלי כזה שכל כולו ומהותו היה ממעשה מסירות נפש בפועל, הדרגה הכי גבוה של ביטול אליו יתברך וקבלת עול מלכות שמים, היינו "עקידת יצחק" שהפשיט צווארו למען שמו באהבה. וזהו קרבן עולה שכולה כלייל ע"ג המזבח. ודייקא מעפר כזה, החזירה הקב"ה וגבלה שוב לעשותה לשופר, ובכלי מפואר כזה הוכרו והותקע בשעת מתן תורה, להראות מלכותו יתברך. ויש לצרף לזה מה שמבאר הגר"ז הא"ך קבלנו תורה ומצות באמירת "נעשה ונשמע", הרי לדעת הרמב"ם

¹⁵ וע"ע בדברי החינוך בעצם מצות תקיעת שופר עוד טעמים בזה.

אין בכח האדם לקבל על עצמו דבר שאין לו קצבה. ומבאר שבשעת מתן תורה עשינו עצמינו כעבדים לו יתברך, וממילא יש בכח האדון לבקש מעבדו כל מה שרוצה. וזהו בחינת יצחק אבינו כולה כלי.

החוט המשולש לא במהרה ינתק!

ובזה נבין להפליא עד כמה כל שלשה טעמים הנזכרים הם כחוט המשולש שלא במהרה ינתק, כי בראש השנה ממליכים עלינו השי"ת למלך העולם, ומקבלים על עצמינו עול למלכות שמים בשמחה רבה, דוגמת יצחק אבינו שמסר נפשו בפועל למען שמו באהבה, דבר שמעורר אותנו לילך בדרכי האבות – והיא היא התשובה השלימה ביותר, לשוב אליו בכל עוז. והשנה, ביום ש"ק, בצפרא דשבתא, העת של מעמד מתן תורה, הרי שומעים אנו שופר זו בנימי נפשינו – וזכה לשנה טובה ומתוקה כבנים וכעבדים, באהבה וביראה עילאה. היום שנכנסים ביותר לפני ולפנים בבחינת מעמד הר סיני, וזוכים לבחינת הארון שממנה נמשך חיים, חיים מכח הפסוק "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום!", הרי ממילא חייב להירשם עצמינו בספרן של צדיקים גמורים, לזכות לחיות תמיד בדביקות עליאה בו יתברך מכח התורה"ק – לשוב בתשובה שלימה אליו יתברך, היום שנחליט בבירור שרצונינו לראות את מלכינו, ולעבדו בלב שלם, היום שנאמר עלינו "אֲשֶׁרֵי הָעַם יִדְעוּ תְרוּעָה" אשרי העם היודעים תרועת מלך – והוא שיתחברו עם ריעם ודודם העליון! וזכה לשמוע השופר השני מאילו של יצחק – השופר הימיני הגדול ויתקיים תפלתנו "תקע בשופר גדול לחירותינו" – אמן!

למעשה / הרב פנחס זרביב, מחבר סדרת

הספרים 'למעשה', מגיד מישרים ויו"ר

מכון 'למעשה' אשדוד

מאה תקיעות כנגד היבבא של אם סיסרא | גם מי שהכל בטוח אצלו כשאנו מגיע צריך להתחיל לדאוג מה קורה לו

כתוב בגמרא (ראש השנה לג:): "יום תרועה יהיה לכם", ומתרגמינן יום יבבא יהא לכוון, וכתוב באימיה דסיסרא "בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא".

וכתבו התוס' (ד"ה רשות): "ובערוך פירש שהיו עושין כן, שפירש בערך 'ערב' דהלין דמחמרי [ועבדי], שלשים כדיתבין ושלשים בלחש ושלשים על הסדר, כנגד מאה פעיות דפעיא אימיה דסיסרא" – ועלינו לתור מה הקשר בין "אמו של סיסרא" – למאה תקיעות שופר שאנו תוקיעים?

וצ"ב למה מצאו ללמוד דווקא מהיבבות של אם סיסרא ענין הנוגע לאופן התקיעות שלנו בר"ה. ובפרט צ"ב מה שהביא בספר הערוך (ערך ערב והובא בתוס' כאן) שאיתא בירושלמי, דתוקעים בר"ה מאה תקיעות כנגד "מאה פעיות דפעתא אמה דסיסרא" עכ"ל. וזה צ"ע רב שלומדים מאמיה דסיסרא מנין הקולות של התקיעות דר"ה וצ"ע?

עוד עלינו לברר, מפני מה נקבעה נוסח הברכה שקודם לתקיעת שופר: "לשמוע קול שופר", ולא לשמוע תקיעת שופר, מה יש ב"קול" שמייחד את השופר.

– גם מי שהכל בטוח בו כשאנו מגיע צריך להתחיל לדאוג מה קורה לו וזה הרמז שלאף אחד לא מובטח חיים טובים בר"ה

אלא יש לבאר שבא לעורר נרדמים שגם מי שמרגיש בעצמו בטוח ביום הדין (אם מצד מצבו הגשמי וענינו בעוה"ז אם מצד מצבו הרוחני שבטוח בזכיותו), עליו ללמוד ק"ו מאמיה דסיסרא, שוודאי מצד דרך הטבע לא היה לה לפחד ולירא כלל, שהרי לסיסרא היה תשע מאות רכב ברזל, וכמו שמבואר בילקוט (שופטים ד, מג): "סיסרא בא עליהם בארבעים אלף ראשי גייסות, וכל אחד היה עמו מאה אלף, (בסה"כ 4000,000,000) ובן שלושים היה, וכבש כל העולם בכוחו.

ולא היה כרך שלא היה מפיל חומה בקולו,

ואפילו חיה שבשדה כיון שהיה נותן עליה קולו לא היתה זה ממקומה.

אמרו שהיה יורד לרחוץ בנחל קישון היה עולה בזקנו כמה מאכל בני אדם דגים.

ותשע מאות סוס במרכבתו בחזרה לא היה אחד מהם חוזר בשלום".

הרי סיסרא עם כל נוראותו - יוצא להילחם בישראל,

וגם חזינן דישועת ישראל היתה שלא כדרך הטבע, כמו שנאמר מן השמים נלחמו הכוכבים ממסלותם וגו', הרי דבצד דרך הטבע והמזלות היה לה לבטוח בנצחוננו של סיסרא.

ומ"מ יבבה אם סיסרא מאה פעיות, הרי שכ"כ היתה חרידה לגורל בנה, וכמו שבאמת היה שנפל שדוד, ומזהו יש להתעורר כמה צריך כל אחד ואחד להיות חרד ביום הדין, גם מי שנדמה לו שיש לו על מה לסמוך ולבטוח.

ושור"י שכ"כ כתב הרב יוסף שלום אלישיב זצ"ל.

ולפי"ז מובן למה אומרים לשמוע קול שופר כי הכוונה היא שישמענו את מה שהשופר בא לומר שאל לאדם להרגיש בטוח אלא יעשה עצמו כדל כי הכל יכול להשתנות ונרחיב בזה שהכל יכול להשתנות ובפרט כמו שרואים בעת הזאת בקורונה

הצורך בתפילה למרות שהאדם מרגיש טוב

ה' מראה לאדם שהכל תלוי בו וברגע אחד הכל יכול להשתנות – גורם להרגשת הדלות והתלות בה' – גם למי שהיה מסודר בהכל

הקב"ה מראה בעת כזאת, שבידו לעשות כל מה שירצה כתוב במכתבי הח"ח [מכתב י"ב] על הצפה שהיה במקום מרוחק מאד ברוסיה, שעלה היס והפיץ בתים ויושביהם, במקום שלא היה יהודי אחד. גם אז עמד הח"ח ודרש שכיון שנהרגו אלפי גויים אנשים נשים וטף, ונקברו תחת בתיהם, עלינו לעצור ולהתבונן, מה זאת עשה ה' לנו, הרי הקב"ה הוא טוב ומטיב, מדוע עשה מעשים כאלה, רק כדי שאנו נשוב בתשובה, ולהראות לנו שבידו לעשות כל מה שירצה.

וכן בימינו אלה הראה הקב"ה שבידו לעשות כל מה שירצה, מדינות יכולות להכין את עצמם עם פצצות, טנקים, מטוסים, לווינים וצוללנים, הכל כדי 'לבטח' את עצמם מכל סוג סכנה שבעולם, כמו דור הפלגה שרצה 'להבטיח' עצמו מכל צרה שלא תבא אחת לתרנ"ו שנה, וכמו שכתב הרבי רבי יהונתן שבקשו אנשי דור הפלגה לעשות ספינת חלל וכו', אך הקב"ה מראה שהמכה באה ממקום שלא חשבו ולא חלמו עליו מעולם, כמו הקורונה הזה, שאף אחד בעולם לא היה מוכן לדבר כזה, יש תרופות לכל דבר בעולם והקורונה הזה לא היה ידוע כלל רק לפני כמה חדשים. הרי שדבר קטן

שבקטנים כזה, יכול לנצח את הכלכלה הכי גדולה בעולם, מי מילל ומי פילל שכל המטוסים שבעולם ינוחו וישבתו על האדמה, הרי כבר היה מספר מוגזם של טיסות באויר העולם, דדי יום ביומו היה באויר שלוש מאות אלף מטוסים!!!, בלי שום גוזמא. הרי זה עוצמה מופלגת של כח האנושי, הרבה יותר מה- מגדל של דור הפלגה. אם דוד המלך ע"ה אמר 'מי יתן לי אבר כיונה אעופה אשכונה', אמרה האנושות, הנה כבר עשיתי לי אבר כיונה, אם הקב"ה לא נתן לי, הנה יש לי כנפיים אני טס בכל פינה בעולם, עד הירח עצמו. והנה שובתים כל המטוסים ומונחים מבוישים במקומם, אולי המקום היחיד שאפשר עוד ליסוע, זה ללבנה.

כך הראה הקב"ה לעולם, עם בריה קטנה ביותר, אראה לכם את כוחי. וכן דרש הח"ח באותה שעה, שהקב"ה מראה שהוא שולט בכל, והכל בידו לעשות, ומי בכל מעשי ידיו בעליונים או בתחתונים שיאמר לו מה תעשה ומה תפעל. 'וברור לי, שאם היו לנו נביאים מהשי"ת, בוודאי היו מזרזין את ישראל לשוב בתשובה לאבינו שבשמים, ועכשיו בעוה"ר שאין לנו נביאים, הוא מזרז את העולם ע"י שליחים אחרים'. וכתוב בפסוק 'וישלח מלאך', הרי שהנביא היה נקרא בשם 'מלאך', משא דבר ה' ביד מלאכי, עזרא היה שמו, ונקרא מלאכי ע"ש שהיה נביא שלוח. וכיון שאין לנו זכיה לשמוע בקול הנביאים, אזי 'עושה מלאכי רוחות', גם בימינו עובר הקורונה עם שיעול, ע"י רוח קטן ביותר. וכן 'משרתיו אש לוחט', חוס גבוה. בזה רואה האדם כמה אפסו כוחותיו, שהוא נבהל אפילו לומר שלום עליכם וללחוץ יד חבריו.

כמה גדולים מעשי אלקינו

ועוד יש להתבונן בגדולת ה', שלא עלה על דעת אדם לפני כמה שבועות, שהקב"ה יכול בבת אחת להשבית את כל משחקי הכ"ח דורגל שבעולם, כל תיאטרוני העולם סגורים, בטלים ומבוטלים, כל הקוצנרטים בכל יבשת אמריקה ואירופה, הכל מושבת. כמה גדולים מעשי אלקינו. אין הכי נמי שהקב"ה הראה את כבודו במדת הדין, אבל לדברי רש"י בתהלים, הרי כל זמן שמדת הדין סוגרת את התיאטרונים, הפלא ופלא. אך אם ח"ו זה מתחיל להפריע את הישיבות והחדרים, אינו דבר פשוט, בזה צריכים כבר גדולי ישראל להחליט מה לעשות, בוודאי לא שר הבריאות, רק גדולי ישראל יבררו מה ההלכה מחייבת בזמן כזה. אבל בוודאי עלינו להתעורר בתשובה מהסימנים הללו שהקב"ה שולח בעולם.

דברי רבינו יונה אם השעה משחקת לו – לאו כל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא.

בצורה כזו מוחשית ומובנים דברי רבינו יונה באבות (פ"ב מ"ג) 'כי כל אדם צריך רחמים ואם משחקת לו השעה כי השם יתברך מאריך אפו ומחול עליו לא על צדקותיו הוא מרחם עליו וצריך להתחנן לו פן ינחם ה' על אשר נחם על הרעה. כי שמה יגרום החטא ולא כל שעתא ושעתא מתרחיש ניסא'.

מכתבו של ר' חיים פרידלנדר זצ"ל מתוך חוליו האחרון

ויש להוסיף את המובא בשפתי חיים (מועדים א עמ' ק) מובא מכתב שכתב מתוך חוליו האחרון הר' חיים פרידלנדר זצ"ל וז"ל

בס"ד ניו יורק, כג אלול תשמ"ה

לכב' אחי ורעי תלמידי הישיבה הקדושה לאי"ט!

השנה אני צריך לשלוח לכם מרחוק את ברכותי לשנה החדשה. מאידך גיסא המרחק הגשמי מגדיל את הכיסופין הרוחניים. ואם כן מקרב את הלבבות קרבה רוחנית יתרה. לכן הברכות נאמרות בכל הלב. הנני מברך את כל הישיבה רבניהון ותלמידיהון בשנה טובה ומבורכה. יכתבכם ויחתמכם השי"ת בימי הדין בספרן של צדיקים לחיים טובים ולשלום ולבריאות, להצלחה בלימוד התורה הקדושה ועבודת השי"ת, ובכל דרכיכם. תכלה שנה וקללותיה תחל שנה וברכותיה, שנת הרמת קרן התורה וכבוד שמים, שנה שבה נזכה לתשובה שלימה, ולביאת גואל צדק.

איך אדם עושה את עצמו כרש

נאמר במס' ר"ה (טז): 'ואמר ר' יצחק כל שנה שרשה בתחילתה - מתעשרת בסופה שנה מראשית השנה - מרשית כתיב, ועד אחרית - סופה שיש לה אחרית. ורש"י שם: 'שרשה בתחילתה - **שישראל עושים עצמן רשין בר"ה, לדבר תחנונים ותפלה, כענין שנה' תחנונים ידבר רש** (משלי יח כג)

ר' יצחק נותן לנו עצה ע"פ הפסוק ליכות בגזר דין של שפע ברכה - לעשות את עצמו כרש לדבר תחנונים ותפלה. מהו הגדר של 'עושים עצמן רשין' ואיך אדם 'עושה' את עצמו כרש? ודאי אין הכוונה היא שעושה את עצמו 'כאילו'. אלא שר' יצחק נותן לנו דרך בעבודת ר"ה.

ביאור הדבר - שהאדם יבין ויבהיר לעצמו בראש השנה, שכל צרכיו בשנה החדשה, מדי יום ביומו, נגזרים עליו ביום זה. כלומר - כרגע אין לו כלום, וצריך לקבל את הכל מחדש.

איך יכול להרגיש כעני העומד בפתח מי שמשודד בהכל

ואם תאמר - יהודי זה יש לו ב"ה פרנסה קבועה, ויש לו גם הון ששם במקום בטוח. יש לו כשרונות וקשרים טובים וידידים טובים, יש לו משפחה ובית וכו' איך יוכל יהודי זה לעמוד בר"ה לפני הקב"ה כרש שאין לו כלום, כעני בפתח?

אלא על האדם לדעת, שכל מה שיש לו - הוא רק ברצון הבורא יתברך. ועד כמה שהבורא רוצה - יש לו. ואם ח"ו אין זה רצון השי"ת - יכול לאבד את הכל בן רגע ח"ו, או שהכל מה שיש לו לא יעזור לו במצב של אסון ושל מחלה ח"ו בראש השנה נגזר עליו על כל יום ויום של השנה הבאה מה יהיה לו ועד כמה יוכל לנצל את מה שיש לו ועד כמה יועיל לו אם כן הוא צריך לקבל עכשיו את הכל מחדש ועכשיו עומד לפני נסאם הדבר כעני ורש שאין לו כלום וכולו תלוי בחסדי השי"ת הוא וכל אשר לו

אם כן ודאי ידבר תחנונים כעני בפתח שאינו דורש שיתנו לו אלא רק מתחנן, כי למסכן הזה אין סיבה. לדרוש ההיפך מזה הוא העשיר, שנאמר עליו בסוף פסוק זה 'ועשיר יענה עזות' (שם יח כג) העשיר מעיז בדרישותיו, מחמת הרגשת היש הגדולה של עצמו, היפך התבטלות הרש. גם עלינו לדעת, שאין לנו זכויות שעליהן נוכל לסמוך - אין לנו מעשים שיכולים לעמוד בביקורת הדין. לעומתם העבירות הן רבות. לכן אנו עומדים לפני נסאם הדין אין אונים ומבוששים כעני בפתח, ומדברים רק תחנונים ותפילה - בקשת חן מאוצר חיים.

אם האדם מבין כך את הראשית של ראש השנה, שהיא ממש התחלה חדשה, לכן מרגיש את עצמו באמת בבחינת רש, כי צריך לקבל את הכל מחדש, עבור כל יום ויום של השנה החדשה - אז הוא זוכה לאחרית טובה, לגזר דין של חן וחסד.

לאדם שיש לו ב"ה בריאות ופרנסה וכל טוב, לא קל לו להרגיש שבעצם אין לו כלום מעצמו, לולא חסדי השי"ת התמידיים, ועכשיו ראש השנה עומד בהתחלה ממש, אולם אדם שעומד במצב של אין אונים - איבד את פרנסתו ח"ו, או חלה במחלה מסוכנת, קל לו יותר להרגיש שאין לו כלום, ושהוא תלוי רק בחסדי השי"ת.

היתה לי ההזדמנות להרגיש את חנינת השי"ת שמציל ממוות ונותן חיים חדשים. זהו ציור חי - **שיתכן שאדם חושב שהוא בריא והכל שפיר וחלק, ואינו מודע לזה שאין לו בריאות וחיייו תלויים על בלימה** וכך כל בריא צריך בעצם להרגיש שבריאותו כל רגע ניתנת לו מהשי"ת, כאמרם (ב"ר יד ט) כל הנשמה תהלל י-ה, על כל נשימה ונשימה תהלל י-ה, וכך אנו אומרים, כאשר הגוף פועל באופן תקין: רופא כל בשר ומפליא לעשות, לאמור - להיות בריא זהו מפלאי הבורא.

עד כמה שנרגיש ונבין, ובמיוחד בראש השנה, שחיינו מסורים בידי השי"ת ונודה לו על נפלאותיו שבכל עת - באותה מידה נזכה שיגזור עלינו גזירות טובות בראש השנה, ויהיה 'חותך חיים לכל חי' - יוסיף לתת לנו לשנה הבאה חתיכה חדשה של חיים טובים.

נזכה לקבל מחדש את מלכותו יתברך, וניזכר לפניו לטובה, ונתעורר לקול השופר לתשובה שלימה, ויתקבלו לפנינו ית' תחנונינו ותפילותינו, ויפתח לנו את אוצרו הטוב - אוצר חיים של חן וחסד ורחמים. (וע"ש עוד).

הצורך בתפילה למרות שהאדם מרגיש טוב

ורבינו אליהו לופיאן זצ"ל היה אומר (הו"ד בספר ר' אלה עמ' 387) כשרבינו היה מדבר על ענין חרדת הדין - מציין המשגיח רבי דב יפה - הוא עמד על הנקודה הבאה: פעמים שאדם עומד סמוך לראש השנה וכשעורך חשבון נפשו הוא מגיע למסקנה שמעשיו בשנה זו לא היו יותר גרועים ממעשיו בשנה שעברה. ואז הוא אומר לעצמו העובדה ששנה זו עברה עלי בשלום, מוכיחה שכאשר דנו אותי בר"ה הקודם על מעשי שבשנה שעברה, מצאו אותם כשרים, ולפיכך גזרו את דיני לחיים טובים, וא"כ מסתמא גם השנה - שמעשי לא היו גרועים יותר, ידונו אותי לחיים טובים לשנה שתבא, ויכול אני להיות רגוע...

אך, אמר רבינו, אפשר שטעות חמורה בידו! שהנה, בהשגות הראב"ד על הרמב"ם בהלכות תשובה (פ"ג ה"ב) יסד שמה שאמרו חז"ל שבר"ה רשעים נחתמים לאלתר למיתה, אין הכרח שיחתמו את דינם שימותו מיד בשנה זו **אלא יתכן שיחתמו להם לחיות**. כגון, מי שהיה קצוב זמנו לשבעים שנה, אם בר"ה ימצא שהוא רשע, חותמים לאלתר את דינו שימות כשיגיע לגיל חמישים במקום בגיל שבעים.

וא"כ אפשר שכל חשבון אדם זה בטעות יסודו! הוא חושב להוכיח מהעובדה שעבר את השנה האחרונה בשלום, שבר"ה הקודם נכתב לחיים, ומקווה על סמך זה, שגם השנה שמעשיו לא גרועים יותר, יחתם לחיים, בעוד שיתכן שבר"ה הקודם החליטו **להוריד לו שנה מהחיים שנקצבו לו, ובשנה זו מידת הדין כבר לא מסתפקת בשנה ותתבע להוריד לו שנתים, וכך מקצצים לו חתיכות חיים! ואז כשבאמצע שנתו יגיע קיצו, יתברר שר"ה לא היה טוב...**

אילו ידעה הבהמה שהסימן האדום שעליה מסמן שדינה למיתה - היתה מנקה אותו בנהר

ועוד כתב (ספר ר' אלה עמ' 387) 'כבקרת רועה עדרו מעביר צאנו תחת שבטו', קולו הרחימני של המשגיח מלווה את הפסוק בהטעמה. תחת שבטו.

מאי משמע. 'תחת שבטו'?! המשיל רבינו רבי יצחק בלזר: כמו עדר כבשים הנכנסין לדיר להתעשר. הרועה מונה אחד, שנים, עד העשירי. זה דינו לשחיטה. מיד נוטל את לשון הזהורית - פס אדום מבד - וכורך סביב צווארו לסימן - זה יוצא לשחיטה. שוב מונה, ושוב בעשירי כורך. מכאן ואילך מתערב הכבש המסומן בין חבריו ולא חש כלל מהסימן האדום הטבוע בצווארו וחורף את גורלו. הוא קופץ, הוא משתובב, הוא 'רוקד' בין חבריו. אוי, ראש כבש שכמוך, איך לא תחוש בסכנה המרחפת עליך?! שוטה שכמותך, לא עת רקוד עכשיו. רופץ, החפז אל השוקת, טבול את צווארך במים. טבול שוב ושוב. אל תלאה, עד שתסיר את הפס האדום המסמן את עתידך למיתה.

אסאך 'רויטע פאסן' - מגביה המשגיח את קולו - תלויים בצווארו של אדם בראש השנה, בפרנסה, בבריאות. אבל הוא אינו רואה, אינו חש, מתערב עם ההמון. הוא ו'הפסים האדומים' יחד עמו הוא מתערב עם ההמון והוא נהיה המוני. הוא שר עמם. הוא רוקד עמם. ו'הפסים האדומים' רוקדים איתו יחד: וואס הולסטע! - פילחה שאגתו של הארי את חלל האולם.

מה אתה רוקד?! וכו' מה אתה מתהולל ורוקד?!
-מישהו פורץ בבכי.

כן, רשאים אתם לבכות: נשמע המשגיח מטיף.

ואז זה פרץ, הכל געו בבכי, בכו בפנים וגם בחוץ בכו, ואז שמו לב שעל החלונות נסבו בני המקום, עמלי הכפיים והאדמה. וליבם הטהור פרץ גם הוא החוצה כמו קילוח מים מבעד לאדמת טרשים המושבה כולה בכתה יחד עם הישיבה, יחד עם המשגיח.

כמה רחוק ומנוכר נראה באותם רגעים הריקוד ההוא בחזרה מ'תשליך' כמה בלתי משוייך. סברנו הרהרו הבחורים, שכבר אנו בני ישיבה מושלמים. דומה שאנו מגלים כל שלב מחדש שעדיין הדרך לפנינו.

שוב נשמע קולו הפייסני של המשגיח. בכח התיאור המדהים שניחן בו החל מפרט את ה'פס האדום' של בריאות. בעיות רפואיות של האדם, של משפחתו. הקושי והשברון הכרוך בזה, ייסורי הגוף והנפש. התיאור חי, כמו נכתב באותיות אש על הקיר של בית המדרש. בידינו - שאג המשגיח מנהמת ליבו - 'למחות את הפס האדום הזה' בראש השנה, הבה נבקש כולנו יחד: 'אבינו מלכנו שלח רפואה שלמה לחולי עמך' זו לא היתה שאגה. היתה זו נהמה אדירה של בקשת תחנונים: 'אבינו מלכנו...' מעולם לא החזירו שדמות המרחב הד כזה. מעולם לא פילחה את השממה תפילה כזו, תפילה מלב נשבר כזה.

והנה מגיע תורו של ה'פס האדום' של 'פרנסה'. העוני, הדוחק, התוחלת ממושכה מחלת לב, התקווה ומפח הנפש וחוזר חלילה. הזיעת אפיס. הלחם צר, ומים לחץ. הזריעה לרוח ולשידפון. כח התיאור של המשגיח אינו מרפה. החיים בצורתם הקשה מתוארים ומצוירים בצבעי המציאות. גם את

ה'פס' הזה בידינו למחות: 'אבינו מלכנו כתבנו בספר פרנסה וכלכלה'...

מעשה בחולה גב שניצול בזכות התפילה בראש השנה

ויש להוסיף בזה מעשה שהובא בספר אמנונה שלימה (דברים) הגיע ראש השנה הקדוש, אך יש אנשים רבים שלא יודעים באמת, מהו היום האדיר הזה ומה הם יכולים להשיג בו. לפנינו מעשה מדהים, שסיפר הרב מנחם שטיין שליט"א, שימחיש לנו זאת:

"אני מכיר אברך מפתח תקווה, בשם דניאל. האדם הזה סובל 12 שנה מכאבי גב תחתון נוראיים ביותר! אצל כל הרופאים הוא היה, אפילו אצל מומחים באמריקה, ולאף אחד אין מושג מה הבעיה. 12 שנה של סבל נורא! הוא לא מסוגל לשבת יותר מרבע שעה בכסא. כשהוא מתיישב מתחילים לו לחצים בגב שמתגברים עד חוט השדרה הצווארי, ואז הוא חייב לשכב במיטה. במשך 6 שנים שלמות הוא לוקח וולטארנים כתרופות וזריקות! אין לו ברירה, זה תוקף אותו והוא לא מצליח ללמוד גמרא עם בנו הקטן בן ה-12, יוני. אחרי רבע שעה הוא זועק מכאבים ונשכב במטה.

הוא לא מצליח להיות סימפטי לאשתו בגלל הכאבים, הוא לא מצליח ללמוד כרגיל בכולל בפתח תקווה.

ניגשתי אליו ושאלתי אותו: דניאל, האם אתה מאמין שהשנה הקב"ה בורא כל אדם מחדש? האם אתה מבין שהאדם לא ממשיד לחיות כרגיל כבטרייה, אלא שבראש השנה נוצר מחדש? רבותינו מספרים כי שרה אמנו נולדה בלי רחם, ואומרת הגמרא שבאחד מימי ראש השנה היא ביקשה מאלוקים שהיא רוצה להעמיד עם, ובאותו יום היא קיבלה רחם ונפקדה! היא ביקשה מאלוקים שהיא רוצה חיים חדשים, היא לא הקשיבה לרופאים שאמרו לה שחבל לה על הזמן, זקנה בת 90 חושבת שהיא תלד!"

המשכתי לומר לדניאל: "אתה יודע שאם לא ראית את חברך שאתה אוהב מאוד שנה שלימה אתה צריך לברך עליו 'ברוך אתה... מחיה המתים'. אבל תגיד לי, רגע מי מתי? מתי הוא מת שצריך לברך זאת? עונה החפץ חיים בשם המהרש"א: מברכים מחיה המתים כיוון שעבר עליו ראש השנה ויום כיפור לכן הוא נברא מחדש בראש השנה! זו לא בטרייה שממשיכה משנה שעברה, תבין! המשכתי ואמרתי לו: "דניאל, הבורא יכול בראש השנה הזה לתת לך גב חדש אחרי 15 שנה! תתבודד עם הבורא! תבקש! תתחנן! אם תאמין בכך שבראש השנה הקב"ה יוצר את האדם מחדש, וזה לא המשך משנה שעברה - תקבל גב חדש! אך לשם כך יש להכין תצהירים משפטיים! תגיד לאלוקים: "אבא! אולי לי לא מגיע גב בריא, אבל הילד שלי יוני אין לו אבא שילמד איתו גמרא. הוא בוכה כאשר אביו מפסיק ללמוד אותו כל 10 דקות. לאשתי מגיע בעל עם פרצוף מחייך ולא חמוץ" - תכין תצהירים על דף ותוסיף את זה למחזור שלך בראש השנה ותילחם!"

ואז המשכתי: "תראה פה את בית המדרש בראש השנה יהיה עמוס לחלוטין. כשיגיעו לקריאת התורה בראש השנה, מה יקראו? אתה יודעי? על אשה זקנה שנפקדה, שרה - תגיד לי למה מדברים על זה בראש השנה? אני מצפה שבראש השנה יקראו בתורה על ענייניו של יום, על משפט! למה מדברים על אשה שנפקדה..."

אחרי כמה דקות יוצאו ספר הפטרות ויקראו על עוד אשה שנפקדת, חנה! מה זה קשור למליוני יהודים בראש השנה שנמצאים בדין? תשובה: רוצים ללמד את הציבור שזו הזדמנות חייהם. בראו את חנה מחדש ביום זה, גם לחנה לא היה וולד כלל, כשרה. היא ניצלה ראש השנה אחד, כמו שאומרת הגמרא: "ג' נשים נפקדו בראש השנה: שרה, רחל, חנה". אומר רש"י: נפקדו בתפילה". הם נלחמו על ההזדמנות שיש בראש השנה להיברא מחדש! ולכן משדרים לכל הציבור בקריאת התורה: 'עכשיו אתה נברא מחדש! אתה רוצה כישרון? ילדים? זיווג? בריאות? תתפלל! תתחנן! עכשיו מייצרים הכל מחדש!"

דניאל קלט את המסר. הוא הלך לישיבה בראש השנה וקיבל על עצמו תענית דיבור: רק תורה ותפילה, סעודה ושינה והוא נלחם 48 שעות.

הרי כל שעה בראש השנה זה כשבע וחצי של השנה! יומיים שקובעים את כל השנה! דניאל כל כך בכה, כל כך ביקש בראש השנה! המחזור שלו היה מלא דפים שהוסיפו "לשכנע" את בורא העולם: "אני לא מבקש בשביל עצמי גב בריא, יוני שלי בן 12, לפני בר מצווה, אין מי שילמד אותו גמרא, תוך 10 דקות אבא שלו מתמוטט ונופל על המיטה. לאשתי אין בעל. רק עצבים וחוסר סבלנות - תעשה למענה! תן לי גב חדש למענך!" הוא נלחם באמת בכנות!

עבר יום כיפור, סוכות ושמחת תורה... התחיל חודש חשוון והוא בא לבקש את הוולטרנים שלו לשלוש החודשים הקרובים. וכשהבורא רוצה והגיע הקץ לחושך, אז הוא לא צריך שום דוקטורים להבאת הישועה. דניאל מגיע, והנה יושב ממלא מקומו של הרופא שלו. היה זה בחור צעיר בן 29, רופא מתחיל שכעת סיים את לימודי הרפואה. הוא פונה אליו בבקשה: "אני צריך וולטרין ל-3 חודשים. רשום חלק טיפות, חלק זריקות". הרופא הצעיר נדהם: "מה? יותר מידי וולטרין הורס את הגוף". דניאל הבין שהרופא התמים חדש במקצוע שהרי הוא כבר 6 שנים לקוח קבוע, אך הרופא התעקש: "אולי תעשה אולטרא-סאונד על הכליות. לפעמים הכליות מקרינות כאב על כל הגב!"

דניאל גיחך, הרי הוא אצל כל הרופאים ואף באמריקה לא גילו מה זה. אך הרופא הצעיר התעקש וקבע לו תור. הלך דניאל ועשה אולטרא-סאונד במקום, שכב על הבטן, והרופא המקומי נבהל: "22 סתומים לך בכליה, ודבר כזה עושה כאבים בגב!"

דניאל שומע זאת ורץ לרופא הבכיר, שרואה את הבדיקות, ונבון כולו: "אני מתנצל, על זה לא חשבנו כל השנים!!!" זה לא הרופאים, זה ה' שסתם לרופאים בעולם את הראש 12 שנה, כי כנראה הוא לא היה ראוי לישועה, עד לאותו יום.

עד היום בתאריך ד' חשוון, דניאל עושה מסיבת הודיה בביתו. כי בראש השנה ובעשרת ימי תשובה אפשר לשכנע את בורא העולם: "תן לי בריאות כדי שאוכל להתפלל וללמוד... תן לי שמחה כדי שאוכל לקיים מצוותיך בשמחה". להכין תצהירים משפטיים לפני בורא עולם, כי זה יום שאתה נברא מחדש והינד יכול לקבל הכל מחדש! (טוב לחסות בה!)

ויש להוסיף משי"כ עוד הרב אשר קולבסקי שליט"א (הו"ד בדרשו נצבים תשע"ז) הרגע הגדול כבר כאן, נישא על גלי ההתרגשות והציפיה לבואו. אנו עומדים בשבת קודש פרשת נצבים, ואת המילה

'היום' - מפרש הזה"ק כי הכוונה ליום ראש השנה. עוד מעט תאסוף שמש תשע"ז את קרניה האחרונות, ורקיע של שנה חדשה ייפרש מעלינו. כל נפש יהודית רועדת מהתרגשות, דומעת בטהרה. אנו רואים את מראות השנה החולפת עוברים לנגד עינינו, ומתווחים כי מי יודע מה צופן לנו העתיד. הכל פתוח, הכל נמדד, נקבע. החגיגות נוכחות בכל פינה, ואנו נכנסים לשתי יממות המכילות את הניגוד הכי לא ברור בעולם:

מצד אחד, זהו יום של חג, עורכים סעודות בבשר ויין. מצד שני, אין ספק כי זהו יום דין, כל באי עולם עוברים כבני מרון, ומקבלים את גזר דינם. כיצד נוכל לחגוג בשמחה ביום כה מתוח? כיצד נוכל לחייך בשמחה של מצוה, ביום בו מתקיים המשפט המורכב ביותר עבורנו: אך בהתבוננות מעמיקה במהותו של היום, נבין כי אין בכך כל סתירה, ההיפך. במשפט רגיל, הנשפט מוצא עצמו באולם הדיונים, כשליצידו רק עורך הדין שלו, שהשפעתו מוטלת בספק, כי המכריע הוא רק השופט, והוא - אובייקטיבי לחלוטין, אינו נוטה לאף צד... משפט כזה, בוודאי מלווה במתיחות ודאגה רבה! לעומת זאת, במשפט שאנו עומדים בפניו, מי שניצב לצידו הוא השופט בכבודו ובעצמו! אין כמוהו מי שרוצה שייגזר דינו לטוב, עד כדי שהוא מגלה לנו כיצד לרצותו, הוא מעניק לנו את הטיעונים כיצד לנצח במשפט, הוא נותן לנו את הכלים לצאת זכאים בדין, כי הוא רוצה בטובתנו! כשהשופט בעצמו בצד שלך, ככל שאתה מודאג - אתה גם שמח. נכון, בוודאי יש להיערך למשפט, יש להשתמש בכלים שגילה לנו השופט - התשובה התפילה והצדקה, אך אנו עושים זאת בשמחה, מתוך הבנה כי השופט עימנו, מקווה לגזור דינו לטוב!

דרמה מרגשת בחנות התכשיטים...

היה זה באחת מחנויות התכשיטים היוקרתיות והנודעות, בשעת צהריים. בעל החנות עסק בסידור הוטריות, לפתע, נכנסה אל החנות ילדה קטנה כבת 10 בלבד, בעל החנות הופתע. הוא הביט ב'לקוחה' הצעירה, ושאל אם היא צריכה עזרה. "בהחלט כן", צפצפה הקטנה, "אני מחפשת שרשרת מזהב, עם הרבה יהלומים" - תיארה הילדה. בעל החנות התפלא, אבל נצר את פליאתו בלבו. הוא הציע לילדה לבחור מתוך סטנד של שרשראות זהב יוקרתיות. הילדה סקרה את השרשראות בעיניה, וכהרף עין בחרה: "את זו אני רוצה!" - אמרה, והצביעה על אחת השרשראות היקרות ביותר... "זה לא מתאים לילדה קטנה!" - פסק בעל החנות בפשטות. "אולי תחפשי משהו יותר קליל?" "לא, לא, זה לא בשבילי!" - אמרה הילדה, "אני צריכה לקנות שרשרת מתנה לאחותי. היא כבר נערה מבוגרת, בת 18, ומאז שאמא ואבא נפטרו היא כמו אבא ואמא בשבילי" - המשיכה הילדה לתאר, כשעיניה מעלות דמעות געגוע, "היא מחזיקה לנו את הבית, היא מבשלת ומכבסת ומנקה ודואגת לנו".

בשלב הזה כבר הבין בעל החנות, כי הוא עומד בפני משהו לא שגרתי בעליל... "חשבנו ביחד, כל האחים והאחיות, שנחסוך כסף לקנות לה מתנה. כבר יותר משנה אנו חוסכים כל שקל שאנו מקבלים, כל 10 אגורות. לא קנינו כלום כבר יותר משנה, לא סוכריות בקיוסק ולא צעצוע ב'הכל בשקל', כי אנחנו חוסכים את הכסף לקנות לה

מתנה... איזו שרשרת מפורתת, כמו שמגיע לה. עכשיו יש לנו כבר כסף, אז באתי לקנות לה מתנה!" – סיכמה הילדה את ה'דיון' המרגש...

"והיכן הכסף?" – שאל בעל החנות הנרגש. "הנה" – שלפה הילדה ארנק קטן, והחלה להוציא מתוכו מטבעות, בשלל סוגים וגוונים... הרבה עשרות אגורות, כמה שקלים בודדים, ואפילו כמה מטבעות של 5 שקלים... בעל החנות הביט בערימת המטבעות, ובמבט קל הבין כי מדובר בסכום של פחות ממאה שקלים, בעוד שמחיר השרשרת 5,000 שקלים ומעלה... "מצוין!" – אמר לילדה, "יש לך מספיק כסף כדי לקנות את השרשרת. הנה, אני כבר עוטף אותה בקופסת יפה, ובינתיים תכתבי לאחותך ברכה, שנוכל להכניסה לתוך העטיפה!"

"נפלא!", אמרה הילדה. "זה מספיק כסף, נכון?" – "בהחלט", השיב בעל החנות, "זה ממש מצוין!", הוסיף, וארז את הברכה העליונה עם התכשיט היוקרתי. הילדה אמרה 'תודה' חטופה ויצאה מאושרת מהחנות. בעל החנות היה מאושר לא פחות ממנה, הוא הרגיש שעשה היום מעשה טוב ואצילי, לשמח ליבם של יתומים רכים ועוזבים... בערב, הגיעה בריצה נערה נסערת והשיבה את השרשרת בהתנצלות: "סליחה, אדוני, אבל אחותי היתה כאן היום ולקחה את השרשרת הזו. היא חושבת ששילמה עליה, אבל אני יודעת שהשרשרת הזו שווה כמה אלפי שקלים, וזה פשוט לא יתכן... בבקשה, אל תכעס עליה, היו לה באמת כוונות טובות לשמח אותי, אבל אני ממחרת להחזיר את השרשרת, כי לא יתכן שהיא נרכשה...". – אמרה בגמגום... "היא דווקא נרכשה, כדת וכדין!" – אמר בעל החנות. "אחותך היתה כאן, בחרה בשרשרת ושילמה במיטב כספה. אף אחד עוד לא שילם לי מחיר כזה עבור שרשרת כזו!". "בהחלט", צחקה הנערה המבולבלת, "בוודאי שאף אחד עוד לא שילם כמה עשרות שקלים על שרשרת זהב יוקרתית, משובצת יהלומים... זה מה שהיה לה בארנק, ובמחיר כזה – אי אפשר לקנות שרשרת!"

השיבה הנערה בחוסר הבנה מוחלט... "כן, היא באמת שילמה לי רק כמה עשרות שקלים, אבל אף אחד עוד לא שילם מחיר כזה... אסביר לך: לחנות הזו, באים בדרך כלל אנשים עשירים, והם קונים תכשיט בכמה אלפי שקלים – אחוז מזערי מכל הונם. זה אולי הרבה יותר כסף, אבל זה חלק קטן מאוד מכל כספם של לקוחותיי... לעומתם, אחותך הקטנה, שילמה לי בכל מה שהיה לה. נכון, אין השוואה בין הכמה שקלים ששילמה למחירה האמתי של השרשרת, אך היות והיא שילמה במקסימום העומד לרשותה, במעט הכסף אך ברוב המאמץ הטמון בתשלומה – חשתי חובה להתאמץ למענה, ולהעניק לה את השרשרת היקרה בתמורה למאמץ הרב שהשקיעה!" בעל החנות חייד והוסיף: "לכי לדרכך, וכל הכבוד על המסירות הרבה למען אחיך ואחיותיך, היתומים הצעירים. תשתמשי בשרשרת בבריאות ותזכרי, שהיא השרשרת היקרה ביותר בעולם, כי היא נקנתה בכל כספו ובמלוא מאמציו של מי שרכש אותה!"

הסיפור הזה, שהינו אמתי, ומופיע בספר 'דורש טוב' בשם הגאון רבי גואל אלקריף שליט"א, ששמעו מבעל החנות, חושף בפנינו טפח מעבודת היום הנפלא שאנו ניצבים בפתחו, יום ראש השנה: ביום

זה אנו מבקשים ששרשרת יקרה, לא אחת – אלא שרשראות של יהלומים ומרגליות – חיים, בריאות, פרנסה, הצלחה, נחת, רוממות רוחנית, שנה שלימה! רק אנו יודעים, עד כמה יש לנו מעט לשלם... כמה אגורות פה, כמה אגורות שם, מעט זכויות שצברנו. הדרך בה נוכל לקנות את שרשרת המתנות הזו, הכלי שיוביל אותנו לזכות בכל המרגליות הללו, הוא המאמץ לתת את המירב במקסימום שאנו מסוגלים. פשוט לבוא ולומר לאבא שבשמים: 'אין לי הרבה במה לשלם, אבל יש משהו רוחני שאני מאוד מתקשה בו, ואני הולך לרכוש בו את מקסימום המאמץ שלי!'

הבה נחשוב באיזו מצוה אנו מתקשים קצת, או שיש לנו חולשה בנושא מסויים שראוי שנקפיד בו יותר. זה ידרוש מאתנו מאמץ מרוכז, אך כזה שנוכל לעמוד בו, כמו לבוא מוקדם יותר לתפילה, להיזהר יותר מלשון הרע, להתחזק בקביעות עתים לתורה, לטפח יותר את כיבוד הורינו, או כל קבלה אחרת. נבחר בקבלה אחת הממצה את כל היכולת שלנו, ועמה נבוא לאבא שבשמים ונאמר:

'אבא יקר, החותך חיים לכל חי! אנו כמו אותה ילדה קטנה, אין לנו הרבה במה לשלם. יש לנו קצת, אבל הקצת הזה הוא הקצת היקר בעולם, הוא שיא המאמץ שלנו. אבא טוב ואהוב! אנו מקבלים על עצמנו קבלה טובה אחת שנעמוד בה, והיא כל מה שיש לנו וכל האפשרויות שלנו. וברחמיך וחסידיך הרבים, תערב הקבלה הטובה הזו לפניך, ותזכה אותנו בשנה טובה ומבורכת!'

מהפך גורלי ביום גורלי

הסיפור הלא ייאמן הבא, סיפר בעדות מרטיטת לב מהיכרותו האישית, מגיד המישרים הנודע הגאון רבי מנחם שטיין שליט"א. וזה דבר המעשה:

בביתו של הרב שטיין בפתח תקוה, התגוררה במשך מספר שנים נערה אחת, שתלאות החיים ובית משפחתה השבור – הביאו אותה לחפש קורת גג נעימה לראשה, והיא בחרה בבית משפחת שטיין. בני המשפחה קירבו אותה ודאגו לה, ובהגיע זמנה – היו שותפים פעילים בשמחת נישואיה, והקמת ביתה החדש בעיר מרוחקת. במשך השנים, נשמר קשר טוב אך לא רציף עם אותה נערה שהפכה לאשה. הם ידעו כי היא מרוצה בביתה החדש ובעבודתה החדשה, והבינו גם כי היא מתמודדת עם קושי לזכות בילדים משלה. מרחוק, המשיכו להתעניין בנימוס בלי לגרום למבוכה, והבינו כי השנים חולפות עוברות, אך ההמתנה נמשכת, והילדים מבוששים מלבוא ולשמח את הזוג הצעיר...

לימים, נודע גם כי שהתה במשך תקופה מסויימת בחו"ל, מנסה כל דרך טיפול אפשרית כדי להביא לישועתה. אך גם כאן הסתיימו הניסיונות במפח נפש קורע לב, והיא שבה לארץ מאוכזבת וכאובה כפי שיצאה ועוד יותר – הן הרופאים, המומחים הגדולים בעולם, ריפו את ידיה, אמרו בעצמם שאין סיכוי... היה זה אחרי שמונה שנות המתנה מייגעת, שכל יום היא עסוקה רק בדבר אחד – בתקווה לזכות בילדים מבורכים. היא החליטה להתקשר אל הרב שטיין, לשפוך את כל ליבה וכאבה, ולבקש להיות מוזמנת לחוג את ראש השנה בביתם, כדי שתוכל להתרומם ולהתרגש בתפילות החג כראוי לתפילה ישיבתית בוערת. מובן כי היא הוזמנה על אתר, ובבוקרו של יום ראש השנה

התייצבה האשה בעזרת הנשים שבישיבת 'אור ישראל' בפ"ת, כשעיניה כבר לחות מדמעות. 'היום, זה היום!' – הזכירה לעצמה, 'עכשיו הזמן לפעול!' היכל הישיבה כבר היה מלא מפה לפה, והאווירה בו היתה רצינית ומרוממת. כל אחד היה מרוכז במחזור, עטוף בטליתו, עיניו עצומות בדקות. התפילה החלה ונמשכה בהתרגשות רבה, וכבר הגיעו להפטרה, אז החל בעל הקורא לקרוא ברגש את ההפטרה הנקראת ביום הראשון של ראש השנה, ומספרת את סיפורה של תנה אשת אלקנה, שציפתה לילדים במשך שנים ארוכות, וזכתה להיפקד בראש השנה.

האשה האזינה בקשב רב להפטרה, שמעה את ההתמודדות שלה מסופרת ברמה... ההמתנה הארוכה, שברון הלב, האכזבות הרבות... ולפתע – החל קול בכי חרישי עולה בעזרת הנשים, מלווה את הקריאה כמנגינה חרישית: "והיא מרת נפש ותתפלל... ובכה תבכה...". כאן פרצה האשה בבכי. נחילי דמעות שטפו את עיניה, קול התייפחיותיה הלך ועלה, עד שדמעות נקוו גם בעיני סובביה. בעל הקורא המשיך: "אם ראה תראה בעני אמתך וזכרתי ולא תשכח את אמתך ונתתה לאמתך זרע אנשים...".

עכשיו כבר בכתה האשה בכי טהור ומלא, בסערת נפש שאין לתאר. היא חשה כי סיפור חייה עולה עכשיו, וכמו שגורל תנה הוכרע בראש השנה, גם היא יכולה להיפקד עכשיו ממש. ננסכה בה האמונה החזקה כי הסיכויים הטבעיים אינם משנים וקובעים, מה שיכריע מכאן ולהבא הוא רק מה שייקבע בראש השנה, וביום הזה צריך לנקוש על שערי שמים בעקשנות, ולא להפסיק לבקש! כי כמו שחנה ואימותינו שרה ורחל נפקדו בראש השנה – כל אחד יכול! אם עד ראש השנה היתה לילד בעיה רגשית, אם חשבון הבנק סבל ממינוס מתמשך, אם עד עכשיו לא הצלחנו בלימוד – כל זה לא בהכרח יימשך, כי בראש השנה העולם מתחיל מחדש, ויכול להשתנות מהקצה אל הקצה! במוצאי ראש השנה, נפרדה האשה ממארחיה בתודה, כשעיניה עדיין לחות ומצפות, ומבטיחה לעדכן. מכאן ואילך, לא עשתה דבר בנידון, לא התייעצויות, לא התרוצצויות, כלום. האמת שלא היתה צריכה –

בתחילת חודש תמוז (!) של אותה שנה, צלצל הטלפון בביתו של הרב שטיין. הרב לא הצליח לשמוע אף דיבור, רק קולות בכי, מעורבים זה בזה. אותו בכי מרגש ומצפה מראש השנה, הפך לבכי מאושר ומודה, המתמזג בקול בכיו של תינוק רך!

כתשעה חודשים מראש השנה, נפקדה האשה. מחוץ לדרך הטבע, בלי שום הסתברות רפואית. כי כל ההערכות האלה היו נכונות, אבל רק עד ראש השנה. בראש השנה כל ההערכות נפתחות מחדש, וכל אחד יכול לזכות, נגד כל הסיכויים! הוא שכתב המהרש"א, בטעם הענין שיהודי שלא ראה את חברו במשך 12 חודשים מברך 'ברוך מחיה המתים'. לא כי חברו הסתכן חלילה באסון, אלא כי במהלך 12 החודשים עבר ראש השנה, ומראש השנה מתחילה מערכת חיים חדשה, שאינה קשורה לשנה הקודמת! את הסיפור מספר הרב שטיין בעצמו, וניתן לשמוע זאת בקולו במערכת 'קול הלשון'. הוא מוסיף ומספר, כי פעם פנתה אליו רבנית משכונת בית וגן, והעידה כי שמעה את השיחה הזו והתרגשה

והתחזקה, עד שהזמינה את אחייניתה, המצפה לילדים בעיניים כלות כבר 13 שנים, לחוג את ראש השנה במחיצתה ולהתפלל בקרבתה. האחיינית עשתה כפי שהתבקשה, ובהגיע רגעי הפטרת חנה נזכרה בסיפור זה, וכהרף עין החלה בוכה בכי תמרורים בתחנון לבורא עולם, כי בראש השנה הכל נפתח וכל אחד זוכה!

לא חלפו אלא עשרה חודשים, ובעיצומם של ימי 'בין הזמנים' בחודש אב, זכתה אחייניתה לחבוק בן, באופן שעורר השתאות אצל גדולי הרופאים, כי בדרך הטבע לא היה לה כל סיכוי. אך דרך הטבע היתה נכונה עד לאותו בכי בעיצומו של ראש השנה, אך בראש השנה הכל התהפך, היא זכתה!

אנו ניצבים רגע לפני היום הגדול, ולכל אחד מאיתנו יש משהו שמעיק על הלב, יתכן שמלווה אותנו כבר המון שנים. עכשיו מגיע הרגע הגורלי: בראש השנה העולם מתאפס! נברא מחדש! כל קושי שבעולם יכול להיעלם, בזכות זעקה ותחנון אמתי! הבה ננצל את ההזדמנות המרגשת הזו לספר לאבינו שבשמים מה אנו רוצים לשנות בחיינו בשנה הקרובה, ובורא עולם, אב רחום וחנון, יזכה את כולנו בשנה שמחה ומבורכת! עכ"ז הרב קולבסקי שליט"א.

הרה"ג רבי יחיאל מיכל צוקר שליט"א, על כוחה של תפילה

יש להוסיף מש"כ הרה"ג רבי יחיאל מיכל צוקר שליט"א "ותשובה ותפילה וצדקה..."

רב מושב הזקנים 'ערוגות הבושם', עשה לו מנהג יפה לסייר בחדרים, לראות מה נעשה עם הזקנים ומה שלומם. יושב הוא ומשוחח, מרגיע בעת שצריך ונותן הרגשה נעימה לזקנים, שיש להם אוזן קשבת. באחד החדרים הוא מוצא זקן יושב ובוכה בכי נסער. תמה הרב על מה ולמה. הוא מנסה לדובב את הזקן. אבל הוא נתון בבכיו. כשמונסה הוא שוב ושוב, עונה לו הזקן ברפיון: "וכי מה תועיל! הדבר כבר נראה חסר תקווה". הרב לא מרפה. הוא מבקש ממנו: "דאגה בלב איש ישיחנה" – לעולם אי אפשר לדעת מאין תבוא הישועה!". לאחר מאמצים רבים הצליח להוציא ממנו את הספור.

אותו זקן עלה לארץ לפני כחמישים שנה עם שני ילדים. הסוכנות הושיבה אותו באחד המושבים, ונתנו לו חלקת אדמה. עוברים ימים, והוא מבחין ששכנו, שחי בלי ילדים, קבל מגרש גדול משלו. באותו זמן נכנסה בו קנאה עזה. וכשיצר הקנאה מקנן – חוטאים. וכך קם באישון ליל, והסיט את אבן הגבול שבין האדמות בעשרה סנטימטר. כשהבחין ששכנו לא שם לב לכך גברה תעוזה. כך היה מסיט מדי לילה את האבן בעוד עשרה סנטימטר. עד שלבסוף הסיג את הגבול במטר וחצי. עתה היתה כבר חצרו שווה לחצר חברו. בזה נרגע, והאבן נשארה באותו מקום. עשרות שנים חיו, כשבחלקו מטר וחצי של גזל, לאורך כל גבול החצר.

לימים עזב את המושב, ויותר לא היה לו קשר עם המקום. עתה כשתש כוחו, החל להרהר בסופו. לפתע נכנס בו פחד עצום מהעתיד להיות עמו, ביום הדין הגדול והנורא. עתה רוצה הוא לתקן את המעוות, ואינו יודע איך. עקב זקנתו נשכח ממנו שם המקום ושם השכן. ועל כך הוא בוכה, איך יוכל לתקן את המעוות לפני שיעמוד לפני אביו שבשמים.

מספר הרב: "באותו זמן באמת לא ידעתי מה לומר לאותו זקן, מהיכן, באמת, תמצא הישועה? אבל כרב חזקתי את רוחו במלים: יש רק אחד

שיכול לעשות ששכנך יגוש אותך. הלא הוא בורא העולם. עליך לשבת ולהתפלל לבורא מעומק הלב, שייתן לך אפשרות לפגוש את השכן ולתקן את המעוות".

לא עוברים שבועיים, ולפתע נשמעת נקישה על דלתו של אותו זקן. הזקן נגש לפתוח את הדלת, ולהפתעתו הרבה הוא רואה את השכן הנ"ל, עומד לפניו במלוא קומתו. נפעם ונרגש התחבק עם שכנו, ובפיו שאלה: "איך ידעת לחפש אותי?!", השכן אינו מביין את השאלה. הוא עונה לו בפשטות: "הזדמנתי היום לבני ברק לרגל שמחה, הנערכת כעת באולמי 'היכלי מלכות'. חיפשתי לי שולחן של זקנים כמותי, אבל לא מצאתי. מחוסר ברירה התיישבתי ליד שולחן בו יושבים היו כמה צעירים. השיחות לא עניינו אותי. אבל לפתע שומע אני את אחד הסועדים פונה לאדם נכבד, ואומר לו: 'כבוד הרב... האם תוכל להגיש לי סלט פלוני?'. הדבר נשנה כמה וכמה פעמים. אני שומע את השם ונזכר שזה בעצם היה השם של שכני במושב!"

"שאלתי את אותו יהודי האם יש לו קשר ליהודי פלוני, שהיה גר במושב אלמוני. הוא אישר לי שהוא אכן בנד! אמרתי לו שכבר לא ראיתי אותך שנים רבות ושאלתי עליך. הוא עונה לי: 'אבי נמצא כעת במושב זקנים בקרבת מקום'. כיון שהתזמורת היתה רעשנית לטעמי, והשיחות גם לא ממש עניינו אותי, וזמן היה לי למכביר, החלטתי לבקרך. והנה אני כעת לפניך!"

כששמע זאת הזקן הוארו עיניו: "אתה לא יודע איזו שמחה יש לי לראותך!". הוא ספר לחברו את מה שעשה לפני חמישים שנה, ובדמעות בקשו למחול לו. הוא אמר זאת כשכולו בכי ותחינה. חברו הזקן היה נרגש מאד, ומחל לו בלב שלם. כאן התגלה כח התפילה שנענתה מיידית. תפלה שבאה מעומק הלב! לעומתה ישנה תפילה שנענית רק לאחר שנים. ספור זה מופיע בספרו של הרב פסח קראון שליט"א ('בנתיות המגיד' – כוחן של דמעות): בשנת תשמ"ה הגיעה שיחת טלפון אל הגאון רבי יצחק מאיר שור שליט"א, מראשי ישיבת 'תורה ודעת', בו מודיע לו יהודי על זוג חדש שבא להתגורר סמוך לביתו. הם אינם שומרי תורה ומצוות, אבל חביבים ונעימים מאד. ואם יזדמן לו, שיראה לקרב אותם.

מן השמים הזדמן, שבדיקו כשירד הרב שור אל הרכב שמיסעו לישיבה, ראה הוא לפניו אדם לא מוכר היוצא מרכבו. הרב ניגש אליו, הושיט לו את ידו לשלום, ושאלו אם הוא שכן חדש. משענה בחיוב ואף הזכיר את שמו, עשה עמו היכרות, והציע לו לבוא להתארח אצלו יחד עם רעייתו בליל שבת הקרוב. היהודי התרגש מאד מן ההזמנה המפתיעה, והבטיח תשובה מייד לאחר שישוחח על כך עם רעייתו. ואכן עוד באותו ערב נתנו בני הזוג את הסכמתם.

בסעודת השבת שררה אווירה מיוחדת. תחילה שמעו דברי תורה מהרב המארח, לאחר מכן החלו לשוחח בענייני יהדות. עם סיום הסעודה הודו רבות על התענוג שהיה להם, ומיד קבלו הזמנה לפעם נוספת. הם, כמובן, נענו לכך בחיוב. התגלה, שהשכנים החדשים הם בעלי חפץ עז לשמוע עוד ועוד על היהדות. כשראה הרב עד כמה רציניים הם בחיפוש אחר משמעות בחיים, הציע להם לחוות מספר ימים בישיבת 'אור שמח' בעיר מאנסי. בני

הזוג נסעו למאנסי, וכשחזרו הפכו לבני אדם שונים. הם קבלו החלטה, שמעתה ישמרו תורה ומצוות באורח מלא. סמוך לראש השנה הודיע הבעל למעבידו שהוא עוזב את עבודתו, ומעתה הוא בן ישיבה בישיבת 'אור שמח'. השם הלועזי 'מרק' שונה לשמו היהודי 'משה דוד', וכל הדרכתם המשיכה להיות על פי הרב שור.

לקראת החגים הגיעו לביקור אצל הרב שור. שם סיפר אותו משה דוד לראש הישיבה, שיש לו קרבת משפחה לאנשים חרדים מאד. הוא ידע זאת בילדותו, אלא שהוריו הבהירו לו כי אותם קרובים הם מטורפים, ולכן אין עניין לשמור עמם על קשר. עתה חושב הוא שהוריו הטעו אותו עם המידע הנ"ל, מתוך שחששו שתהיה להם השפעה עליו. אבל עתה מעוניין הוא מאד להכירם. הוא החל לחקור ולדרוש, עד שגלה שאחד מהאדמו"רים השוכן בשכונת בורו פארק הוא, לכאורה, קרוב משפחתו. עתה מבקש הוא שראש הישיבה יסדיר לו תור אצל אותו אדמו"ר.

ראש הישיבה מיהר לקבוע להם זמן לביקור אצל אותו אדמו"ר, באחד מימי חול המועד סוכות. בני הזוג נסעו אל האדמו"ר מלאי חששות. האם ישתכנע הרבי שהם, אכן, קרובי משפחה? ואיך יקבלם? החששות נמוגו מיידית. האדמו"ר והרבנית קבלום בסבר פנים מאירות. השיחה קלחה לה בנעימות. לא עברו רגעים רבים, והם הגיעו ללב המטרה, שהיא ברור הקשר המשפחתי. שאלות קצרות הבהירו, שאכן, הם קרובי משפחה.

שאל הרבי את ר' משה דוד: "אמר נא לי, היתה לך דודה בשם 'מרתה'?". התשובה היתה חיובית. "אם כן", אמר האדמו"ר, "נדמה לי שהיית סנדק אצל בנה". השתומם משה דוד: "אבל הרי לאותה מרתה אין בנים, רק שתי בנות!". הרבי הופתע. הוא זכר היטב שנסע לברונקס לשם סנדקאות. אז אם לא אצל אותה מרתה אצל מי זה היה?"

כאן נכנסת הרבנית ומעירה: "אמור לי משה דוד, האם לא נולדת בברונקס?". הוא מאשר שכן. "אם כך הברית היתה שלך, אני זוכרת זאת היטב!".

כעת נזכר הרבי: "אכן היתה זו הברית שלך! ימים אחדים לפני הברית צלצל אלי אביך, ובקשני להיות סנדק בברית. הקשר שלי איתו כבר נותק לחלוטין, בעקבות ירידתו הרוחנית שהובילה לנשואיו עם אמן, שהיתה רחוקה מאד מיהדות. בחתונתו לא השתתף איש ממשפחתנו. וכשנולדת ניסה ליצור את הקשר המזערי הזה".

"חששתי מאד להגיע. היה לי ספק על המוחל, האם יודע הוא בכלל את מלאכתו? ואם הוא בכלל דתי? שנית, היה כמעט ברור שהמאכלים שיוגשו בסעודה יהיו טריפה. גם הצניעות רחוקה למדי. מכל בחינה שהיא, לא היה לי נח להיות שם. אבל הרבנית הפצירה מאד. טענה חזקה היתה בפיה: 'אל תיסע בשביל האבא, עשה זאת בשביל התינוק שלא חטא, ובעת שאתה מחזיקו, התפלל נא שיגדל כיהודי הגון וכשר!'".

"שמעתי לקולה ונסעתי לשם. וכשהיית בזרועותיי נשאתי תפילה מעומקי הלב, שתגדל להיות יהודי כשר וירא שמיים! מאז תהיית לעצמי פעמים רבות, האם קבל הבורא תפילתי? והנה זוכה אני לראות כי התפילה שנשאה אז, פרותיה הגיעו עשרים ושמונה שנים מאוחר יותר..."

(מתוך הספר 'להאיר' על זמירות שבת)

אילו ידע איוב שהשטן מקטרג עליו בר"ה כמה היה מתפלל יותר

ויש להוסיף מש"כ הרב מאיר חדש זצ"ל בספרו אור חדש "אל תבוא במשפט את עבדך כי לא יצדק לפניך כל חייתיהלים קמג ב). "סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי" (שם קיט קב).

כך התחנן דוד המלך ע"ה לפני הקב"ה, וכך רעד ורטט משיח ה' מפני אימת הדין. ואולם לאימה יתרה זו מה היא עושה? מהי הסיבה לפחד ולפלאות אשר כה אוחזים את בחיר ה' מפני המשפט, משפט האלוקים? והלא "הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא" (דברים לב ד).

"וייהי היום ויבואו בני האלוקים להתיצב על ה' ויבוא גם השטן בתוכם... - ויאמר ה' אל השטן השמת לבך על עבדי איוב כי אין כמוהו בארץ איש תם וישר ירא אלקים וסר מרע". (איוב א ו-ה) רש"י שם - "אותו היום ראש השנה הי' ובא השטן להשטיין עליו".

הקב"ה, החוקר לב ובוחן כליות, "היוצר יחד לבם המבין אל כל מעשיהם" (תהלים לג טו). מעיד כאן על איוב שהוא "תם וישר" - איש השלמות ותכלית הישרות. ולא עוד, אלא - "וירא אלקים וסר מרע". ומבוארים הדברים עוד יותר בדברי חז"ל "אמר ר' יוחנן גדול הנאמר באיוב יותר ממה שנאמר באברהם דאילו באברהם כתיב כי עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה (בראשית כב יב). - ורק לאחר העקידה, ובאיוב כתיב - תם וישר ירא אלקים וסר מרע" (בבא בתרא טו ב). הרי לנו תאור נדיר ומופלא על איש אשר השכיל להעפיל גבוה מעל גבוה בפסגות השלמות האלוקות, עד שכביכול הקב"ה אומר לנו: "ראו ברי' שבראתי לי בעולמי", ואף על פי כן - "בא השטן להשטיין עליו".

"ויען השטן את ה' ויאמר מוטט בארץ והתהלך בה." - "אמר לפניו רבונו של עולם, שטתי בכל העולם כולו ולא מצאתי נאמן כעבדך אברהם, אמרת לו קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה כי לך אתנה (בראשית כב יב) ואפילו בשעה שלא מצא מקום לקבור את שרה [עד שקנה בד' מאות שקל כסף] לא הרהר אחר מדותיך" (בבא בתרא שם). השטן כביכול מתווכח עם הקב"ה ואומר לו יש גדול מאיוב ומיהו? אברהם. ומפליא הדבר מהיכן השטן מוכיח את גדלותו של אברהם אבינו, לא מנסיון "אור כשדים" בו השליך את נפשו לתוך להבות אש על קדוש שמו יתברך, אף לא מהנסיון הנורא הוד, נסיון ה"עקידה" בו עקד את בנו יחידו אשר אהב את יצחק, על מזבח אהבת ה' אשר בערה בקרבו ללא שעור וללא שיעור, אלא מנסיון לכאורה פשוט ושולי, עד שכמעט המושג "נסיון" אינו הולמו - נסיון קניית המערה לקבורת שרה אמנו. ומיהי גדולתו של אברהם אבינו? שלמרות שהקב"ה הבטיח לו את הארץ כולה, בכל זאת טרח ועמל ושלם רבות עד שהשיג מקום קבורה לשרה אשתו, ואף על פי כן - לא הרהר אחר מדותיו יתברך, אלא עשה מעשהו בשלמות הלב ושלמות המחשבה. מכאן למדים אפוא למוד רב ערך על ערכם של מעשים, - ערכם האמיתי של מעשה אנוש - נעלם מעמנו תכלית העלם, יש מעשה "קטן" בעיני אנוש ורשומו גדול בשמים. ויש מעשה "גדול" בעיני הבשר ודם אך לא כן בשמים.

מהאמור לעיל מוכיח אפוא השטן בבטחון מלא שאברהם אבינו גדול מאיוב, ולא עוד אלא - "החנם ירא אלקים? הלא אתה שכת בעדו (איוב א י)

מתריס השטן. "החנם ירא אלקים" (שם א ט) - אמנם כן, גם השטן מודה שאיוב הנו עתה, "באשר הוא שם", (בראשית כא ז) ירא אלקים. אולם, הוא ממשיד לטעון, שלמותו מטפסת ועולה מתוך גן עדן מאושר, מתוך עושר וכבוד שלוה ורגיעה. - "הבקר היו חורשות והאתונות רועות על ידיהם (איוב א יד) - א"ר יוחנן מלמד שהטעימו הקב"ה לאיוב מעין עולם הבא, שנאמר: "ונגש חורש בקוצר (עמוס ט יג ילקו"ש איוב שם) לכן טוען השטן לקב"ה "שלח נא ידך וגע בכל אשר לו" (איוב א יא), העמד אותו בנסיון, או אז, ורק או נוכח לדעת מדת שלמות הלב ושלמות המחשבה של איוב, כפי שאצל אברהם נודעה דרך הנסיון.

"ויאמר ה' אל השטן הנה כל אשר לו בידך רק אליו אל תשלח ידך". הקב"ה נותן רשות לשטן לנסות את איוב, משמע שהוא מסכים לטענתו של השטן. וכאן מתחילה להתחולל הטרנדית האנושה - "יסורי איוב". האסונות נתיים עליו בזה אחר זה בחטף מדהים, אסון רודף אסון ופורענות משיגה רעותה. - "וייהי היום ובניו ובנותיו אוכלים ושותים... ותפל שבא ותקחם ואת הנערים הכו לפי חרב... עוד זה מדבר וזה בא, ויאמר אש אלקים נפלה מן השמים ותבער בצאן ובנערים ותאכלם... עד זה מדבר וזה בא ויאמר כשדים שמו שלשה ראשים... ואת הנערים הכו לפי חרב... עד זה מדבר... והנה רוח גדולה באה... ויגע בארבע פנות הבית ויפל על הנערים וימותו... ויקם איוב ויקרע מעילו... ויאמר ערם יצאתי מבטן אמי וערם אשוב שמה. ה' נתן וה' לקח יהי שם ה' מבורך. בכל זאת לא חטא איוב ולא נתן תפלה לאלקים" (שם א יג-כב).

שנה חולפת. - "וייהי היום ויבואו בני האלוקים להתיצב על ה' ויבוא גם השטן בתוכם להתיצב על

ה'." (שם ב א) ושוב שואל הקב"ה את השטן - "השמת לבך אל עבדי איוב... ועודנו מחזיק בתומתו ותסייני בו לבלעו חנם? (שם ב ג) אולם למרות הפורענות המזעזעת אשר מצאה את איוב, סבור השטן שעדיין לא היה בידי נסיון זה כדי למצות את לב איוב עד תום. - "ויען השטן את ה' ויאמר עור בעד עור וכל אשר לאיש יתן בעד נפשו", (שם ב ד) אפשר והעמידה של איוב בנסיון נובעת דוקא מאנוכיות מופרזת ומאהבה עצמית גדולה. לכן, טוען השטן, הנסיון הבא צריך להיות דוקא על גופו ונפשו של איוב. וגם עם טענה זו מסכים הקב"ה - "ויאמר ה' אל השטן הנו בידך אך את נפשו שמור" (שם ב ו) - "שלא תצא" (רש"י שם). "א"ר יצחק גדול צערו של שטן משל איוב. משל לעבד שאמר לו רבו שבור את החבית ושמור יינה" (בבא בתרא טז א), משמע שהקב"ה נתן רשות לשטן להביא על איוב יסורים כה נוראים שבדרך הטבע נפשו היתה צריכה לצאת, ברם הוא דורש מהשטן "אך את נפשו שמור". בדרך על טבעית. נורא ואיום לב אנוש. הקב"ה מסכים עם השטן שכל עוד לא מיסרים את גופו של איוב התם והישר הירא אלקים וסר מרע עד צאת נפשו, עדיין אין ערובה שנפרצו כל שערי הלב, ואפשר ועמוק עמוק עוד תמצא בסתר נקודה נגועה שיש בה כדי להרהר אחר מדותיו יתברך. ואם רוצה הקב"ה לנסות את איוב בנסיון זה של "הרהר אחר מדותיו", הרי אין גבול לחתירה בלב אנוש. "עקוב הלב מכל ואנוש הוא מי ידענו" (ירמיה יז ט).

מכל האמור למדנו גם, שאף על פי שדנים את האדם לפי מצבו העכשווי בעוה"ז "באשר הוא שם", בכל זאת נדין שמים מתחשבים גם בהתאם

לתוצאות הנהגתו האפשריות של האדם בכל שנויי המצבים וחליפות העתים בעוה"ז. שהרי למרות שהקב"ה העיד על איוב בהתאם למצבו העכשווי, בנסיבות הקיימות, שהוא "תם וישר וירא אלקים וסר מרע", בכל זאת הצליח השטן לחתור תחתיו חתירה עמוקה כל כך, עד כדי הבאת "כל יסורי איוב". - "שבעה דברים מכוסים מבני אדם... אחד מהם "עומק הדין". (פסחים נד ב).

הנה ראינו את עומק לב אנוש, את עומק הדין ואת נוראות יום הדין. אם כך אפוא מי יאמר זכיתי? מי לא ירעד ויזדעזע מפני אימת הדין? הוא זה אשר אמר דוד המלך ע"ה: "סמר מפחדך בשרי וממשפטיך יראתי". (עפ"י אור חדש עמ' קה-קז)

נחשוב לעצמינו אם איוב היה יודע שזה נגזר עליו עד כמה הוא היה מתפלל לכן גם אנו נתפלל ונחסוך לעצמינו את הצער הזה.

הלימוד מזה למעשה אין מה שהיה היה בראש השנה הכל מתחיל מחדש, וכמשל למי שסוגר את העסק ופותחו מחדש שהוא רוצה לקבל רק את העובדים הטובים.

כך ה' כל שנה סוגר את העסק ורוצה לקבל רק את העובדים הטובים.

לכן צריך האדם להתחזק ביותר בתפילה בראש השנה

לתגובות: P0583271323@gmail.com

כמו כן ניתן להאזין לשיעורי למעשה בקול הלשון 07222741111 וכן להוריד מהעמדות של קול הלשון

מאור שעשועי - הגדולה והענוה / הרב מנחם צבי גולדבאום, מחבר סדרת

'מוסר דרך'

ויתנו לך כתר מלוכה

הדברים שלהלן מבוססים על דברי מרן המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל (על פי המובא בספר "מאיר נתיבות" חלק המועדים):

בתפילות של ראש השנה אין אנו נעצרים בתפילה על עצמינו. בעבודתנו אנו מתפללים ומבקשים רחמים על כל באי עולם. 'מלוך על כל העולם כולו בכבודך'. 'ידע כל פעול כי אתה פעלתו ויבין כל יצור כי אתה יצרתו'.

קבלת עול מלכותו יתברך כוללת את עצמו ואת כל הבריאה כולה.

לאדם ניתן את הכח הנפלא להחזיק ולקיים את העולם! וחלילה להחריב את העולם...

ועד כדי כך, שאף ביום הגדול והנורא של 'היום יעמיד במשפט', גם כן יש לו לאדם חלק ותפקיד...

...חלקו של האדם הוא, בכמה השפעה תנתן. זה תלוי בעבודת האדם. 'לעת נעשה בחפצו כל אזי מלך שמו נקרא'. כביכול תלוי ועומק עד כמה 'שמו נקרא' לפי עשיית האדם את 'חפצו' - כלומר את רצונו יתברך.

ביום בו עוברים לפניו יתברך כל בראיו ויצוריו, ביום בו דנים כל אחד ואחד כחילותיו של בית דוד, לחיים או חלילה... ביום בו נותן כל אחד דין וחשבון ליצורו, אומר הקב"ה לישראל: 'תמליכוני עליכם'!

בראש השנה אנו זוכים שכבוד מלך מלכי המלכים, בכבודו ובעצמו, בא להסתכל עליו ולעם הנבחר באים ואומרים דבר נוסף, זכות גדולה שהעניק הבורא לכל אחד מישראל: להמליך את בורא העולם!

אך כיצד אדם יכול להמליך את בורא העולם?
על ידי שהוא יקבל עול מלכות שמים!
לקבל על עצמינו את עול קיום העולם, כדי לתקן
עולם במלכות ש-ד'.

וסיפר מרן המשגיח רבי מאיר חדש בהקשר לכך:
כד הוינא טליא שמעתי על טכס הכתרתו של
הצאר ניקולאי שלטיט רוסיה (א"ה: כד מסופר
בספר הני"ל, והוא מוסמד, אך על פי זכרוני מרן
המשגיח היה מספר כעד-ראיה של כל האוירה
שתתואר להלן [אף אם לא נוכח בעצמו באופן פיזי
במעמד ההכתרה]). ההכנות לטכס ההכתרה נערכו
בכל הממלכה האדירה. זמן רב התכוננו ראשי הצבא
והמדינה, והם העסיקו אלפי פקידים וחיילים
בהכנה לטכס הגדול. שטח ענק הוכשר להיות מקום
ההכתרה. כל השטח שהשתרע על פני קילומטרים
רבים גודר היטב, ומינו מאות חיילים לשמור עליו.
בודדים מכל כפר ועיר זכו להיות בין המאושרים
שזכו לכרטיס כניסה. מי שזכה החל בהכנות, תפר
חליפה מהודרת, הזמין כובע מהודר והתקין נעליים
חדשות, וכל אותה תקופה התהלך מאושר וכולו
זורח מרוב חשיבות.

מי ידמה ומי ישוה לו!

גם בני משפחתו וידידיו היו מתפארים: 'אנו
ממשפחתו של פלוני שיש בידיו כרטיס כניסה לטכס
ההכתרה'.

כפר שלא קיבל אפילו הזמנה אחת היה נחשב
לפחות ערך.

אך גם כל אותם שכן היו מוזמנים, לא יכלו
להושיט יד למלך או להיות קרובים אליו. הם זכו
להיות בתוך השטח המגודר, ואם היו בעלי אגרופים
וגבוהי קומה ומיטיבי ראות יכלו לראות מרחוק את
בימת ההכתרה. ראשי ערים גדולות, קצינים
גבוהים, שרים, שגרירים ונציגים של מדינות העולם,
זכו יותר, ובעבורם הכינו כסאות במרחק מבימת
ההכתרה. הבכירים ביותר זכו לשבת ממש קרוב
להם, היה אף סיכוי שיוכלו להושיט יד למלך...

הדרך המובילה למקום ההכתרה הוכשרה, נוקתה
וגודרה, והוצבה עליה שמירה של אלפי חיילים.

לכבוד המאורע עוצבו מדים מיוחדים וחגיגיים
שלבשו החיילים, וכל מראהם אומר כבוד.

המלך היה אמור לנסוע בכרכרה פתוחה, ולאחריו
כל הפמליא.

עשרות אלפי אנשים שחשקה נפשם לפחות להציץ
ולראות לרגע את המלך עובר לפנייהם ולהריע לו, לא
חשכו כל מאמץ, וגם הם תפרו ולבשו את מיטב
בגדיהם ונדחקו יומיים שלושה לפני הזמן, כדי
להכין לעצמם מקום שממנו יוכלו לחזות במראה
הגדול וההסטורי.

אתא ובא היום המיוחל, שעות רבות חיכו
המוזמנים וצבאו ההמונים על הגדרות, מנסים
להדחק, והחיילים מזיעים ונלחמים בהמון, והנה
הכרכרה המלכותית מתקרבת, לפנייה פרשים
הדורים ותוקעי חצוצרות מוזהבות. המתח גואה.
הדחיפות גוברות. המון העם נדחק. מי שאין כוחו
עמו נרמס תחת הלחץ, וחללים רבים נפלו באותו
יום, וכל זאת בשביל להביט במלך.

והנה הגיע הרגע הגדול. המלך עובר, וכל ההמון
מריע לו: 'יחי המלך'!

הראשונים נופלים על פניהם מהתרגשות, ומי
שזכה לראות את פני המלך מרגיש אושר מאין
כמוהו, וכבר יהיה לו מה לספר כל ימי חייו.

הפמליא מתקרבת למקום ההכתרה. כל המוזמנים
עומדים על רגליהם, מיישרים את בגדיהם, מציצים
על נעליהם ומיטיבים את שערם, והנה המלך עובר.
הלב גואה מהתרגשות. דמעות מתגלגלות על
לחייהם. כל חייהם לא ישכחו רגע גדול זה.

המלך עולה על הבמה, והטכס מתחיל.

גנרל עמוס ומועטר כולו במדליות מרים קופסא
מעוטרת ביהלומים ומשובצת באבני חן. גם על פניו
הקשוחות של איש הצבא נראים אותות התרגשות.

הוא מעביר את הקופסא לבעל דרגה גבוהה, ממנו
והלה פותח את הקופסא ומעבירה לבכיר ממנו.

השלישי, בעל הדרגה הגבוהה ביותר, מוציא את
הכתר הנהדר, שבצירוף קרני השמש שריצדו על
פניו זהר למרחקים, ומוסר את הכתר לאותו יחיד
ומיוחד שנבחר לשים את הכתר על ראשו של המלך.

באילו הערצה וקנאה הסתכלו כולם על אותם
שזכו להיות שותפים בפועל במעשה ההכתרה, שלא
לדבר על אותו אחד ומיוחד שבמו ידיו שם את
הכתר על ראשו של המלך!

אין לתאר כלל איזה כבוד גדול ועצום!!!

ואם במלך בשר ודם כך, ומלכותא דרקייע כעין
מלכותא דארעא, כמה גדולה זכותנו, שאנו כביכול
מניחים את הכתר על ראש המלך, וממליכים עלינו
את מלך-מלכי-המלכים!

ביום הדין אנו זוכים בזכיה עצומה: 'ויתנו לך
כתר מלוכה'!

ביום הדין לא רק שאנו מוזמנים לטכס ההכתרה,
אלא לכל אחד מישראל פונה הקב"ה: 'אמרו לפני
מלכויותי כדי שתמליכוני עליכם'.

אך כגודל הזכות שבהמלכת הקב"ה, כך גם
החיובים שהיא מביאה עמה. חייבים להתכונן
להכתרה, וכשם שהממליך מלך בשר ודם לובש בגדי
מלכות מהודרים, כך גם עלינו לבוא נקיים זכים
וטהורים. וכל כך אנו שמחים, כי מצוה גדולה היא
לנו זכות זו ולכבודה אנו אוכלים ושמחים.

כל יהודי מישראל, על ידי "אמרו לפני מלכויות",
וקבלת עול מלכותו יתברך, כביכול מניח את הכתר
על ראש המלך: 'ויתנו לך כתרי מלוכה'.

מאתורי הזמנים / הרב יצחק לובנסטיין, מו"ל כתבי וספרי הגר"א וינטרויב זצ"ל, ומח"ס 'כתבינו לחיים' ו'עומק הלב',

קרית ספר

זכרינו לחיים

א.

גם הרש"ש (ע' מש"כ בקונטרס 'כבוא השמ"ש')
וגם הגר"ח (ע' קונטרס 'כתבינו לחיים') וכן עוד
גדולי המשפיעים הדגישו חומרת ה'דין' על 'ביטול
זמן'.

כפשוטו היה אפשר להבין שכיון ש"תלמוד תורה
כנגד כולם" ו"ביטול תורה כנגד כולם" ממילא עליו
לתת את הלב והדין, אולם יתכן שיש כאן איזה
עומק.

המצוה הכי חשובה בתורה היא מצות 'וחי בהם'
פי' שיש ערך על לעצם החיים – הרבה יותר חשוב
מ'מה עושים' זה 'להיות'!

ב'עצם החיים' האדם נושא בתוכו ניצוץ מנשמה
אלוקית [דו"ק בלשונות של הנפה"ח (,)] והוא עיקר
תכלית העולם. ודאי שהאדם 'מתעלה' ו'מעלה' כל

העולם עמו' עם 'עושה' מצוות (ע' מס"י ?), אבל עצם
היותו 'חי' שווה יותר מכל.

ב'זכרינו לחיים' ו'מלך חפץ בחיים' וכו' אנחנו
נותנים ערך לאותו תכלית של 'עצם החיים'.

ב.

שלב השני היא התמקדות על ה'עיקר' שעברו יש
'חיים'. הסימן שאנחנו מעריכים את החיים הוא
בזה שמנצלים אותם להוביל אותנו להשיגים גבוהים
ע"י קיום תורה ומצוות, 'למענד אלקים חיים' [ע"ד
דרוש, ש'למענד אלקים' אנחנו רוצים 'חיים'].

ה'עיקר' האחד הכולל כל העיקרים [ומי
שמכחיש איזה פרט, נחשב 'לכופר בעיקר'] היא
שלאדם יש 'יעד' ושהוא 'מחוייב' להשיגו. אין לאדם
בחירה 'אם' ישיג את התכלית של 'לכבודו בראתיו'
אלא 'איד'. האם ע"י קבלת שכר או על ידי עונש.

תפיסה נכונה של ה'עיקר' בנויה על ג' יסודות¹¹
[ע' ספר העיקרים], א. 'מציאות השם' [ה'
עיקרים הראשונים של הרמב"ם]. ב. שהשם
מתקשר עם הנבראים ומודיע להם מה הוא מצפה
מהם [ד' עיקרים האמצעיים של הרמב"ם]. ג.
שרצונו יתקיים בכל מצב, והאדם והעולם יגיע
לתכליתו, ובל ידח ממנו נדח [ד' עיקרים
האחרונים של הרמב"ם].

ג.

בזה מובן דברי ספר העיקרים (מאמר ראשון
פ"ב)¹² ומבאר שג' ברכות של 'מלכויות זכרונות
ושופרות' מקבילים לג' עיקרים אלו, וז"ל:

"והמורה על היות ג' העיקרים הללו שרש ויסוד
לאמונה אשר בה יגיע האדם אל הצלחתו האמתית,
הוא מה שייסדו לנו אנשי כנסת הגדולה בתפלת
מוסף של ראש השנה ג' ברכות, שהם מלכויות
זכרונות ושופרות, שהם כנגד ג' עיקרים הללו, להעיר
לב האדם כי בהאמת העיקרים הללו עם סעיפיהם
ושרשיהם כפי מה שראוי יזכה האדם בדינו לפני
השם.

כי ברכת **מלכויות** היא כנגד עיקר **מציאות השם**,
ויורה על זה נוסח הברכה, על כן נקוה לך ה' אלקינו
לראות מהרה בתפארת עוזך, להעביר גלולים מן
הארץ והאילים כרות יכרתן, לתקן עולם במלכות
שדי וכו', יכירו וידעו כל יושבי תבל כי לך תכרע כל
ברך תשבוע כל לשון, ויקבלו כולם את עול מלכותך.

וכן ברכת **זכרונות תורה על ההשגחה והשכר**
והעונש, וכן יורה נוסח הברכה, אתה זוכר מעשה
עולם ופוקד כל יצורי קדם לפניך נגלו כל תעלומות
וכו'.

וברכת **שופרות** היא לרמוז על העקר השלישי
שהוא **תורה מן השמים**, ועל כן היא מתחלת אתה
נגלית בענן כבודך על עם קדשך לדבר עמהם, מן
השמים השמעתם קולך וכו', ולפי **שמותן תורה היה**
באמצעות קול שופר חזק מאד כמוהו לא נהיה מן
העולם, נקראת שופרות, כי הקולות והלפידים שהיו
שם כבר היו בעולם כיוצא בהם או ממינם, אבל קול
השופר בזולת [בל] שופר לא היה מעולם ולא
יהיה כן עד זמן הגאולה, **שהיא שעה שתתפרסם**
תורת האמת בפני כל העולם,¹³ ועל אותה שעה

¹¹ נלע"ד שהם כנגד ג'ר, ז"א, ונוק' ואכמ"ל.

¹² וכיון לדבריו מהרש"א (חדא"ג ר"ה לב: ד"ה כי).

¹³ ז"ל הרמב"ם (מלכים יב ד-ה) לא נתאוו החכמים
והנביאים ימות המשיח, לא כדי שישלטו על כל העולם,
ולא כדי שירדו בעכו"ם, ולא כדי שינאשו אותם העמים,
ולא כדי לאכול ולשתות ולשמוח, אלא כדי שיהיו פנויים

נאמר וה' אלקים בשופר יתקע (זכריה ט יד), כפי דעת קצת החכמים וכבר ראיתי מי שכתב שהשופרות רמו לעקדת יצחק^ט, ואינו כן, שאלו היתה ברכת השופרות רמו לעקידה, היה ראוי לזכור בה עקידת יצחק לא בזכרונות כמו שזכרה, ואולם הביאם לזה מה שמצאו לרבותינו ז"ל כי התקיעה בשופר של איל זכר לאילו של יצחק^ט, ואין זה כלום^ט, כי התקיעה בשופר של איל אמרו שהוא זכר לאילו של יצחק^ט, אבל לא התקיעה בשלוח, ולא ברכת השופרות^ט. עכ"ל ספר העיקרים.

ד.

העבודה של ראש השנה היא לא כל כך ב'מה עושים' אלא בהזדהות ב'מי אנחנו' ו'מה אנחנו מייצגים'.

בהמשך עשיית עוסקים לתיקון של העבר והכנה להעתיד, אבל זה מתחיל עם 'הרת עולם' עצם 'יצירת אדם הראשון' עוד לפני ש'עשה' מצוה או עבירה. עצם זה שהאדם 'נוצר' הוא כבר בעל ערד לא ישוער.

בכל התפילות שאנחנו מתעסקים בכבודו יתברך אין זה משום ש'הוא במרכז של העולם' עד שמפנים עורף לעצמינו ופונים אליו [וגם זה חשוב מאוד], אלא עוד יותר עמוק מזה. גילוייו של כבודו יתברך זה המרכז של 'מי שאנחנו', והתכלית ש'אנחנו' נבראו, הוא 'גילוי' ולאשתמודע ליה ולאשתמודע ליה" (גרי"א ספ"ד א,א, לב,ב וע' יהל אור ח"א כח,ד וע' קונטרס 'ברך בניך' על תפלת השל"ה).

לתגובות: haravyew@gmail.com

מנהג ישראל תורה / הרב אריה הכהן

פלשניצקי, מח"ס 'אתקינו סעודתא'

'שערי בית המדרש' ושאי"ס

ועקדת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור

איתא בגמ' ר"ה (טז' ע"א): אמר רבי אבהו, למה תוקעין בשופר של איל, אמר הקדוש ברוך הוא תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני, ע"ש. מבוא' בגמ' שהטעם שאנו תוקעין בראש השנה בשופר של איל, בכדי להזכיר את עקידת יצחק.

וכשנתבונן היטב נראה שכמה מן הדברים הנהוגים בר"ה הם בכדי להזכיר זכות העקידה. א. תוקעין בשופר של איל כמבוא' לעיל. רבינו סעדיה גאון כתב י' טעמים לתקיעת שופר, וכתב: הענין

בתורה וחכמתה, ולא יהיה להם נוגש ומבטל, כדי שיזכו לחיי העולם הבא, כמו שביארנו בהלכות תשובה. ובאותו הזמן לא יהיה שם לא רעב ולא מלחמה, ולא קנאה ותחרות, שהטובה תהיה מושפעת הרבה, וכל המעדנים מצויין כעפר, ולא יהיה עסק כל העולם אלא לדעת את ה' בלבד, ולפיכך יהיו ישראל חכמים גדולים ויודעים דברים הסתומים וישגו דעת בוראם כפי כח האדם, שנאמר כי מלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

ע' טור (או"ח תיז) 'ושמעתי מאחי הר"י טעם לדבר לפי שהמועדים נתקנו כנגד אבות ... שבועות כנגד יצחק שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק'. ע"ע מש"כ כאן במק"א.

ע' מש"כ בענין זכרונות ועקידת יצחק.

פי' שאינו כן.

מה שהקפידו דוקא על של 'איל' הוא לזכרו של יצחק אבל עצם ה'קול' וה'תקיעה' לא קשור ליצחק.

וראיתי שהביא בספר תורה שלמה בשם אבות דרבי נתן (כתב יד) עה"פ: 'יעלהו לעולה תחת בנו'. אמר ר' יצחק היה לו לאברהם איל זכר, שהיה הולך בראש הצאן ושמו יצחק, ורץ גבריאל והביאו לפניו והעלהו לעולה תחת בנו, ואותו היום ראש השנה היה ועשה ממנו חמש מצות, נטל קרניו ותקע בהן, צמר לתכלת, עורו לתפילין ומזוזות, ע"ש. א"כ מבוא' שעקידת יצחק היתה בר"ה ולכן אנו עושין לכל הנ"ל.

ובפרקי דרבי אליעזר (פ"ל) איתא: ר' חנניא בן דוסא אומ' אותו האיל שנברא בין השמשות לא יצא ממנו דבר לבטלה, אפרו של איל הוא יסוד על גבי המזבח הפנימי, גידי האיל אלו עשרה נבלים של כנור שהיה דוד מנגן בהם, עורו של איל הוא אזור מתניו של אליהו ז"ל, שנאמר: איש בעל שער וכו' קרניו של איל של שמאל שתקע בו בהר סיני שנאמר: ויהי במשך בקרן היובל ושל ימין שהיא גדולה משל שמאל, שהוא עתיד לתקוע בה לעתיד לבא שנאמר: והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול והיה ה' למלך על כל הארץ. וברש"י בפ' וירא (כב' יד') עה"פ: 'אשר יאמר היום בהר ה' יראה' כתב: ומדרש אגדה ה' יראה עקידה זו לסלוח לישראל בכל שנה ולהצילם מן הפורענות, כדי שיאמר היום הזה בכל הדורות הבאים בהר ה' יראה אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה.

*

[א"ה]:

ואולי אפשר לומר עוד, דמה שאנו מזכירין בר"ה ענין העקידה, מפני שאבי האומה הקדושה נטע בליבנו כוחות לכל הדורות של מסירות נפש לקיים מצות השי"ת, ובכל הדורות מה שמסרו עם ישראל את נפשם לקיים על קידוש ה' ופטו צווארם להריגה במסירות נפש למען השי"ת, ומה שאדם גם עתה יש בו את הכוחות לכך, ואנו מצויים לכוון בשעה שקוראים את 'שמע' לקבל עליו עול מלכות שמים להיות נהרג על קידוש השם המיוחד דזהו 'בכל נפשך' אפילו נוטל את נפשך, ועל זה אמר הכתוב (תהלים מד' כג'): כי עליך הורגנו כל היום כי אז בכונה זו יקראנה באימה ויראה ורתת וזיע (ע' מ"ב ס' ס"ק ג'). זהו מכוח המסירות נפש של אברהם אבינו בעקידת יצחק (ע' גמ' גיטין נז' ע"ב, לכו ואמרו לאברהם וכו'). ולכך אנו מזכירים זאת לפני השי"ת שבזכות זה יתמלא רחמים עלינו שיכתבנו ויחתמנו בזה יום הדין לחיים טובים ולשלום.].

מנחת שלום / הרב אהרן אקר, דומ"צ

בית הדין 'דבר למשפט', ומח"ס

'משפטי אהרן'

שאלות חושן משפט בעניני ראש השנה

א.

שאל שופר ונאנס

שאל שופר ע"מ לתקוע בו, ונאנס, האם חייב השואל באונסין?

נראה דאפ"ל קים לי ולהפטר מאונסין.

מקורות: הסמ"ע (חו"מ סימן ע"ב סק"א) מביא משו"ת הר"ן, שהשואל ספר מחבירו ללמוד בו ונתן לו ספר אחר ללמוד בו, ונאנסו הספרים ע"י לסטים מזויין, והחזירו לאחד את המשכון, חייב להחזירו לבעליו, ומה שנאנס שלו אצל האחר פטור האחר, כיון שזה אונס, ומצוה קעביד, ופטור מאונסין.

השישי, להזכירנו עקידת יצחק שמסר נפשו לשמים, וכן אנחנו נמסור נפשינו על קדושת שמו ויעלה זכרונו לפניו לטובה (ע' במ"ב ס' תקפ"ו ס"ק ב' ד' ה'). ב. קורין בתורה בר"ה פרשת העקידה ומבוא' ברש"י במגילה (לא' ע"א) הטעם וז"ל: ועקידת יצחק מזכירין כדי שתזכר לנו היום במשפט. ג. הטור (בסי' תקפ"ג) כתב: ואוכלין ראש כבש והריאה לומר נהיה לראש ולא לזנב, והר"מ מרוטנבורג היה רגיל לאכול ראש איל זכר לאילו של יצחק (ע' בשו"ע שם). ד. המ"ב (תקפ"ח') כתב בטעם המנהג של 'תשל"ך', משום דאיתא במדרש שעבר אברהם אבינו עד צוארו במים כשהלך להקריבו ע"ג המזבח ואמר: הושיעה כי באו מים עד נפש, ואנו עושין זה זכר לעקידה. ה. קודם חתימת ה'זכרונות' אנו אומרים: כי זוכר כל הנשכחות אתה הוא מעולם ואין שכחה לפני כסא כבודך, ועקדת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור, ברוך אתה ה' זוכר הברית. ו. גם השלכה מעשית הלכתית אנו מוצאים בהקשר לכך לגבי ברית מילה בר"ה, כתב השו"ע (סי' תקפ"ד סעי' ד'): מלין בין קריאת התורה לתקיעת שופר. וביאר במ"ב הטעם: דכך הסדר, ברית אברהם (שהיא המילה) ועקידת יצחק, וכדאמרין במס' ר"ה (לעיל), למה תוקעין בשל איל, כדי להזכיר אילו של יצחק, ע"ש. העולה לנו מאלו הדברים, שבראש השנה אנו מרבים להזכיר ולהזכר בענין העקידה שתעמוד לנו לזכות. ולכא' מדוע דוקא בראש השנה?

איתא בפסיקתא רבתי (פרשה מא' ו' – באה"ד) ויקרא אברהם את שם המקום [ההוא] ה' יראה אשר יאמר היום וגו' (בראשית כב' יד'). מהו היום כהיום מפני שראש השנה היה וכו'. מהו אחר נאחו בסבך, אמר לו הקדוש ברוך הוא ראה מה לפניך בניך העומדים אחרוך כשהיו מסובכים ונאחזים בעבירות מה הם עושים בקרניו נוטלים את הקרנות האלו ותוקעים בהם ואני זכר עקידתו של יצחק ומזכה אותם בדין ומה עסקו של שופר כאדם שמכניס בזו ומוציא בזו כך בניך אפי' יש להם כמה קטיגורים אני מכניס בזו ומוציא בזו וכו', ע"ש. ואיתא בילקוט שמעוני: ויבא אברהם לספוד לשרה כששב אברהם מהר המוריה בשלום, חרה אפו של סמאל שראה שלא עלתה בידו תאות לבו לבטל קרבנו של אברהם, מה עשה הלך ואמר לשרה לא שמעת מה נעשה בעולם אמרה ליה לאו, אמר לה לקח אברהם את יצחק בנדך ושחטו והקריבו על עולת מוקדה, התחילה בוכה ומיללת שלש בכיות כנגד שלש תקיעות שלש יללות כנגד שלש יבבות ופרחה נשמתה ומתה.

ובספר המנהגות (לרבי אשר מלוניל) כתב, למה תוקעין בשופר של איל, ומדרש אגדה בראש השנה נעקד יצחק על גבי המזבח, ואותו היום שמעה שרה אמו ותזעק ותיבב ותילל, ועל כן אמר הכתוב: יום תרועה יהיה לכם ומתרגמינן, יום יבבא יאה לכוון, כדי שתזכור יללת שרה אמנו, ותכפר לנו, כי שלשה שברים דומין ללילה, ונ"ב כי האדם צריך שיילל לפני בוראו יתב' על עונותיו לכך צותה התורה לתקוע כענין יללה (מובא בס' קובץ שיטות קמאי – ר"ה כו' ע"א). ובספר אבודרהם (טעמי התקיעות) כתב, ואומר במדרש, שבראש השנה נעקד יצחק על גבי המזבח וכו', ע"ש. ובספר שבלי הלקט (סדר ראש השנה סי' רפח') כתב, והעקדה היתה בראש השנה, ע"ש. ובדרשות ר"י אבן שועיב (תלמיד הרשב"א – דרשה לראש השנה) נמי כתב: שהעקידה היתה בראש השנה.

בביאור שיטת הר"ן מצינו ג' דרכים יסודיים: א. השי"ן (שם סקכ"ט) מבאר דיש בעצם ההשאלה של הספר מצוה, ויש למשאיל הנאה של פרוטה דרב יוסף ברגע ההשאלה, ומחמת זה נחשב שיש גם הנאה למשאיל בהשאלה, ופטור השואל מאונסין, כיון דאי"ז בכלל כל הנאה שלו. וכן מבאר הרעק"א (בגליון או"ח סימן י"ד ס"ג). אמנם השי"ן מסיים שהר"ן לטעמיה שפסק הלכה כרב יוסף, אבל לרבה הוא שואל וחיוב באונס, ולהלכה מסיק דהוא ספיקא דדינא, והממע"ה.

ב. הקצוה"ח (שם סקל"ד) משיג על מסקנת השי"ן, שאף דלא היה הנאה של פרוטה לרבה, מ"מ יש בזה הנאה קצת, ואי"ז נחשב שכל הנאה של השואל והביאור בר"ן מבאר הקצוה"ח וכן המחנ"א (שאלה ג'), דכיון שמצוות לאו להנות ניתנו, ע"כ אי"ז נחשב הנאה לשואל בעצם החפץ, וכל ההנאה היא מחמת שאינו משלם שכר, ונחשב כשאלה לראות בה, שפטור מאונסין. ואף שבגמ' הוא ספק, נפסק בחו"מ סימן שמ"ו ס"י שפטור. (ולפי"ז אדם שצריך להוציא משכנתא מהבנק, ושואל רכב ע"מ להראות לפקיד שיש לו כסף, נחשב שאלה לראות בה ופטור). ויעויין באור שמח (פ"ז שאלה ד') שחולק על המחנ"א והקצוה"ח, דשואל ספר כיון דכל שוויו הוא כדי ללמוד בו נחשב שהשואל בעלים על החפץ ומחוייב באונסין. והיינו שהא"ש מחדש חידוש גדול דהא דשואל חייב באונסין הוא משום דנחשב בעלים לשעה על החפץ, ומימלא כיון דמשתמש בשימוש הראוי של החפץ חייב באונסין עליו. הנפק"מ בין הקצוה"ח לשי"ן, דלשי"ן הוא משום פרוטה דרב יוסף וא"כ י"ל קים לי כפוסקים כרבה, ולקצוה"ח הוא לכו"ע, ודוק.

ג. הנתיות המשפט (שם ס"ק י"ז) מבאר, דדוקא באופן שנוטל משכון תמורת ההשאלה, כיון שע"י ההשאלה נותן לו משכון, אז נחשב שיש למשאיל הנאה מפרוטה דרב יוסף, בזמן שהמשאיל שוטח ומנער את המשכון, ונחשב שהשואל נותן שכר במה שנתן משכון לידו. ובעיקר הדין חלק הנתיות על הקצוה"ח, שאף שלמשאיל יש הנאה שלא באה מן השואל אי"ז מגרע מכל הנאה של השואל. ודוקא היכא שההנאה באה מן השואל למשאיל אינו שואל. ויוצא מחלוקת קצוה"ח ונתיות באופן שראובן נותן שכר לשמעון ע"מ שישאיל חפץ ללוי, אם נחשב שואל או לא.

וכ"ז דוקא באופן שיש לו מצוה מהתורה להשאיל, דהיינו בספרי קודש וכדו', אבל בלא זה לא נחשב כפרוטה דרב יוסף, שלא נכנס מחמת חיוב התורה, כיון ששאלה של חפץ סתם לא נחשבת מצוה לענין זה, והנתיות לשיטתו בכמה מקומות דאין בזה פרוטה דרב יוסף אלא כשנכנס מחמת חיוב התורה. וכדברי הנתיות סובר האור שמח (פ"א משאלה א'). ובעצם יסודו של הנתיות שאין מצוה בהשאלת ספרים שאינם ספרי קודש, נראה הכונה דזה מצוה קיומית ולא מצוה חיובית, ואינה פוסרת מפרוטה דרב יוסף. ויש להוסיף דהנתיות לשיטתו בס"ק י"ט שכתב שם דדבר שיכול לבקש עליו שכר אינו פטור מפרוטה דרב יוסף, ולפי"ז בהשאלת ספרים יכול לבקש ע"ז שכר, וע"כ זה לא מצוה, מלבד בספרי קודש שזה מצוה. ויעויין בזה באמרי ישר (ח"א סימן קמ"ז), דכתב דהלוואת מעות שלא לצורך נחשבת מצוה והשאלה אינה מצוה, כיון דבהשאלה החפץ עלול להפגם, וע"כ לא חייבה התורה להשאיל, וכמ"כ דבהלוואה אינו יכול לבקש שכר כיון שזה ריבית, משא"כ בהשאלה שיכול לבקש שכר, ומ"מ

נראה דהכונה שזה מצוה קיומית, אבל לא היה מצוה הפוסרת מפרוטה דרב יוסף, ויעויין בחפץ חיים בריש ספרו תורת חסד במשכ"ת בזה, וצ"ע אי חולק על הנתיות, דכתב שם שהשאלה היא מצוה אבל לא מצוה גמורה.

הנתיות דחה מה שכתב הקצוה"ח דנחשב מצוות לאו ליהנות ניתנו, ממה שכתב הט"ז (יו"ד סימן רכ"א סקמ"ט) שתלמוד תורה ניתן להנות. ועוד שהרי יכול ללמוד מהספר לאחר בשכר, ויכול להשכירו לאחר באופן המותר. וכל הפטור של שאלה לראות בה הוא כשהשואל עושה שימוש שלא כדרך הבעלים, אבל כששתמש באופן שהבעלים משתמשים אי"ז נחשב שאלה לראות בה.

ויעויין עוד במחנ"א (הל' נדרים כ"ד), שכתב דהשואל ספרים נחשב שכל הנאה שלו כיון דספרים דרכן להשכיר ובמה שנתן לו בחנם יש לו הנאה, משא"כ השואל שופר וכדו' שאין הדרך להשכיר. הרעק"א (בגליון ריש סימן ש"מ) מביא זאת. ויעויין במחנ"א (הל' שאלה ג') דנשאר בצ"ע לגבי ספרים. ולכא"ו דבריו סותרין זא"ז.

בקובץ בית אהרן וישראל (שנה ט"ו גליון ו' (צ) עמ' תתע"א) מביא דהגר"ח קנייבסקי שליט"א ביאר דאף בדבר שאין דרך להשכיר, כיון שיכול לתבוע עליהם ממון חשוב הנאה, אכן זה דווקא בדבר שהוא לזמן ארוך כתפילין, אבל שופר שהוא לשעה אינו כן.

היוצא מכל הנ"ל: בעובדא דידן ששאל שופר, לשיטת השי"ן והרעק"א פטור מאונסין, דעצם ההשאלה היא מצוה, ולשיטת הנתיות חייב באונסין, כיון שלא נתן משכון, ולשיטת הקצוה"ח פטור מאונסין, כיון דנחשב שאלה לראות בה. ואף לשיטות דתליא אי דרך להשכיר או אין דרך להשכיר, נראה דשופר אין דרך להשכיר, ומ"מ פשיטא דאפ"ל קים לי ולהפטר באונסין.

*

ב.

חזן בתפילות ר"ה שביקשוהו להיות תוקע האם מקבל שכר על תקיעתו

נשאלה שאלה באברך ששכרוהו ביהכ"נ פלוני ע"מ שישמש כחזן בתפילות ימים נוראים, ובראש השנה נכנס לביהכ"נ, והגבאי פנה אליו ואמר לו בלשון זה "הנדך יודע שסמכנו עליך שתתקע גם בשופר", ואמר לו האברך לא זיברנו ע"ז מאומה, והשיב לו הגבאי שאין אחד אחר היכול לתקוע, ולכן אין ברירה ותתקע אתה, והאברך הסכים ותקע. ולאחר ראש השנה בא האברך ליטול שכרו, ונתן לו הגבאי שכרו כמו שקצב עמו, אמנם האברך מבקש תוספת על מה שתקע בשופר, האם הצדק עמו או לא?

מהרשד"ם בפועל שהובטח לו עוזר ולא קיימו ההבטחה ותובע שכר העוזר

בשו"ת מהרשד"ם (חו"מ שע"ב) שאלוהו באחד שהיה סופר לחברת ת"ת, וביקשוהו שיתפור למענם בגדים, והסכים בתנאי שיעמידו לרשותו עוזר שישעייע לו בעבודה, ולאחר שהתחיל בעבודה של הבגדים נוכח שהם לא עמדו בהבטחתם ולא שלחו לו עוזר, ואף שביקש והפציר בהם שישלחו לו עוזר כמו שהתחייבו דחו אותו מפעם לפעם עד שסיים את עבודתו ללא הפועל, והסופר דורש שישלמו לו את שכר העוזר בנוסף לשכרו. ומכריע המהרשד"ם שצריך לשלם לו את כל מה שהיו אמורים לשלם לפועל, והוכיח כן מסימן של"ב שאם העבודה שיה' ב' משלם ד'. ויעויין בפתחי חושן (שכירות פ"ח הע'

ל"ד) שתמה שלכא"ו היה צריך לשלם לסופר את ההפרש בין כמה שאדם היה רוצה להוסיף על שכרו אם היה תופר הבגדים ללא עוזר, אבל מהיכא תיתי שיצטרכו לשלם לו כל מה שהיו משלמים עבור העוזר, ונשאר בזה בצ"ע.

בעובדא דידן פשיטא שחייבים לשלם לו כיון שהם ב' פעולות נפרדות

ונראה שבעובדא דידן פשיטא שמשלמים לחזן גם עבור מה שתקע, כיון שהחזנות והתקיעה הם שני פעולות נפרדות, שעל כל אחת מהם גובים ממון, ואף אי נימא דבעובדא דמהרשד"ם יש לפקפק מהטעם הנ"ל, כיון שעבד עבודה זהה ביותר מאמץ, ודומה לרופא שיש לו שני מזכירות ובשבוע אחד המזכירה היתה חולה וכל עומס העבודה נפל על המזכירה האחת, דבזה יש מקום לומר שהמזכירה האחת לא תוכל לתבוע את כל שכרה של המזכירה השניה, אלא רק שכר תוספת על מאמץ, אם כי אף בזה נראה מהמהרשד"ם שיצטרכו לשלם למזכירה את מלא שכרה של המזכירה השניה שחלתה. אך מ"מ בנדון דידן שעשה עוד מלאכה נפרדת שהיא תקיעה בשופר פשיטא שחייבים לשלם לו מלא שכרו על התקיעות שתקע.

רידב"ז, ולדינא חייבים לשלם לו

אמנם מצינו ברדב"ז (ח"א רצ"ג) חידוש גדול, שאף על מלאכה נפרדת שהוסיף הפועל לעשות אין הבעה"ב חייב לשלם לו, אכן לאחר העיון ברדב"ז נראה דמייירי באופן שהשוכר נהנה מהמלאכה הנוספת שעבד וכגון שקיבל ע"ז דורות ומתנות, וע"כ אינו מקבל ע"ז שכר, וכמ"כ מיירי מדין שתיקה כהודאה שם, משא"כ בעובדא דידן נראה למעשה שחייבים לשלם לו את מלוא השכר. ועייין בזה בפתח"ח (שכירות פ"ח הע' ע"ב).

ולאחר מכן שמעתי שאותו גבאי הגדיל בעזותו לומר שפטור הוא מלשלם את הכסף, מחמת שמתפלל לביהכ"נ גמר בדעתו ליתן לחזן כספי מעשרות שהיו לו, וטוען הגבאי שבכך שקיבל את הכסף הפסיד לביהכ"נ, דאל"כ היה תורם אותו מתפלל את כספו לביהכ"נ. ונראה ברור שאין בטענתו ממש, דהא החזן לא בא מיוזמתו אל המתפלל, אלא להיפך המתפלל בא לחזן, ופשיטא שאין לזה קשר למשכורתו מה שקיבל מעות.

מעלת הבטחון / הרב אברהם דניאל

עבשטיין, מח"ס 'מי מנוחות', לייקוד

בענין בטחון בראש השנה, ובביאור טעם לעשיית סימנים בראש השנה, וענין נפלא לומר 'כל מה דעביד רחמנא לטב עביד' בראש השנה

הנה איתא בירושלמי (ראש השנה פ"א הל' ג') ז"ל: "א"ר סימון כתיב (דברים ד, ח) ומי גוי גדול אשר לו חקים ומשפטים צדיקים וגו' ר' חמא בי ר' חנינה ור' הושעיה חד אמר אי זו אומה כאומה הזאת, בנוהג שבעולם אדם יודע שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים, ומגדל זקנו, שאינו יודע היאך דינו יוצא. אבל ישראל אינו כן, אלא לובשים לבנים ומתעטפין לבנים ומגלחין זקנם ואוכלין ושותין ושמים, יודעין שהקב"ה עושה להן ניסים. וחורנה אמר אי זו אומה כאומה הזאת בנוהג שבעולם השלטון אומר הדין היום והליסטים אומר למחר הדין למי שומעין לא לשלטון אבל הקדוש ברוך הוא אינו כן אמרו ב"ד היום ראש השנה הקדוש ברוך הוא אומר למלאכי השרת העמידו בימה יעמדו סניגורין יעמדו קטיגורין שאמרו בני

היום ראש השנה. נמלכו ב"ד לעברה למחר הקדוש ברוך הוא אומר למלאכי השרת העבירו בימה יעברו סניגורין יעברו קטיגורין שנמלכו בני לעברה למחר מיט' כי חק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב אם אינו חוק לישראל כביכול אינו משפט לאלקי יעקב, ע"כ.

וכן פסק הטור בהל' ראש השנה (סי' תקפ"א) וז"ל: "ורוחצין ומסתפרין ע"פ המדרש א"ר סימון כתיב כי מי גוי גדול וגומר ר' חנינא ור' יהושע אומרין איזו אומה כאומה זו שידעת אופיה של אלקיה פי' מנהגיו ודיניו שמנהגו של עולם אדם שיש לו דין לובש שחורים ומתעטף שחורים ומגדל זקנו ואין חותך צפרניו לפי שאינו יודע איך יצא דינו אבל ישראל אינן כן לובשים לבנים ומתעטפים לבנים ומגלחין זקנם ומחתכין צפרניהם ואוכלין ושותין ושמים בר"ה לפי שידועין שהקב"ה יעשה להם נס לפיכך נוהגין לספר ולכבס בער"ה ולהרבות מנות בר"ה ומכאן תשובה למתעניין בר"ה ונוהגין באשכנז שאין נפילת אפים בער"ה כמו בשאר ע"יט אף על פי שנופלין על פניהם בבקר באשמורת", ע"כ.

וכן פסק בשו"ע (שם): "מכבסין ומסתפרין בערב ר"ה", ע"כ. וכ' הט"ז וז"ל, "מכבסין ומסתפרין. הטעם בטור להראו' שאנו בטוחים בו ית' שיוציא לצדק משפטינו", עכ"ל.

ומבואר דראש השנה הוא יום של בטחון בהשי"ת, שאנו בטוחים בהשי"ת שבדאי יעשה לנו נס, ויכתוב לחיים טובים, ולשנה טובה ומתוקה! בטחון, בטחון, ובטחון!!!

מנהג לומר לדוד ה' אורי

ומתחילת חודש אלול נהגו לומר בכל יום בב' תפילות מזמור (תהלים כז) "לדוד ה' אורי וישעי". וכתב המטה אפרים (סי' תקפ"א באלף למטה אות ו') שהטעם שאנו נוהגים לאומרה משום דאיתא במדרש תהלים (שם) ה' אורי - בראש השנה. וישעי - ביום הכיפורים. כי יצפנו בסכה - הוא רמז לסוכות.

ועי' במש"כ המלבי"ם בביאור מזמור זה וז"ל, "במזמור הזה יבאר כי ההשגחה נמשכת אחר הדבקות בה', והדבק בו ההשגחה התמידית ותשמרו מכל הפגעים וע"כ סמוך לבו לא יירא משום דבר רע, כי לא יאונה לצדיק כל רע רק ברע אשר הפסיק חוט הדבקות ונפנה מעבודת ה', כמו שבאר במו"נ (פנ"ג משלישי), ולכן מכל המון הבקשות אשר יבקש האדם ראוי שישים פניו אל שאלה אחת בה ימצא כל מבוקשו, והוא שידבק בה' תמיד. עפ"ז מתפלל שיעזרהו ה' על הדבקות הזה ויסיר מעליו כל המונעים אשר ישיבתוהו מן הענין הגדול הזה אשר הוא תכלית אשרו ובקשתו: ה' אורי, היראה הוא מדבר ידוע והפחד הוא מדבר בלתי ידוע, ואשר יתירא אדם מאויבים גלויים הלוחמים אותו נקרא יראה, ונגד זה אחר שה' אורי וישעי ממי אירא, ר"ל שיצויר שיירא אדם מאויבי, א [פן יפלו עליו בלילה מבלי יוכל לראות אותם להשמר מפניהם, נגד זה אמר ה' אורי ב] פן יהיה חילם וכחם רב מחילו וכחו, נגד זה אמר ה' ישעי, וא"כ ממי אירא, ואשר יתירא אדם משונאיו החורשים עליו רעה בסתר כמו להשחית עץ בלחמו הוא לא ידע, זה נקרא פחד, נגד זה אמר אחר שה' מעוז חיי א"כ ממי אפחד", עכ"ל.

הרי, מתחילת חודש אלול העבודה מוטלת עלינו להתחזק עצמינו להיות דבוק בהשי"ת, [שזהו מהותו של בטחון כמו שמבואר בדברי המשך חכמה

(דברים י, כ) עיי"ש] ועל ידי זה יהיה נשמר מכל פגעים, ובדאי מי שדבוק בהשי"ת, יכתב לשנה טובה ומתוקה, ולחיים טובים ולשלום!

עבודת ראש השנה 'מלכיות' אין עוד מלבדו

ויש להוסיף עוד, דזהו כל עבודת של יום ראש השנה דהתכלית של 'מלכיות' הוא לבא לידי ההכרה ש'אין עוד מלבדו'! [וכן הפסוקי מלכיות^{טו} שאנו אומרים כולם מיוסד על יסוד זה ש'אין עוד מלבדו', והוא לבדו מלך על כל העולם כולו. [וכן האריך ר' יחזקאל לעיונשטיין (אור יחזקאל אלול, עמ' נו) וז"ל, "מעיקרי עבודת ראש השנה הוא, "אמרו לפני מלכיות, כדי שתמליכוני עליכם". וענין מלכיות האמונה ביחוד השלם, להאמין כי אין עוד מלבדו". וכ' הרא"ש באורחותיו (סי' כ"ה): "להאמין בהשגחתו הפרטית ובה תקיים בלבבך היחוד השלם, להאמין בו כי ענינו משוטטות בכל הארץ וענינו על כל דרכי אש ובוחן לב וחוקר כליות". ובאמת דלשון זה דהקב"ה הוא בוחן לב וחוקר כליות הוא רק לשבר את האוזן ולקרבו להבנתנו. אך היחוד השלם הוא האמונה שהלב והכליות עצמם הם רצון השי"ת ואין שום תנועה וזיז במחשבת הלב ללא הקב"ה כי הוא הכל דאין עוד מלבדו. והמאמין ביחוד מובנת של יסוד המשפט זה עיקר הראש השנה האמונה שאין עוד מלבדו. וזה יסוד הזכרונות וכנאמר בתפילת מוסף דר"ה, "אתה זוכר כל מעשי עולם ופוקד כל יצורי קדם כי אין שכחה לפני כסא כבודך ואין נעלם מנגד עיניך אתה זוכר כל המפעל" וכ', "הפנקס פתוח והיד רושמת וכל מעשיך בספר נכתבים" וזו היא עבודת ההכנה בימי האלול להשיג ידיעות אלו של אמונה והשגחה.

וע"ע במש"כ הגאון ר' אהרן קטלר (משנת ר"א ח"ב עמ' קצח) וז"ל, "ונראה לבאר יותר ענין מלכיות, אשר בו נכללו ב' חלקים הראשון, מצד הכרת מלכותו דהוא המשפיע היחידי בכל העולמות ולכל אדם, בפרט ובפרטי עניניו, וכל המגיע לו בין לטוב בין בהפכו, הרי זה מושג בפרטיות מאת הבורא ית"ש, ובלא גזירת הבורא, לא יועיל לו כל העולם כולו, וכן לא יוכל להזיקו, ובהו אנו מקבלים ומושפעים לגמרי, וזה מגדר דמלכיות שאמרו וז"ל (ראש השנה טז, ע"א): "אמרו לפני מלכיות כדי שתמליכוני עליכם", היינו הכרה חזקה וברורה שהכל מאת הבורא ית"ש וכו'. וענין השני במלכיות, הוא גדר העבודות מצדנו שאנו עבדי המלך ומחוייבים לעבודתו וזה נכלל גם כן במלכיות שתמליכוני עליכם וקבלת עול מצוות היא קבלה על פרטיות המצוות אבל הקבלה הראשונה והקודמת היא קבלת מלכותו שהוא המצוה והמפקד כמלך שמצוה לעבדו. והנה הענין הראשון שבמלכיות הוא ענין הבטחון השלם הנובע מקביעותו בנפשו ענין השגחה פרטית בתכלית ההרגש וההכרה ונכללת בה גם הידיעה הברורה שרצון הבורא להיטיב עמנו בתכלית וכל עצם הבריאה ותכליתה הוא מצד עולם חסד יבנה (שם פט, ג) ואהבה מיוחדת לכלל ישראל ואהבה רבה אהבתנו וחמלה גדולה ויתירה חמלת עלינו וכל ההנהגה עמנו היא בחסד גמור לפי מצב הטוב שאנו יכולים לקבל וכל העיכוב מחסדו יתברך שמו הוא רק מצדנו וכו', ומדת הבטחון היא שיסמוך לגמרי על הבורא כמ"ש דוד (שם קלא, ב)

אם לא שיתיי ודוממתי נפשי כגמול עלי אמו כגמל עלי נפשי, והוא בחינת הבטחון כמו תינוק הבוטח באמו, והא משום שבוטח בה בטבעו, וסומך עליה מצד המציאות", עכ"ל.

דברי הגרי"ז הידועים שראש השנה הוא יום פחד ובטחון

וידוע דברי הגרי"ז שהק' על הטור שצ"ב, דמאחר שאין אנו אומרים הלל בר"ה משום דאינם ימי שמחה, א"כ מה זה דשמחים ובטוחים שיעשה להם נס, ואיך אומרים שני מאמרים בקנה אחד? ואמר הגרי"ז לייש זה לפי מה שכתוב הרמב"ם (בפי' המשניות ר"ה פ"ד, מ"ו) וז"ל, "לפי שלא היו קוראים הלל בר"ה ולא ביום הכיפורים לפי שהנס ימי הכנעה ופחד וכו' ומברח ומנוס אליו", יעו"ש. ומבואר כאן שהימים האלו הם ימי פחד מורא, והמורא הוא גדול עד כדי בריחה שמחמת גודל המורא צריך לברוח, ואין מקום לברוח כי אם למנוס אליו. וכן בפייט כתב אברח ממך אליך וכן בתהילים (נו, ד): "יום אירא אני אליך אבטח". וביאור הדברים נראה, דהנה בעת שאדם נמצא בצרה צריך שיהיה לו ביטחון שיעזרהו ה', אמנם אם לא ידע ויכיר הצרה שנמצא בו ולכן אין לו פחד ויש לו ביטחון הא ודאי לא נקרא ביטחון, שאין לו לגמרי מה לפחד שהרי אינו מכיר צרתו. ונמצא לפי"ז דכמות הכרתו בצרתו כן מדת בטחונו ולא יותר, והן דברי הרמב"ם, שהימים האלו הם ימי פחד ומורא ופחדו כ"כ גדול עד שאין לו שום אפשרות ומרגיש שמוכרח לברוח ואחר שהגיע להכרת מצבו עד כדי כך יוכל לזכות למדת הבטחון שהוא מנוס אליו באופן נמצא דהמנוס אליו שייך רק אחרי שהוא מרגיש שהוא צריך לברוח. ובהו מבואר דברי הטור דא"ה"נ עיקר הימים הם ימי פחד ומורא עד אשר אין מקום לומר שירה כלל, אבל כאשר רק יגיע לידיעה זו ומכיר צרתו אז שמחים ובטוחים בהשם יתברך שיעשה נס, ורק אז הוא דשייך בטחון", עכ"ל.

ומבואר מדבריו יסוד גדול בענין בטחון, שמהותו של בטחון אינו לשכח מן הפחד, רק לידע גודל הפחד של המצב, ואע"פ שלא להיות ירא כלל וכלל, משום שלבו בטוח בהשי"ת!

ויש להביא מקור לדברי הגרי"ז דאיתא בגמ' (יומא עו, ע"א): "שאלו תלמידיו את רבי שמעון בן יוחי: מפני מה לא ירד להם לישראל מן פעם אחת בשנה? אמר להם: אמשול לכם משל: למה הדבר דומה - למלך בשר ודם שיש לו בן אחד. פסק לו מזונותיו פעם אחת בשנה, ולא היה מקביל פני אביו אלא פעם אחת בשנה. עמד ופסק מזונותיו בכל יום, והיה מקביל פני אביו כל יום. אף ישראל, מי שיש לו ארבעה וחמשה בנים היה דואג ואומר: שמא לא ירד מן למחר ונמצאו כולן מתים ברעב, נמצאו כולן מכוונים את לבם לאביהן שבשמים", ע"כ. ומבואר מדברי הגמ', שהטעם שלא ירד המן בכל יום, כדי שידאגו כלל ישראל מה יהיה למחר! ומתוך אותו דאגה, ישים בטחונם בהשי"ת, וישען עליו, והיה ה' מבטחו! והיינו שמהותו של בטחון אינו שלא לידע גודל הפחד, רק עם כל הפחד לידע לבטוח בהשי"ת, שהוא יפרנסם בכל יום ויום.

טעם סימנים בליל ראש השנה

החכמת שלמה (א"י"ח סי' תקפ"ג) כתב לבאר טעם לעשיית סמנים ליל ראש השנה וז"ל, "היא אדם רגיל לאכול בראש השנה רוביא וכו'. נ"ב, הנה הטעם מה שכתוב בש"ס (הוריות יב, א; כריתות ו, א) ובשו"ע לאכול דברים טובים ומתוקים, אין

^{טו} והתכלית של אמירת פסוקי מלכות, הוא לעורר עצינו לקבל עול מלכות שמים. כמו שהאריך הספרים הק' האומר פסוקי בטחון הוא ענין נפלא לעורר עצמו להיות בוטח בהשי"ת, כן הוא הענין באמירת פסוקי מלכיות.

הכוונה דרך תפלה, דאין מקום לתפלה בשעת אכילה, רק זה הוי לבטחון ואמונה, כי מראה שהוא מאמין ובטוח שכן יהיה. ובפרט לפי מה שכתבתי בדרושים לפרשת תבא שנת תר"ב דבראש השנה יהיה משמח ואומר כל מה שעושה הוא יתברך הוי לטובה, ובוזה יהיה נהפך באמת לטובה. ולכך מהאי טעמא נראה שיהיה אדם רגיל לומר בראש השנה אחרי תפלת שחרית כל מה דעביד רחמנא לטב עביד וגם זו לטובה. ולכן מהאי טעמא תקנו לאכול מאכלים טובים ומתוקים ולומר עליהם כן, כדי שאם ח"ו נגזר להיפוך יהיה נהפך ע"י אמירה זו לטובה, אמן כן יהי רצון. ועיין בדרושים שלי לראש השנה שנת תר"ב ביאור הפטורת יום א' דראש השנה תפלת חנה ג"כ על דרך זה, עיין שם ודו"ק, עכ"ל. דברים נוראים!

ולבאר דבריו נראה, דיסוד ה'סימנים' שאנו עושים, אינם סימנים להקב"ה, רק סימנים לעצמינו, להראות שאנו בטוחים שהשנה הבאה עלינו תהיה שנה טובה ומתוקה. למשל, אם אחד הלך ללמוד להיות רופא ועמל ביגיעה רבה כמה שנים, אחרי שהשלים הלימוד וגמר הכל, עושים לו סעודה גדולה נאה ויאה לכבוד השגתו, ועל השלחן מניחין דברים קטנים מענייני תחום הרפואה, להראות, שכן יהיה האיש הזה. וכן הוא לביל ראש השנה, שמכיוון שאנו בטוחים בהשי"ת שיהיה שנה טובה, על כן עושים הני דברים, להראות, שאנו בטוחים בטובתו ית'.

האומר 'כל מה דעביד רחמנא לטב עביד' נהפך הכל להיות לטובה

עוד יסוד נפלא כתב החכמת שלמה שביום ראש השנה יאמר: "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" אחר תפילת שחרית [ר"ל, אחר שכבר נגזר הדין], דע"י אמירת "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" יש בו הכח להפוך הגזירה להיות לטובה. ויש להוסיף דקו"ח בן בנו של קו"ח אם יאמר "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" קודם הגזירה, בודאי יכתב לשנה טובה ומתוקה בספרן של חיים טובים.

וע"ע במש"כ הגאון ר' שלמה קלוגר (קהלת יעקב דרוש ע"ג) וז"ל, "דהנה השמחה בראש השנה הוי תועלתו כן, על פי דברינו מכבר [חכמת התורה תולדות עמ' צא] בעזה"י בפסוק (תהלים קיח א-ב) "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו. יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו", ובארנו הכוונה, על פי מה דמצינו (תענית כא, ע"א) **בנחום איש גס זו שהיה אומר 'גם זו לטובה' ונהפך לטובה, הרי דהאמירה גורם הטובה, והיינו כי באמת מעשה ידיו ית' הוי הכל טוב, רק האדם באמרו שהוא רעה נהפך ע"י אמירתו לרעה, אבל אם אומר לטובה נעשה טובה.** ולכך אמר "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו" הרי הכל הוי חסד אף הרעה, ומה דלא ראינו כן הוי חסרון מצדנו, "יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו", שיאמרו כן ואז יהיה כן, והארנו בזה בכמה דוכתא בעזה"י. ולפי' הנה באמת ח"ו בעת ביאת הרעה אין כח ביד האדם לקבלו בשמחה, ולכך הוי העצה **דבראש השנה ביום המשפט אז יהיו שמחין ויקבלו גזירות השי"ת עליהן בשמחה, ומקיימין אז מאמר "יאמר נא ישראל כי לעולם חסדו", ואז נהפך הכל לטובה,** עכ"ל. דברים נפלאים עד מאוד!!

ונראה בביאור יסוד זה, דכשאומר אחד "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" הרי הוא פונה להשי"ת, ומאמין שהשי"ת בורא ומהניג לכל העולם והוא לבדו עשה ועושה לכל המעשים. ומי שפונה להשי"ת וסומך עליו שיזכה לשנה טובה ומתוקה, כן יהיה השגחת השי"ת עליו שיזכה לשנה טובה ומתוקה,

כמו שפנה אל השי"ת. שזו הנהגת השי"ת שאדם זוכה להשגחה כמו שסומך על השי"ת. דהנה ידוע דברי המדרש (הובא בנפש החיים שער א', פרק ז') ז"ל, **"ה' צלך כצלך - מה צלך אם אתה משחק לו הוא משחק לך.** ואם אתה בוכה הוא בוכה כנגדך.

ואם אתה מראה לו פנים זעומות או מוסברות אף הוא נותן לך כך. אף הקדוש ברוך הוא ה' צלך כשם שאתה הוה עמו הוה הוא עמך", עכ"ל. והנה ר' יחזקאל לעוינשטיין (אור יחזקאל אמונה עמ' כ"ג) הביא דברי ר' זונדל מסלנט וכתב שמובאר מדבריו יסוד גדול בענין אמונה בהשגחת השי"ת וז"ל, "ומתגלה לנו יסוד מחדש באופני השגחת השי"ת, שיש ב' דברים. א' השגחה. ובנוסף לכך יש השגחה מגדר שמירה, שאע"ג שהשגחת השי"ת על כל בראיו השגחה פרטית, יש צדיקים וכשרים השגחה נוספת מגדר שמירה. והשגחה זו תלויה לפי מעשי האדם, וכפי אשר אדם פונה אל השי"ת. ובשעה שאדם פונה כולו להקב"ה, משיג את הקב"ה ושומר עליו על כל מעשיו וכמו הצל כאשר אתה מראה לו כל גופך הוא מראה לך כל גופך, אך כאשר פונה אליו רק אצבע, אף השגחת ושמירת ה' היא רק בדרך זו. והיינו שאף שהשגחת ה' על כולם ואין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן גוזרים עליו למעלה, אבל אף נקיפת אצבע זו מגיעה לאדם עבור מעשיו, וכאשר אדם פונה אל השי"ת בכל נפשו, שומרו הקב"ה אף מנקיפת אצבע, אך בשעה שאינו ראוי, דהיינו שאינו פונה אל השי"ת משיגין עליו ונותין לו חשבון נקיפת האצבע בעולם הבא. וזה יסוד האמונה בהשגחת שצדיקים הקב"ה משיגין עליהם ושומרים שיבאו לעולם הבא נקיים וזכאים מכל עוון ואת עבירותיהם שעשו משלם להם הקב"ה ומענישם בעולם הזה והכל מפני שהשי"ת שומרים ודואג שיבואו זכאים לעוה"ב, כדי לירש מכל טוב הצפון לצדיקים. אמנם כאשר אין האדם פונה אל השי"ת ואינו סומך עליו בכל עניניו הנהגת הקב"ה עמו בדרך אחר, להענישם ולנצור את חטאתם לעולם הבא. כי כל מעשה ומעשה הקורה עם האדם בעוה"ז הוא רק מפני שחטא גורם כי אין מקרה בעולם ורק כל אחד ואחד השגחתו באופן אחר, והכל תלוי לפי המדה שאדם בוטח בשי"ת", עכ"ל.

מאחר שמבואר שהכל תלוי לפי מדת בטחונו של אדם, ביום ראש השנה שהוא יום שכל השנה נגזר בו, אם יהיה בטחונו בהשי"ת שיזכה לשנה טובה ומתוקה, בודאי כן יהיה השגחת השי"ת עליו ויזכה לשנה טובה ומתוקה.

ויסוד זה, שמדת הבטחון יכול להפך מצב רע להיות טוב, מבואר נמי בבן יהודע שהק' על הגמ' (ברכות ס, ע"ב) בסיפור של ר"ע שאמר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד, הרי כבר אמרה הגמ' שצריך לומר כל מה דעביד רחמנא לטב עביד? וכתב, "וני"ל בס"ד כונתו לומר כי האדם שפוחת פיו לטובה אפילו אם נגזרה עליו גזירה לרעה אפשר שתתבטל, ולכן אמר כל מה שאתם רואין עתה שהכל נעשה לטובה, היינו בשביל דאמרי לנו מעיקרא על כן דבר שנעשה דעבדי משמייא לטב, ועל כן פתחון פי שפתחתי לטובה גרם שיהיה הדבר ההוא לטובה באמת, ורצה ללמדם בזה שיהיו מורגלים לפתוח פיהם לטובה על כל דבר אע"פ שנראה שהוא רעה", עכ"ל.

וע"ע במש"כ המהר"ל (נתיב הבטחון) וז"ל, "ולכך אמר גם זו לטובה ר"ל שגם זו שאם נראה פורעניות וצרה גדולה שהוא י"ג נגד י"ג וי"ן על ידי הבטחון בו ית' נעשה לטוב הגמור כי הבטחון בו ית' עדי עד

כמו שהתבאר, ויכול הוא ית' שיהיה זה לטובה. ולכך אין לך אות שנקרא אות ההפך כמו הוא"ו שנקרא אות ההיפך, דבר זה מורה שהוא ית' הדבר שנראה רע הגמור יכול לעשות ממנו הטוב הגמור, וכל זה מפני כי הוא ית' אחד ובידו הכל ולכך מן דבר שנראה רע גמור עושה ממנו טוב הגמור, ולכך מספר אחד מספרו ג"כ י"ג כמספר הוא"ו, ולכך היה נקרא נחום איש גס זו כי נרמז הכל בלשון זו, והבן הדברים שהם עמוקים ואמתיים. כמה גדול מדת הבטחון שבטוחים בו ית' בכל לב, עד שכל הדברים נעשים לו לטובה כמו שהיה אצל ר"ע ואצל נחום איש גס זו. כי מפני שהוא היה בטוח בו ית' שיציל השי"ת אותו כי הכל יכול, עכ"ל. וכ"כ מהר"ל בנתיב אהבת ה' (פרק א') וז"ל, **"וכאשר יאמר על הדבר שנראה רע והוא בוטח בו ית' שהוא לטובה אז יתן השי"ת אותו רע לטובה וכ"ל,** עכ"ל.

ויסוד זה שהאומר: "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" יכול להפך מצבו שיהיה לטובה, אין זה נוגע רק לראש השנה, אלא גם לכל השנה כולה, כשנמצא אחד באיזה מצב שהיא, יש לו הכח לומר "כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" ועל ידי זה יתבונן מצבו שיהיה לטובה כמו שני"ל.

בברכת חתימה וחתימה טובה!!

לתגובות: adebstein@gmail.com

משאת משה / הרב מנחם ישראל חזן, ר"מ בישיבת 'אור אליהו', מודיעין עילית

ובו תינשא מלכותך

ראש השנה.

מהותו של יום – הוא תמצית עבודת חיינו. הסיבה שלשמה נברא העולם כולו – כולו ממש. מהמלאך שעליו נאמר שכפות רגליו גדולות יותר ממהלך חמש מאות שנה, ועד ליצור הזעיר ביותר.

וודאי – שזו סיבת הויתנו אנו.

וסוגיא זו – כבר נכתבה פעמים רבות, ובמילים שונות, עלי גליונות אלו. אך מאחר והיום הבא עלינו לטובה נתייחד לעבודה זו דיקא, נחזור ונפרט את הדברים. ואין ביהמ"ד בלא חידוש.

הנאה מושלמת

קודם בריאת העולם, היה הוא ושמו אחד. אין סוף, ובלא כל מציאות אחרת. אין זמן, אין מקום. אין מציאות כלל. יש רק – הוא.

אפילו לא שייך לומר שהוא היה 'ממלא הכל' – כי לא היה שום 'הכל'.

[אסור להתבונן בזה. וגם לא כדאי. מציאות זו – היא מעל יכולת התפיסה של דעת בני אדם. אפילו רק להשיג הויה ללא זמן. אתה לעולם לא תוכל לדמיין מציאות ללא זמן. ללא התמשכות.

ומאחר ואין אפשרות להשיג את מה שמעל הדעת, מי שינסה – ימצא את עצמו מהר מאוד מחוץ לאותה דעת. מה שנקרא בפי העם 'יצא מדעתו'.]

עלה רצון מלפניו, לברוא עולמות. הסיבה לזה – כדי להיטיב לברואיו. כך הוא גילה לנו.

ההסבר הידוע, הרווח, לאותה הטבה – הוא העונג האמיתי, שמקומו – בגן עדן.

מהות הטבה זו, אינה מושגת. מי שיחוש מעט מן המעט ממנה, יצא מ'מאסר הגוף' באופן מידי. כלי

גשמי – גוף – אינו מסוגל להכיל אלפית מהעונג הזה. גם לא הרבה פחות מכך.
משה רבנו ביקש מהשי"ת, שיראה לו את כבודו. וברשי" שם – מידת טובו וענותנותו. טוב, ועונה. שני דברים.
ה' ענה לו – לא יראני האדם וחי. לא שייד לראות. אין אפשרות להשיג.
לדין – מי שיחוש את טובו של ה', לא יוכל להמשיך לחיות בגוף גשמי. הוא יהיה הרבה מעבר ליכולת ההכלה של הגוף הני"ל.
וה' עומד – כביכול – ב'עמדה' של השפעת הטוב הזה. הוא – משפיע. נותן.
יש מערכת 'צינורות', הנקראת – 'ספירות' (יעיין כללי פח"ד לרמח"ל בתחילתו). הם המובילים של השפע. ממנו – אלינו. אלי. אליך.
התפקיד שלנו הוא – לתקן אותן. לסדר אותן. להעמיד אותן באופן הנכון, שהשפע העצום, ברכת ה', יופקד ישירות – לחשבוננו האישי.
וזו זכות גדולה, ולכן מגיע לנו שכר. למה – כי קיימנו את חפצו יתברך. עשינו את רצונו. ומהו אותו רצון?
– להעניק לנו!!
מפעים. מבחיל.
הוא – רוצה לתת לנו. וכשאנו, כביכול, 'מאפשרים' לו לתת – מגיע לנו שכר על זה.
הוא משלם לנו – על שאיפשרנו לו לשלם לנו!!
וה' מדקדק עם הצדיקים – כחוט השערה. בדיוק בדיוק.
וכל כך למה?
כדי שהם יהנו יותר. שזה יהיה שלהם ממש. שלא רגישו אפילו קצת 'נהמא דכיסופא'. שההנאה תהיה – מושלמת.
כל חיי העולם הזה
רק לנסות להבין – עד כמה השי"ת הוא טוב ומיטיב. רק להשיג, מעט מן המעט, מרצונו הבלתי נתפס – לענג אותי. להעניק לי עוד ועוד.
עד כמה התחושה שה' מתבונן בי בביקורתיות, שהוא 'מחפש' אותי, שהוא שש לתפוס אותי על כל מעידה – היא שקר נורא ומזעזע. עד כמה היא כפיות טובה איננה.
עד כמה עלינו להבין, ולהרגיש, שה' אוהב אותנו. שהוא מחפש – להעניק לנו. שהוא שש ושמח על כל 'בדל' מחשבה לעשות מצוה, אפילו אם לא נעשתה בסוף – כי כך הוא יכול להשלים את חפצו – לענג אותי.
להבין, שכל טיפת עונג כזו, הינה יותר מכל מה שנהנית במשך החיים שלך; ויותר מכל מה שנהנו כל אנשי העיר שלך – במשך כל חייהם, ביחד; ואף יותר מתענוגותיהם של כל אלו החיים היום בכל העולם כולו. תחשוב, אם היית מרגיש את כל התענוגות האלו – של כולם ביחד – והכל היה מצטמצם לרגע אחד.
כל ההנאות האלו – ביחד – לך, לרגע אחד. תוסיף את כל מה שאתה יכול לדמיין שאנשים נהנו, ועדין נהנים, ויהנו – עד ל'זיבולא בתריתא' שלהם.

וזה עוד לא הכל...
יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה.
כל – חיי – העולם – הזה.
דהיינו: כל התענוגות של כל האנושות כולה, מתחילתה – ועד סוף כל הדורות. הכל ביחד. לך. לרגע אחד.
שעה אחת בעולם הבא – היא יותר מכל זה.
וזה רק – 'קורת רוח'. לעבור ליד, להריח. אתה, על כל שניה שלבשת ציצית, תשב בפנים. על יד השולחן. ולא רק לרגע אחד, אלא – לנצח.
כי כל מצוה, היא תמונה נצחית.
מלכות ה'
נלמד את האמור. נתחזק בהכרת הטוב. נבין עד כמה הוא יתברך – טוב ומיטיב.
אבל – לא נישאר שם. נתקדם הלאה.
כי כל הני"ל, עדיין 'אני' בתמונה. ויותר מכך – ה'אני' הזה, הוא **כל התמונה**.
וזה גם לא כל האמת.
את הכותרת לדברים דלהלן, נוכל להגדיר – מהו מהותו של אותו 'תיקון צינורות', שעליו הפקידנו המלך הטוב והמיטיב שלנו.
וגם נוכל ללמוד אותם באופן נפרד. ניותכן שזו באמת מחלוקת, עד כמה שהבנתי – הגר"א כלל לא מזכיר את ה'נהמא דכיסופא'. ואם מי מהקוראים יודע על מקור בדברי הגר"א לך, אשמח אם יעמידני על טעותי.]
ואם כך, נתחיל מהתחלה.
נחזור ל'עלה רצון מלפניו לברוא עולמות' דלעיל.
הסיבה – שיכירו בו כמלך. שתגלה מלכותו ב'תחתונים' – במקום בו מתחילה היא תהיה מוסתרת לחלוטין. המקום ה'תחתון' ביותר שיכול להיות, הרחוק ביותר מה'עליון' – שהוא הקרוב ביותר למציאות האמת, שהיא – המאציל ה'עליון'.
לשם מטרה זו – עד כמה שאנחנו מסוגלים להבין – נאצלו ה'ספירות'.
מערכת ה'כתר'. הרצון העליון.
חכמה ובינה – התכנית. איך יהיה הכל.
הדעת – החיבור של מערכת ה'שכל' – למערכת המידות.
וההמשך – הוא כמו שאנו אומרים בכל בוקר: הגדולה (חסד), הגבורה, התפארת, הנצח, וההוד. זו מערכת ה'מידות'. מידותיו של השי"ת. כביכול. ההשפעה, עצירת ההשפעה כשצריך. השילוב בין שניהם.
'כי כל' – היסוד. ה'ממצה' את הכל, ומעביר – למלכות. 'בשמים ובארץ' – היינו המשפיע את ה'כל' מהשמים – לארץ.
והמלכות. הארץ.
היא – העיקר. היא המטרה.
לה, אין הגדרה עצמית. היא רק – 'מקבל'.
כמו אדמה. היא מקבלת זרע, ומפתחת. מגדלת. מצמיחה. אמת מארץ תצמח.

וכמו – אשה. היא מקבלת מבעלה משהו גולמי. 'תרכיז'. והיא מפתחת ומגדלת – עד לעולם שלם.
[כך זה בכל שטחי החיים המשותפים. עיניה – תמיד נשואות לבעלה. כך היא דרך התורה, וזהו האושר האמיתי. וכל החושב אחרת, טועה ומטעה. והאושר האמיתי – רחוק ממנו.]
המלכות, היא ה'מוציא לפועל' – של רצונו יתברך. של מידותיו יתברך.
וזה מה שנקרא – 'שכינה'. כאן מתגלה השפעתו יתברך. כאן היא יוצאת אל הפועל. כאן הוא יתברך – 'שוכן'.
והחיבור בין היסוד למלכות, ההשפעה, נקרא – יחוד קודשא בריך הוא (המידות) ושכינתיה (המלכות).
אנחנו, הופקדנו על היחוד הזה, בין קודשא בריך הוא ושכינתיה. אולי בנוסח אחר – על ההכנה של המלכות, על העמדתה לפני קודשא בריך הוא – בעלה, מקושטת ומוכנה ליחוד. להשפעה.
כל מצוה, כל מעשה נכון, יוצר יחוד. כל עברה – מפרידה. כך נאמר לנו. כך הגדרת התפקיד שלנו. ליחד. וח"ו שלא להפריד.
ושלא נתבלבל: ה' – אחד. יחיד ומיוחד. וח"ו – אין שני לו.
הספירות כולן, הן גילויים שלו יתברך. כך עלה לרצון מלפניו להתגלות. ה**מתגלה**, הוא אחד. רק באופנים שונים.
שוב, כמו איש ואשה. כל אחד מהם – פלג גופא. ובאמת – הם נשמה אחת. גוף אחד. רק לעינינו הם מתגלים – כשנים. והתפקיד שלהם – לאחד. ליחד. להיות לבשר אחד. וזה – ב'קטן' – התפקיד שלנו.
ואולי עכשיו אפשר קצת להבין מדוע השכר הוא כה גדול. אם אתה, במעשה קטן שלך, עושה יחוד בין הקב"ה והשכינה – ואתה מבין לבד שזה גדול יותר מכל מה שהשכל שלך מסוגל לתפוס – אז התמורה על זה, או נכון יותר – התוצאה של זה, היא בלתי ניתנת לתיאור.
ה'מוציא לפועל'
'מלכות', מטבעה, היא ה'מוציא לפועל'.
הוא היה אזרח. איש ככל אנשי העם. בשיחותיו עם חבריו, היו לו עצות ורעיונות לרוב: ה'רוחה', מערכת החסד הממשלתית, צריכה לעבוד אחרת. גם המשטרה, צריכה לאכוף יותר כאן, ופחות שם.
העיר הזו – בכלל צריכה להיות במקום אחר לגמרי. השכונה היא, צריכה להתרחב הרבה יותר. הביורוקרטיה המתמשכת. הכבישים. תאורת הרחוב. בקצור, על כל דבר היו לו הערות והארות.
הוא הסביר, ותיאר, והרחיב. התכניות היו מפורטות וברורות, עם תרשימים ונספחים רבי סעיפים, ואפילו עם תתי סעיפים.
התוצאה של כל עמל הפה והסעיפים, היתה – אפס אחד גדול. את אף אחד זה לא עניין.
שלטון בא ושלטון הולך, והמלך של אותה מדינה – מת בפתאומיות. מישוה ב'חלונות הגבוהים' המליץ עליו כראוי ביותר למלא את מקומו.
ההמלצה – למרבה הפתעתו ושמתו של מיודענו המסביר – התקבלה.

וזה עוד לא הכל...
יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא, מכל חיי העולם הזה.
כל – חיי – העולם – הזה.
דהיינו: כל התענוגות של כל האנושות כולה, מתחילתה – ועד סוף כל הדורות. הכל ביחד. לך. לרגע אחד.
שעה אחת בעולם הבא – היא יותר מכל זה.
וזה רק – 'קורת רוח'. לעבור ליד, להריח. אתה, על כל שניה שלבשת ציצית, תשב בפנים. על יד השולחן. ולא רק לרגע אחד, אלא – לנצח.
כי כל מצוה, היא תמונה נצחית.
מלכות ה'
נלמד את האמור. נתחזק בהכרת הטוב. נבין עד כמה הוא יתברך – טוב ומיטיב.
אבל – לא נישאר שם. נתקדם הלאה.
כי כל הני"ל, עדיין 'אני' בתמונה. ויותר מכך – ה'אני' הזה, הוא **כל התמונה**.
וזה גם לא כל האמת.
את הכותרת לדברים דלהלן, נוכל להגדיר – מהו מהותו של אותו 'תיקון צינורות', שעליו הפקידנו המלך הטוב והמיטיב שלנו.
וגם נוכל ללמוד אותם באופן נפרד. ניותכן שזו באמת מחלוקת, עד כמה שהבנתי – הגר"א כלל לא מזכיר את ה'נהמא דכיסופא'. ואם מי מהקוראים יודע על מקור בדברי הגר"א לך, אשמח אם יעמידני על טעותי.]
ואם כך, נתחיל מהתחלה.
נחזור ל'עלה רצון מלפניו לברוא עולמות' דלעיל.
הסיבה – שיכירו בו כמלך. שתגלה מלכותו ב'תחתונים' – במקום בו מתחילה היא תהיה מוסתרת לחלוטין. המקום ה'תחתון' ביותר שיכול להיות, הרחוק ביותר מה'עליון' – שהוא הקרוב ביותר למציאות האמת, שהיא – המאציל ה'עליון'.
לשם מטרה זו – עד כמה שאנחנו מסוגלים להבין – נאצלו ה'ספירות'.
מערכת ה'כתר'. הרצון העליון.
חכמה ובינה – התכנית. איך יהיה הכל.
הדעת – החיבור של מערכת ה'שכל' – למערכת המידות.
וההמשך – הוא כמו שאנו אומרים בכל בוקר: הגדולה (חסד), הגבורה, התפארת, הנצח, וההוד. זו מערכת ה'מידות'. מידותיו של השי"ת. כביכול. ההשפעה, עצירת ההשפעה כשצריך. השילוב בין שניהם.
'כי כל' – היסוד. ה'ממצה' את הכל, ומעביר – למלכות. 'בשמים ובארץ' – היינו המשפיע את ה'כל' מהשמים – לארץ.
והמלכות. הארץ.
היא – העיקר. היא המטרה.
לה, אין הגדרה עצמית. היא רק – 'מקבל'.
כמו אדמה. היא מקבלת זרע, ומפתחת. מגדלת. מצמיחה. אמת מארץ תצמח.

ארמון פאר. תרועות ההמונים. אהבת הנתינים – עד כדי מסירות נפש. יכולות בלתי מוגבלות.

הרעיונות, התרשימים – כולם יוצאים לפועל באופן מידי. הוא רק מביע את רצונו ברמז, וצבא שלם של משרתים אף-רץ לקיימו. אין כל התנגדות. המדינה משנה והופכת את פניה לחלוטין – תחת הנהגתו. זו מלכות.

הכח – להוציא אל הפועל את הרעיונות, את המידות. את הטוב שבמלך. גם את הרע שבו, אבל זה לא שייך בדין. אבל.

מלכותו, ברצון קבלו עליהם. המלך, תלוי – ברצון הנתינים.

אם העם אינו מעוניין במלכותו, כל הרעיונות היפים יישארו – בגדר רעיון בלבד.

אם הוא ינסה לשלוט בכח הזרוע, אולי הוא גם יצליח. אבל הוא לא יהיה 'מלך'. אולי הוא יקרא 'רודף'.

אם הוא אינו אהוב באמת על העם, אם הם אינם מוכנים להמליך אותו עליהם – בכל שטחי החיים, והוא שולט באמצעים פוליטיים כאלו ואחרים, הוא יהיה לכל היותר – 'ראש ממשלה'. בהנחה שזה האחרון אכן שולט – מה שלא נראה במחוזותינו מזה שנים.

מלך, 'נשען' על רצון העם. על אהבתם – ללא תנאי. על מוכנותם למסור נפשם למענו.

הדוגמא הקרובה ביותר בדור שלנו למלך אמיתי, הוא אדמו"ר. הוא מולך, וכל כחו נובע – ממסירותם של חסידיו. יש נקודות דמיון נוספות, תן לחכם ויחכם עוד.

שפע מלכותי

כשהמלך הוא טוב, והוא מקבל את כחו מנתיניו כפי שצריך, המדינה נראית אחרת לגמרי.

ההדר והיופי נראה מכל פינה. הכל מלא בשפע ועושר. האנשים שמחים ומאושרים, רגועים ושלווים.

ואם אתה קרוב יותר למלך – אתה נראה טוב יותר. אתה לבוש בבגדים מוקפדים ויקרים. ביתך – הוא ארמון פאר. מנהל הבנק שלך רודף אחרך בחנופה. משרתים לבושי שרד מצפים למוצא פיך. ואתה עצמך – נהנה בתענוגים מלכותיים, ומלא בשמחה עצומה ובלתי נפסקת.

וכל זה – לא בגלל הכבוד שלך באופן אישי. אלא – זהו כבודו של המלך. אם אתה קרוב אליו, אז אתה חלק מהדר המלכות שלו. אם אתה לא תחיה בפאר והדר, אם אתה אינך שמח ומאושר, יהיה זה בזיון למלכותו.

וכך נראה עולם מתוקן. נאמר, לומדי התורה. הם קרובים למלך. ללא ספק. כל שומרי המצוות – הם המעגל הרחב יותר. אבל גם הם עדין מאוד קרובים.

ואיך אנחנו נראים. איך נראית מלכותו יתברך. כיצד נראה העם שלו. נתבונן מסביב. מישוהו מקבל את מלכותו מישוהו בכלל רואה מלכותו?

מישהו יודע בכלל שיש כאן מלך? או שכולם רוצים כסף – כאן? או שכר – שם?

מעלנו באימונו. הורדנו את המלך ממלכותו. וכך העולם נראה כפי שהוא נראה. לומדי התורה – בשפל המדרגה. עם ישראל כולו, מושפל ומבוזה. וההשפלה איננה רק לעם ישראל, אלא גם – ובעיקר – לשכינה הקדושה.

וזהו המצב העגום כיום. עיר המלוכה – הפוכה. השכינה, נמצאת ב'עמק הבכא'. עמוק עמוק בתוך בכי וכאב. היא מתפלשת בעפר, בושה ונכלמות. שחה והומיה. שוטים אותה. בולעים אותה.

ואנו – עסוקים למלא את המצבורים ב'שכר'. יש ספר לימודי מסויים, שכיום – הוא משמש לנו בעיקר כ'עזר' ללימוד הגמרא. קוראים לו – תנ"ך.

אבל אם בכל זאת פותחים אותו גם עוד קצת, נמצא – שהמילה 'בורא עולם' – לא קיימת שם. ה', נקרא שם תמיד – הוי"ה אלוקינו. אלוקי ישראל, בחלק גדול מהפסוקים.

אלוקינו, פירושו – מלכנו.

זהו היחס שלנו איתו. היחס המיוחד לנו. כ'בורא עולם', הוא שווה להכל. מהיתוש המזומם על חלון החדר, ועד המלאכים האדירים שב'עולם הבריאה'. את כולם – הוא ברא.

אבל כמלך, הוא מיוחד לנו. ובתורתו, שניתנה לנו, הוא מתייחס אלינו – כמלכנו.

אולי ננסה להשיב לו ביחס דומה. לפחות – יומים בשנה.

'ביום ראש השנה האדון ב"ה עומד כביכול בבחינת מלך על עולמו, ועל כן הנה השעה ראויה להתפלל לפניו שיגלה מלכותו לגמרי בעולם, ויתוקן העולם על ידי זה' (רמח"ל, מאמר החכמה).

המלכות בארץ

ארץ ישראל, הינה מקום המלכות. היא ביתה. 'בית אימי' (רמב"ן).

כשיצאנו לגלות, לא היה יותר טעם במצוות המלכה – כבר אינה מתקשטת לפני המלך. המצוות אינן פועלות את מטרתן – היחוד השלם. יתכן אפילו שכל המצוות בחו"ל הן רק מדרבנן.

הסיבה שבכל זאת קיימנו את המצוות, היא כדי שנזכור – כיצד מתקשטים לפני המלך. שכשנחזור, לא נעמוד מול תוכנה של תיבת התכשיטים בזהים ונבוכים. שנדע מה לעשות (ספרי עקב, מג).

אנחנו בסוף הגלות. הגענו לארץ חמדת אבות. ארץ השכינה. היא – כאן. עם ישראל בארצו.

בחוץ לארץ, היה השלטון של אותה המדינה. על כל שלטון, ממונה מלאך עליון. הוא מקבל את השפע עבור עמו. עם ישראל, כשהיו שם, קיבלו מה'שירים' של אותה אומה.

וזו היתה השפלה מחרידה. מזעזעת. עד כמה שנכביר במילים – לא נצליח לתאר.

בארץ הקודש, בימינו, השלטון – נתפס בידי הערב רב. אבל גם ערב רב, אינם עם אחר. הם – סרח עודף. אולי מחלה ממאירה היא ההגדרה הנכונה יותר. אבל – הם בתוך עם ישראל. אין להם מלאך משלהם.

ומי איפוא הוא הממונה כאן?

השכינה בעצמה.

כאן – אנחנו מול השכינה. היא כאן – ממש. והיא מחכה ומצפה – שנעשה למענה. היום, ה'בחינת מלך על עולמו' של ראש השנה – חזקה מתמיד. פעילה מתמיד.

– ותובענית מתמיד.

זהו תפקידנו. ובעת הזו – יותר מכל.

ובראש השנה, אנחנו מבטיחים: ה' מלך. אנחנו – מקבלים אותך למלך. ומתחננים: תמלוך על כל העולם.

ועד כמה שנמליך, הוא אכן יהיה – מלך. וברקוב בימינו. אמן ואמן.

לתגובות: 0533127133m@gmail.com

פלפולא דאורייתא / הרב רפאל סויד,

ראש כולל נר יוסף, מח"ס 'מנחת רפאל'

ו'שמעתתא דספיקות'

בענין יום טוב שני של גלויות

הנה קי"ל דביום טוב בחוץ לארץ עבדינו יומיים מחמת ספיקא דיומא, כיון שבזמן שקידשו על פי הראייה, היה ספק האם החודש התעבר, ואף על גב שכיום אין לנו ספק מכיוון שמקדשים על פי הלוח, מכל מקום עושים יום טוב יומיים, דמנהג אבותינו ובידינו, ועוד דחיישינן שמא יחזור דבר לקלקולו, ויש לתמוה בזה כמה תמיהות.

א. יש להקשות אמאי עבדי' יום טוב שני

מחמת ספיקא דיומא, כיון שהשליחים לא היו מגיעים לחוץ לארץ להודיע על קידוש החודש, שהרי לכאול כל ההתיישבות היהודית בעולם הייתה בן אר"י לבבל, שהרי מבו' בב"ב [לח,א] שעד אספמיא היה מרחק של שנה, יעו"ש ברשב"ם ביתר ביאור, וכן בבבא בתרא [ד,א] מבו' לגבי המעשה עם הורדוס שהמרחק בין ארץ ישראל לרומי היה שנה, [ואמנם שם יש מקום לומר, אמר זאת בדרך דחיה, כלומר שרצה להרוויח כמה שיותר זמן, וא"כ לא יועיל לעשות יומיים יום טוב, שהרי ישנו ספק על כמה חודשים, [וכן מוכח מהא דאמרי' ברי"ה כג,ב שבזמן שקידשו ע"י המשואות, היו מודיעים עד לבבל, על קידוש החודש, ולא יותר מכך] אולם יל"ד בזה מאחר ובב"ב [לח,א] דאמרי' דבעי' חזקה שלוש שנים, כדי שאף אם הבעלים יהיה באספמיא שהיא במרחק שנה, יוכל ליסע לשם, ולהיות שם שנה, ולחזור אחרי שנה, ושמה היו כאלה יחידים שנסעו לשם, אולם לא הייתה קהילה יהודית שם, [אכן שמעתי מאמור"ר שליט"א להעיר ע"ז, שהרי מציינו בפסחים נג,א על תודוס איש רומי שהיה מאכיל ברומי וכו', וא"כ מוכח שהוא היה ביום טוב ברומי, וא"כ הייתה התיישבות יהודית אף במקומות מרוחקים יותר, וכן יש להקשות מגמ' נוספות, כגון מהא דאמרי' ביבמות קטוב, שיצחק ריש גלותא הלך לאספמיא, וכן בתענית יט,א מבו' שאם נראה באספמיא החומות נופלות ברוח, יש לעזוב בבבל, ומכוח שיש דרך לתקשר

עם בבל, למרות שמדובר במרחק של שנה, ואין להוכיח מדברי הגמ' בבבא בתרא עד, א ששבעה ימים מקיפין את ארץ ישראל, ואחד מהם הוא ים אספמיא, כיוון שעדיין איננו יודעים את המרחק והגודל באותו ים, והים נקרא על שם הארץ הגדולה שהיא היעד באותו ים, ואספמיא היה סמל למקום רחוק, וכגון מה שאמרו ביבמות סג, א שאפי' ספינות שמגיעות מגליא לאספמיא מתברכות בשביל ישראל, ואיך שיהיה, הדבר צ"ע. [וא"כ הרי לגבי שאילת טל ומטר, ממתני' ג' שבועות עד שהאחרון שבעולי הרגלים היה מגיע לנהר פרת, ומעתה אם למשפחה שלמה על טפיה וילדיה היו מספיקים ג' שבועות להגיע עד נהר פרת, ודאי ששליח ב"ד הרכוב על סוס מהיר היו מספיקים לו שבועיים, וא"כ אף בפסח סוכות ושמיני עצרת, כבר היו יודעים האם החודש היה מעובר, וכן ביוה"כ בלאו הכי לא עבדי' יומיים כיון דהוי פקו"ג, ובר"ה בלאו הכי אף באר"י עבדי' יומיים, ובשבועות הספק תליא בפסח, כיון שיש דין חמישים לעומר, ודין זה תלוי בט"ז בניסן, וצ"ע.]

ב. הנה הקשה הר"ן בשילהי פסחים אמאי לא עבדי' בחוץ לארץ יומיים, משום ספיקא דיומא, וידוע תירוצם של הדבר אברהם [ח"א סי' ל"ד] והשערי ישר [ש"א פ"ה] שלא שייך לספור יומיים, כיון שסותר את מהות הספירה, אולם יש להקשות היאך סופרים יום אחד, א' דהיאך מברכים ע"ז, נימא ספק ברכות להקל, וכל כמה שבזמן לא יברכו, א"כ אף בזמן הזה לא יברכו, כיון שהמצווה בזמן הזה היא זכר למקדש, ועוד דהא בספירת העומר בשונה מספירת זבה ונדה, שזה רק דין לספור, בספירה איכא דין "למספר", כלומר שיוצרים דין בעצם היום, ואי"ז ספירה רק ביחס לאדם הסופר, [ניש להביא ראי' לזה מהא דלגבי ספירת זבה ונדה אמרי' שאין לספור מחשש שמא לא תעלה לה הספירה, והוי ברכה לבטלה, ואילו בספירת העומר לא חיישי' לזה, אלא באישה כיון שאינה מחויבת, משא"כ באיש שמחויב לא חיישי', והחילוק הוא כמשנ"ת, דבספירת העומר אף אם לא השלים מ"מ קיים את המספור, משא"כ בספירה, שמקיים את המצווה רק אם ספר את כל הימים, ודו"ק.], וא"כ אף אם ספירה מספק נחשבת ספירה על הצד שספר כדן, מ"מ מספור מספק אינו מספור, כיון שלא קבע את היום, ועוד דלפי הפרי מגדים [או"ח סי' קצ"ד] שאין דין ספק דאורייתא בספק קיום, כלומר שאף שאחרי שנהגו כן לא יצא מבית הספק, א"כ אף הכא אינם יוצאים מבית הספק.

ג. עוד יש להקשות אמאי עבדי' בשבועות יומיים, הא אין הספק על ו' בסיון, אלא על חמישים לעומר, שספק זה תלוי בשאלה האם חודש אדר מעובר, וא"כ

ספק זה כבר הוכרע, וכבר הקשה כן החתם סופר [ח"א או"ח סי' קמ"ה], והביא מש"כ הרמב"ם [פ"ג מהל' קידוש החודש הי"ב] שהטעם שעושים יומיים בשבועות היינו כדי ש"לא תחלוק בין המועדות", והיינו מדין לא פלוג, ולפ"ז כתב דבשבועות ביצה שנולדה בזה אסורה בזה, כיון ששניהם אסורים בתורת ודאי, ויש להקשות א' דהא גופא ה"לא פלוג" שלא תשנה אף בדין זה, ב' דדיו לבא מן הדין להיות כנידון, ול"ש להחמיר על שבועות יותר משאר ימים טובים. ג' כיון דביוה"כ לא עבדי' יומיים, א"כ לא נחשב לא לוג, כיון שחילקו כבר בין המועדות.

ד. בר"ה [כא, ב], ובירושלמי בחלה [פ"ב ה"ד], ובר"ה [פ"א ה"ב] מבני' שהטעם דלא עבדי' בחוץ לארץ יומיים יוה"כ, כיון דהוי פיקוח נפש, ומשמע שאף כשקידשו עפ"י הראייה דהוי ספק אמיתי, מ"מ לא עבדי' יומיים, וצ"ע דמ"מ ישבתו ממלאכה, וכמו חולה ביוה"כ, ועוד שיאכלו שיעורים, וממילא לא יהיה חשש פקו"ג, ועוד יש להקשות שמדוע מתירים באופן גורף מיד במוצאי היום הראשון, ולא נאמר שכל אדם יאכל רק במצב שמגיע לפקו"ג.

ה. יש להקשות אמאי עבדי' כיום יומיים באר"י ואירופה, הא ל"ש התם מנהג אבותינו, ול"ש שמא יחזור דבר לקלוקלו, שהרי כמשנ"ת למעלה, כל ההתיישבות היהודית בעולם הייתה רק עד בבל, מבני' בגמ' שעד דרשיר היה מהלך שנה, וא"כ במקומות כאלו מחויבים לעשות כמה ימים טובים, כמנין החודשים עד שמגיעים שלוחי ב"ד, וא"כ לאר"י יקח הרבה יותר משנה אחת, ומדוע עבדי' יומיים כיום, ויש שתירצו מדין לא פלוג, והוי תקנה כללית על כל חוץ לארץ, אולם כידוע רבותינו החזו"א והגרי"ז החמירו לעצמם אף בבני ברק ובירושלים החדשה לנהוג יום טוב שני במלאכות דאורייתא, והיינו משום שחששו שמא השליחים לא הגיעו למקום זה, וא"כ לא הייתה תקנה על חוץ לארץ בדוקא, וכמ"כ יל"ע בעיר אשקלון הקדומה, שמבני' בתוס' בגיטין [ב, א] שחציה באר"י וחציה בחוץ לארץ, האם בחציה שבאר"י לא נהגו יום טוב שני, ובחציה שבחוץ לארץ נהגו יום טוב שני, וצ"ע בכ"ז. [נראיתי מובא שהגר"ש פינקוס זצ"ל החמיר לעצמו לנהוג יום טוב שני בבני ברק, כשהיה מגיע לחמיו הגר"מ מן זצ"ל ביום טוב ראשון של סוכות, ובמוצאי יום טוב ראשון היה נוסע לירושלים, אבל בשונה ממנהגו לא היה נוהג ברכוב אלא נוסע באוטובוס, אולם כשהגיע אוטובוס עירוני נמוך, לא עלה עליו, משום איסור תחומין, שבי"ב מיל היו דאורייתא, ובאוטובוס גבוה הוי בכלל דאין תחומין למעלה מעשרה, אלא דיש להקשות שאיך הולך בירושלים ברגלו, דאז הוי תחומין למטה מעשרה,

וצ"ל דדמי לסוגיא בעירובין מב, ב שמי שהוציאוהו בע"כ לעיר אחרת, שיכול ללכת שם כיון שיצא כדן, וה"נ יצא כדן].

ו. עוד יש להקשות אמאי בכלל בן חוץ לארץ שמגיע לאר"י נוהג יומיים, ומדוע בדבר תלוי במקום מגוריו, ולא בשאלה היכו הוא נמצא בחג עצמו, הא בזמן חז"ל הדבר היה תלוי במי שיש לו ספק, כלומר האם נמצא בבבל או באר"י, וכדעת השו"ע הרב [או"ח סי' תצ"ו] והחכם צבי [סי' קס"ז], ולא שייך בהא מנהג אבותינו בידינו, ולא שמא יחזור דבר לקלוקלו, כיון שאם הדבר יחזור לקלוקלו שוב הדבר יהיה תלוי בשאלה היכן הוא נמצא בחג עצמו, [אולם אין להביא ראי' מפורים, דאמרי' התם דפרוז בן יומו נקרא פרוז, דהתם השהות בכרך בט"ו, היא עצמה הסיבה לחג, וכך שמעתי כמדו' מהגר"ח שרייבר שליט"א].

ז. בשקל הקודש [פ"א מהל' קידוש החודש בבאיור ההלכה] הקשה מדוע בחנוכה ופורים לא עבדי' יום נוסף בחוץ לארץ משום ספיקא דיומא, והנה על חנוכה תירץ משום שהדלקה שונה היא פוגעת בהדלקה, שלא יהיה מניין ימים מדויק, אמנם ד"ז תלוי במחלוקת אחרונים באדם שיש לו ב' נרות ביום השלישי, ועוד שמדוע שלא ידליקו רק נר אחד כל הימים, ויקיימו את עיקר הדין, וירויחו את העניין של ספיקא דיומא, אולם יש להקשות על עצם הקושיא שהרי חנוכה ופורים נקבעו אחר שיש ספיקא דיומא, וא"כ הם נקבעו על המצב הזה, ועוד דפורים וחנוכה הם זכר, והזכר מתקיים אם הם לפי חשבונם חגגו את חנוכה ופורים, [ונאדאתי' עליה, ביערות דבש דרוש י"ז הקשה איך נתן מרדכי להמן לספר אותו, ולפי התאריך הרי היה מדובר בט"ז ניסן, ובשושן לכאו' היו צריכים לנהוג יום טוב שני של גלויות, והגר"א נבצאל שליט"א תירץ שמכיון ואר"י עמדה בחורבנה, ומרכי היה בקי בקידוש החודש, ע"כ אפשר דבשושן היו מבני' שהתנואר "חכמים יודע העיתים" ניתן לחכמי ישראל בפרס שידעו לעבר את החודש, ודו"ק]. והשי"ת יאיר עיני להבין סוגיא זו.

שמועות מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל

א. בעניין ההפגנות בשבת, דלכאו' הוא מכשיל את כוחות הביטחון בחילול שבת, ידועים דברי הגרי"ש אלישיב זצ"ל בקובץ תשובות [ח"א או"ח סי' מ'] להתייר עפ"י המהרי"ל דיסקין [קונטרס אחרון אות קמ"ה] שהקשה היאך מותר למסור את עצמו בשאר עבירות למיתה, והרי הוא מכשיל את העכו"ם ברציחה, ותירץ דאיני מחויב לדאוג לו, יעו"ש טעמו, ולפ"ז דן הגרי"ש דה"ה הכא,

שאנו מחויבים לעשות את המוטל עלינו, אולם אחר המחילה יש לחלק דמהרה"ל דיסקין מתיר עשיית מצוה של קידוש ה' למרות שייגרם עי"ז עבירה, ועובר בלפנ"ע, משא"כ במחאה שכל מטרתה הוא לצמצם את החילול שבת, אם ע"י המחאה יגרמו יותר חילול שבת, א"כ יצא שכרו בהפסדו, ודמי להא דאמרי' בבב"א [ל"א] מוטב יהיו שוגגין ואל יהיו מזידין, וזאת כדי שלא יקלקל במחאתו, ואף דהוי מפורש בתורה, מ"מ כתב הרמ"א [או"ח סי' תר"ח סעיף ב'] שימחה רק פעם אחת, ועוד דנראה לחלק שכל דברי הגרי"ש"א אמורים דווקא בהפגנה בלתי חוקית, שהוא לא הזמין את כוחות הביטחון, משא"כ בהפגנה חוקית שהוא מזמין את כוחות הביטחון, ועוד שהייתה טענה על ההפגנה בכביש בר אילן שהרי דבר זה יגרום לחילונים לנסוע בדרך ארוכה יותר, וא"כ חסימת הכביש רק תגרום ליותר חילולי שבת.

ב. בספר אשרי האיש – מפסקי הגרי"ש **אלישיב** זצ"ל- הביא לגבי נר חנוכה בבא ממדינת הים בב' דחנוכה, האם צריך לברך שהחיינו, או דלמא שנפטר בברכת אשתו, וכתבו הפוסקים שנפטר בברכת שהחיינו של אשתו, והגרי"ש כתב דה"ה בזמננו כשבת עם מטוס מחו"ל, ושמעתי מידידי הרה"ג יגאל חן שליט"א להקשות דאינו דומה לבא ממדינת הים, דהתם היו באים באניות וע"כ אף בא' דחנוכה היה באותו תאריך של מדינתו, משא"כ כיום שהמטוסים הם מהירים, וא"כ כשאשתו הדליקה נרות, אצל התאריך היה כ"ד, ומהיכ"ת שיפטר בברכת שהחיינו של אשתו.

ג. ראיתי מובא מהגרי"ש **אלישיב** שאף בהבטה מקיימים מצות הקבלת פני רבו, ויש להוכיח כן ג"כ מהא דהרמב"ם כתב את דין הקבלת פני רבו, בספר המצוות [עשה ר"ט] של כבוד רבו, וא"כ הוא מדין כבו רבו בלבד, וא"כ אף כשמגיע ולא מדבר עם רבו, ג"כ רבו מתכבד, ויש להוסיף דאף באופן שרבו לא ראה אותו, אלא רק הוא ראה את רבו, כגון שעושים אירוע עם אלפים להקביל פני גדולי הדור ג"כ קיים את המצוה, וכמו שפסק הגרי"ש"א לגבי הדין שכל האוכל מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בחמישה קולות, שאף אם החתן לא ראה אותו, והחתן היה בחדר יחוד, מ"מ יכול לאכול, כיון שהחתן שמח לשמוע שהיה ציבור בחתונה.

ד. בענין מנהג החסידים שמדליקים נרות חנוכה בתוך ביתם, ויש לציין שבחנוכה תשע"ב שמעתי מהגר"ר אברהם צבי ישראלזון שליט"א בשם זקנו הגרי"ש **אלישיב** זצ"ל שהקשה על דעה זו שמאחר ובשעת הסכנה ביטלו את הדין שמדליקים בחוץ, א"כ הדין נתבטל לגמרי, ותמה דא"כ מדוע השו"ע הביא את הדין שמדליקים בחוץ שהרי השו"ע בשונה מהרמב"ם, לא מביא דינים

שאינם נוהגים בזה"ז, [ושאלתי את הגרא"צ מדוע השו"ע בחו"מ מביא דינים של קנסות למרות דליכא דיניינן סמוכים, וענה שבזמן השו"ע מהר"ר בירב רצה לחדש את הסמיכה, וע"כ הוצרך לכתוב דין זה]

ה. ראיתי בהגדה של פסח "ישא ברכה" שהוציא לאור הרש"מ וולך שליט"א מתורת הגרי"ש **אלישיב** זצ"ל, שכתב על דברי הגמ' [ברכות סד, א] דסיני ועוקר הרים סיני עדיף, דהיינו דוקא לגבי מינוי של ראש ישיבה ולא לגבי פסק הלכה, וראייתו מהא דאמרי' [בב"ב קיד, ב] דרבה ורב יוסף הלכה כרבה לבר מתלת, והיינו רבה שהיה עוקר הרים, ועוד דהיינו דוקא בזמן הגמ', שלא הדפסו את התורה שבע"פ, וע"כ הכל היו צריכין למארי חטיא, אולם כיום שיש ספרים, [ובפרט בזה"ז שישנן תכנות חיפוש למיניהן] ממילא עוקר הרים עדיף, ויש להעיר על ראייתו מדברי הגמ' בב"ב, שהנה מובא בשיעורי רבי גרשון [ב"ק סו, ב] בשם החזו"א ליישב הקושיא מאי הלכתא כרבה ולא כרב יוסף, ותיריך שבכל פעם שהייתה מחלוקת בין רבה לרב יוסף, רב יוסף הביא ראה לרבה וממילא המחלוקת הוכרעה כרב יוסף, וא"כ המחלוקת המובאות בש"ס הם מחלוקות שבהן לא היה לרב יוסף ראה, וע"כ הלכה כרבה, אולם יש להעיר על דברי החזו"א, שהרי מצינו בבבא בתרא [ק"א] ובמעילה [ג"א] שרב יוסף הקשה על רבה קושיא, והניחה הגמ' ב"תיובתא דרבה תיובתא", ואי"ז אותם שלוש מקרים שבהם מצוין שהלכה כרב יוסף, וא"כ מוכח שהגמ' מביאה אף את המקומות שבהם רב יוסף דחה את רבה, וא"כ מזה שבשאר המקומות בש"ס אי"ז מובא לכאן מוכח א"א לומר שבכל המקומות שהוכיח רב יוסף דלא כרבה אי"ז מובא בש"ס, אולם לכאן יש להוכיח דלא כהגרי"ש משו"ת הריב"ש [ח"א סי' רע"א] שכתב להדיא דסיני ועוקר הרים סיני עדיף, והיינו אף בזמנו, כשספרים הודפסו, וכותב כן אף לגבי פסק הלכה, ואמנם הסברא לומר שבזה"ז אין מעלה בסיני, כבר כתבה הגר"ש קלוגר בחכמת שלמה [או"ח סי' קל"ו] אולם כבר כתבו כמה ראשונים לא כן, ומהם הריב"ש הנז', [נראה בהקדמה לשו"ת יביע אומר ח"א שהביא את כל הראיות בענין זה], ובקונטרס ישמח לב [ח"ד] מובא שו"ת מהגר"ח קניבסקי שליט"א שאמר שאף בזה"ז סיני עדיף, וכששאלוהו שהרי כיום ישנן תכנות חיפוש, אמר שיש דברים שצריך לדעת מה לא כתוב, ואת זה אי"א לדעת ע"י התוכנות הללו, ויש בזה דוגמאות למכביר.

ו. הגרי"ש **אלישיב** כתב בקובץ תשובות [ח"א או"ח סי' ב'] שמכיון והתברר מעל לכל ספק שהתכלת של האדמו"ר מראדזין אינה תכלת, ומכל בעל חי אפשר להפיק דם בצבע זה, א"כ אפשר

שאף את הפורפורה יבטלו החוקרים לאחר מכן, והיו שתמהו והא כן היא ההכרעה ההלכתית, ואף בדיני פקו"ר אין לך אלא הרופא שבימ"ד, והרבה מהרפואות שהיו בעבר התבררו כלא נכונות, ואטו נימא שכל מי שחילל שבת לצורך רפואות אלו חילל שבת, אולם שמעתי לבאר בדברי הגרי"ש"א אינו מבחינה הלכתית אלא מבחינה השקפתית, כלומר שאם כלל ישראל היה הולך בתכלת של האדמו"ר מראדזין הרי הדבר היה חילול ה' נורא שכל עם ישראל טעה, וא"כ כל כמה שמבחינה הלכתית איננו מחויבים, כיון שהדבר אינו ודאי, אין לעשות כן משום חשש זה.

ז. כידוע הגר"ע יוסף היה מעורר על נושא האחוזים ביין ומיץ ענבים שלדעת השו"ע לא מברכים ע"ז בורא פרי הגפן, והנה יסוד העניין הוא מהשו"ע [או"ח סי' ר"ד סעיף ה'] שכתב ששמרי יין אם יש עד רבע יין ברכתו בורא פרי הגפן, ואילו הרמ"א כתב שעכ"פ לא יפחות משישית יין, ולכאן הוא מחלוקת השו"ע והרמ"א, וכך ביאר חלק מהאחרונים, אולם המשניב [שם] ביאר דאי"ז מחלוקת, משום שהשו"ע מייירי בשמרי יין, ואילו הרמ"א מייירי ביין, וראי' לדבר מהשו"ע [ני"ד סי' קל"ד ס"ו] לגבי יין נסך, שעד שישיית נחשב יין, וכן בבית יוסף [או"ח סי' ע"ב] נקט דביין עד שישיית, ואמנם אפשר לומר דביין נסך נקט כן לחומרא, ומש"כ בבית יוסף חזר בו אח"כ, אולם למה לומר כן, כל עוד שאינו מוכרח שהרמ"א חולק, ואפושי פלוגתא לא מפשינו. [ובדרך אגב ראיתי שהגרי"ש **אלישיב** פוסק שבקבוק של יין שכתוב עליו "ברכתו בורא פרי הגפן אפילו לדעת מרן הבית יוסף" טעון גניזה, ולדברינו אינו כן, משום שהלכה זו יל"ד בה].

ח. ראיתי מובא משמ"ל דהגרי"ש **אלישיב** זצ"ל שנשאל לגבי ועדת סל התרופות שצריכה לבחון מתוך התרופות איזה לסבסד לציבור ומה לא לסבסד, והשאלה היא אם להעדיף תרופות מצילות חיים למעט אנשים, או תרופות המשפרות איכות חיים לכלל האנשים, ואמר הגרי"ש דזו שאלה ממונית, דמכיון דהכסף מגיע מכל האנשים, א"כ צריך שהוא יגיע לכמה שיותר אנשים, וא"כ עדיף תרופות המשפרות חיים לכלל האוכלוסיה, ולכאן יל"ע דהא הציבור מחויב להציל את המיעוט הזקוק לתרופות המצילות חיים, וצ"ל דמכיון והחולים אינם לפנינו (כלומר לפני כלל האוכלוסיה) א"כ אינם מחויבים בתורת חובה להצילם, אולם באמת ראיתי דהגרא"י שטיינמן זצ"ל ס"ל דעדיף תרופות המצילות חיים מהאי טעמא, דמחויבים בהצלתם, וצ"ל דבהא פליגי.

ט. כתב המהרש"א בחידושי אגדות ביומא [כ"ב, דחיוב ד' וה' אינו ד' וה', אלא ה' וה', כלומר לבד מקרן משלם ארבעה וחמשה, וזהו חידוש עצום שלא נזכר

כמדומה בראשונים, ופלא הוא שהמהרש"א כתב זאת בדרך אגב בחידושי אגדות, ולא כתב זאת בפרק מרובה, [וכעין טענת הגר"ש אייערבאך זצ"ל על דברי הרשב"א בתשובה ח"א סי' ת"א דס"ס מדין רוב, ואמר הגר"ש"א דודאי שאין כוונתו מדין רוב כפשוטו, דא"כ מדוע לא כתב חידוש עצום זה בכל ספרו תורת הבית שעוסק הרבה בענייני ס"ס, אולם שם י"ד דא"כ מדוע עכ"פ לא כתב לשון מושאלת זו בתורת הבית. וכמו"כ ראיתי לדון בדברי החזו"א יו"ד סי' ב' ס"ק כ"ח דהחילונים בימינו יש להם דין תינוק שנשבה, וצ"ע היאך החזו"א כותב חידוש כ"כ גדול עם כ"כ הרבה השלכות מעשיות בהל' שחיטה בדרך אגב, ולא מזכיר שוב פעם בעוד הרבה הלכות שיש לזה נפק"מ בהגדרה זו. ובאמת אני מתחבט בדבר זה לגבי כמה מהחידושים העצומים שמביאים מהראשונים והאחרונים שבאים לסתור את כל ההנחה המוקדמת, וכתבו חידוש זה בהבלעה, וללא ראיות ודגש מיוחד על החידוש, כגון דברי המרדכי ביבמות בסוגיא בדף כג, דאין ממזר אלא בהיו אביו ואמו בבית האסורים, ועכ"פ הו' ספק ממזר, והוא כותב זאת כבדרך אגב, וכן דברי מהר"ח פלאג'י דכופין לגרש ביוג שפרודים במשך י"ח חודש, ותמוה לומר שחידוש חידוש למעשה שלא נזכר לפניו באף פוסק, ובודאי שלא נתכוין לומר הלכה בהל' כפיית גט.] ויש

המאחרונים שכתבו שאין זה מהמהרש"א אלא תלמיד טועה כתב זאת, אולם הגר"ש אלישיב זצ"ל בהערות ביומא [שם] כתב דאמנם זהו חידוש עצום, אולם אין ראיה מהש"ס להיפך, והדברים צ"ע טובה דהא מב' בב"ק עג, לגבי עדים זוממים על טביחה ומכירה, שהעדים שזממו על הטביחה משלמים שלוש, והוא משלם כפל, ואין לומר דמיירי בכבש שחיבו הוא ד', דהא הגמ' התם הולכת על החיוב הגבוה יותר, [ושמא את דברי הגר"ש"א בהערות ג"כ תלמיד טועה כתב.]

ראיתי אצל מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ביום א' ר"ח אדר א' תש"ע שהגר"ש נתן צדקה לעני בברכות ק"ש, ותמהתי דלכא' הו"ל דין עוסק במצוה, ומב' בריטב"א בסוכה (כה, ב) שאסור לו לקיים המצוה השניה, וצ"ל דלא גרע מהא דמותר להשיב מפני הכבוד בין הפרקים, ודו"ק.

במנחת רפאל (ח"ג סי' כ"ג) הבאנו משמ"י דהגר"ש אלישיב זצ"ל לגבי הטומאת כהנים במירון, שמתמכים הרבה על ספק טומאה ברה"ר [ואיע"ג דבמנחת חינוך (מצוה רס"ג אות ל"ד) דן האם ס"ט ברה"ר הו' דין לכתחילה או בדיעבד, יעו"ב בתוס' בסוטה (כח, ב') ובש"ת הרשב"א (ח"א סי' פ"ג) שמוכח דנקטו ס"ט ברה"ר אף לגבי טומאת כהנים לכתחילה.] אולם עדיין ישנה בעיה לגבי

בית הכסא דהו' רה"י, והבאנו משמ"י דהגר"ש זכיון דביה"כ שייד לרבים ומיועד לרבים הו' רה"ר, והדברים צ"ע טובה דהא בסוטה ודאי שיחשב כסתירה, ומב' בניזיר (נז, א) דס"ט ברה"ר בעי' ג' אנשים בו זמנית, וזה לא שייד בביה"כ כמוכן, ושוב ראיתי בספר ציוני אבלות להגר"צ קוק שליט"א שהביא פסק זה של הגר"ש ותמה עליו תמיהה זו, וע"כ העמיד ענין זה לגבי ביה"כ בבית חולים, דהתם הטמאה מגיעה מהצד, ומעתה ברגע שהדלת פתוחה הרי"ז חלק מהמחלקה והו"ל רה"ר, וברגע שהדלת סגורה הו"ל רה"י, אולם לכא' אי"ז שייד כלל לעצם הפסק של הגר"ש, ויש לברר ענין זה.

פרחים לתורה / הרב ישראל חיים בלומנטל, מג"ש בכולל תורת מרדכי

מי לא נפקד כהיום הזה

מי לא נפקד כהיום הזה (מתוך ברכת זכרונות)

ביום גדול ונורא זה כל באי עולם עוברין לפני בני מרון.

לעיתים אדם חש שמצבו בכי רע, והוא אינו רואה שום פתח לישועה. אסור אף פעם לאבד את התקווה ולא להתייאש, כי האדם לעולם אינו לבד. בראש השנה כבר נגזר עליו הכל, ובכל מצב הקדוש ברוך הוא איתנו, רואה אותנו וזוכר אותנו. להלן סיפור הממחיש את הדברים.

חיייו של שאול השתנו לבלי הכר. הוא החל לעבור טיפולים רפואיים קשים ויקרים, ותוך זמן לא רב נאלץ לעזוב את עבודתו הקבועה. משפחתו של שאול שחיה עד אז ברווחה כלכלית, החלה לחוש את המחסור. בקושי הצליח לכלכל את אשתו ואת שבעת ילדיהם.

אחד ממכריי יעץ לו לגשת לביטוח לאומי, ולהגיש בקשה להגדלת הקצבה. אולי משם תבוא הישועה... למחרת 'בילה' שאול כל היום בבית החולים ולא הצליח להגיע לביטוח הלאומי, אך ביום השלישי הוא התייצב בסניף והגיש בקשה להגדלת הקצבה.

'בשבוע הקרוב יגיע אליכם פקיד מטעמנו כדי לבדוק את המצב בבית, ועל פי התרשמותו תתקבל החלטה בעניינך'. שאול חזר הביתה בפנים נפולות. הוא ידע שאם פקיד יבוא לביתו, הוא לא יאשר את הבקשה, פקיד שייכנס לבית יתרשם מיד שמדובר במשפחה מבוססת ולא יאשר שום תוספת לקצבה. האמת הייתה ששאול הוציא את כל חסכונו על תרופות וטיפולים.

אשתו נתנה לו עצה טובה: 'לך אל הרבי וספר לו על המצב, והוא בוודאי ייתן לך עצה טובה וברכה להצלחה'.

כשהגיע, אמר לו רבו: 'בטח בה', הקב"ה הוא אשר שולח לנו את פרנסתנו ולא פקיד זה או אחר. והוא ישלח לך פרנסה ביד רחבה'. הרבי נטל תפוח מתוך סלסלת פירות שעמדה על שולחנו והגיש אותו לשאול. 'תאכלו את זה כל בני הבית, ושיהיה לכם ברכה והצלחה', אמר הרבי.

כשנכנס הביתה, הכריז: ילדים יקרים, את התפוח הזה קיבלתי היום מהרבי. אני אחלק אותו

עכשיו לתשעה חלקים, וכל אחד מאתנו יאכל את חלקו.

לאחר כמה ימים הגיע לביתו של שאול מכתב מהביטוח הלאומי, ובו הוא מתבשר שבקשתו אושרה.

רק לאחר כמה חודשים הבין שאול מה קרה... הפקיד שמע מתוך הבית שהמשפחה מתיישבת לאכול, והחליט להמתין בחוץ כדי לא להפריע בארוחה. כאשר שמע את שאול אומר לילדיו שיחלק תפוח אחד לתשעה חלקים וכל אחד יאכל את חלקו. הרהר - האם מצבה של המשפחה כה קשה עד שתפוח אחד מהווה ארוחת ערב לכולם?? הפקיד כתב חוות דעת ולפיה המשפחה נמצאת במצב כלכלי קשה ביותר, וכי הוא ממליץ לאשר את הבקשה להגדלת הקצבה.

נמצינו למדים שמה שנגזר עלינו בראש השנה, את זה נקבל, למרות שהפקיד הקשוח ניצב מאחורי הדלת. ועוד למדנו - הקב"ה יכול להצילנו מכל צרה. גם כשהמצב נראה ללא מוצא, עדיין יש מספיק דרכים יצירתיות שבהן יכול להתרחש הנס. הדבר היחיד שנדרש מאתנו זה להאמין ולבטוח בה', ומי שמאמין ומתבונן, יראה את יד ה' על כל צעד ושעל.

כתיבה וחתימה טובה! שנה טובה ומתוקה!

שבת שלום ומבורך!

לתגובות: blu.israel@gmail.com

שבט מישראל / הרב ישראל פרידמאן,

רב קהילת טשארטקוב, מח"ס 'שבט

מישראל', מנצי'סטר

ביאור מנהג אמירת תשליך

רבים שואלים איך זה פועל שעל ידי אמירת תשליך גרידא האדם יכול להשליך מעליו כל עבירותיו ונעשה כאדם חדש מנוקה ונקי מכל עון, והתשובה היא שאכן זה לא מהני, וכך איתא בספר לחמי תודה להגאון בעל מחנה לוי בן רבינו בעל הפלאה (על תהלים לב, ו) וז"ל 'יש אנשים שחושבים שמיד שהלכו לנהר ועשו תשליך, כבר הם מנוקים מכל עון ונמנעין מלעשות תשובה, ושיבוש הוא שענין תשליך על ידי תשובה דווקא, אבל על ידי תשליך אין שום תועלת'.

וכבר קדמו בזה השליה הק' (לר"ה עמוד הדין) שעיקר פעולת התשליך הוא רק אם חוזר בתשובה וז"ל: 'מה שנוהגין לילך לנהר לומר הפסוק תשליך במצולות ים חטאתינו הוא באופן שזכרתי למעלה שמתעורר בתשובה שלימה בלבו ומשליך עליו גילוליו, אז נופלים הם במצולות ים' עכ"ל. וכן איתא במטה אפרים (ס' תקצח) 'והוא לרמז בעלמא ליתן לב להשליך החטאים ולחפש ולחקר דרכים מן היום ההוא והלאה שיהיו בגדי לבנים ונקיים מכל

חטא'.

המנהג לומר סדר "תשליך" הוא מן המנהגים שאין לו מקור בגמרא ודברי חז"ל, ומובא לראשונה בספר מנהגי מהר"ל שכותב (הל' ר"ה אות ט) 'נוהגין לילך בר"ה אחר סעודה אצל מים ונהרות להשליך במצולות ים כל חטאתינו משום דאיתא במדרש זכר לעקידה שעבר אברהם אבינו בנהר עד צוארו ואמר הושיעה ה' כי באו מים עד נפש, והוא השטן שנעשה כמו נהר לעכב אותו מן העקידה' עכ"ל.

והנה הקיצור שיו"ע (ס' קכט) מעתיק מנהג אמירת תשליך והוא כותב "לאחר תפלת מנחה הולכין אל הנהר לזכר זכות העקדה, דאיתא במדרש, כשהלך אברהם אבינו עם יצחק בנו לעקדה, עשה השטן את עצמו כמו נהר וכו'. וכן הוא במשנה ברורה (ס' תקפג סק"ח) שטעם אמירת תשליך "משום דאיתא במדרש שעבר אברהם אבינו עד צוארו במים כשהלך להקריבו ע"ג המזבח ואמר הושיעה כי באו מים עד נפש ואנו עושין זה זכר לעקידה".

הרי ששניהן לא הזכירו כלל שיש איזה קשר בין אמירת תשליך למחילת והשלכת עונות, אלא היא רק לעורר זכר העקדה, ובזה מובן למה הרמ"א מביא מנהג זה דייקא בסימן תקפ"ג (ס' ב) כהמשך לדברי השו"ע שכתב "אוכלים ראש כבש לומר נהיה לראש ולא לזנב **וזכר אילו של יצחק**" ועל זה מוסיף הרמ"א "והולכים אל הנהר לומר פסוק ותשליח במצולות ים כל חטאתינו", כלומר דגם זה בא לעורר זכר העקידה, ולכן הביא מנהג תשליך בסימן תקפ"ג בדיני ליל ראש השנה, ולא הביאה במקומה לקמן אחרי דיני תק"ש.

אבל בכך החיים שם (סק"ל) מביא בשם שער הכוונות **"וכשתאמר ותשליך במצולות כל חטאתם תכוין שישלכו כל חטאתיך עונותיך"** ר"ל הקל"י שנבראו ע"י חטאות ועונות וגם המקטרג העליון יושלך במצולות הים, כי לסיבה זו הוצרך לאמרו על הים או על המים חיים עכ"ל. הרי שמלבד ענין זכר העקידה יש ענין גם לכווין להשליך מעליך כל חטאתיך, וכן אנו ואומרים **"תשליך במצולות ים כל חטאתינו"**.

והנה כאשר נעייין בדברי המהרי"ל נראה שהוא מביא שני ענינים הנ"ל, אבל הוא מצרף אותם ביחד כאילו הם דבר אחד, דכתב בטעם תשליך "נוהגין לילך ברה"א אחר סעודה אצל מים ונהרות להשליך במצולות ים כל חטאתינו" ואח"כ הוא ממשיך ואומר **"משום דאיתא במדרש זכר לעקידה שעבר אברהם אבינו בנהר עד צוארו"** וכו', והלא לעורר זכות העקידה הוי טעם אחר לגמרי, ואיך זה נחשב כנתינת טעם על דבריו לעיל לענין להשליך כל חטאתינו וצ"ב.

והנה הרמ"א בספרו תורת העולה (חלק ג פרק נו) נותן טעם אחר לאמירת תשליך וז"ל: **"מנהג של ישראל תורה הוא, במה שהולכים על מים ואומרים תשליך במצולות ים כל חטאתינו, להיות, כי מן מצולות ים ניכר ענין בריאת העולם, כי מצולות ים הוא התהום, והיא המקום היותר עמוק בים, והנה לפי הטבע של היסודות שהמים יכסו הארץ, והארץ היא המרכז, והוא מקום הנמוך בכל העולם, והנה התגלות הארץ לצורך בני אדם ולדרים עליה אינו בלא כוונת מכוון, והוא אשר חדש העולם כרצונו לתכלית ישוב הארץ, ולכן אנו הולכים על המים לראות 'אשר שם חול גבול לים' (ירמיה ה, כב), ואמר 'עד פה תבא ולא תוסף' (איוב לח, יא), וכשאנו הולכים שם אנו רואים גבורתו של יוצר בראשית, ולכן אנו הולכים על המים בראש השנה שהוא יום הדין, לשום כל אחד על נפשו ענין בריאת העולם ושהשם יתעלה מלך הארץ, ועל זה נאמר (מיתכ ז' י"ט) 'ותשליך במצולות ים כל חטאתם', כי באמת המתבונן בענין מצולות ים ומכיר שהעולם מחדש, על ידי זה עומד על מציאות השם יתעלה, ומתחרט על ידי זה על כל עונותיו, וחטאיו נמחלים, ועל דרך זה נשלכים החטאים במצולות הים, והוא מבוואר למשכיל":**

דברי הרמ"א ברור מללו שתכלית אמירת תשליך היא להכיר גבורת השי"ת ועל ידי זה מתחרט על מעשיו ואז נשלכים מעלינו כל חטאתינו, ודבר זה נעשה על ידי ההתבוננות בגלי הים שזה מביא האדם להכיר גדלות הבורא ושפלות עצמו שרואה **"אשר שם חול גבול לים"** ואמר **"עד פה תבא ולא תוסף"**, ואז האדם מתחרט על כל עונותיו וחטאיו נמחלים.

ויסוד דברי הרמ"א מובאים בספרי (פרשת האזינו פיסקא א) וז"ל **"אשר שמת י חול גבול לים חוק עולם ולא יעברנהו" (ירמיה ה, כב), שמשעה שגזרת על הים שמה שינה את מדותיו ואומר אעלה ואציף את העולם, לא כענין שנאמר (איוב לח, י) 'ואשבר עליו חוקי' ואומר (שם לח, יא) 'עד פה תבוא ולא תוסף' ולא עוד אלא שמצטער ואין יכול מה לעשות כענין שנאמר 'יהמו גליו' ולא יוכלו. והרי דברים ק"ו, ומה אלו שלא נעשו לשכר ולא להפסד אם זוכים אין מקבלים שכר ואם חוטאים אין מקבלים פורענות ואין חסים על בנייהם ועל בנותיהם לא שינו את מדתם, אתם שאם זכיתם אתם מקבלים שכר ואם חטאתם אתם מקבלים פורענות ואתם חסין על בניכם ובנותיכם, עאכ"ו שאתם צריכים שלא תשנו את מדותיכם".**

ועל דרך זה ביאר החידושי הרי"ם (הובא בשיח שרפי קודש ח"ב עמ' קלד) את הפסוק **"אתה מושל בנאות הים בשוא גליו אתה תשבחם"** (תהלים פט, י) שאעפ"י שגלי הים רואה בכל פעם שרצונו אינו מתקיים כי רצונו לשטוף את העולם, אך מאמר ה' **"עד פה תבא"** יעבנהו, ואיתא במדרש שהוא מנסה עצמו כל שעה ושעה שמה יחזור ה' מגזירתו, כן האדם אעפ"י שהוא מנסה עצמו כל שעה ושעה שמה יחזור ה', הרצון הוא שבכל יום ויום שהוא יקשר עצמו לעבוד ה' ולא לילך אחרי ההבל ואף שיצאה מתגבר עליו מ"מ אל יפנה אל זה אלא שיהיה מתגבר ולקשר עצמו מחדש כמו גלי הים, ואם עושים כזה ע"ז נאמר **"אתה תשבחם"** עכ"ל:

ועל דרך זה כתב האדמו"ר מטשארטקוב זי"ע בספרו גנזי ישראל (ויצא תרס"ו) וז"ל: אמרו חכז"ל (חגיגה יב). **"בשעה שברא הקב"ה את העולם, היה מרחיב והולך עד שגער בו הקב"ה והעמידו וכו', והיינו דכתיב (בראשית יז, א) 'אני אל שדי - אני הוא שאמרתי לעולמי, די'".**

עוד איתא בכתבי הארי"י ז"ל (טעמי המצוות פר' ואתחנן), שסוף אותיות של יצר הוא שד-ז. והענין הוא, דהנה המזיק היותר גדול שיש באדם הוא, אם אין מעצור לרוחו, ואינו נותן רסן לתאוותו, אלא שומע ליצר השוכן בלבבו והבויע בקרבו, וע"כ אמרו חז"ל (אבות ד, א) **"איזהו גיבור הכובש את יצרו"**, כי זה עיקר עבודת האדם.

והנה שם שד"ג-מרמו לזה, שלא יאבה ולא ישמע ליצר, ויתן מעצור לרוחו, לבלי יעבור גבולות חוקי החיים ההכרחיים, וזו כוונת האלוקות של הארי"י זצ"ל, שסופי תיבות מ"יצר" הוא שם שד"ג (היינו אותיות יצר במילוי יו"ד צד"ד רי"ש, אותיות שד-ז), כלומר, כי כדי להכניע יצר לבו, **לבלי ישטפוהו מים הזדונים**, הבריא היותר חזק ואמיץ להתגבר עליו, הוא בשים מתג ורסן לחפצי לבבו, **לאמר להם, עד פה תבוא**" עכ"ל הגנזי ישראל. (בספר אמרי חיים להרה"ק ר' נחום בראדוויין מטשערטין זי"ע (מצוה ש"י) כתב על הפסוק **"בחדש השביעי באחד לאחד יהיה לכם שבתון"**, שש"ת של **"בחדש השביעי באחד"** הוא שד"ג, וכן הס"ת של **"השביעי באחד"**

לחדש" הוא שד"ג, שזהו עבודת ר"ה לתקן את עצמו בכח שם שד"ג עיי"ש).

וזהו הלימוד שאנו צריכים להוציא מאמירת תשליך אצל שפת הים. גלי הים משתדלים כל הזמן להתגבר על הארץ, וכאשר הלך אברהם אבינו להעקידה, השטן התלבש בדמות נהר שרצה להתגבר עליו, ולא יכול לו, וזה שאנו צריכים ללמוד שאסור לנו להתייבש וצריכים אנו להתגבר על מכשולות הזמן כדברי הספרי והח"י הרי"ם הנ"ל.

ויש לציין דהכף החיים מביא בשם שער הכוונות, דבעת אמירת תשליך יעמוד **"על שפת הים"**, ובספר לעבדך באמת (עמ' תקכו) מביא שהיה נוהג הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל ממכונבוקא זי"ע לומר תשליך כשהוא עומד ממש על שפת הים, שהיה מדקדק ללכת עד המים ממש, במקום שהמים פוגש החול והמים היו מרטיבים את מנעליו, והיה עומד שם במקום שהמים מגיע לחול ושם היה אומר תשליך (ויש בספר הנ"ל תמונה ממנו כשעומד שם בשפת הים בעת תשליך). ואולי טעמו היה על פי דברי הרמ"א **"לכן אנו הולכים על המים לראות 'אשר שם חול גבול לים'"**, ואמר **"עד פה תבא ולא תוסף"** שצריכים לראות ולהתבונן איך חול נעשה גבול לים ומונע המים ליכנס יותר.

ובזה מובן להפליא דברי הברכה שנאמר לאברהם אבינו אחרי העקידה: **"ושמתי את זרעך כחול אשר על שפת הים"** (בראשית לב, יג), וביאר שם הנצי"ב בספרו העמק דבר **"זה נאמר לאברהם בשעת העקידה ונתבאר שם לפי הענין שינצחו את הקמים עליהם שלא ישטפם כמו חול הים שהושם גבול לים שלא ישטוף הארץ"**. וכעין זה איתא בבן יהוידע (ברכות ה:): ששאל מהו הכוונה **"וכחול אשר על שפת הים"**, דהל"ל **"ושמתי את זרעך כחול"**, וכי כל החול בעולם הוא דוקא בשפת הים, והלא יש חול במדבר בלי סוף ובלי גבול, ולמה הזכיר דוקא שיהיו כמו החול אשר על שפת הים עיי"ש, אמנם הכוונה כנ"ל, שיתברכו לא רק שירבו בכמות כמו החול, אלא גם באיכות שיתגברו על כל הגלים הקמים עליהם כמו חול הים שמתגבר על גלי הים.

ויש בזה נחמה למצבינו כעת, שחכמי הטבע אומרים שנגע הקורונה גם בא בגלים, ויהי רצון שנוזה להתגבר על גלי הקורונה ומכל נגע ומחלה, ומי שאמר לעולמו די יאמר לצרותנו די.

ובזה יש לפרש מה דכתיב (בראשית מא, א) **"ויהי מקץ שנתים ימים ופרעה חלם והנה עומד על היאור"** וכשסיפר חלמו ליוסף שינה ואמר (בראשית מא יז) **"בחלמי הנני עומד על שפת היאור"** ואמר הס"ק מרוזין זי"ע (הובא בספר עירין קדישין לפר' מקץ) דבר נפלא לבאר הפסוק (תהלים פא, ו) **"עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים שפת לא ידעתי אשמע"**, שיוסף אמר לפרעה שאינו יודע למה אתה אומר לי על שפת היאור **"שפת לא ידעתי אשמע"**, הרי בחלום לא ראית את עצמך עומד על שפת היאור אלא **"על היאור"**.

והנה לפי דברינו הנ"ל, נבין היטב החילוק בין העומד על שפת היאור לבין העומד על היאור, דמי שעומד על שפת היאור הכוונה שאינו מפחד מגלי הים, שיש בכוחו לנצח את הקמים עליו שלא ישטפו אותו כמו חול הים שהושם גבול לים שלא ישטוף הארץ, משא"כ העומד על היאור מראה שאין בכוחו למנוע הים מללכת הלאה.

ולסימוא דמילתא יש לציין דבריו הנפלאים של מרנא החתם סופר זי"ע (תו"מ שביעי

של פסח עם לה: לברא דברי תפילתינו "זדים טבעת וידידים העברת ויכסו מים צריהם" וכו' שהקשה הלא הסדר היה צריך להיות להיפך: "ידידים העברת זדים טבעת", שרק אחר שהעביר ידידים אז ויכסו מים צריהם ולא קודם לכן. וכתב החת"ם ז"ל "וניל האי זדים לאו אנשים זדים היינו המצריים, אלא זדים זדונות כמו 'מזדים חשוד עבדך' ג"כ זדים זדונות עונות של ישראל הטבעת על דרך תשליל במצולות ים כל חטאתם וזה נגד מידת הדין שאמר מה נשתנו אלו מאלו, הללו עע"ז והללו עע"ז, והקב"ה השליך במצולות ים והטביע כל זדונות בזכות האמונה ואז ידידים העברת ויכסו מים צריהם" עיי"ש עוד.

הרי שבעת קרי"ם כאשר עברו בני ישראל בתוך הים, זכו שבזכות האמונה כל עונותם נטבעו בים סוף, שהקב"ה השליך במצולות כל חטאתם ויצאו מכלל מ"ט שערי טומאה. בעת קרי"ם קפץ נחשון בן עמינדב לתוך הים ובא המים עד חוטמו ואז ביקש "הושיעה ה' כי באו מים עד נפש" ואז נקרע הים, וכן היה כשאברהם אבינו הלך לעקידה, הנחר עלה עד צוארו ואמר "הושיעה ה' כי באו מים עד נפש", וכן אנו צריכים לא להתייאש מגלי הים הזידונים הרוצים להטביע אותנו, וצריכים לקבוע בנפשינו "עד פה תבוא ולא תוסיף" ולקבל לא ליתן עוד דריסת רגל להיצר הרע וכדברי המטה אפרים הנ"ל, ואז על ידי אמירת תשליל כראוי נזכה לרוח טהרה, ויתקיים בנו מקרא שכתוב "ותשליל במצולות ים כל חטאתינו", וכן כמו לענין מגיפת הקורונה, שרבים מרגישים "כי באו מים עד נפש" ואינם מסוגלים להחזיק מעמד יותר מגלי המגיפה, אנו צריכים להאמין בהשי"ת שיאמר די לצרותנו, ונזכה לשנה טובה ומבורכת "מאשפת ירים אביון" אמן כן יהי רצון.

*

התרועה והקורונה

"עלה אלקים בתרועה ה' בקול שופר", כאשר בני ישראל תוקעים בשופר נתעורר רחמים וחסדים על כלל ישראל, ויש לפרש את זה לפי דברי הרמב"ם בהל' שופר (פ"ג הל' ב) "תרועה האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק לפי אורך השנים ורוב הגליות ואין אנו יודעים היאך היא".

הרי שמחמת כובד ואורך הגלות שכחו בני ישראל מה היה קול התרועה שנצטוו לתקוע בראש השנה, ואין אנו יודעים מהו כוונת התורה באמרה "יום תרועה יהיה לכם" ומה היה ציווי התורה וכדבאר הבית יוסף (ס' תקצ"ז) שיש ספק בעיקר הדין. וכן איתא בתוס' (ר"ה לג: ד.ה. שיעור) שהיו מסופקים מה הוא קול התרועה שכתובה בתורה.

ובזה יש לבאר איך תק"ש מבלבל השטן, דכאשר יהודים עומדים בדין ברי"ה והשטן מקטר עליהם, משיבים לו שזה שלא שמרנו התורה כראוי לא היה מחמת פשיעה ח"ו, אלא דהיה מחמת אונס מחמת שכובד הגלות והצרות וכו' מכבידים עלינו עד שקשה לרכז המחשבה כראוי ולעשות המוטל עלינו, והשטן מקטר ואומר דאם כן פני הדברים, למה בענייניך הפרטיים ופרנסתך וכו' כן הצלחת לרכז המחשבה כראוי, וידעת איך לעשות כל דבר כראוי וכנכון, בלי שום בלבול וקושי, וכמאמר העולם "אפילו א טיפש איז קלוג ווען ס'קומט צו זיינע זאכען".

והנה אין לנו דבר שיותר חשוב ויותר נחוץ לנו מתק"ש שעל ידי זה מסתלקת הדין ונתעורר מידת

הרחמים עלינו, ואם כן זה שנסתפק לנו מכובד הגלות איך לתקוע קול תרועה, מראה להדיא שאכן אנוסים אנחנו, דאין אדם שוכח מרצונו דבר שהוא מוכרח לו, ולכן תק"ש מבלבל השטן ומשתיק אותו.

ואם הדברים אמורים בכל שנה, כל שכן וקל חומר בשנה הזאת שמחמת המגיפה כל סדרי החיים נשתנו ונשתבשו, ובתי מדרשות וישיבות ובתי חינוך נסגרו במשך חדשים ארוכים, ואנשים יושבים כלואים בבית וטרדות רבות מטרידות מנוחת הנפש עד שקשה לרכז המחשבה להכין עצמו לשום דבר, על אחת כמה וכמה ושאין שום טענה על בני ישראל אם אינם זוכרים היטב כל מה שמוטל עליהם לעשות כדבעי.

כל ישראל צריכים לנהוג מנהג אחד

ומשום שנסתפקו לפי אורך הגלות מה הוא התרועה האמורה בתורה, "אתקין רבי אבהו בקסרי תקיעה שלשה שברים תרועה תקיעה" (ר"ה לד.), וכתב שם רבינו נתנאל "בא ר' אבהו ומצא עיירות תוקעין תש"ת ואחרים תוקעין תר"ת ואע"פ שגם שלשה שברים תרועה היא. ואחרים היו תוקעין תשר"ת דומה שמשום ספק עשו כן, ותיקן שיהו עושין תשר"ת תשר"ת וכן תר"ת תר"ת תר"ת וכן תש"ת תש"ת תש"ת ואמר איזה מהן ודאי עשינוהו בלי הפסקה ביניהן ואע"פ שכולן תרועה הן השלים ביניהן שיהו הכל נוהגין מנהג אחד ולא תראה חלוקה ואמר להן מכל מקום נמצאו תקיעות זו אחר זו בלי הפסק ביניהם ולפיכך נהגו הכל כמנהג הזה לתקוע מיושב כמו שתיקן ר' אבהו".

וכן הביא בחי' הר"ן בשם רב האי גאון ז"ל וז"ל "כשבא ר' אבהו ראה לתקן תקנה שיהו כל ישראל עושין מעשה אחד ולא יראה ביניהם דבר שההדיוטות רואין אותן כחלוקה". ואכן מתקנת רבי אבהו והלאה כל בית ישראל עושין על פיו מעשה אחד עד היום זה, וכל בית ישראל יוצאים ידי חובת תקיעת שופר כדין לפי תקנתו של רבי אבהו.

וכן איתא בבית יוסף (הני"ל) "וקודם רבי אבהו כל מקום היה נוהג כסברת רב המקום ההוא, וכשבא רבי אבהו קיבץ כל הספיקות והתקין שיעשו כדברי כולם כדי שיצאו כל ישראל ידי חובת תקיעת שופר בלא ספק כלל".

למה התקין התקנה דוקא בעיר קסרי

והנה צריכים אנו להבין למה הוצרך הגמרא להודיע לנו שתקנה הגדולה הזו של רבי אבהו "אתקין בקסרי", ומה יוצא לנו מדיעה זו? האם בכל פעם מודיע אותנו הגמרא באיזה עיר ובאיזה מקום קבעו איזה דין או הלכה. ועוד אנו צריכים להבין, הלא רבי אבהו היה גר בארץ ישראל וכדכתב ביערות דבש (ח"ב דרוש יא, ומובא לשונו להלן) שמושב רבי אבהו היה בארץ ישראל, והיה נוסע מפעם לפעם לקסרי ברומי כאשר הוצרך להשתדל שם אצל שרי הממשלה לטובת בני ישראל, וכשסיים את שליחותו בקסרי היה חוזר לארץ ישראל וכנראה מגמ' סנהדרין (יד.) "רבי אבהו כי הוה אתי ממתיתבתא לבי קיסר", ואם כן למה באמת התקין תקנה זו כאשר שהה בעיר הטמאה של קסרי ברומי ולא במקום מושבו בארץ ישראל, דאם רצה רבי אבהו שתקנתו תתקבל בכל תפוצות ישראל, היה לו לעשות תקנה זו במתיתבתא דארץ ישראל במושבו שאר מאורי הדור, ולא כשהיה בגלות קסרי, רחוק מיישיבות ארץ ישראל.

ונראה לומר לפי המבואר בגמ' במגילה (ו.) שקסרי היתה הסמל של אדום וכדאיתא בגמ' שם

"קסרי בת אדום שהיא היתה מטרופולין של מלכים" וביאר המהרש"א "ועל כן נקראת קסרי כי מלכים שלהם נקראים קיסר על שם המלך שמלך בה בכח ובחוק יד".

קסרי היתה המקור של כל הצרות והרדיפות

קסרי היתה העיר הידועה לשמצה שמשם יצאו הגזירות הקשות כנגד כלל ישראל, והיתה המקור של הצרות והרדיפות שעברו על בית ישראל, וכמו שאמר רבי אבהו בעצמו (מגילה שם) "אמר רבי אבהו ועקרן תעקר זו קסרי בת אדום שהיא יושבת בין החולות והיא היתה יתד תקועה לישראל בימי יוניוס וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחום היו קורין אותה אחידת מגדל שיר", הרי שהשם קסרי מורה על זמן שאדום הם יתד תקועה לישראל, דבעת נצחון החשמונאים קראו אותה אחידת מגדל שיר.

וכבר הבאנו לשון הרמב"ם שמחמת כובד הגלות נסתפקנו מהו קול התרועה, הרמב"ם אינו מזכיר לאיזה גלות הוא מתכוין, אבל מסתמא כוונתו הוא לגלות אדום וכמו שאנו מזכירים בתפלת ר"ה "וכל הרשעה כעשן תכלה כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ" וביאר השבלי לקט שהכוונה למלכות אדום. דמחמת הגזירות הקשות שגזרו על ראשי ישראל לא היו יכולים לזכור עוד מהו קול התרועה האמורה בתורה.

על ידי קול שופר אין הידים יד עשו

ועל ידי תקיעת שופר מעוררים שתקיים נצחון בני ישראל על השונאי ישראל כלשון הזוהר הק' פר' אמור (דף ק. המובא במחזורים לפני תק"ש) "ביומא דראש השנה נפיק יצחק בלחודי וקרי לעשו ואמר 'צודה לי ציד ועשה לי מטעמים' וכו' והקול קול יעקב בהחיה שופר דקא סליק, ואתער יעקב לגביה, וכו' וירח את ריח בגדי, צלותא דסלקין ובעותין, ויברכהו, נח רוגזא וחדי לבא וכלא איהו רחמי" עכ"ל הזוהר הק'.

ובזה נבין הפסוק "תקעו בחודש שופר בכסא ליום חגנו, כי חוק לישראל הוא משפט לאלקי יעקב" דלמה תק"ש מתייחס דוקא ל"אלקי יעקב" ולא כתיב אלקי אברהם או אלקי יצחק, ולפני הני"ל מבואר שתק"ש היא הקול יעקב המתגבר על הידי עשו.

קסרי וירושלים הם זה לעומת זה וכדאיתא בגמ' הני"ל "אם יאמר לך אדם חרבו שתייהן אל תאמין, ישבו שתייהן אל תאמן, חרבה קסרי וישבה ירושלים, חרבה ירושלים וישבה קסרי תאמין, שנאמר 'אמלאה החרבה' אם מליאה זו חרבה זו, אם מליאה זו חרבה זו, רב נחמן בר יצחק אמר מהכא ולאום מלאום יאמץ". ולכן התקין רבי אבהו תקנה זו דייקא בקסרי בפלטין של מלכות הרשעה, שהשופר היא הכלי מלחמה שלנו להתגבר על מלכות אדום ומתוך צרה המציאם פדות ורווחה.

ובבן יהוידע (מגילה שם) כתב "שם זו קסרי בת אדום. נראה לי בס"ד קראוה קסרי מספר עש, רמז למפלת עשו לעתיד שישתלק ממנו אותו וי"ו וישאר עש, אבל ירושלם מספר ארי"ה של"ם". ולפי דבריו יש לרמז שעבודת תק"ש נדמה לשאגת ארי וכדכתיב "אריה שאג מי לא יירא" ועל ידי השופר תהיה בית עשו לקש ולעש. וכתב רבינו סעדיה גאון שאחד מטעמי תק"ש "להזכירנו קבוצ נדחי ישראל ולהתנאות אליו שנאמר והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול ובאו האבודים מארץ אשור", ואז

תתקיים ירושלים תהיה מספר ארי"ה שלם כנ"ל וקסרי תהיה ע"ש.

ותקנה זה התקין דייקא על ידי רבי אבהו, שהעידו עליו בגמ' ב"מ (פד.) **"שופריה דר' אבהו מעין שופריה דיעקב אבינו"**, ועל איש כזה גם בני עשו ואדום יראים ממנו ומכבדים אותו, כמו שאנו מוציאים דכאשר רבי אבהו היה מגיע לקסרי היו יוצאים שלוחים מיוחדים מבית הקיסר לקבלו בכבוד גדול כדאיתא בכתובות (יז.) **"רבי אבהו כי הוה אתי לבי קיסר, נפקן אמהתא דבי קיסר לאפיה ומשרין ליה הכי**: רבא דעמייה ומדברנא דאומתיה בוצינא דנהורא בריך מתייד לשלם". ובגמ' חגיגה (יד.) איתא "ונשוא פנים זה שנושאין פנים לדורו בעבורו, למטה, כגון רבי אבהו בי קיסר". הרי שדבריו היו נשמעין בבי קיסר וכיבדו אותו באופן יוצא מן הכלל, שהיו יראים מרבי אבהו שהיה שופריה מעין שופריה דיעקב אבינו וכש"הקול קול יעקב אין הידים ידי עשוי", ואין להם שליטה עליו.

רבי אבהו היה מבין שאם רוצים לנצח את השטן ולהפיל את אדום צריכים לאחד את כלל ישראל ביחד שלא יהיו כמות כמות אלא "שיהו כל ישראל עושין מעשה אחד" (לשון רב האי גאון הנ"ל) "והשלים ביניהן שיהו הכל נוהגין מנהג אחד" (לשון רבינו חננאל הנ"ל) ואז יוהי בישרון מלך בהתאסף ראשי עם יחד שבטי ישראל" יכולים להפיל קליפת אדום ולהכניעו.

שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים

והנה בדרשות חתם סופר (עמ' שטט ט"ד) שאל "יש לחקור מדוע מברכין 'לשומע קול שופר' ובתפלה מברכין 'שומע קול תרועת עמו ישראל' ולא אמרין 'קול שופר' בתרווייהו או 'קול תרועה' בתרווייהו" עיי"ש תירוצו.

ולפי דברינו י"ל ש"לשומע קול שופר" היא נוסח ברכת המצוה, ומלבד ברכה זה, רצו חז"ל גם לרמוז שאם כי אין אנו יודעים עוד אבל לתקוע קול התרועה כראוי מחמת כובד הגלות, אך בני ישראל עושים כל תצדקי לקיים המצוה בהידורה ותוקעים כל מיני קולות, שברים, תרועה, ושברים תרועה, כדי לצאת מכל ספק, וע"ז אנו מברכים "ברוך שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים" שזה שכל בני ישראל עושים מאה קולות מחשש אולי לא יצאו ידי חובתן, זה גופא מעורר רחמים על כלל ישראל. ובזה גם מבואר לשון הברכה "שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים", ולמה הזכירו המילים "עמו ישראל" ולא כתבו הנוסח "שומע קול תרועה ברחמים" אלא שאנשי כנסת הגדולה רצו להדגיש יסוד זה שתרועה זו כל עמו ישראל תוקעים אותו, וזה גופא מעורר רחמים כאשר כל ישראל מאוחדים ביחד ושומעים לרבנותיהם.

מיני ומיניה יתקלס עילאה

ורבי אבהו זכה לזה להיות הגברא שתיקן תקנה זו ושיהיה דבריו נשמעים לכל ישראל, שכן היה מדתו כמידת השופר וכמו שביארו הרבה ספרים (ע' אורח לחיים פר' האזינו בשם המגיד ממעזריטש זי"ע), ומאור ושמש פר' שמות בשם הרבי ר אלימלך זי"ע) דברי הפסוק (ישעיה נח, א) **"הרם כשופר קולך"** שכמו שהשופר אינו מתגאה בקולו שאין בו שום קול רק מה שתוקעין, כן אין לאדם להתגאה בקולו כאשר הוא מדבר לפני אחרים ואז דבריו נשמעין כקול השופר, וכן היה מידתו של רבי אבהו כדאיתא בגמ' סוטה (מ.) **"מאי עינוונותיה דרבי אבהו דאמרה לה דביתהו, דאמוריה דרבי אבהו**

לדביתהו דרבי אבהו הא דידן לא צריך ליה לדידך, והאי דגחין וזקיף עליה יקרא בעלמא הוא דעביד ליה, אזלא דביתהו ואמרה ליה לרבי אבהו, אמר לה **ומאי נפקא ליך מינה מיני ומיניה יתקלס עילאה"**. ולמרות שהיה רב גובריה של רבי אבהו עד שאפילו השונאי ישראל בבי קיסר כיבדו אותו והחשיבו אותו כרבן של כל ישראל, אבל הוא בעצמו לא החשיב את עצמו כלל, ומצינו בגמ' ירושלמי (ע"ז ג, א. כה:) **שבעת פטירת רבי אבהו כאשר הראו לו גדול שכרו בעולם הבא "אמר לון כל אילין למאן, אמרו ליה דידך. אמר לון וכל אילין דאבהו ואני אמרתי לריק יגעתי!" וגו' (ישעיה מט, ד).**

וכן הובא זה בשינוי לשון קצת במדרש נתנומא (בראשית פרק א) **"מעשה בר' אבהו כשהיה מסתלק מן העולם הראה לו הקב"ה שלש עשרה נהרי אפרסמון, התחיל לומר בשעת מיתה לתלמידיו אשריכם עוסקי התורה, אמרו לו רבינו מה ראית, אמר להם שלש עשרה נהרי אפרסמון נתן לי הקב"ה בשכר תורתך, התחיל לומר ואני אמרתי לריק יגעתי לתהו והבל כחי כליתי אכן משפטי את ה' ופעולתי את אלקי"**.

והנה כמה גדול זכותו וכוחו של רבי אבהו שזכה שכל ישראל עושים על פיו מעשה אחד במצוה גדולה זו במשך כל הדורות עד היום הזה בלי שום הבדל בין מקום למקום ועדה לעדה, ועכ"ז חשב על עצמו **"ואני אמרתי לריק יגעתי"**.

ואני אמרתי לריק יגעתי

והנה רש"י (ישעיה שם) עה"פ **"ואני אמרתי לריק יגעתי"** כותב: **"כשראיתי שאני מוכיחם ואינם שומעים"**. הרי שרבי אבהו היה חושב שדבריו אינם נכנסים אל לב השומעים שאינם מקבלים את דבריו.

וביערות דבש (חלק ב דרוש יא) כתב וז"ל **"פשוטן של דברים הוא כמו שכתבתי, כי ידוע ר' אבהו היה קרוב לבי קיסר ושכיח שם, כמבואר בגמרא (סנהדרין יד.) 'כך היה ר"א אתי לבי קיסר' וכו', וא"כ מאריך ישראל מושב ר' אבהו לרומי מושב קיסר דרך רב, וצריך זמן בהליכה וחזרה, וגם שם לבוא אל הקיסר ולהשתדל - כי לא בחנם הלך שם - צריך ג"כ זמן רב, כנודע למבקר פתחי שרים, ומכל שכן מלכים גדולים כמו קיסר רומי בימים ההם, וא"כ ביטל על ידי כך זמן רב מהתורה, והיה פרוש מבית המדרש דיבוק חברים וכדומה: (וע"ע בזה בשו"ת חות יאיר סוף ט' קנב).**

אך אמרו במשנה (אבות פ"ב מ"ב) **"העוסקים בצרכי ציבור יהיו עוסקים עמהם לשם שמים, ואתם מעלה אני עליכם שכר הרבה כאילו עשיתם"**, והיינו שלא יצטערו כי על ידי עסקם בצרכי ציבור נתמעט הלימוד ומעשים טובים, ואמר לא כן, אל תיראו, כי מעלה אני עליכם שכר הרבה כאילו עשיתם מעשים טובים ותורה בשלימות, וזהו ענין רבי אבהו שפחד שמה שיגע בצרכי ציבור והלך לבי קיסר וכדומה הכל לריק, כי מיעט על ידי כך תורה ועבודת ה', וזה אמרו **"לריק יגעתי"**, אבל הראו לו משמים כי הקב"ה קבע לו שכר מכל מקום, ושכרו הרבה מאוד."

ויש בזה חיזוק גדול לנו, דמסתמא יש הרבה אנשים שגם חושבים על מיעוט עבודתם במשך החצי השנה האחרונה **"ואני אמרתי לריק יגעתי"**, מכיון שלא היו יכולים ללמוד וללמד ולהתפלל וכו' כראוי, ובילו שבועות וחודשים בבית בלי סדר ובלו תפקיד ותכלית, אבל האמת אינו כן, וגם עבודה זו לשבת בבית ולחזק לבבות נשברות ולומר דברי חיזוק לבני ביתו חשובה היא ביותר לפני השי"ת.

ואכן לא רק שרבי אבהו קביל שכרו שלם בעוה"ב, אלא גם זכה שבזכות שעסק בצרכי ציבור באמונה ולא החשיב עצמו כלל ולא גבה לבו למרות כל הכבוד הגדול שחלקו לו, שתקנתו נתקבל בכל תפוצות ישראל ולכן הדגיש הגמרא **"אתקין רבי אבהו בקסרי"** שגם כאשר הוצרך לעזוב המתבתא ולנסוע לקסרי ומסר נפשו לשבת בין שונאי ישראל ולדבר עמהם וכו' כדי להשתדל לטובת כלל ישראל, זכה להתקין שם תקנה גדולה של תק"ש כדין ולהכניע בזה קסרי בת אדום, והשלים בין כל חלקי כלל ישראל לעשות מעשה אחד ועל ידו התקיים **"שומע קול תרועת עמו ישראל ברחמים"**.

שמחת מיכאל / הרב דוד דרעי, מראשי

ישיבת 'משכן אהרון' ומח"ס שמחת

מיכאל על הש"ס, אלעד

רמז על הסימנים ברימון

יש רמז נפלא במה שאנו לוקחים רימון, ואומרים שנרבה מצוות כרימון, ומאידך חז"ל דרשו **"כפלח הרימון רקתך"** שאפי' הריקים שבך מלאים מצוות כרימון, ותיקשי דממ"ז אם הם ריקים א"כ אין בהם מצוות, ואם יש בהם מצוות כרימון א"כ אינם ריקנים, וצ"ע.

ושמעתי ליישב א. שעל זה נא' בפסוק **"כפלח הרימון"** כמו פלח וכו', ולא כרימון מלא אלא רק פלח אחד.

אולם שמעתי בשם הגאון ר' דוד פוברסקי שאמר רעיון נפלא ובעצם היא הנקודה העמוקה שדברנו, דנהה בכל פרי יש לו את הגרעין הפנימי כמו אגס, אפרסק, תפוח וכו', וממנו הפרי מתפתח וכו'.

משא"כ ברימון אין לו שדרה, אין לו גרעין מרכזי שממנו הוא גדל, אלא הוא **"גיבוב"** ואיסוף של עוד גרעין ועוד גרעין ועוד גרעין וכו', אולם אין לו גרעין מרכזי שממנו הוא מתפתח.

והנה יש בני אדם ששמחים לשמוע כאן דבר תורה, ועוד דבר תורה בשיעור לפני התפילה וכו', ובדאי שזה זכות עצומה **"לחטוף"** עוד וורט כאן, עוד שיעור כאן, עוד דף היומי כאן. אמנם אין לו את **"הגרעין המרכזי"** שכדי לצאת ת"ח ולגדול בתורה שהוא ע"י עמל ויגיעה ולהיות יודע תורת ה' בהיקף ובעומק.

והוא אשר אנו מבקשים זכרנו **"לחיים"** מלך חפץ בחיים וכו', ולפני שאנו דנים על המ"ע של התשובה הזכייה לחיים צריכה להיות **"מרכזית ביותר"** שהוא עניין התעלות מעלה מעלה, וע"י שנקבל ע"ע להיות **"גרעין"** מתפתח לעמל, לידיעת התורה בעומק וברוחב, בורא עולם ישפיע עלינו שפע של סייעתא דשמיא גדולה עד מאוד.

התחזקות בתורה היא העצה העיקרית לזכות

בדין

בברכת השיבנו אבינו שבתפילת שמונה עשרה, חכמים התקינו תפילה לענין התשובה, וקשה מדוע הברכה פותחת בענין תורה השיבנו אבינו **"לתורתך"** וקרבתו מלכנו **"לעבודתך"** שהיא התפילה ורק אח"כ ענין התשובה, ומאי שנא מכל שאר הברכות שחכמים התקינו את הנוסח של חתימת הברכה לענין הבקשה, וכעין רפאנו ונרפא, והעלה ארוכה וכו' בא"ה רופא חולי עמו ישראל, וא"כ מ"ש בברכת התשובה שפותחת בענין ובקשה על התורה והתפילה וחותרמת בענין התשובה.

וביאר החיד"א **[ושמעתי שכך פירש המוהרי"ט]**, שכדי להגיע לדרגת תשובה אמיתית חייבים להגיע

רק ע"י תורה, שהוא הקשר הכי הדוק המחבר את עם ישראל לאביהם שבשמים, דקב"ה וישראל ואורייתא חד הוא, והקב"ה הוא מקור החיות שנא' "כי עמד מקור חיים", ולכן חכמים פתחו את הברכה בהשיבנו אבינו "לתורתך" ורק אח"כ את ענין התשובה וכמש"ן, ודו"ק.

ובזה יש לפרש את נוסח הברכה שמברכים ומבקשים בעשיית ובתוך "ג' ברכות ראשונות", "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכתבנו בספר החיים למענך אלוקים חיים", בקשה קצרה המוזכר בה ארבע פעמים עניין של חיים. ולכאורה ודאי שלא מבקשים על "גשמיות" בלבד, והראיה הניצחת שהרי הברכה נתקנה בג' ראשונות שאינן בקשה אלא גבורות ה', ועוד שהרי בר"ה לא התקינו בקשות על הגשמיות.

אלא צ"ל וכמו שהאריכו המפרשים שהבקשה לחיים הכוונה היא לחיי העוה"ב, וע"י שעוסקים בתורה ובמצוות זוכים לחיי העוה"ב, ולכן מדגישים בתפילה ולאורך כל נוסח התפילה כסדר זכרנו לחיים וכתוב לחיים וכו', שכל בקשותינו הם על זיכוי שנחיה לחיי העוה"ב, ע"י ריבוי תורה וקיום המצוות, והיינו "שהחיים" יהיו למענך אלוקים.

ובזה יש לבאר את המתני' בסוף יומא, אמר ר"ע לפני מי אתם מטהרים ומי מטהר אתכם וכו', מה מקוה מטהר את הטמאים, והרי המקוה כולו "מים" ואין מים אלא "תורה", שע"י עמל התורה ויגיעת התורה נמחל לאדם כל עוונותיו.

ומסופר על הגר"א שפטר בחוה"מ סוכות נ"י"ט תשרי [, והיה אבל גדול לכל היהודים שהרי מימות הראשונים לא נראתה נשמה שהאירה כ"כ בעוצמה, [וכידוע על גודל הגר"א, שידע את התורה מסוף להתחלה ש"ס, בבלי, ירושלמי וכו', ועוד שהמלאך נגלה אליו ואמר לו אתה ר' אליהו שעליך כל העולם עומד וכו'] .

ובשמחת תורה כל עם ישראל לא היה מסוגל לשמוח, שנזכרו בדמות דיוקנו של הגר"א וכו', ועמד התלמיד הגר"ח מוולוז'ין צ"ל על הבימה ודפק אתם יודעים מה הגר"א עכשיו עושה בעוה"ב, והנה כ"א העלה במחשבתו שמתיתבא דרקי' כמתיתבא דארעא, וכשם שכאן עמל התורה בסוגיות ובראשונים, כך גם בעוה"ב.

ועל זה ענה להם הגר"ח מוולוז'ין, שעכשיו הגר"א מבקש מהקב"ה לרדת לעוה"ז, כמו אדם נכה, משותק, שוטה וכו', כדי לזכות ללמוד עוד קצת גמ', או הלכה, או אמן, קדיש, קדושה וכו', ואומרים לו בשמים שכ"א יש קצבה לנשמתו, וזה הזמן הקצוב לך ו"א"א יתור.

ופרץ הגר"ח מוולוז'ין ואמר "טוב כלב החי מארי המת", אנו בגדר של כלב ליד הגר"א שהיה בגדר של אריה, אולם הזכות שיש לנו לנצל בכל רגע של "חיות" וכל דקה זה הגר"א עורג ומצפה, וכיון שחובת היום היא לשמוח אנו חייבים לקיים את רצון הבורא, ופרץ בשמחה ובריקודים לקיים את מצוות היום. ובמעמד זה חיבר את השיר "עוה"ב הוא מאוד טוב, ללמוד תורה עוד יותר טוב, פרוק ממך כל עול רק בתורה תעמול ללמוד תורה זה הכי טוב".

ועוד יש להוסיף מהו ערך ובקשת "חיים" על פי הפסוק המובא בנביא, "והיו מלכים אומניך ושרותיהן מניקותיך", ומובא בחז"ל שלעתיד לבוא מי יהיה המשרת והמנקה לעם ישראל, לא סתם גוי, ערבי, סיני, או תאילנדי, אלא נשיאי האומות

אובאמה, קלינטון, פוטין, הם יגהצו ויצחצחו את הנעלים ויבריקו את הבית לעם ישראל, וכן שרותיהן מניקותיך, שמטפלי התינוקות לא יהיו סתם נערות מהשכונה, אלא מלכות ושרות עולם, וקשה דמאי נפק"מ מי יצחצח את הנעליים או יבריק את הבית, סו"ס התוצאה של נעליים מצוחצחות ובגדים מנוהצים יהיו, ומאי שנא אם הגיהוץ והניקוי יהיו נשיאי האומות או סתם גוי, וצ"ע.

אלא מונח כאן מהו ערך עצום של כל חיות הרוחנית של יהודי שיש באפשרותו בכל רגע ורגע ללמוד וכו', שיבואו נשיאי האומות שיש להם תפיסה של כבוד, עושר, שליטה על כל האומות, שכביכול נראה שהוא מלך על כל העולם, ולעתיד לבוא יבוא אותו נשיא ויאמר שהכל "כאין וכאפס" לזכות שיש לכל יהודי בעוד מילה של אביי ורבא, תוס', רשב"א, הגרעק"א, קצה"ח, וכל התפיסה של העושר והכבוד והשליטה נועדה לצורך לימוד זה.

ולכן עלינו להתחזק מאוד בערך האמיתי של "תורה", מהו הערך האמיתי של כל דקה ודקה שאפשר לשאוב חיות רוחנית שכל הבריאה כולה וכל תפיסת הגשמיות נועדה לה. וזה הבקשה שאנו מבקשים בימי הרחמים "זכרנו לחיים מלך חפץ בחיים וכו' למענך אלוקים חיים", והיינו "שהחיים יהיו למענך" שנוכה לחיות שבה נוכל לממש אותם למענך לעוד תורה ולעוד מצוות.

איתא במדרש תנחומא סוף פרשת כי תשא, על הפסוק "ויתן אל משה ככלותו" וכו', א"ר אבהו כל ארבעים יום שעשה משה מלמעלה היה לומד תורה ושוכח, לסוף א"ל רבש"ע הרי באו ארבעים יום ואיני יודע דבר, מה עשה הקב"ה השלים ארבעים יום ונתן לו את התורה במתנה שנא' "ויתן אל משה ככלותו".

והם היו ארבעים יום של ימי הרחמים מר"ח אלול עד יו"ה"כ, הם לזכר אותם ארבעים יום וכו', וכאשר מתבוננים במדרש לכאורה ממש פלא עצום, משה רבינו צריך לרדת למסור תורה, והנה לומד ושוכח לומד ושוכח [נכמו המושגים שלנו מסיימים את הש"ס ולא זוכרים מה למדנו לפני שבוע], ואין לו מה למסור עם ישראל וכו', והנה במדרש לא מבואר שהקב"ה עודד את משה, או רמז לו שלסוף מ' יום ימסור לו את התורה וכו', אלא רק בסוף יום המ', וכמבואר בלשון המדרש "משהשלים ארבעים יום נתן לו את התורה" במתנה שנא' "ויתן אל משה לשון של מתנה וכו'".

חזינו מדברי המדרש יסוד עצום עד מאוד, שכל מעלתו ודרגתו של משה רבינו שידע את כל התורה כולה, ולא קם כמשה וכו', הוא ע"י שזיכה אותו בורא עולם "שבין רגע" ביום הכיפורים כשהגיע יום הארבעים, וזה משה להארה עצומה בידיעה עמוקה ובהבנה וכו', אולם קדם לזכות בו הכנה עצומה של משה רבינו שארבעים יום עמל בתורה בצורה עצומה ובמסיר"ן של "לומד ושוכח" ועוד הפעם לומד ושוכח, ושוב לומד ושוכח וכו', עד שהקב"ה פתח ליבו בעוצמה רבה וכו'.

והנה אנו מזכירים בנוסח התפילה בימי הרחמים והסליחות "באבינו מלכנו" שלח רפואה שלמה, וכן מנע מגיפה מנחלתך שהם בקשות הכלל והפרט וכו', וכן שלח פרנסה טובה שיהא יישוב הדעת כדי שיתאפשר לנו לעסוק בתורה, אולם הבקשה שאנו אומרים "כתבנו בספר צדיקים וחסידים", צ"ב דממ"ז אם הוא צדיק הרי יכתב בספרן של צדיקים גם ללא אותה בקשה, ואם לאו הרי אינו שייך

בספרן של צדיקים וא"כ מהו הביאור בנוסח התפילה, וצ"ב.

ולפמש"ן א"ש שעומק הבקשה שנכין את עצמנו "בהכנה רבה", וכמו שמשנה רבינו הכין א"ע לקבלת התורה במסיר"ן עצומה "לומד ושוכח" "לומד ושוכח" ולא מתייאש ולא נכנע, ולאחר הכנה עצומה זו "זוכים" "לוייתן אל משה", שנפתחים שערי תורה, בעומק וברוחב כמעין המתגבר, כך הבקשה כתבנו בספרן של צדיקים, שנהיה מוכנים ברצון פנימי לרצון. שהרי הקב"ה אל-מלא רחמים ובוודאי שבידו ויכולתו ליתן לנו שפע ובפרט רוחני, רק אנו לא מוכנים בהכנה מלאה ועמוקה, לרצות לקבל את התורה.

וכדי לקבל מושגים מהי שאיפה אמיתית, יש להציע את אשר מסופר על הגאון מוילנא שלא רצה לאכול ולא לשתות, וכמה ימים הרגיש ממש חלש וכו', והסיבה לכך משום שלא הבין איזה קטע בזוהר עד שתלמידו הגאון ר' חיים מוולוז'ין היה סמוך לביתו, ואמר תקראו לו שייכנס אלי וכו', וכשראה אמר לו אני כבר שלושה ימים מנסה להבין פשט בזוהר ולא מצליח, ואולי על ידך יסתייע מילתא וכו', וכך היה ורק אח"כ אמר לבני ביתו שיביאו משהו לאכול ולשתות וכו'.

וכן מסופר על שני בעלי עגלה בזמן הגאון שהתווכחו בלימוד, ובתוך הוויכוח שהיה ביניהם אחד אמר לשני זה משנה "בטהרות", וחברו העגלון מרוב צער שלא ידע את המשנה בטהרות עזב את העגלה ונכנס הביתה ואמר לאשתו אני עוזב את העגלה והסוסים ומקבל על עצמי רק ללמוד שלא יתכן שאיני יודע משנה בטהרות וכו', וחזינו שאפי' בעלי בתים של פעם כאשר לא ידעו משנה בטהרות [לא בב"ק או קידושין וכו'] כאב להם כאב עצום על זה שאינם יודעים, וכן מסופר שאפי' אנשים בעלי בתים קבעו כמה שעות ביום ללימוד והיו מרגישים את אימת הדין.

ועוד מסופר על הגר"ח שמואלביץ צ"ל שידע ש"ס בע"פ, ובשנחאי הוא היה "המשיב" לכל מראה מקום שהתוס' היו מביאים, כיון שלא היה ש"ס, והנה בליל פורים בעיצומה של שמחת פורים עם התלמידים היה מונח מסכת בב"ב לידו, ואמר לבחורים לבחון אותו על כל מסכת בבא בתרא, ובחור אחד חמד לצון ועלעל לסוף מסכת בב"ב בסוף דף קע"ו וכו' והקשה לו את קושיית התוס', והגר"ח שכח מדברי התוס' הללו, ומספרים שמרוב צער עשה "משמר" כל ליל פורים ועשה חזרה על כל מסכת בבא בתרא מתחילה ועד סוף.

וכמה אנו רחוקים עד מאוד מהמושגים "לרצות באמת" לגדול ולהתעלות, לרצות באמת לעלות מעלה מעלה, וכמו שמצינו אצל משה, שרק ע"י ארבעים יום ברצף של "לומד ושוכח" "לומד ושוכח", אולם דרגתו ומעלתו של "משה" הוא נעשה רק ע"י עמל ויגיע שהכין את עצמו ארבעים יום, וכמו שמבואר במדרש שהקב"ה אפי' לא רמז לו, אני אפתח את לבך בסוף הארבעים יום וכו', ועד כמה שנכון את עצמנו "באמת" בורא עולם ישלח לנו שפע וסייעתא דשמיא עצומה.

השיבנו אבינו אליך ונשובה

מסופר על הזרע קודש רבו של האדמו"ר מצאנז, שהיה צריך להגיע לאיזה יעד בחודש אלול, ותיאם עם בעל העגלה וכו', ובאותו זמן היה יום גשום ומושלג וכו', וגלגלי הכרכרה שקעו בבוץ ומיד קם העגלון לדחוף את העגלה ולא עלתה בידו.

ופתח ואמר לאדמו"ר שאמנם הוא זקן ואינה לפי כבודו, אבל אם אתה לא רוצה להישאר כאן עד הקיץ ולהירטב, אתה צריך לעזור לי לדחוף את העגלה, ומיד קם הרבי ממקומו והתחיל לעזור ולסייעו בדחיפת העגלה וכו'.

ורגליו של הרבי שקעו עמוק בתוך האדמה, וכאשר ראה כך הגביה עיניו למרום, ואמר רבש"ע- הנני יודע שגלגלת זאת עבורי וכו', אבל כשאני שקוע בבון של מטר ממצב זה אי אפשר שאני אצא מכאן וכו', הקב"ה עזרני שאצא עם רגלי החוצה ואח"כ אשוב אליך וכו'.

כך אנו מבקשים מהקב"ה רבש"ע אנו רוצים לשוב אליך "השיבנו", אבל מעומק כזה של בון, בון הגלות והקושי, הניסיונות וטומאת העוונות הם מקשים עלינו עד מאוד, ולכן אתה חייב לעשות עימנו חסד שנקודת המוצא לשוב אליך תהיה ממקום יותר קל.

אבל הקב"ה אומר אני אעשה את שלי ובתנאי שהתעוררות תבוא מצדכם, "שובה ישראל", אתם צריכים לעשות את הצעד הראשון, להתקדם וכו', פתחו לי פתח של חוט של "מחט", וכמשי"נ פתח המפולש, ולכן ע"י שאנו נקבל ע"ע קבלת אמת ורצינות והתחזקות, הקב"ה ישפיע עלינו שפע ברכה וסייעתא דשמיא, לשנת בריאות והצלחה וסע"ד גדולה, אמן.

לא לדחות ולדחוק את ההתחזקות בתורה והמצוות

מסופר על סבא שבא לבקר את ביתו ונכדיו, ובזמן בא לבקר האמא בקשה מאחד הבנים שילך לקנות חלב וכיוצ"ב, והבן משה צועק לאמו למה אני יש את יוסי שילך לקנות, ואמא מבקשת מי יוסי ויוסי אומר לאמא למה לא יצחק, וכך כסדר כל בן משלך את השליחות על אחיו השני.

והסבא אמר להם אספר לכם שאני הייתי בשואה, הנאצים הרשעים ימ"ש היו עושים סלקציה, והיינו חלוקה, מי שהיה נראה בריא וחסון שולחים אותו בהוראת אצבע לרכבת מצד ימין שהיו הולכים לעבודה, ואת הנשים והילדים למחנות השמדה, אושוויץ וכו'.

והנה כאשר אבי ואמי עברו בשיירה הצביע הנאצי ימ"ש עם האצבע והורה לאבי שהיה חזק וחסון וגבוה לרכבת מצד ימין, שנשלחו למחנות עבודה, ואת אמי והילדים הצביע להם לעלות לרכבת מצד שמאל שנשלחו למחנות השמדה. והנה אמא לא ידעה בדיוק לאן הולכים, וראתה שאבי שכח את הטלית והתפילין ואמרה לילדים מי ירוץ לאבא למסור לו את הטלית והתפילין, ומספר הסבא שאני קפצתי מיד ואמרתי לאמי אמא אני רץ. ואכן קפץ מיד לרכבת מצד ימין וחיפש בין כולם את אביו ומצא אותו. והנה שמעו כולם את שריקת הרכבת שהתחילה לנוע, והסוף היה ידוע לכל שניצלתי מכל אחי ובזכות הקפיצה הזאת זכיתי להקים משפחה לתפארת, וכולכם בזכות אותה קפיצה מהירה.

והמוסר השכל הוא שהרבה פעמים אנחנו דוחים דברים וקבלות רוחניות, אח"כ, עוד שנה וכו', וכמה פעמים דוחקים את המצוות לאחרים וכו', וכמה מחובתנו להזדרז מאוד בענין קיום התורה והמצוות.

לחדד את הקוד

מסופר על הגאון ר' חיים קרוייזביט זצ"ל, שסיפר שניצל מהשואה, ותלה שהזכות שניצל מהשואה הוא שעשה מעשה חסד שנתן לעיור את מיטתו, והיה שוכב על הארץ וכך נהג זמן רב.

והנה באחד הימים פנה אליו אותו עיור וסיפר לו שהוא מיליונר גדול ואת כל הכסף הפקיד באיזה בנק בשוויץ, וכדי לקבל את הכסף צריך לומר את המשפחה ואת ה"קוד", ומיד יתנו את כל הכסף, ולכן ביקש ממנו שיחפש אחר בנו יחידו ששמו משה וכו', ויודיע לו שיש לו סכום גדול בבנק ושיזכור את הקוד הזה.

וחלפו השנים והנאצים ימ"ש רצחו את העיור, והגאון ר' חיים קרוייזביט שניצל חיפש הרבה שנים את אותו בן, והתפלל לה' למצוא את בנו יחידו של אותו עיור כדי להעביר לו את הקוד. ולאחר עשרות שנים פגש הגאון ר' חיים זצ"ל איזה יהודי שנראה קבצן רש ואביון, עם בגדים מטולאים, וכן כובע מרופט וכו', ושאלו לשמו ולשם משפחתו, ומיד אמר לו שאביו היה עיור, והיה לו אצבע קטועה וכו', וכן אמר לו את שמו ושם שמחה גדולה שמצא את בנו יחידו של העיור והודיע לו שאבא שלו ביקש להעביר לו את ה"קוד" שיש לו בבנק בשוויץ ותדע לך שאתה מיליונר.

ושמעתי שהמשך הסיפור היה שכאשר אותו מסכן שמע את בשורה התמרמר מאוד שסבל שנים רבות מרוח, וחינך את הילדים בעוני גדול, ועשרות שנים חי בדוחק ובצער, בו בזמן שהיו לו מיליונים בבנק וקיבל שבץ ומת מיד.

כששמע הרב ש"ך זצ"ל את הסיפור, אמר שכ"א מאיתנו הוא כמו אותו הבן של העיור, שיש לנו "קוד" שהוא התורה והמצוות והמידות הטובות, שצפון לנו לעתיד לבוא שכר עצום, ונאמן הוא בעל מלאכתך שישלם לך שכר פעולתך, וכמו שאנו אומרים בנוסח התפילה "למד תורה הרבה ויתנו לך שכר הרבה", אלא שהיצה"ר והשטן מבלבל אותנו ומשכח מאיתנו את ה"קוד", ונותן לנו לחיות חיים אומללים ומסכנים, שטבולים בכל ענייני העוה"ז, ומאבדים את התכלית וכו', ולכן חכם עניני בראשו תמיד "לזכור" את הקוד, לזכור שיש לנו קוד שמאפשר לנו לזכות בחיי נצח נצחים, ולהתענג על ה', ועבודת ר"ה היא לחדד את ה"קוד" עד כמה אנחנו מאושרים בקיום התורה והמצוות, ולקבל עוד קבלת אמת להתקדם בעבודת ה'.

*

דין מוחזקות לגבי תקיעת שופר

המג"א [בסי' תקפ"א ס"ק ו'] כתב וז"ל, נהגו שמי שמתחיל להתפלל או לתקוע אין ליתן המצוה לאחר ועיין בזה עכ"ל. ובערוך השולחן (שם) [בסעיף ו'] פסק שאם שנה אחת לא רצה להתפלל הש"ץ מרצונו מאיזה סיבה כל שהיא, הרי הפסיד את חזקתו להיות ש"ץ אא"כ חלה ולא יכול לתקוע שבכה"ג לא הפסיד את חזקתו, ולכאורה ה"ה ג"כ לגבי תקיעות שאם מרצונו הפסיק שנה אחת לתקוע הוי הפקעה מהמוחזקות ורשאים למנות אחר תחתיו.

ובהגהות הגרע"א על השו"ע (שם) הביא פלוגתא של הפוסקים, בדין ראובן שהיה מוחזק לתקוע ביום ראשון של ר"ה, ושמעון מוחזק לתקוע ביום שני של ר"ה, וחל יום א' דר"ה בשבת שאין תוקעים ביום הראשון אלא ביום השני של ר"ה, דעת הפנים מאירות [ח"א סי' קכ"ו] שהראשון זוכה לתקוע ביום השני שבו אומרים שהחיינו, והוי נפק"מ ממונית לשכר התקיעות וכן פסק הכה"ח (שם) [ס"ק מ"ח], ומאידך שיטת האלף המגן [על המטה אפרים ס"ק ס'] כתב שלא נותנים לראשון, והדרך היותר נכונה היא שיתנו ביניהם מי ידחה, ואם לא

יתנו יעשו פשרה שזה יתקע תקיעות מעומד וזה תקיעות דמוישוב, וצ"ב מהו שורש מחלוקתם.

והנראה לבאר דנחלקו מהו אומד דעתם של בעלי התקיעה שסיכמו ביניהם, האם הנידון הוא על "מוחזקות בתקיעות" שראובן הוא "המתחיל" את התקיעות ומברך שהחיינו על התקיעות [ולדעת הרמ"א מוחזקותו על שהחיינו הראשון], ולכן גם כשחל שבת ביום א' דר"ה בכ"ז זכותו של ראובן לתקוע ביום ב' דר"ה שכך נקבע חזקתו שהוא "המתחיל" בתקיעות וכך צידד הפנים מאירות (שם). ומאידך הפוסקים דפליגי סברו שאין זכות לראשון לתקוע ביום ב' דר"ה, צ"ל דסברו שעיקר המוחזקות שהיתה ביניהם מוסבת "על הימים" בעצמם שראובן ביום א' דר"ה ושמעון ביום ב' דר"ה, ולכן כשחל ר"ה בשבת צריך שמעון לתקוע ביום ב' דר"ה, ומה שנפל שבת ביום א' דר"ה הוי מזלו של ראובן להפסיד שכר התקיעות.

והביא ראייה הפנים מאירות (שם) מהגמ' בסוכה (נה.) בדין שיר שהיו אומרים במוספין של חוה"מ, בראשון היו אומרים הבו לה' בני אלים וכו', ואם חל שבת ביום א' דחוה"מ השיר שהיו אומרים לשיר ביום הראשון אומרים אותו למחרתו, וכך כסדר עד שהשיר האחרון נדחה ועיי"ש, ולפי"ז השווה ודימה זאת לנידוד שהראשון יתקע ביום ב' דר"ה והשני ידחה, ועיי"ש.

ויש לדחות ראייה זו וכמבואר בשערי תשובה [בריש סי' תקפ"א ס"ק ז'] דשאני דין השיר והפיט שכך היתה מעיקרא תקנ"ח שכאשר יפול שבת ביום א' דחוה"מ, אין המזמור של יום הראשון נדחה אלא יאמרו אותו ביום ב' דחוה"מ וכך כסדר עד שהשיר האחרון נדחה, משא"כ בגדר מוחזקות של השופר הוי "ויכוח ממוני" וכמשי"נ האם המוחזקות על עצם התקיעות שראובן קבע שהוא "המתחיל" בתקיעות תחילה, ונפק"מ שתשלום התקיעות יהיו עבורו, או דהוי דין מוחזקות "בימים" וממילא שמעון זכאי בתקיעות של יום השני, ודו"ק.

אלא שיש להכריע נידון זה ובהקדם דבר יש להציע את מחלוקת רב ושמואל בגמ' בב"ק (ט.), דאמרינן התם ב' אחים שחלקו ירושה וכל אחד לקח קרקע, ובא בע"ח וגבה את הקרקע מראובן, דעת רב שבטלה מחלוקת [ולדעת הנמוקי"ה והרשב"א (שם) דהוי כחלוקה בטעות, ומשי"כ לפרש"י והרא"ש (שם) משום שעומדים במקום אביהם והוי כרעא דאבהוון, ועי"ע בקה"י סי' ט' במשי"כ נפק"מ בזה] ומה שחלקו בתחילה בטלה החלוקה כיון שגבה הבע"ח את הקרקע, וחולקים שוב את הקרקע של שמעון שווה בשווה.

ומאידך דעת שמואל שראובן הפסיד את קרקעו, ובביאור דעת שמואל פי' התוס' ד"ה פשיטא, שעל דעת כן חלקו, וכמו שמבואר בסוגיא (שם) שאם אחד לקח קרקע והשני כספים, למ"ד ב' כל אחד לקח את הסיכון ובשאר הראשונים (שם) דהנה בקרקע יש מעלה דהוי נכסים שיש להם אחריות שאינם נגנבים או נפסדים וכו', ומאידך יש בהן חסרון שאם בא בע"ח של האב גובה מהקרקע ולא מהמטלטלין משום שהמטלטלים אינם משתעבדים לבע"ח. [וכמבואר בבי"מ (סז:) ובפרש"י (שם) שדעתו של המלוה לגבות מהקרקע ולא ממטלטלים שהם נפסדים ונגנבים ועי"ש]. ובמטלטלים יש מעלה שאין בע"ח גובה מהם אולם יש בהם חסרון שיכולים להגב ולתפסד, וממילא בעל המעורת יכול לטעון לאח עם הקרקע כאשר לקחתה את הקרקע

הלקיחה היא עם מעלותיה וגם עם חסרונותיה יחדיו, ולכן אם בא בע"ח לגבות מבעל הקרקע בעל הקרקע הפסיד.

ולפי"ז ה"ה בנידו"ד לכאורה רשאי שמעון שהוחזק לתקוע ביום ב' דר"ה, לטעון לראובן שהוחזק ביום א' דר"ה דהנה יום א' דר"ה יש בו מעלה דהוי מדאורייתא, אולם יש בו חסרון שכאשר נופל בשבת שאין תוקעים, וכן לגבי יום ב' דר"ה יש חסרון לדעולם התקיעות הם מדרבנן, אולם אין יום ב' דר"ה נופל בשבת, וממילא יהיה רשאי לטעון שמעון לראובן כיון שקיבלת מוחזקות לגבי יום א' דר"ה, קבלת על עצמך גם את המעלות וגם את החסרונות ולכן שמעון יתקע ביום ב' דר"ה, [ועיין בשערי תשובה (שם) שהבליע בתוך דבריו חילוק זה, ועיי"ש].

תובנות / הרב נחמן דרקסלר

כח השופר לגלות הצפונות

בפר' נצבים (דברים כט, יז) "פֶּן יֵשׁ בְּכֶם אִישׁ אוֹ אִשָּׁה אוֹ מִשְׁפָּחָה אוֹ שְׁבֵט אֲשֶׁר לְבָבוֹ פְּנֵה הַיּוֹם מֵעַם ה' אֲלֵקִינוּ לְלָקֶת לְעַבְדֹת אֱלֹהֵי הַגּוֹיִם הֵם פֶּן יֵשׁ בְּכֶם שָׂרֵשׁ פְּרָה רָאשׁ וְלַעֲנָה". וברש"י: "שרש פרה ראש ולענה - שרש מגדל עשב מרע כגידין, שהם מרים, כלומר מפרה ומרבה רשע בקרבכם".

צדיקים נתנו רמז לשופר מפסוק זה, ואמרו בקדשים שהמילים "שרש פורה ראש ולענה" הם ר"ת שופר. וכן הוא באמרי אמת (נצבים תרצ"ב) "אאז"ל אמר דשורש פורה ראש ולענה ר"ת שופר שהשופר עוקר השרשים של הכיעור, כתוב (עמוס ג ו) אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו, שופר של ר"ה צריך לעקור את שרשי הכיעור וזהו ועם לא יחרדו כדאיאתא (נדה ט א) שהחרדה מסלקת דמים טמאים".

עניין זה ידוע ומובא בהרבה מהספרים הק' של רבותינו תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע שישנו שורש רע באדם שאפילו כשמתנהג טוב ועשה תשובה על מעשיו הרעים, עליו לעקור את השרשים הרעים, ואם לא עקר את מעשיו משרשם, יכול להיות מאוד שהם יתפתחו בשלב מסוים וכל עבודתו ועמלו ילכו ח"ו לריק, משום שהשורש פורה ראש ולענה פעיל בתוך תוכו, ויכול להתעורר עם הזמן. לכן התשובה הנרצית היא עקירת החטא משורשו, ומצוות תקיעת שופר שחז"ל דימו אותה 'לפנים' יכולה לסייע לזה לכל אחד ואחד מאתנו לעקור את הרע מהשורש, להתפטר לגמרי מכל רע ולדבוק בטוב.

ואולי אפשר לומר שלשופר יש עוד תפקיד נעלה ביום הדין בעת שבא אבינו אב הרחמן לכתוב את כולנו בספר החיים בעזה"י, תפקיד מופלא מאוד, הנוגע להעלות זכרונו לטובה קמ"י קודש בריך הוא בעת שקדושת היום חופפת עלינו כי הוא נורא ואיום.

הנה לכל אדם ואדם ישנם רגשות ומחשבות בבחי' דקה מן הדקה בתוך תוכו אשר מליביה לפומי' לא גלי'. האדם מורכב מהמון פרטים ותתי פרטים לעומק שבעומק עד כדי כך שישנם לכל אדם כל מיני עמקים שאפילו הוא לא יודע מזה. בנוסף, יש לאדם מאורעות שונות ומשונות, קשיים וטרדות, הפרעות ובעיות לאלפים ורבבות, ויכול להיות שהוא לא שם לב לכולם, משום שהמוח של האדם לא יכול להכיל כל כך הרבה.

בבא האדם להתייצב לפני ה' בר"ה, נצבים גם כל אלו העמקים שאינם נראים לבריות העולם אף פעם,

לפני הקב"ה מתגלים כל מיני מידות טובות ומחשבות טובות חבויות, כל מיני נקודות יפות שיש לבן אדם שאף אחד - ואולי אף האדם עצמו - לא מודע להם, הוא רואה את השרשים של האדם, את הפנימיות שבפנימיות שיש לאדם, וגם זה בא למכלול השיקולים בעת גזר הדין בר"ה.

וז"ל המדרש (שה"ש רבה פ"ב) "רבי אבא בר כהנא אמר, אמרה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, אני היא וחביבה אני, שנתונה בעמקי הצרות, וכשידלני הקדוש ברוך הוא מהצרות אני מרטבת מעשים טובים כשוננה ואומרת שירה לפניו, הדא הוא דכתיב (ישעיה כ"ו) ה' בצר פקדון, אמר ר' אחא אמרה כנסת ישראל, בשעה שאת מעמיק עיניך בי אני מרטבת מעשים טובים כשוננה ואומרת שירה, הה"ד (תהלים ק"ל) שיר המעלות ממעמקים קראתיך ה"ו".

ה' מעמיק את מבטו גם על אלו המידות הטובות שחבויות בתוך תוכו של האדם, ומוצא מטמוניות יפניות שאין נאים כמותם.

ועוד יותר, יש לאדם אלפי מקרים של עגמת נפש ורגעי צער, שלא שמים לב אליהם, מחשבות או אפילו הבזקי מחשבות של קשיים, של אכזבות, של הרהורים לא נעימים על מה ש'לא' הלך לו היום, וגם באלו מעמיק הקב"ה עיניו ורואה את כל התלאות שהאדם עובר בפנימיותו ואת כל מה שעבר עליו כל השנה, ואף קשיים דקים שהוא עצמו לא זוכר אותם ולא מודע להם. ה' מעמיק עיניו בנו ורואה את כל הדברים הללו, גם את המידות הנפלאות החבויות וגם את הצרות החבויות, ולפניו נגלו כל תעלומות לפני שמכריע בנינו.

וכל זה עולה ע"י השופר שמעלה את הפנימיות של הפנימיות של האדם, 'שורש פורה' של כל אחד, הוא מעלה את ה'מעמקים' שלנו, בין אלו ששייכים למידות טובות ורצונות טובות אפ"י החבויות, וכן מעלה כל צער אפילו קל שבקלים, וכותב את כולנו לחיים כולכם היום.

חינוך

חינוך בפרשה / הרב יחיאל מיכל מונדרוביץ, מפקח בתלמודי תורה ומרצה חינוכי

כאילו עקדתם עצמכם

סיום 'משניות' בכיתה. חולצות לבנות ושמחה, ממתקים וכיבוד. לאחר לימוד המשנה החותמת ו'פרק שירה', התחילו הילדים לחלק מטעמים שהביאו. האחד עובר בין חבריו ומחלק ביסילי. האחר מוזג קולה. שלישי מחלק טופי וכו'. קלטתי כי יוס'לה דוחה בעדינות ואינו לוקח מטעמים. כשרמזתי כלפיו בשאלה, השיב בעדינות שאינו רוצה ממתקים. בהפסקה קראתי לו ושאלתי על מה ולמה. השפיל עיניים וסיפר בלחש 'שמעתי ב'דרשה' שאדם חייב 'לחנך את עצמו'. לדוגמא - מי ששגג וביטל מצוה - ייתן צדקה. נאנס ולא הגיע לשיעור תורה - יקנוס עצמו בדבר של ממש, דבר 'שירגיש', כך יזהר מכאן ואילך. אני - מספר יוס'לה - שוכח לפעמים לברך על האוכל. קיבלתי לעצמי 'קנס'. ביום שאשכח לברך - לא אוכל ממתקים".

בראש השנה' עוסקים במעמד האלמותי 'עקידת יצחק'. מסירות נפש לעשות רצונו יתב"ש מתוך אהבת ה' ושמחה. שופר, תשליך, ראש איל, ועוד מנהגים רבים סביב למעמד קדוש זה המהווה אבן פינה בקשר עליון בינינו לבין אבינו שבשמים.

קידוש השם! מיד חושבים של קדושים המושלכים באש, עשרה הרוגי מלכות, ששה מיליון קדושי ה'שואה' הנאצית, שרופי האוטו-דה-פה באינקוויזיציה, הרוגי ביתר, חנה ושבעת בניה...

נשוחח עם ילדינו בימים אלה כי מצוות קידוש ה' היא 'מצוה תמידית', הנוהגת בכל זמן ובכל מקום. ילד הרואה שוקולד חלבי ומתאפק עוד שעה - קידש את השם! הרואה כי פוגעים בזולת ועוצר אותם ומנסה להרגיע - קידש השם! ילד עייף שקם בזמן ללימודים, יצא לתפילה בחוסם או בגשם, עזר בבית גם במצב של 'בלי חשק' הוא ממקדשי ה'! חיים על קידוש ה'! על תובנה זו להכות שורש מגיל צעיר - ברמה המתאימה.

"אמר הקב"ה: תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידת יצחק בן אברהם, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני" (ר"ה ט"ז). כל קיום מצוה, ציות לדבר ה', התבטלות לרצונו יתב"ש נחשבים 'כאילו עקדתם עצמכם לפני'! אי' בשל"ה הק' על פר' העקידה "ילמוד אדם מוסר וימסור נפשו על קדושת הש"י, ומכל שכן שימסור אבר מאבריו או שבירת איזה תאוה, כגון לעמוד בהשכמה לתורה ולתפלה, או לשבור שאר תענוגים, וכן שיחה בטלה וכיוצא בזה, יבטל רצונו מפני רצון המקום". עוקדים עצמנו בפניו!

מגיל מוקדם נסבר אוזני תלמידינו וילדינו דברי הרמב"ם (פ"ה מ"סוה"ת) איך חיים בקידוש השם: "יהיה דבורו בנחת עם הבריות, ודעתו מעורבת עמהם ומקבלם בסבר פנים יפות, ונעלב מהם - ואינו עולבם, מכבד להן ואפילו למקילין לו, ונושא ונותן באמונה... ועושה בכל מעשיו לפני משורת הדין... עד שימצאו הכל מקלסין אותו ואוהבים אותו ומתאוים למעשיו, הרי זה קידוש את ה' ועליו הכתוב אומר ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר!" הוא רואה את ניסיון אברהם ויצחק בהר המוריה ואוהב אותם וצאצאיהם, הקב"ה גם רואה 'העקידות' היומיומיות שלנו, הנהגותינו הנאות, אוהב אותנו ומתפאר בנו כאב גאה בבנו!

היצה"ר מנסה להכשילנו כשמכניס בנו עצבות ותחושת הפסד. המשימה היא 'בשמחה'! אברהם אבינו התנסה ועמד בכולם. עמד! לא שפוף! דרש מהר"ם אלמושינינו, עיקר ניסיון העקידה היה שאברהם יהיה בשמחה! אילו היה 'בעצבות' לא היה ר"ה"ק שורה עליו, ולא היה שומע קריאת המלאך "אל תשלח ידך אל הנער...!" ר"ה הם ימי וְגִילוֹ בְרַעְדָה. שמחים שאנו בני מלך העולם. אבינו, מלכנו, חדש עלינו שנה טובה.

בהצלחה בעבודת הקודש! יחיאל מיכל מונדרוביץ'

123ymm@gmail.com

חידות

חידות – שאלות לחידודא בפרשת השבוע / הרב בנימין צבי יהודה לוי, מח"ס לקוטי רש"י וליל משוררים על הגש"פ

חידותא דמועדא א' דראש השנה (בראשית כא)

א. איזה לשון בפרק זה נדרש בגימטריה

(רש"י)? ואיזה נדרש בנוטריקון (שבת קל.

בתוס')? ואיזה נדרש בראשי תיבות (כלי

יקר)?

- ב.** איזה כתוב בפרשה ניתן לדעה אחת לאמרו במוסף של ר"ה בפסוקי הזכרונות (ר"ה לב:)?
- ג.** מנין שתפילת החולה על עצמו מתקבלת יותר? ומנין שהמתפלל על חברו נענה תחילה?
- ד.** איזה לשון שנאמר על יקב אבינו אודות חלומותיו של יוסף, נאמר בהפטרה?
- ה.** היכן מצאנו לשון "חוזק"? לשון "אנינות"? ולשון "מניין"?
- ו.** איזה יש רמז לעבודת הקטורת?
- ז.** היכן מצאנו לשון "אכילה"? ולשון "מום"?
- ח.** היכן נרמזה הבטחה שנאמרה בברית בין הבתרים?
- ט.** איזה תיבה מופיעה בהפטרה במובן אחד, ובפסוק שלאחריה במובן אחר?
- י.** היכן מצאנו לשון התבוננות? ולשון קינה (עי' רש"י ירמיה טו, ה)?
- תגובות ופתרונות (לכל השאלות או חלקן) נא לשלוח לכתובת: 7628366@okmail.co.il

כתב חידה / הרב אשר קופולוביץ

כתב חידה לראש השנה
אם תגדל, אהנת לא יפירו
ובדיו שמים, בעדות ידן יפירו
הופיע אמת בפתק, כשפתפלה הפירו
ובנסיון הראשון בך שבו ימורו
 *
כשפדעת הלכות שבת תתעורר
בחטרונו לא תצא שמה תגרר
וכשחמלך הוריד ומסר לצורך
בדם או בטיט, נזעק תשבי לבקר
 *
בזמן הפרדות זוג ממרמר
מבורסיף, לאחר החרפו, אין לומר
אך בשאר מקומות, בפני אמר
מפאת חסר שירה או שלא זכו למיגמר
 *
לסיים, לחברך אל תשפח לאחל
ובעשור, לעצמן, בכתב תחל
אבינו המיטיב לטובה יחל
ושנה טובה עלינו תחל
 *

פיתרון כתב החידה לפרשת נצבים: 'אקו'
שבעים יאספו לאגדה אספה לי שבעים איש
 מזקני ישראל (במדבר יא, טז)
ובששים נגיע לזאת העמדה בן שישים לזקנה
 (אבות ה, כא)
בשלוש שנה תמיהת לידה שרה אמרה ואדוני
 זקן וה' שינה ואני זקנתי (רש"י בראשית יח, יג)
ומה נלמד זאת המדה שמשנים מפני השלום

זירות בלוח ושברי חמדה ריב"ל הזהיר את בניו בכבוד ת"ח ששכח תלמודו מחמת אונס שהרי רואים שגם בשברי לוחות ראשונות נהגו כבוד ושמו בארון (ברכות ח:)
ובל יטליכנו לעת רעידה אל תשליכני לעת זקנה (תהילים עא, ט)

חסידיים ושבים יודו ברכיה בשמחת בית השואבה חסידים אמרו אשרי ילדותנו שלא ביישה את זקנותנו ובעלי תשובה אמרו אשרי זקנותנו שכפרה את ילדותנו (סוכה ג.)

ובשפת על אשה בבעל נדע על אשת חיל נודע בשערים בעלה בשבתו עם זקני ארץ (משלי לא, כג)
מול פסיל ולא מספן נתמודדה טוב ילד מסכן וחכם ממלך זקן וכסיל (קהלת ד, יג)

ולבל יסור פחונך נעבדה חנך לנער על פי דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה (משלי כב, ו)
לעתיד ישובו ברחובות יהודה עוד ישבו זקנים וזקנות ברחובות ירושלים (זכריה ח, ד)

קרח מזה וילדה פגודה משל לאחד שזקנה מלקטת שערות שחורות וילדה מלקטת שערות לבנות, נמצא קרח מכאן ומכאן (ב"ק ס:)

נהדר את המצוה ונעמדה והדרת פני זקן (ויקרא יט, לב)

ומטוב, יין לאב תיעדה יוסף שלח מטוב מצרים לאביו - יין ישן שדעת זקנים נוחה ממנו (רש"י בראשית מה, כג)

התעלם ממציות פתרון חידה זקן ואינה לפי כבודו שמותר להתעלם מהמצויאה (ב"מ ל.)

אך הלכה שונה בל תגידה זקן ממרא
בפרשתנו פתח בעמיתה אתם נצבים היום... זקניכם שוטריכם (דברים כט, ט)

ובשבויע הגא שאל ללמדה בפרשת האזינו שאל אביך ויגדך זקניך ויאמרו לך (דברים לב, ז)

וכתוב תשובה על מחיקת עמודה והלומד זקן למה הוא דומה, לדיו כתובה על ניר מחוק (אבות ד, כ)

פיתרון כתב החידה לפרשת וילך: 'שיר'

הפעם תאזינו על בנן, שירת האזינו כתובה כבנין אריח ע"ג אריח ולבינה ע"ג לבינה

אלמד אתכם את הענין, ועתה כתבו לכם את השירה הזאת ולמדה את בני ישראל שימה בניהם (דברים לא, יט)

ואם תתעסקו, בתרועה הנין. התוקע לשיר יצא ואע"פ שהוא כמתעסק (ר"ה כח)

אמנם דומה הוא לתלית מנין, צורת כתיבת האזינו דומה לכתיבת תלית עשרת בני המן

ובמפלת פרענות הוא מאפין. שהם כתובים כמלכי כנען שלא תהא תקומה למפלתן (מגילה טז:)

אך במקומות אחרים משרין, שירת היס ודוד כתובים כבנין חזק

אחד ע"ג אחר יעמד מצין, אריח ע"ג לבינה ולבינה ע"ג אריח

וט"ו מדרגות לו בעין. בבית המקדש היו חמש עשרה מדרגות כנגד שיר המעלות (סוכה ה, ד)

במדבר עלה המעין, אז שיר ישראל את השירה הזאת עלי באר ענו לה (במדבר כא, יז)

השקט בגלות לא מעיין, שבט לוי אמרו איך נשיר את שיר ה' על אדמת ניכר (תהילים קלז, ד)

ולא מתאים כשעל דא בכין. מעשה ידי טובעים בים ואתם אומרים שירה (מגילה י:)

קבלנו בספר ממשית במלכות, על כל דברי שירות ותשבחות דוד בן ישי עבדך משיחך

שם חדש יהיה בשכיחות, יש כמה פסוקים בתהילים על שיר חדש: שיר חדש אשירה לך, שירו לה' שיר חדש, שירו לו שיר חדש וכו'

וגם נשיקה מבנו, איזו זכות. שיר השירים אשר לשלמה ישקני מנשיקות פיהו (שיר השירים א, א)

אשה תתנבא כשאויב שחוט, שירת דבורה על מפלת סיסרא (שופטים ה)

ומעמל לילה יבצבץ חוט. יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירו עמי (תהילים מב, ט) - העוסק בלילה בתורה, חוט של חסד משוך עליו ביום (עי' ג:)

לא בענב אלא באיכות, אסור שירי עגבים (שו"ע רמ"א נג, כה)

ובאגודל יבצע בהתמחות. הוגרס בן לוי יודע פרק בשיר עם גודל בתוך פיו (יומא לח) פולמוס

פולמוס / הרב שמואל פרץ – מכסיקו סיטי, ור בני ולומדי אספקלריא

בירורים בעניני תרומות ומעשרות

שלום וברכה

רצינו לשאול:

אני גר בחו"ל קניתי קופסא של ממרח תמרים מארץ ישראל עם הכשר מהודר ושמעתי שהרב אלישיב אומר שטוב להוציא מספק שוב פעם תרומות ומעשרות (מה מקור הדברים)?

אמנם הסתפקתי האם נקטינן שכל התמרים הם מחוייבים או שיש לחוש שמא מקצתם מעושרים שהרי יש הכשר ומקצתם אינם מעושרים:

ואם באמת יש לחוש לכך, או באופן שהוא כך רציני לדעת באיזה אופן מפרישים כדי שלא יהיה מן החיוב על הפטור או שבכה"ג א"א לאכול את הממרח בשום אופן, אז מה צריך לעשות?

ואם אפשר לזרוק את הפדיון של המע"ש בנהר שאני בטוח שאף אחד לא יוציא כגון נהר של ביוב או צריך דווקא בים?

תודה רבה מחכה לתשובתכם *

תשובת הרב משה ויא, מח"ס 'בדיקת המזון כהלכתו'

כדאי לעשר שוב. והיות וזה מעורב טוב אפשר לקחת מהתערובת.

ומסתבר שאפשר לזרוק את המטבע לנהר או לעבד לה את הצורה *

תשובת הרב יוסף פרץ

שלם וברכה

בענין חשש שהוא ממקורות שונים. יש על זה משנה במסכת דמאי שבדרך כלל אין צורך לחשוש מזה כשקנית מאחד. ואם הוא סייטונאי שקונה מהרבה אז כל חבילה הוי בפני עצמו. אמנם כאן שהוא קופסא אחת ודאי שאין צורך לחשוש. ואם יש לו כמה קופסאות מסתמא כדאי להפריש כל אחד בפני עצמו. ועיין דרך אמונה פיד ממעשר הא שכתב כן.

בענין לזרוק המטבע של מעשר שני בבור ביוב. עיין משפטי ארץ תרומות ומעשרות פרק כ סעיף טו הערה 32 שאסר מחמת בזיון המטבע שהוא קדוש. ושא התייר בשם הגריש"א אם שובר המטבע ועוטף אותו בנייר ושם באשפה. או בשעת הדחק לזרוק לבור עמוק שכך היה המנהג בזמן כפתור ופרח. ובעיקר הנידון של הפרשת מעשר שני מהקופסא של ממרח תמרים יש לציין שתי נקודות.

א. לדעת הגרע"י בחזון עובדיה תרומ שכל פרי שיצא לחוף לארץ פטור מתרומות ומעשרות. אמנם החזון איש לא סבירא ליה כן. עיין משפטי ארץ. ב. בענין המעשר שני שלו צריך לעשות חשבון אם הוא שוה פרוטה, שאם אינו שוה פרוטה אינו חל פדיונו על המטבע רק יכול לחול באופן שכבר יש פרוטה של מעשר שני במטבע זו.

בברכה

יוס"ף

*

תשובת הרב יוסף פליסקין

שלום וברכה

הרב אלישיב לא אמר רק שטוב להפריש שוב תרומות ומעשרות, אלא שכך ראוי לעשות.

אך המנהג הוא שמי שמפריש לחומרא אינו חושש שיהיה מן החיוב על הפטור, אלא מפרישים פעם אחת מכל הפירות שהגיעו יחד. ולגבי החשש שחיובם שונה, סומכים על מה שכבר הפרישו מעיקר הדין. וא"כ ה"ה בממרח שסומכים להפריש מהכל.

באמת אולי בממרח יש יותר חשש שמורכב מפירות מחיובים שונים, אך כאמור כך המנהג, ומסתבר שגם הרב אלישיב לא חשש שלא לאכול כלל את הממרח.

באמת שמעתי מאנשים שהיו בביתו של הרב מבריסק זצ"ל, שבביתו היו מפרישים מכל פרי לחוד מחמת החשש הנ"ל, ואמרו שבביתו "לא היה אפשר לאכול תפוז שלם". ואולי הוא גם היה מקפיד שלא לאכול כלל ממרח.

אשריכם שאתם זוכים להתחבר לקדושתה של ארץ ישראל ע"י קיום המצוה הגדולה של הפרשת תרומות ומעשרות מריחוק מקום

*

תשובת הבית הוראה של הרב רוזנברג

יש להפריש מספק ואין חשש של חיוב על הפטור היות ובדרך כלל כל אותם התמרים שנמצאים בקופסא הם מאותו מגדל ומאותו מקום, ואה"נ אם זה 2 קופסאות מתאריכים שונים יש להפריש כל אחד בנפרד.

במטבעות של מעשר שני כיום שאין להם ערך ממש יש להקל לעקם אותם ולעטוף ולזרוק לפח. אך לא יזרוק לביוב שהוא דרך בזיון. כמו כן יש להקל לזרוק לכל נהר או ים ואין צריך דוקא לים המלח.

*

תשובת הרב בן ציון קוק

אפילו בחבילת תמרים אין צריך לחשוש שבאותה חבילה יש מן הפטור ויש מן החיוב, אלא תולים לומר שהכל באותה דרגת חיוב ויכול לעשר מאחד על כולם. כל שכן בממרח תמרים שהכל אחד.

יכול להשליך לביוב כיון שבוודאי לא יוכלו למצוא זה נקרא אבוד (כרם ציון ג' הלכות פסוקות י"ח בברכת כהנים באהבה בן ציון הכהן קוק

*

תשובת הרב אורי שרגא דונט

על שאלת הממרח תמרים, אשריכם שאתם פוקחים ושמים לב לדין מעשרות בחו"ל שחושבים שלא שייך בחו"ל, וכיום כל העולם כד' אמות ודברים עוברים בקל ממקום למקום, ולעיקר השאלה, בדרך כלל אי"צ לחשוש לתערובת של מעושר ולא מעושר, חוץ מכמה סוגי פירות שידוע בהם חשש כזה, ובממרח תמרים שהכל מרוסק ממילא גם אם יש תערובת של מעושר ולא מעושר מאחר וזה מעורב חשיב כלוקח מכל מין.

המע"ש אפשר לאבדו בכל דרך.

בברכה שזכה להיפגש במהרה בארה"ק בביאת משיח צדקו

*

תשובת הרב של משמרת המעשרות

לגבי השואל מחוצה לארץ.

אשריכם ישראל שאדם מדקדקים במצוות התלויות בארץ גם כשאתם דרים בחו"ל.

אכן ראוי לעשר שנית את ממרח התמרים, ניתן לעשר מתוך הממרח ולא צריך לחשוש שמא חלק מהתמרים פטורים וחלק חייבים.

בנוגע לחילול המעשר שני ניתן לעשות מנוי זמני למשך שבוע אחד בטלפון 0737507575 בשלוחה 4 של משמרת המעשרות עד מוצאי שבת, המנוי הזמני אינו כרוך בתשלום, וניתן לחדש אותו במדת הצורך כל שבוע.

אם יש עוד שאלות אתם יכולים לשאול

*

תשובת הרב מנחם צבי גולדבאום, מח"ס 'מוסר דרד'

לעצם הענין שמעתי מהגאון רבי ישראל גנס שליט"א שמרן הגרש"ז אויערבך שליט"א סבר שלא צריך לעשר מהשגחות מהודרות, אך מרן הגר"ש אלישיב מאוד עודד לעשר מהשגחות מהודרות. הוסיף הגר"י גנס שליט"א: לא כפי שאומרים "תלמיד" מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שזה ממש דמאי. לא כן. אך אמת הדבר שמאוד אודה לעשר גם מהשגחות מהודרות.

*

תשובת הרב נפתלי גלינסקי

הרב אלישיב אכן הורה שראוי לעשר שוב גם ממה ששיך לכשרות מהודרת בשל כמה עיקולי ופשוטי שיש בענין

כך שמעתי בעצמי מתלמידו ונאמן ביתו הרב יוסף אפרתי וכן הביא בספרו ישא יוסף

לגבי השאלה של הפרשה מפטור על החיוב - מכיוון שמדובר במעשר לחומרא או עושים מה שביכולתנו ומעבר לזה אין אנו מחויבים וכיון שאין אפשרות לצאת מחשש זה נעשה לכל הפחות מה שבידנו

לגבי הפדיון כמדומה שראיתי בזמנו שניתן לאבדו ע"י השלכה בנהר אך יש להסתפק לגבי השלכה בביוב אולי צריך לשמור על הפרוטה עכ"פ שלא לבזותה

למעשה יש פיתרון פשוט נלמי שקונה בקביעות מוצרים של א"י וצריך הרבה לעשר [והוא להירשם לקרן המעשרות של בית המדרש להלכה בהתיישבות ולחלל על הפרוטות שלהם

פרטים בענין והרשמה ניתן לקבל בטלפון של בית המדרש הנ"ל שאינו תחת ידי כעת אם הדבר מעשי בשבילכם

נפתלי גלינסקי

סיפור

סיפור מיוחד לראש השנה / הסופר הרב

יאיר וינשטוק

"הבן יקיר לי אפרים"

העיירה רקיטנה שבפלך פודוליה עיירה קטנה הייתה. גרו בה מעט יהודים, ואחד מהם, היה רב אשר זליקמן, חסיד טולנא מובהק עד לשד עצמותיו.

מאז נשא לאשה את רעייתו גולדה בתו של רבי פנחס סגל, חסיד טולנא ותיק, נקשר גם החתן רב אשר ברבי דוד'ל מטולנא שנודע כקדוש עליון בכל הארץ. (רבי דוד מטולנא זיע"א היה אחד משמונת בניו של המגיד הרה"ק רבי מרדכי מטשרנוביל זיע"א).

אצל רבי דוד'ל מטולנא הייתה עבודת הנגינה, גדולה ונשגבה עד אין שיעור. מלחין בעל שיעור קומה אגדי ושמו רבי יוסלה טולנער (מוכר יותר בשמו השגוי "רבי יוסל טולנעאנר") ישב אצלו תמיד והלחין עבור כל חג מנגינות חדשות. (אגב, בימי הקיץ היה ר' יוסל המלחין נוסע לחצר הקודש קרלין ומלחין שם באופן מיוחד מנגינות לתפילות ימים נוראים לחסידות קרלין, לאחר פטירתו של רבי דוד'ל מטולנא, עבר המלחין ר' יוסל אל אחיו של הרבי, ה"ה הרה"ק רבי יוחנן מרחמסטרביבא זיע"א)

חמש מאות מנגינות לכל הפחות הלחין רבי יוסלה טולנער, רבות מהן הפכו לנכסי צאן ברזל של העולם החסידי כולו במאה השנים האחרונות. (ועד היום הן מוכרות ברבות מחצרות החסידים כמו קרלין, סלונים, ואפילו בשירים מסוימים של חב"ד ניכרת טביעת אצבעותיו). לרבי יוסלה הייתה מקהלה גדולה "קאפעלע" של אברכים ובחורים בחצר הקודש טולנא, וכיון שהאדמו"ר עצמו רבי דוד'ל מטולנא, ייחס משקל רב למנגינות ושירי הקודש בעת התפילה בימים נוראים, ובימי החגים והשבתות, לא יפלא כי כל אחד שניחן בקול יפה, או שחשב שיש לו קול כזה, השתוקק להימנות על חברי המקהלה שזכתה לאותות קירוב בלתי רגילים מצד הרבי.

עשר שנים עברו מאז נשא אשר זליקמן את גולדה, ועדיין לא נפקדו בזרע-של-קיימא.

עשר שנים קשות ומרות, שבהם לא חדלו בני הזוג להתפלל ולקוות כי יום יבוא, והם יוושעו. רב אשר נסע פעמים רבות לטולנא, הזכיר עצמו כסדר לפני הרבי ודמעתו על לחיו, "רבי, אני רוצה בן זכר. 'קדיש', שיאמר קדיש אחרי בכלות ימי ושנותיי".

רבי דוד'ל היה מעיף בו מבט מצועף שרב בו הנסתר על הגלוי, ואינך יודע כמה עולמות משמשים

בו בעת ובעונה אחת. חסד ורחמים, ידיעת העתידות, ורצון עז להיעתר לאומלל בבקשתו הנמרצת. אלא שאחרי אותו מבט שדוק ערפילי מכסה אותו, הייתה באה התשובה הקבועה: ה' יעזור.

את המילים האלו, ה' יעזור שמע רב אשר זליקמן עשרות פעמים ועדיין לא נושע.

עד שפעם אחת ביקר הרבי מטולנא בעיירה שלו רקיטנה והתארח בביתו של אשר זליקמן.

באותם ימים מאושרים ניצלו בעל הבית וזוגתו את הזדמנות הפז שנקרתה על דרכם, והפילו תחינתם בליווי דמעות רותחות לפני הרבי. מדוע יגרע גורלנו מכל אדם, שאלו שוב ושוב.

הרבי הביט נכחו כמי שקורא את העתידות ומלמל שוב את הברכה הקבועה ה' יעזור, אבל בני הזוג ששבעו ברכות לחצו על הרבי בבכי ותחנונים עד שהבטיחם הבטחה נאמנה, לפקודת השנה אתם חובקים בן זכר שתקראו לו מאיר.

בירך בלבביות וחוס, ומיד נפלטה אנחה חרישית ממעמקי לבו הטהור, אלא שאשר וזוגתו רצו החוצה שטופי דמעות שמחה, ולא שמעו את האנחה, וטוב שלא שמעו...

*

מדבריו של הרבי לא נפל צרור ארצה. בתוך עשרה חודשים, נולד לבני הזוג בן, ויקרא שמו בישראל: מאיר.

התינוק היה רק בן חודשיים, ואמו שמה לבה כי כל אימת שהיא מנגנת לו שיר ערש, מטה הילד את אוזנו. אם בכה, חדל לאלתר מבכיו. חשבה שמא היא מדמה זאת ולא סיפרה אפילו לבעלה. עברו עוד כמה שבועות. התופעה הלכה ונעשתה סימן היכר בולט של מאיר. התינוק הקטנטן הזה אהב מוסיקה באופן בלתי רגיל. גולדה ידעה כי את מאיר'קה הקטן אפשר לקנות בשיר ערש חמוד. אפילו בעיצומה של התקפת כאב בטן תינוקית אופיינית, שחילצה ממנו צווחות בכי נוקבות, יכלה גולדה לעצור הכל ברגע בו התחילה לשיר לו שיר ערש כלשהו. עם ניגון מתוק הצליחה אמו להאכיל את הפעוט בכל פעם שעיקם את אפו למראה הדייסה. בסיוע מנגינות מלבבות עברו ימי גידולו של מאיר בקלות יחסית. שכן לא היה דבר אהוב על הקטנטן יותר משירה וזמרה.

בטרם למד מאיר'קה את צורתה של האות אל'ף, ידע לשיר בדייקנות את כל שירי הערש ששרה לו אמא, ואפילו את זמירות השבת ששמע מאבא ליד שולחן השבת.

וכשהיה הקטנטן פחות מבן שלוש כבר היה שר בבית ובחצר, שירה מתוקה מדבש וצלולה כיון, והשכנות היו מתאספות ומאזינות לשירתו כשהן מתמוגגות. "הבן שלך יהיה זמר גדול" היו טופחות לגולדה על השכם, "חיכית לו הרבה זמן לבן יקר הזה, היה כדאי לחכות." לאנג געווראט און נישט גינארט" (ביטוי אידישאי עממי. מילולית: הרבה לחכות ולא להתאונות. ובתרגום חופשי: ההמתנה משתלמת).

גולדה קרנה מנחת ואילו אשר זליקמן החליט כי יגדל הילד עוד קצת והוא יקח אותו אל הרבי הקדוש כדי שיקבל את ברכתו. הרבי יברך אותו – היה חולם בהקיץ – שיהיה למאיר'קה קול חזק ונעים, צלול ומתוק והעיקר: שהקול הנפלא שלו יהיה כלי שרת לעבודת ה', מוקדש כולו לכבוד את ה' מגרונו. חלום היה לו, כאשר יגדל מאיר'קה, יהיה

אחד מחברי המקהלה של ר' יוסל טולנער. שיר לכבוד הרבי הקדוש.

אבל אנחה זו של הרבי שנאנח בעת שמירר רב אשר בבכי וביקש ילדים, לא לשווא הייתה. כשהיה מאיר'קה בן ארבע, עוד בטרם הספיק אביו לקחתו אל הרבי, התייתם. יום אחד השיב רב אשר זליקמן את נשמתו לבוראה במיתת פתע, ללא כל הכנות מוקדמות. גווע ויאסף אל אבותיו והותיר אחריו לאנחות את אלמנתו ובנו יחידו...

*

מתוך קשיים רבים ויסורי נפש עצומים גידלה האלמנה את מאיר'קה. מחשבתו הכמוסה של בעלה המנוח, שלא הספיק לגלות לה, לא נודעה לה מדרך הטבע, והילד לא זכה להתברך מפי הרבי.

כשהיה מאיר'קה ילד בן שמונה כבר ידעו גם הגויים בכל האיזור, כי בביתה של גולדה האלמנה גדל ילד-פלא שקולו כקול הזמיר בשיא יופיו. כשהיה מאיר'קה נותן קולו בליל שבת בזמירות השבת של אביו, הייתה העיירה כולה מתקהלת ובאה ליד ביתה של גולדה. אנשים עמדו והקשיבו בהנאה עצומה לשירתו המתוקה של הילד. שירה שלא מעלמא הדין.

בן עשר היה מאיר'קה כאשר אמו לא יכלה לעמוד עוד בפני הפצרות שכנותיה ומכרותיה הרבות. "בנך נועד לגדולות" טענו באוזניה ללא הרף, "את חיבת לתת לו לפרוח ולא לכלוא אותו בבית".

בניגוד לעצתן של אי-אלו מכרות שזרמו עם רוח הזמן ויעצו לה למסור את מאיר למכללה למוסיקה, קונסרבטוריון, נסעה גולדה לעיירה ביאלה-צרקוב ומסרה את בנה יחידה לידי האמונות של החזן הנודע רב מאיר פולישוק, ראש החזנים של הקלויז הטולנאי בעיירה 'ביאלה-צרקוב'.

מאיר פולישוק היה אחד החזנים המפורסמים בשנים החן ברחבי אוקראינה ורוסיה, והייתה לו מקהלה גדולה של ילדים ומבוגרים שהנעימה את תפילות השבת בקלויז של טולנא בביאלה-צרקוב ובמקומות נוספים.

כאשר תהה פולישוק על קנקנו של הילד מאיר'קה ושמע את שירתו בת-השמים, יצא מכליו מרוב התפעלות. "ילד כזה עוד לא היה ליי" קרא בהתרגשות והחליט להכשיר אותו להיות הסולן של המקהלה.

לא עברו אלא שבועות מעטים, והקלויז הטולנאי בעיירה נעשה מוקד עליה לרגל. שירת המקהלה של פולישוק הפכה לחוויה אדירה עבור כל שומעיה בזכות ילד הפלא, הסולן מאיר'קה זליקמן. הקהל העריץ אותו ואפילו חבריו למקהלה שהיו צריכים לקנאות בו, בגלל שהאפילו עליהם, אפילו הם, סלחו לו בלב שלם את הצלחתו המטאורית ולא עמדו בדרכו.

וכך צמח לו מאיר'קה כילד פלא מלא גאווה. חסר חינוך היה עקב מותו של אביו, והרחקתו מאמו. במהרה נעשה מושחת במידותיו. התהלך נפוח כטווס והכל חיבים היו לכרוע לו ברך ולקלסו בכל לשון של שבח. עד שגברה חוצפתו של ילד הפלא והחל מדבר ומתנהג בזלזול גם כלפי החזן הנערץ, מורו ורבו מאיר פולישוק שלימדו את כל תורת החזנות והנגינה.

מאיר פולישוק היה אכול מבפנים נוכח שחיתות המידות של ילד הפלא שלו וחוצפתו הגוברת. ברם, כנגד כל מעשה של עזות פנים, היה מפצה אותו הילד בשירתו השמיימית. ההופעות המרהיבות

ותשוואות הקהל, סכרו את פיו של החזן שהרגיש לא פעם כיצד לבו פוקע מבפנים למראה שחיתותו המתגברת של מאיר'קה ולמשמע דיבוריו מלאי ההתרסה והפגנת הזלזול כלפיו. על כל פשעיו של ילד הפלא מאיר'קה כיסתה אהבתו של החזן מאיר.

הגיעו ימי הסליחות. מקהלת הילדים והמבוגרים של מאיר פולישוק תפסה את מקומה הקבוע. רבות של אנשים הגיעו לקראת שעת חצות של מוצאי שבת. השמועה אמרה כי הלילה ינעים ילד הפלא מאיר'קה זליקמן במנגינה חדשה בקטע הסליחות של "במוצאי מנוחה", והקהל המתין במתח וציפייה.

ואמנם, היה שווה לחכות. המנגינה החדשה הושרה ברגש, בהטעמה רבה, ומעל הכל התעלה והתגבר קולו המתוק של ילד הפלא כאילו נפתחו שערי גן עדן...

כעת הגיע הקהל לאמירת "שמע קולנו". דלתות ארון הקודש נפתחו והחזן מאיר פולישוק נעץ עיניו בספר הסליחות שלו. גרונו דרוך היה להתחיל בקול בריטון ולתפס משם לטנור. אך הנה כמו עכביש ארסי עוקץ את גרונו והוא אינו יכול להוציא הגה.

עיניו לטושות היו נכחן, מביטות ה'סליחות' והוא אינו מאמין.

מישהו קשקש בתוך הסליחות שלו, מעל הקטע 'שמע קולנו':

"מאיר פולישוק חזן ביום ושיכור בלילה".

זה היה כמו חץ בלב. סכין דקרה בו מתוך האפלה.

למאיר פולישוק הייתה חולשה לטיפה המרה. מדי פעם, כשאיש לא ראה, נעלם היה במסבאה כלשהי ומרווה את צמאונו היוקד בכמה כוסות של בירה מתוך החבית או יי"ש עשוי כהלכה. עד הבורק נמוגה השפעת האלכוהול והוא היה קם כרגיל. פרט ללילות בהם הפריז בשתיה ונותר סרוח על משכבו גם בהגיע השעה.

איש לא ידע על מעשיו. מאיר פולישוק היה די חכם להצניע את חולשתו זאת.

רק ילד הפלא היה קרוב אליו מספיק כדי להתודע לתאוות השתייה שלו.

די! עד כאן!

במאמץ עילאי הצליח להתאושש מתחושת האגרוף המכה בבטנו, וחילץ מגרונו את פסוקי שמע קולנו, הגם שכל שומע בעל חוש מוסיקלי בינוני יכול היה להיווכח שהוא אינו במיטבו.

עוד באותו לילה, מיד לאחר שחזרו מן הסליחות נזרק מאיר'קה מן המקהלה. מאיר פולישוק הרגיש כי באו מים עד נפש. הוא השליך אותו הרחובה בשאט נפש, ומה שחרה לו יותר מכל, היה מבטו השחצני של פרי הבאושים בעת שהושלך החוצה. מבט מתריס וחצוף כזה טרם ראה בחייו. "לא רוצה לראות אותך בחיים" צעק החזן בחרון, סגר את החלון והגיק את הילון. "לא אכפת לי גם אם אשמע שאתה הזמר הטוב בעולם. אני לא רוצה להכיר אותך יותר, כפוי טובה שכמוך".

*

ילד-פלא מבוקש כמו מאיר'קה לא נותר זמן רב לבדו.

הוא נסע לקשינוב. שם הייתה מקהלה גדולה עוד יותר וחזן מפורסם לא פחות. ניסן החזן, ילד העיירה בעלזא שאיש לא הכיר את שמו ניסן, והכל

קראו לו ניסי בעלזער. (למרות שמו, הוא לא היה חסיד בעלז, אלא יליד העיירה בעלז).

לניסי הייתה מקהלת ענק בקישינוב, וכאשר הגיע פתאום ילד הפלא מאיר'קה. זה היה הדבר הטוב ביותר שיכול היה לקרות לניסי בערב ראש השנה. כמו מתנת שמים, זכייה בפיס שנפלה עליו מבלי שביקש.

בראש השנה ההוא, התפללה המקהלה של ניסי בבית הכנסת הגדול בקישינוב והקהל נמס מרוב תענוג למשמע שירתו הנפלאה של מאיר'קה.

אך במישור האישי, הילד המושחת לא היטיב דרכיו. הוא נשאר חצוף ומתגרה, בעל גאוה המביט על כולם מלמעלה. גם ניסי, כמו מאיר קודמו, הרגיש פעמים רבות שהוא מתפוצץ מכעס נוכח מרדנותו של מאיר'קה. אלא שאותו משכך כאבים ששמו הוא "קולו האגדי של מאיר'קה" פעל גם עליו את פעולת הקסמים שלו. כל אימת שביקש להרחיק את הילד החצוף ממנו, נכבש כליל נוכח הופעה מוצלחת שלו ועוצמת מתיקותו שלא היה לה אח ורע.

ואותו חלום שחלם אשר זליקמן המנוח, הגשים ניסי החזן. בשבת פרשת כי תבוא, הגיעה מקהלת החזנים והילדים של קישינוב לטולנא והופיעה במהלך תפילת השבת בבית הכנסת, בהשתתפותו של האדמו"ר רבי דוד'ל מטולנא עצמו שהיה בן בית בהיכל הנגינה.

לכבוד הימים הנוראים המתקרבים הלחין ניסי מנגינה חדשה על הקטע "כבקרת", אותה שינן עשרות פעמים עם מאיר'קה. הוא התכוון לבצע את הקטע לראשונה במהלך תפילת ראש-השנה, אך לכבודו של הרבי הקדוש, החליט להוציא את המנגינה לאור עולם במהלך עריכת השולחן של הרבי.

הגיעה שעת השירה... המקהלה תפסה את מקומה מול שולחן הרבי. בית המדרש היה מלא וגדוש עד בלי יכולת להכניס ראש סיכה. הכל השתתקו פלאים כאשר ילד הפלא פצה את פיו.

"מה הוא הולך לשיר לנו" שאל הרבי.

"מנגינה חדשה שלי ל"כבקרת". ענה ניסי בענווה-גאוה.

"פתח פיך ויאירו דבריך". ציווה הרבי על הילד.

מאיר'קה פתח את פיו ושר. הקהל העצום נשבה בקסמיו ונוכחים רבים הזילו דמעות התרגשות. הילד שר כה נפלא!

רק אדם אחד הרגיש איך בני מעיו מתהפכים. הדם מציף את פניו ומאיים להטביע את מוחו השוצף.

זה היה ניסי החזן. הוא חש חמת רצח שטרם ידע כמותה.

הילד החצוף הזה, מאיר'קה, הלחין מנגינה, יותר יפה משלו, על המילים "הבן יקיר לי אפרים", וכעת, במקום לשיר את "כבקרת" הוא שר את הלחן שלו ואת הקטע "הבן יקיר לי אפרים"...

הקהל כלל לא שם לב לשינוי. גם הרבי התעלם מכך. הוא הקשיב לילד המשורר בעיניים עצומות, ועל פניו נסוכה הבעת הנאה כאילו עלה לגן העדן בחייו.

השירה הסתיימה. הצלילים הענוגים נמוגו אט אט. הקהל עמד כמכושף ולא זז ממקומו.

הרבי פקח את עיניו וציווה בידו. "הדרן, עוד הפעם".

ומאיר'קה שר מחדש את המנגינה "הבן יקיר לי אפרים" כאשר הקהל נוסק שוב פעם לגבהי התרוממות רוח שלא ידע כמותה מעולם. ואם ההדיוטות כך, הרי שהרבי, פניו זהרו כאילו עלה חי לרקיע כאלוהי הנביא בשעתו. הוא לא היה כלל בעלמא הדין. שירתו העילאית של הילד העלתה אותו למרומי הרקיע השביעי.

כאשר הסתיים השיר קרא הרבי לילד. "מאיר שמך ואתה אכן מאיר" אמר ברגש ובקול רך. "צויתי בשעתו על אביך המנוח לקרוא לך מאיר. אני מברך אותך שזכות שירתך הקדושה בשיר "הבן יקיר לי אפרים", תעמוד לך בכל המעברים הקשים שתעבור בימי חיידך".

עיניו של הנער זלגו דמעות. הוא חש שדברי הרבי חודרים עמוק לתוככי נפשו.

הכל התהלכו סביבו כמשוגעים מרוב הערצה והתפעלות. איש לא נשאר אדיש או קריר.

רק אדם אחד לא מחל לו.

זה היה ניסי החזן.

עוד באותו לילה גירש ניסי את מאיר'קה מן המקהלה שלו, כמו מאיר פולישוק לפניו. היה בו במאיר'קה גודש חוצפה שהוציא את הממונים עליו מדעתם.

הוא נעלם מן האופק וכמה שנים לא שמעו ממנו כלום.

רק לאחר תקופה ארוכה נודע כי מאיר'קה, שהתבגר בינתיים וכבר היה איש צעיר, הגיע לקייב, שם הצטרף כזמר לאופרה הגדולה של קייב. השמועה אמרה כי הוא התפקד לגמרי וניתק כל קשר עם יהדותו. כוכבו דרך בקרב הגויים. העיתונות הגויית הריעה לו וקשרה לראשו כתרים. הוא נעשה הזמר הראשי של האופרה הגדולה של קייב, החליף את שמו בשם גויי מובהק, איליץ' נובוגרדוב, והתנהג בהתאם. כל מי שראה את הופעותיו בפני קהל המונים לא היה יכול לשער כי הזמר שנראה כמו גוי גמור, בין לפני ההופעה, בין בשעת ההופעה ובין לאחריה, נולד כיהודי בן למשפחה חסידיה, לאחר ברכתו של רבי גדול. נראה היה כי מאיר'קה שחך לגמרי את עברו.

אבל הרבי הקדוש, רבי דוד'ל מטולנא לא שכח את הנשמה השבויה בין הקליפות. הנשמה שירדה לעולם על פי ברכתו נקלעה לכף הקלע וירדה לשפל המדרגה. אי אפשר לתת לה לרקוד עם מלאכי חבלה בכל שני וחמישי במרתפי המסבאות של קייב. להתהולל כאילו אין מחר, ואחרי כלות ימיו ושנותיו להיזרק לשאול תחתיה לנצח נצחים. בת מלך שבויה, יש לפדותה מן השבי.

קרא הרבי לאחר מחסידי הנאמנים, אדם בעל חוסן נפשי יהודי מושרש, שלא יקרה לו מאום, אם יקפוץ לשעה קלה לביב של שופכין, כדי לחלץ משם מרגלית יקרה שנתלככה בכל מיני טינון.

*
החסיד רב עזריאל דיינובסקי נסע לקייב כמי שקופץ למצולות הים העמוק בכבוד רבו. את קייב לא הכיר. מעודו לא דרכה בה כף רגלו. כשהגיע לעיר ברכבת חיפש שעה ארוכה אחר אכסניה יהודית כשרה בה יוכל לאכול פת ותבשיל ללא חשש כשרות, והחל תר אחר מאיר'קה זליקמן. אלא שהשם היהודי גווע ומת ומתוך קברו עלה וטיפס גוי גמור ושמו איליץ' נובוגרדוב. התהלך עזריאל ברחובות ועקב אחר לוחות המודעות, עד שגילה מודעה מטעם האופרה הראשית של קייב, עם

הבטחה לערב בלתי נשכח בליווי זמר הטנור הנודע איליץ' נובוגרדוב.

לבו של עזריאל אמר לו, שיש קשר בין הזמר איליץ' נובוגרדוב לבין מאיר'קה זליקמן. הוא הגיע לאופרה בערב ההופעה. קנה כרטיס והתיישב בפינה צדדית, משם יוכל לעקוב בשקט אחר הנעשה.

בהגיע השעה, עלה המסך הענקי. על רקע תפאורה ססגונית החלה כעין הצגת תיאטרון, כאשר קבוצת זמרים מספרת לקהל באמצעות שיר את סיפור ההצגה.

כל זאת היה רק הקדמה לתפקידו הראשי של זמר האופרה בעל קול הטנור האדיר איליץ' נובוגרדוב. כל העיניים נישאו אל הזמר הצעיר הלבוש חליפת ערב מלכותית ועניבת פרפר לבנה לצווארו, בשעה שהרים את קולו בשירה רמה בשפה זרה, והמנגינה מתגלגלת מפיו בצורה אמנותית מלוטשת ומקצועית.

רב עזריאל ישב בפינה האפלה ושפסף עיניים בתדהמה. תחילה חשב שטעה. הוא לא ראה שום קשר בין דמותו הנערית-ילדותית של מאיר'קה זליקמן בעת ההופעה שלו בליל שבת בטולנא, לבין הזמר הצעיר ששירתו האדירה כמעט מפילה את קירות הבנין.

אך ככל שעקב מן המארב אחר תנועותיו ופניו של הזמר הגוי, השתכנע יותר ויותר כי הרגשת הלב שלו, לא הכזיבה. הוא מאיר'קה הוא איליץ'. אלא שהילד בגר והיה לאיש צעיר. היה ברור לו למעלה מכל ספק כי אלו אותם פנים בגרסה מבוגרת.

הוא חיכה לו עד שהסתיימה ההצגה, יצא החוצה בזריזות וארב לו מסמטה קרובה עד שיצא החוצה, שעה ארוכה לאחר תום ההופעה.

נראה היה כי הזמר איליץ' שבו במעמקי הקליפות הטמאות. מוקף היה מכל עבר בקבוצת צעירים מעריצים שהקיפה אותו כגדוד שומרי ראש. רב עזריאל כמעט התייאש מיצירת מגע עם הזמר. עד שלבסוף, קרוב לביתו של הזמר, חוילה מפוארת ומנקרת עיניים, נפרדו מאיליץ' כל מעריציו והוא נותר לבדו ועמד להיכנס לביתו.

זאת הייתה ההזדמנות של רב עזריאל.

הוא התקרב אל הצעיר בצעדים זריזים, עבר לידו וברך אותו בנועם "א גיטע נאכט". (לילה טוב).

הזמר הנערץ התחלחל כאילו הכישו נחש. "מי אתה?" שאל בזעם.

רב עזריאל הושיט לו יד, "קוראים לי עזריאל דיינובסקי. ראיתי אותך בטולנא כאשר שרת באותה שבת נפלאה את הקטע "הבן יקיר לי אפרים" והרבי ביקש ממך הדרן. הוי, כמה התמוגגנו למשמע שירתך הנפלאה. היה זה כאילו מלאך ירד מן השמים ושר הישר מגן העדן".

הוא נקט בשיטת הטיפול בהלם, והלם בצעיר באגרוף ברזל עטוף בכפפת משי.

כל בשרו של איליץ' נעשה חידודין חידודין. לרגע נדמה היה כאילו עמד לפצוח בשאגת כעס איומה, אולם פתאום התבהרו פניו החשוכות ומתוך האופל הציץ קלסתר פנים יהודי.

"שולעם עלייכם" אמר בהגייה חסידיה והושיט יד לשלום. "תיכנס אתי לבית?"

רב עזריאל פקפק מעט, מה גם שלא ראה צורת מזוזה בפתח. אך האם לא במיוחד עבור רגע זה נשלח הנה?

הוא נכנס לביתו של הזמר. תענוג שלא רבים מצעירי קייב זכו לו.

הם ישבו באותו לילה ושוחחו עד עלות השחר. פניו של הזמר איליץ' קרנו מנחת כאשר עזריאל ניסה לשחזר ללא הצלחה את התנועות הנשכחות של "הבן יקר לי אפרים".

"אתה לא יודע כלום" פרץ בצחוק מתגלגל, "הנה, כך זה נשמע".

הוא עצם את עיניו לרגע. התרכז במאמץ מחשבתי לדלות את הניגון הנשכח מן הזכרון. השעין את ראשו אחורה ופצח בניגון בקול שקט שהלך והתגבר. "אם ילד שעשועים, מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד..."

"נפלא, ממש נפלא" התמוגג רב עזריאל. "זהו בדיוק השיר. אלא שאז שר אותו ילד פלא והיום שר אותו..."

"גוי גמור" שיסע אותו איליץ' בחיך.

"לא אמרתי זאת" התגונן רב עזריאל.

"נכון, לא אמרתי" הסכים אותו הזמר בחיך דקיק. "ואל תגידי לי שאתה לא חושב כך".

רב עזריאל שתק לרגע. "יש לך דרישת שלום מהרבי" אמר בהיסוס.

אישוניו של איליץ' התלקחו באש יוקדת. "אתה רציני? הרבי שולח לי דרישת שלום? מה שלומו של הרבי, אני מתגעגע אליו".

"הרבי מרגיש טוב, תודה לקל, גם הוא מתגעגע אליך. הוא שואל מתי נראה אותך בטולנא?"

איליץ' נדהם. "הרבי רוצה שאבוא לטולנא? בשמחה". מיד התעננו פניו. "אבל זה לא בר ביצוע. אני קשור עם האופרה בחוזה ארוך טווח שאינו מאפשר לי להתרחק מקיב למעלה מכמה ימים. נראה, בהזדמנות".

"הרבי ישמח לקבל אותך בכל עת, הדלת פתוחה בפניך".

הם לחצו ידיים ונפרדו. אור כחלחל של בוקר עולה הקביל את פניו של רב עזריאל כשיצא הרחובה. הוא מיהר אל האכסניה שלו. מצדו יכול הוא לשוב לטולנא תיכף ומיד. הזרעים ששתל כאן הלילה עוד ינבטו. בעוד שנה, בעוד שנתיים, בעוד עשור.

*

הם נבטו כעבור ארבעה ימים.

מאותו רגע בו קיבל איליץ' את דרישת השלום מן הרבי. החל מתחולל סער בנפשו. הוא לא ידע רגע של מנוחה וביטח הגדול והמפואר הפך פתאום לכלוב מחניק.

כמה ימים ולילות טרופים עברו עליו מאז ביקר אצלו החסיד. מיום ליום חש זרות בכל העולם המקיף אותו. מה אני עושה פה בין הגויים? שאל את עצמו ללא הרף. "עלי לשוב לכור מחצבתי". הוא שקע במרה שחורה. מלנכוליה בלע"ז, וחיוך לא עלה על פניו.

לאחר ארבעה ימים שוב עמדה לעלות ההצגה על במת האופרה. הכרטיסים נמכרו עד האחרון והמונים נהרו לשמוע את שירתו הנדירה של זמר הטנור איליץ' נובורגדוב.

האולם והיציע מלאים היו עד אפס מקום. אורחים מכובדים גדשו את הכיסאות המרופדים. ביניהם היו גם כמה משרי ממשלה שהתפנו לבוא, לאור ההמלצות הנלהבות, ולשמוע את הטנור בעל הקול הנדיר.

המסך עלה. שחקני המשנה שרו והובילו את ההצגה אל המערכה השנייה, אל הופעת הסולו של הזמר.

הוא תפס את מקומו. התזמורת על חמישים נגינה החלה במנגינת הרקע. המנצח עמד מולו עם השרביט וקטע ה'ארייה' (שיר מורכב עם ליווי) עמד לפצוח מגרונו. המנצח נופץ בשרביט והורה לו להתחיל לשיר.

אך מה זה מתחולל פה? את מקומו של המנצח תפס פתאום מישהו אחר, איש קדוש ונורא. הרי זה הרבי הקדוש בכבודו ובעצמו. רבי דוד'ל מטולנא.

"תשיר 'הבן יקר לי אפרים' כמו אז באותה שבת" אמר לו הרבי בניעמות.

"בודאי שאשיר" לחש אל הרבי ודוק של דמעות על עיניו.

ובמקום לשיר את הקטע בעל הלשון הלועזית - פתח זמר האופרה הראשי את פיו בקול מתוק והחל לשיר את "הבן יקר לי אפרים".

המנצח השתולל וסימן לו לחזור לתלם. התזמורת התבלבלה והשתתקה. קולו של מאיר'קה זליקמן התגבר כארי ונישא לגבהים בלתי מוכרים במילים "מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד". מסביבו התחוללה מהומת אלוקים. כל זמרי האופרה, על פי פקודה מגבוה, שרו במקומו את ה'ארייה' כדי להשתיקו, אך מאום לא עזר. קולו האדיר של מאיר'קה עבר בעוצמתו את כולם. איש לא שמע את הזמרים האחרים. רק את מאיר'קה שר את "הבן יקר לי אפרים" בהתלהבות עצומה ודבקות עילאית.

המסך הורד בזריזות. זמר הטנור הורד מן הבמה אחר כבוד. ההנהלה ניסתה ליישר את ההדורים, אך לאחר שיחה קצרה החליט מנהל האופרה כי בורג התרופף במוחו של הזמר. הוא השתגע.

החוזה ארוך הטווח נפרס כלא היה. מאיר'קה הודח ממשרתו כלאחר יד. דירת השרד הופקעה ממנו באותו יום, הוא נזרק אל הרחוב ככלב שוטה וברחובות קייב סחו הכל במזלו הרע של הזמר האגדי שאיבד בן לילה את שפיות דעתו ואת עולמו.

*

מאיר'קה לא איבד את שפיותו. נהפוך הוא. אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנסה בו רוח שטות, ומאיר'קה נחלץ זה עתה מזרועותיו של שיגעון בן שנים שלפף אותו בזרועות תמנון. כעת היה משוחרר וחופשי לנפשו באמת. הוא שב ליהדותו בריש גלי. השיל מעליו את העטיפה הנכרית עד אחרון סממניה. אלא שנותר עני ואביון, ללא פרוטה בכיס. הצטרף אפוא לחבורת ארחי פרחי, קבצנים יהודים נוודים והשתרף אתם מעיר לעיר ומעיררה לעיררה. כעת לא היה כלום בעולמו. יצא קרח מכאן ומכאן.

עד שהגיעה חבורת הקבצנים לטולנא...

נוהג היה רבי דוד'ל מטולנא, לשבת מדי שבת בשעת סעודה שלישית עם כל הקבצנים והאביונים. לשמוח את לבם העגום מתלאות חייהם המרירים. מדי פעם כיבד אחד מהם לשיר משהו.

מאחד הספסלים התרומם קבצן לבוש קרעים. זקנו ושערותיו מגודלים פרא. "רבי, אני רוצה לשיר" קרא בקול ניחר. בהתרגשות עצורה. בצעדים כבדים החל מתקרב לעבר כסאו של הרבי.

הגבאים חשבו אותו לשוטה חסר דעה, ובלמו אותו באמצע הדרך. בקשו להשליכו אל מתחת לשולחן.

הרבי סימן להם לשחרר אותו. הוא היה נסער מאד. "יהודים, אל תגנו בו" צעק עליהם, "פנו דרך. האם אינכם מכירים אותו? הרי זה מאיר'קה שלנו. בנו של אשר זליקמן, הוא חוזר בתשובה. מאיר'קה רוצה תיקון. בואו נעזרו לו לחזור אל עצמו. תנו לו לשיר". בקול רך ועדין פנה אל מאיר'קה הנרגש. "מה תרצה לשיר?".

הקבצן כחכח בגרונו בחשיבות. "הבן יקר לי אפרים".

"בשמחה רבה" אמר הרבי, "כולי אוזן".

הקבצן היטה את ראשו אחורה והחל לשיר.

הכל עמדו כמכושפים. הקבצן המרוד שבגדייו מזהמים ומטולאים שר כאחד מגדולי הזמרים והחזנים. בקול אדיר וחזק. והמנגינה המתוקה הזכירה לרבים מן החסידים את שירתו האלמותית של הילד מאיר'קה זליקמן בעת ששר כאן לפני שנים אחדות את מנגינת הימים הנוראים.

וכמו אז, בעת שהילד מאיר'קה שר את "הבן יקר לי אפרים" בפעם הראשונה, והרבי לא גרע ממנו עין, גם עתה. מאיר'קה הקבצן שר ממעמקי לבו השבור והרבי לא הוריד ממנו את מבטו הבוהר. כאשר סיים, ביקש הרבי "הדרך. תשיר עוד פעם" כמו אז... והוא שר שוב את המנגינה. אנשים עמדו והתייפחו בבכי חסר מעצורים. כמה עמוק ונורא היה הניגוד בין השירה הראשונה לשניה. אז היה זה ילד יהודי חניני. ילד-פלא שכל עתידו לפניו, ועתה נותרה גרוטאה עלובה. קבצן מרוד, חסר דעה, שעיתידו מאחוריו.

במוצאי שבת אמר הרבי למקורביו דברים מפעימים. "נשמתו של מאיר זכתה להגיע אל תיקונה. אבל לגוף כבר לא תהיה תקומה".

חודשים אחדים התגורר מאיר'קה בבנין ההקדש של טולנא, יחד עם כל הקבצנים והאורחים. לילה אחד עצם את עיניו ונפטר במיתת נשיקה, כמו אביו בשעתו.

רבי דוד'ל מטולנא ליווה אותו למנוחתו האחרונה, ואמר עליו קדיש שנה תמימה.

ועוד שנים רבות סיפרו בחצר הקודש טולנא ובכל רחבי המדינה את סיפורו של ילד הפלא, שנסק עד לגבהי מרומים ומשם צנח והתרסק אלי תהום, וכיצד חילץ הרבי משאל תחתיות את נשמתו של "הבן יקר לי אפרים". מנגינת הפלאים שהלחין כילד רך מתוך עומק לבו, מתוך תהום כאב יתמותו, כאשר כמה ונכסף לאהבת אב שאיננו, היא שעמדה לו ברבות הימים. "כי מדי דברי בו זכור אזכרנו עוד..."

סיפור / נמסר ע"י הרב פנחס זרביב

ההקרבה האישית שהושיעה

סיפר הרב דוד הלל שליט"א. ישנו יהודי שגר בבת ים, אמיד ומחזיק תורה איש חסד ואיש מעש. יום אחד בתו בת השנתיים שתתה בקבוק של בושם. החומר שבתוכו גרם לילדה לאבד את ההכרה ובתוך כמה דקות הגיעו אנשי הצלה והיא הובלה לבית החולים. המצב היה גרוע מכל. בצילום ראשוני נראה כי הריאות נפגעו בצורה כה משמעותית עד כי אין כבר מה לטפל בה. הרופאים פרכו ידיהם בייאוש וכמעט ועזובה למנוחות. אלא שהאמא כמו אמא התעשתה ואמרה שיחברו אותה למכשיר ההנשמה. הדבר היה נראה חסר סיכוי, אך האם התעקשה. הילדה חוברת למכשיר והאב יצא לערוך סדרים מיוחדים לרפואתה. הוא חיזק את הכוללים

בהם תמד, ריכוז תלמידי חכמים שיעתירו בתפילה למען בתו ואף הרבה צדקה וחסד לרפואתה. ועם כל ההשתדלויות הללו עדיין הילדה לא שבה להכרה.

שוב התחזקו ההורים, שוב התחזקו ידידים ובני המשפחה אך עדיין לא באה הגאולה המיוחלת. ישבו הורי הילדה, חישבו וחשבו מה עדיין הקב"ה רוצה מהם. במה יש להם להתחזק שעדיין לא התחזקו.

כאן הכריז לפתע הבעל ואמר: כן, אני יודע, יש דבר אחד שבו אני נגוע. זוהי עבירה שכמעט והפכה אצלי לטבע שני. השקר! מאז שאני זוכר את עצמי אני משקר. למה? אני אוהב את זה. זה נראה לי משהו מאתגר ואולי אף מהנה. פעמים רבות חשבתי להפסיק עם זה, אבל לא עלה בידי. רעייתו הבינה כי כנראה זה הדבר שהקב"ה מבקש מהם ועודדה אותו לעבוד על הדבר. וכאן החלה עבודה עצמית ואישית של אותו אדם. תחילה היה הדבר קשה אך אט אט הפך הדבר להרגל. הוא נגמל מהשקר.

בין ההורים הייתה חלוקה. ביום הייתה האם עם הבת בבית החולים ובלילה האב. יום אחד בעמדו על משמרתו חש האב בתזוזה של הבת. הוא החזיק בה והחל לחוש כי משהו זז שם. שוב ניסה ושוב הגיבה הילדה בצורה מופתית. אבר אחר אבר החל לנוע והבת גילתה סימני חיות מפתיעים. הצוות הרפואי הוזעק והנס נראה לעיני כל.

בתוך שבועיים מאותו הלילה, שבה הילדה לביתה כשהיא בריאה ושלימה.

לשאלה איזה חיזוק טרם לרפואת הילדה יותר מכל. התשובה היא אחת, המלחמה של האב על מידת האמת. זו הייתה ההקרבה שלו וזו הייתה הישועה של הילדה.

כי הקב"ה רוצה לראות כי אנחנו מקריבים לפניו את רצוננו. את היקר לנו, את מה שקשה לנו. וכשרואה שאנחנו עושים את שלנו הוא עושה את שלו. (הגדתי היום עמ' צט)